รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์

(final report)

โครงการจัดทำรูปแบบของการศึกษาผลกระทบของภาคอุตสาหกรรมอันเนื่องมาจากการเปิดเสรีแบบทวิภาคี (Bilateral Free Trade Agreement)

เสนอต่อ

สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม

นำเสนอโดย

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

กันยายน 2547

สารบัญ

หน้า

บทสรุปผู้บริหาร ..... **i**

Executive Summary ..... **xvi**

บทที่ 1 บทนำ **1**

1.1 หลักการและเหตุผล 1

1.2 วัตถุประสงค์ 2

1.3 เป้าหมาย 2

1.4 วิธีการศึกษา 3

บทที่ 2 การวิเคราะห์แบบแผนทางการค้าของประเทศไทยและประเทศคู่ค้า **14**

2.1 แบบแผนทางการค้าระหว่างประเทศของไทย 14

2.1.1 ภาพรวมทางการค้าระหว่างประเทศของไทย 14

2.1.2 โครงสร้างของสินค้าส่งออกและนำเข้า 16

2.1.3 ประเทศคู่ค้าที่สำคัญ 19

2.2 แบบแผนทางการค้าระหว่างประเทศของประเทศคู่เจรจาการค้าเสรี แบบทวิภาคีที่สำคัญ 26

2.2.1 สหรัฐอเมริกา 26

2.2.2 ญี่ปุ่น 31

2.2.3 จีน 35

2.2.4 ประเทศคู่เจรจาการค้าแบบทวิภาคีอื่นๆ 39

2.3 การเปรียบเทียบโครงสร้างทางการแข่งขันของไทยกับประเทศคู่ค้า 44

2.3.1 การวิเคราะห์ขีดความสามารถในการแข่งขันของสินค้าไทยกับประเทศคู่ค้าโดยใช้ Revealed Comparative Advantage Index (RCA) 44

2.3.2 วิเคราะห์ระดับความหนุนเสริม (Complimentary) หรือการแข่งขัน (Substitution) ระหว่างสินค้าไทยกับสินค้าของประเทศคู่ค้า 50

2.3.3 วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดของสินค้าไทยในประเทศคู่ค้าโดยใช้การวิเคราะห์ Constant Market Share (CMS) 57

2.3.4 สรุป 60

หนังสืออ้างอิงบทที่ 2 62

ภาคผนวกบทที่ 2 การแปลงรหัสสินค้า Harmonized System Code (HS) ให้อยู่ในกลุ่มสินค้าอุตสาหกรรมตามมาตรฐาน International Standard Industrial Classification (ISIC) Rev.2 63

หน้า

บทที่ 3 การวิเคราะห์แนวโน้มการทำความตกลงการค้าเสรีทวิภาคี
ของไทยและประเทศคู่ค้า..... 68
3.1 ภาพรวมการเจรจาการค้าเสรีในโลก..... 68
3.2 ความตกลงการค้าเสรีที่สหรัฐอเมริกามีส่วนร่วม..... 71
3.2.1 ยุทธศาสตร์การค้าเสรีของสหรัฐอเมริกา..... 71
3.2.2 สาระสำคัญของความตกลงการค้าเสรีของสหรัฐอเมริกา..... 73
3.3 ความตกลงการค้าเสรีที่ญี่ปุ่นมีส่วนร่วม..... 74
3.3.1 ยุทธศาสตร์การค้าเสรีของญี่ปุ่น..... 74
3.3.2 สาระสำคัญของความตกลงการค้าเสรีของญี่ปุ่น..... 77
3.4 ความตกลงทางการค้าเสรีที่จีนมีส่วนร่วม..... 78
3.4.1 ยุทธศาสตร์การค้าเสรีของจีน..... 78
3.4.2 สาระสำคัญของความตกลงการค้าเสรีของจีน..... 79
3.5 ความตกลงทางการค้าเสรีที่ไทยมีส่วนร่วม..... 80
3.5.1 ยุทธศาสตร์การค้าเสรีของไทย..... 80
3.5.2 สาระสำคัญของความตกลงการค้าเสรีของไทย..... 81
หนังสืออ้างอิงบทที่ 3..... 104

บทที่ 4 การวิเคราะห์ผลกระทบจากการทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีของไทย... 105
4.1 หลักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับความตกลงการค้าเสรีทวิภาคี..... 105
4.1.1 ทฤษฎีว่าด้วยผลกระทบจากการรวมกลุ่มเศรษฐกิจ..... 105
4.1.2 งานวิจัยเชิงประจักษ์ว่าด้วยการรวมกลุ่มเศรษฐกิจและการทำ
ความตกลงการค้าเสรีทวิภาคี..... 107
4.2 ศักยภาพทางการค้าระหว่างประเทศของไทย..... 113
4.2.1 กรอบแนวคิดของแบบจำลองแรงดึงดูด (Gravity Model)..... 113
4.2.2 แบบจำลองแรงดึงดูดที่ใช้ในการศึกษา..... 116
4.2.3 ผลการศึกษา..... 118
4.3 การวิเคราะห์ผลกระทบจากการทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีของไทย..... 123
4.3.1 แบบจำลอง GTAP..... 123
4.3.2 อุปสรรคทางการค้า..... 126
4.3.3 ผลการวิเคราะห์โดยใช้แบบจำลอง GTAP..... 134
หนังสืออ้างอิงบทที่ 4..... 150

หน้า

บทที่ 5 การวิเคราะห์กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า..... 154

5.1 ความหมายของกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า 154

5.2 หลักเกณฑ์การพิจารณาแหล่งกำเนิดสินค้าในความตกลงการค้าเสรี..... 155

5.2.1 หลักเกณฑ์ทั่วไป..... 155

5.2.2 หลักเกณฑ์เพิ่มเติม 160

5.2.3 หลักการพิจารณาประเทศสุดท้าย ที่เกิดการผลิต 161

5.3 กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าในความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีต่าง ๆ..... 162

5.4 หลักการออกแบบกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า 167

5.5 การวิเคราะห์กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าของไทย 169

5.5.1 ท่าทีของประเทศไทยในเรื่องกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า 169

5.2.2 การวิเคราะห์กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าของไทย..... 171

5.2.3 สรุปผลการวิเคราะห์กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าของไทย 188

5.6 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 190

หนังสืออ้างอิงบทที่ 5..... 192

ภาคผนวกที่ 5.1 แบบสอบถามผู้ประกอบการเพื่อวิเคราะห์กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า 193

บทที่ 6 การกำหนดยุทธศาสตร์ในการทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคี..... 194

6.1 การกำหนดยุทธศาสตร์ในการทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีโดยรวม..... 194

6.2 การกำหนดยุทธศาสตร์รายสินค้า..... 197

6.2.1 การวิเคราะห์ตำแหน่งของสินค้าไทยในตลาดต่างประเทศ 197

6.2.2 กรอบแผนปฏิบัติการ..... 200

ภาคผนวกบทที่ 6 204

สารบัญรูป

		หน้า
รูปที่ 1.1	กรอบความคิดในการศึกษา	3
รูปที่ 2.1	ภาพรวมการค้าระหว่างประเทศของไทยปี 2529-2546	15
รูปที่ 2.2	อัตราการขยายตัวของการค้าระหว่างประเทศของไทยปี 2530-2546	15
รูปที่ 2.3	อัตราการขยายตัวของสินค้าส่งออก 20 อันดับแรกของไทย	17
รูปที่ 2.4	อัตราการขยายตัวของสินค้านำเข้า 20 อันดับแรกของไทย	19
รูปที่ 2.5	อัตราการขยายตัวของตลาดส่งออกที่สำคัญของไทย	21
รูปที่ 2.6	อัตราการขยายตัวของตลาดนำเข้าที่สำคัญของไทย	23
รูปที่ 2.7	ดัชนี RCA ของสินค้าที่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบเพิ่มขึ้น	46
รูปที่ 2.8	ดัชนี RCA ของสินค้าที่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบลดลง	47
รูปที่ 2.9	ดัชนี RCA ของสินค้าที่ไม่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ (RCA<1) แต่มีทิศทางการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น	48
รูปที่ 2.10	ดัชนี RCA ของสินค้าที่ไม่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ (RCA<1) และมีทิศทางการเปลี่ยนแปลงลดลง	49
รูปที่ 2.11	RCA Rank correlation ของไทยกับประเทศต่างๆ เทียบกับรายได้ต่อหัว	51
รูปที่ 2.12	Trade Complementarity Index ระหว่างไทยกับประเทศต่างๆ	53
รูปที่ 2.13	Export Similarity Index ระหว่างไทยกับประเทศคู่เจรจาการค้าแบบทวิภาคี	55
รูปที่ 2.14	การวิเคราะห์ส่วนแบ่งการตลาดคงที่ (CMS) ของไทยในตลาดสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น สหภาพยุโรป และจีน	59
รูปที่ 2.15	การวิเคราะห์ส่วนแบ่งการตลาดคงที่ (CMS) ในตลาดสหรัฐอเมริกา	59
รูปที่ 2.16	การวิเคราะห์ส่วนแบ่งการตลาดคงที่ (CMS) ในตลาดญี่ปุ่น	60
รูปที่ 2.17	การวิเคราะห์ส่วนแบ่งการตลาดคงที่ (CMS) ในตลาดจีน	60
รูปที่ 3.1	จำนวนความตกลงการค้าเสรีระดับภูมิภาคและทวิภาคีที่รายงานต่อ GATT/WTO ปี ค.ศ. 1948-2003	68
รูปที่ 3.2	ความตกลงการค้าเสรีที่สหรัฐอเมริกามีส่วนร่วม	72
รูปที่ 3.3	ยุทธศาสตร์การทำความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีของประเทศญี่ปุ่น	76
รูปที่ 3.4	ความตกลงการค้าเสรีที่ไทยมีส่วนร่วม	80
รูปที่ 4.1	ศักยภาพการส่งออกของไทยไปตลาดต่างๆ จากแบบจำลองแรงดึงดูด (Gravity Model): กรณี 1 เปรียบเทียบกับศักยภาพโดยเฉลี่ยของโลก	121
รูปที่ 4.2	ศักยภาพการส่งออกของไทยไปตลาดต่างๆ จากแบบจำลองแรงดึงดูด (Gravity Model): กรณี 2 เปรียบเทียบกับศักยภาพโดยเฉลี่ยของไทย	121
รูปที่ 4.3	อัตราภาษีนำเข้าเฉลี่ยของไทยและประเทศคู่เจรจาการค้าแบบทวิภาคี (ร้อยละ)	129

หน้า

รูปที่ 4.4 อัตราเทียบเท่าภาษีของอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากร (ร้อยละ) 130
รูปที่ 4.5 ผลกระทบต่ออัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจากการทำความตกลงการค้าเสรี ของไทยกับประเทศต่างๆ (%) 140
รูปที่ 4.6 ผลกระทบต่อสวัสดิการ (welfare) จากการทำความตกลงการค้าเสรี ของไทยกับประเทศต่างๆ (ล้านดอลลาร์ สหรัฐ)..... 141
รูปที่ 5.1 ดัชนีวัดความเข้มงวดของกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดของสินค้าใน ความตกลงการค้าเสรีฉบับต่างๆ (Restrictiveness Index)..... 165

กรอบที่ 2.1 ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ (RCA Index) 45
กรอบที่ 2.2 Trade Complementarity Index (TC)..... 52
กรอบที่ 2.3 Export Similarity Index (XS)..... 54
กรอบที่ 2.4 Intra-industry Trade Index (IIT)..... 56
กรอบที่ 2.5 การวิเคราะห์ Constant Market Share (CMS) 58
กรอบที่ 6.1 การแบ่งกลุ่มสินค้าตามความสามารถทางการแข่งขันและ ความต้องการจากตลาดโลก..... 199

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 2.1 ตลาดส่งออกของประเทศไทยปี 2546 20
ตารางที่ 2.2 แหล่งนำเข้าของประเทศไทยปี 2546 22
ตารางที่ 2.3 สรุปการค้าไทยกับประเทศคู่เจรจาการค้าแบบทวิภาคี ปี 2546 24
ตารางที่ 2.4 แหล่งนำเข้าของสหรัฐอเมริกาปี 2543-2546..... 27
ตารางที่ 2.5 ส่วนแบ่งการตลาดของสินค้าไทยที่สำคัญในตลาดสหรัฐอเมริกาปี 2546 29
ตารางที่ 2.6 แหล่งนำเข้าของญี่ปุ่นปี 2543-2546..... 32
ตารางที่ 2.7 ส่วนแบ่งการตลาดของสินค้าไทยที่สำคัญในตลาดญี่ปุ่นปี 2546 33
ตารางที่ 2.8 แหล่งนำเข้าของจีนปี 2543-2546 35
ตารางที่ 2.9 ส่วนแบ่งการตลาดของสินค้าไทยที่สำคัญในตลาดจีนปี 2546..... 37
ตารางที่ 2.10 ดัชนี Intra-industry Trade เฉลี่ยปี 2539-2543 ระหว่างประเทศไทย
กับประเทศต่างๆ แยกรายสินค้า..... 57
ตารางที่ 3.1 ความตกลงการค้าเสรีที่รายงานต่อองค์การการค้าโลก 70
ตารางที่ 3.2 ความตกลงการค้าเสรีจำแนกตามภูมิภาค ก่อนและหลังปี 1990..... 70
ตารางที่ 3.3 ข้อตกลงทวิภาคีของสหรัฐอเมริกา (U.S. Bilateral Agreement)..... 86
ตารางที่ 3.4 สรุปสาระสำคัญความตกลงการค้าเสรีสหรัฐ-ชิลี, สหรัฐ-สิงคโปร์
และสหรัฐ-ออสเตรเลีย ในส่วนการค้าสินค้า (Trade in goods)..... 92
ตารางที่ 3.5 สรุปสาระสำคัญและความคืบหน้าของความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีของญี่ปุ่น. 94
ตารางที่ 3.6 สรุปสาระสำคัญของข้อตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีของจีน..... 96
ตารางที่ 3.7 สรุปสาระสำคัญของความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีของไทย..... 97
ตารางที่ 4.1 ผลกระทบต่อสวัสดิการจากทำความตกลงการค้าเสรี: การศึกษาของ
Lee, Roland-Holst and Mensbrugghe (2004)..... 111
ตารางที่ 4.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำความตกลงการค้าเสรี..... 112
ตารางที่ 4.3 ตัวแปรที่ใช้ในแบบจำลองแรงดึงดูด (Gravity Model) ในการศึกษาในอดีต 115
ตารางที่ 4.4 คำจำกัดความของตัวแปรและแหล่งที่มาของข้อมูล 118
ตารางที่ 4.5 ผลการประมาณการแบบจำลองแรงดึงดูด..... 120
ตารางที่ 4.6 ศักยภาพการส่งออกของไทยไปตลาดต่างๆ จากแบบจำลองแรงดึงดูด
(Gravity Model)..... 122
ตารางที่ 4.7 สรุปโครงสร้างแบบจำลอง GTAP ด้านการผลิต การบริโภค
การส่งออกและการนำเข้า..... 125

หน้า

ตารางที่ 4.8 อัตราภาษีนำเข้าของประเทศไทยและประเทศคู่เจรจาการค้าแบบทวิภาคี 131
ตาราง 4.9 อัตราเทียบเท่าภาษีของอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากร (ร้อยละ) 133
ตารางที่ 4.10 การจัดกลุ่มประเทศจากฐานข้อมูล GTAP 135
ตารางที่ 4.11 การจัดกลุ่มอุตสาหกรรมจากฐานข้อมูล GTAP 136
ตารางที่ 4.12 ผลกระทบจากการเปิดเสรีการค้าแบบทวิภาคีของไทย :กรณีลดภาษีสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรม..... 142
ตารางที่ 4.13 ผลกระทบจากการเปิดเสรีการค้าแบบทวิภาคีของไทยต่อมูลค่าผลผลิต: กรณีลดภาษีสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรม..... 143
ตารางที่ 4.14 ผลกระทบจากการเปิดเสรีการค้าแบบทวิภาคีของไทย: กรณีลดภาษีเฉพาะสินค้าอุตสาหกรรม 145
ตารางที่ 4.15 ผลกระทบจากการเปิดเสรีการค้าแบบทวิภาคีของไทยต่อมูลค่าผลผลิต: กรณีลดภาษีเฉพาะสินค้าอุตสาหกรรม 146
ตารางที่ 4.16 ผลกระทบจากการเปิดเสรีการค้าแบบทวิภาคีของไทย: กรณีลดภาษีเหลือร้อยละ 0 และขจัดอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีลงครึ่งหนึ่ง .. 148
ตารางที่ 4.17 ผลกระทบจากการเปิดเสรีการค้าแบบทวิภาคีของไทยต่อมูลค่าผลผลิต: กรณีลดภาษีเหลือร้อยละ 0 และขจัดอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีลงครึ่งหนึ่ง .. 149.
ตารางที่ 5.1 หลักเกณฑ์การพิจารณามูลค่าเพิ่มในความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคี..... 159
ตารางที่ 5.2 ภาพรวมกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าในความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคี 163
ตารางที่ 5.3 กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าของความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีฉบับต่างๆ.... 166
ตารางที่ 5.4 มูลค่าส่งออกสินค้าไทยไปยังประเทศคู่ค้าที่สำคัญในปี 2001..... 173
ตารางที่ 5.5 อัตราภาษีศุลกากรของสินค้าที่ส่งออกไปประเทศคู่ค้าที่สำคัญ..... 174
ตารางที่ 5.6 ข้อมูลการใช้สัดส่วนวัตถุดิบภายในประเทศรายสินค้าของไทย และกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าภายใต้ความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคี 178
ตารางที่ 5.7 สรุปการวิเคราะห์กฎแหล่งกำเนิดสินค้าของสินค้าไทยภายใต้ความตกลงการค้าเสรีฉบับต่างๆ..... 185
ตารางที่ 5.8 รายการสินค้าที่อาจไม่ผ่านตามเกณฑ์ที่ระบุในกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า..... 186
ตารางที่ 5.9 สรุปหลักเกณฑ์การพิจารณาแหล่งกำเนิดสินค้ารายอุตสาหกรรมภายใต้ความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคี1 189

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

โครงการจัดทำรูปแบบของการศึกษาผลกระทบของภาคอุตสาหกรรม อันเนื่องมาจากการเปิดเสรีแบบทวิภาคี (Bilateral Free Trade Agreement)

1. แบบแผนทางการค้าระหว่างประเทศของไทย

1.1 แบบแผนทางการค้าของไทย

ในช่วงเกือบสองทศวรรษที่ผ่านมา มูลค่าการค้าระหว่างประเทศของไทยเพิ่มขึ้นโดยตลอดจาก 474.7 พันล้านบาทในปี 2529 เป็น 6,472.0 พันล้านบาทในปี 2546 โดยตั้งแต่ปี 2529 ประเทศไทยขาดดุลการค้ามาโดยตลอดและมีแนวโน้มจะขาดดุลเพิ่มมากขึ้น จนกระทั่งปี 2540 ซึ่งประเทศไทยเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ค่าเงินบาทได้อ่อนตัวลงเกือบเท่าตัว ซึ่งส่งผลให้การขาดดุลการค้าลดลงและเปลี่ยนมาเป็นเกินดุลในปี 2541 อย่างไรก็ตาม การเกินดุลการค้านี้มีแนวโน้มลดลงจาก 474.02 พันล้านบาทในปี 2541 เป็น 195.83 พันล้านบาทในปี 2546

ตลาดสินค้าออกที่สำคัญของไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คือ สหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป ญี่ปุ่น และอาเซียน ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาเฉพาะกลุ่มประเทศคู่เจรจาการค้าทวิภาคีกับไทยจำนวน 8 ประเทศ (สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น จีน ออสเตรเลีย อินเดีย นิวซีแลนด์ บาห์เรน และเปรู) พบว่า สัดส่วนการส่งออกสินค้าของไทยไปยังกลุ่มคู่เจรจาเหล่านี้คิดเป็นถึงร้อยละ 42.2 ของการส่งออกรวมของไทย โดยสัดส่วนการส่งออกสูงสุดคือ สหรัฐอเมริกา รองลงมาคือ ญี่ปุ่น จีน และออสเตรเลีย ตามลำดับ ทั้งนี้ ไทยมีสัดส่วนการส่งออกไปยังประเทศอื่นๆ คือ อินเดีย นิวซีแลนด์ บาห์เรน และเปรู ค่อนข้างน้อย โดยรวม 4 ประเทศเท่ากับร้อยละ 1.2 ของการส่งออกทั้งหมดของไทย

ในด้านการนำเข้านั้น แหล่งนำเข้าสินค้าที่สำคัญของไทยเมื่อพิจารณาโดยสัดส่วนการนำเข้ายังคงเป็นแหล่งเดียวกับตลาดส่งออก เมื่อพิจารณาจากกลุ่มประเทศคู่เจรจาการค้าทวิภาคีกับไทยจำนวน 8 ประเทศ พบว่า ในปี 2546 สัดส่วนการนำเข้าสินค้าของไทยจากกลุ่มประเทศคู่เจรจาเหล่านี้คิดเป็นร้อยละ 45.2 ของการนำเข้ารวมของไทย โดยสัดส่วนการส่งออกสูงสุดคือ ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และจีน

ตารางที่ 1 ได้สรุปการค้าระหว่างประเทศของไทยกับประเทศคู่เจรจาการค้าแบบทวิภาคี และสินค้าส่งออกและนำเข้าที่สำคัญในแต่ละตลาดในปี 2546

1.2 ศักยภาพทางการค้าของไทย

ข้อสรุปจากแบบจำลองแรงดึงดูด (Gravity Model) ที่ประมาณการได้ยืนยันว่าปริมาณการค้าจะมากขึ้นเมื่อขนาดเศรษฐกิจของประเทศส่งออกและนำเข้าใหญ่ขึ้น ระยะทางใกล้กัน ใช้ภาษาเดียวกัน มีพรมแดนติดกัน ประเทศผู้ส่งออกเป็นเกาะหรือติดทะเล ตลอดจนการทำความตกลงการค้าทวิภาคีสามารถช่วยเพิ่มปริมาณการค้า โดยเมื่อพิจารณาศักยภาพการส่งออกของไทยไปยังตลาดประเทศต่างๆ พบว่าไทยได้ส่งออกไปยังประเทศต่างๆ สูงกว่าศักยภาพหรือค่าเฉลี่ยในระดับโลกอย่างมาก ซึ่งสะท้อนว่าระบบเศรษฐกิจไทยเป็นระบบเศรษฐกิจเปิดและพึ่งพาการค้าระหว่างประเทศสูง ทั้งนี้เมื่อปรับแบบจำลองเพื่อเปรียบเทียบกับศักยภาพการส่งออกเฉลี่ยของไทยโดยรวม เพื่อวิเคราะห์ว่าไทยส่งออกไปยังตลาดต่างๆ มากกว่าหรือน้อยกว่าหากเปรียบเทียบกับศักยภาพเฉลี่ยของไทยเอง พบว่า ในกรณีออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และสหรัฐ ประเทศไทยได้ส่งออกไปประเทศเหล่านี้สูงกว่าระดับเฉลี่ยของไทยเองแล้ว อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยยังส่งออกไปจีน อินเดีย บราซิล ต่ำกว่าระดับเฉลี่ย 40-60%

ทั้งนี้ มีข้อที่น่าสังเกตว่า ไทยส่งออกไปยังกลุ่มอาเซียน คือ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ต่ำกว่าระดับเฉลี่ยของไทยประมาณ 40-80% จึงชี้ให้เห็นว่าลำพังการทำความตกลงการค้าเสรีโดยการตกลงกันลดภาษีอาจไม่เพียงพอในการทำให้การค้าขยายตัว ดังนั้น นอกจากการทำความตกลงการค้าเสรีแล้ว ยังจะต้องเสริมด้วยการอำนวยความสะดวกทางการค้าต่างๆ การลดขั้นตอนพิธีการศุลกากรของประเทศที่ทำความตกลงการค้าเสรี และการให้ข้อมูลแก่ผู้ประกอบการให้มากขึ้น เช่นในเรื่องกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า

1.3 ความสามารถในการแข่งขันสินค้าไทย

ผลการวิเคราะห์ดัชนีวัดความสามารถได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ (RCA) ทำให้สามารถแบ่งกลุ่มสินค้าของไทยออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

1. *กลุ่มสินค้าที่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ และความได้เปรียบเพิ่มขึ้น* มี 6 หมวดสินค้า สัดส่วนมูลค่าการส่งออกสินค้ากลุ่มนี้ต่อการส่งออกทั้งหมดของไทยไม่สูงนักคือเพียงประมาณไม่ถึงร้อยละ 1 ยกเว้นสินค้าในหมวด HS16 (เนื้อสัตว์ เนื้อปลา อาหารทะเล) เท่านั้นที่มีสัดส่วนการส่งออกร้อยละ 3.7 ของการส่งออกไทย
2. *กลุ่มสินค้าที่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ แต่ความได้เปรียบน้อยลง* มี 16 หมวดสินค้า ส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติเข้มข้น และสินค้าที่ใช้แรงงานเข้มข้น ในจำนวนนี้มีสินค้า 4 หมวดที่มีสัดส่วนการส่งออกประมาณร้อยละ

2-4 ของการส่งออกรวมของไทย ได้แก่ หมวด HS03 (ปลา และปลาหมึก) หมวด HS40 (ยาง) หมวด HS62 (เครื่องนุ่งห่ม) และ หมวด HS71 (ไข่มุก อัญมณี)

3. *กลุ่มสินค้าที่ไม่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบแต่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น* มี 19 หมวดสินค้า สินค้าในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่มีสัดส่วนการส่งออกค่อนข้างต่ำคือประมาณร้อยละ 1 ยกเว้นสินค้าในหมวด HS39 (พลาสติก) ซึ่งมีสัดส่วนการส่งออกร้อยละ 3.9 ของการส่งออกไทย
4. *กลุ่มสินค้าที่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบแต่ความได้เปรียบนั้นมีค่าคงที่* คือ สินค้าในหมวด HS85 (เครื่องอุปกรณ์ไฟฟ้า อิเล็กทรอนิกส์และอุปกรณ์) และ สินค้าในหมวด HS84 (เครื่องจักรโรงงานและอุปกรณ์) ซึ่งมีสัดส่วนการส่งออกสูงมาก คิดเป็นร้อยละ 17.55 และ 20.42 ของการส่งออกไทยตามลำดับ
5. *กลุ่มสินค้าที่ไม่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบและเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ลดลง* มี 16 หมวดสินค้า อย่างไรก็ตามการส่งออกรวมของสินค้าทั้ง 16 ประเภทนี้มีสัดส่วนเพียงร้อยละ 2.75 ของการส่งออกไทย

ทั้งนี้ เมื่อทำการวิเคราะห์โดยใช้ RCA rank correlation เพื่อพิจารณาว่าประเทศต่างๆ มีโครงสร้างทางการค้าหนุนเสริมหรือแข่งขันกับไทย พบว่า โครงสร้างสินค้าส่งออกของประเทศพัฒนาแล้ว ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย แคนาดา เยอรมนี ฝรั่งเศส และสิงคโปร์มีลักษณะหนุนเสริมกันกับประเทศไทย ดังนั้นประโยชน์และโอกาสทางการค้ากับประเทศเหล่านี้เป็นไปในทางบวก ส่วนโครงสร้างสินค้าส่งออกของประเทศกำลังพัฒนา เช่น จีน อินเดีย อินโดนีเซีย เกาหลีใต้ มาเลเซีย เม็กซิโก และฟิลิปปินส์ มีลักษณะแข่งขันกับประเทศไทย

เมื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงในส่วนแบ่งการตลาดของสินค้าส่งออกไทยในตลาดสำคัญๆ โดยใช้ Constant Market Share (CMS) พบว่าไทยได้สูญเสียความสามารถในการแข่งขันในตลาดหลักๆ ทั้ง 3 ตลาด คือ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และจีน โดยตลาดสหรัฐอเมริกาไทยสูญเสียส่วนแบ่งตลาดเนื่องด้วยผลจากส่วนประกอบของสินค้าเป็นหลัก (Commodity Composition Effect) กล่าวคือไทยส่งออกไปสหรัฐในส่วนของกลุ่มสินค้าที่โตน้อยลง ส่วนในตลาดญี่ปุ่นและตลาดจีน ไทยเสียส่วนแบ่งตลาดอันเนื่องด้วยผลจากการแข่งขัน (Competitiveness Effect) กล่าวคือ ไทยมีความสามารถในการแข่งขันลดลง โดยประเทศคู่แข่งที่สำคัญในตลาดเหล่านี้ได้แก่ จีน อินเดีย เกาหลีใต้ เม็กซิโก ฟิลิปปินส์ เป็นต้น ดังนั้น การทำความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีจะช่วยเพิ่มแต้มต่อให้กับไทยในตลาดญี่ปุ่นและจีนเนื่องจากจะได้รับสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร อย่างไรก็ตาม แต้มต่อดังกล่าวจะลดลงเรื่อยๆ จากแนวโน้มการลดลงของภาษีศุลกากรตามความตกลงทั้งในกรอบ WTO และกระแสการทำความตกลงการค้าเสรีทวิภาคี

2. ยุทธศาสตร์การทำความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีของประเทศต่าง ๆ

ในช่วงที่การเจรจาการค้าในระดับพหุภาคีประสบปัญหา ประเทศต่างๆ ได้หันมาใช้แนวทางการรวมกลุ่มทางภูมิภาคและการเจรจาแบบทวิภาคีกันมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด โดยปัจจุบันประเทศที่เป็นสมาชิกองค์การการค้าโลกเกือบทุกประเทศได้เข้าร่วมหรือกำลังอยู่ในระหว่างการเจรจารวมกลุ่มทางภูมิภาคหรือจัดทำความตกลงแบบทวิภาคี ทั้งนี้ ในปัจจุบันการเจรจารวมกลุ่มทางภูมิภาคและแบบทวิภาคี ซึ่งรายงานต่อองค์การการค้าโลกแล้ว 259 ความตกลง เป็นความตกลงที่มีผลบังคับใช้แล้ว 184 ความตกลง โดยในจำนวนนี้เป็นความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีจำนวนถึง 126 ความตกลง

ประเด็นหลักของการเจรจาการทำความตกลงการค้าเสรีดังกล่าว คือ การลดภาษีศุลกากรและอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากร (NTBs) นอกจากนี้ ความตกลงการค้าเสรีในปัจจุบัน โดยเฉพาะความตกลงของสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นมักจะมีประเด็นใหม่ๆ ในกรอบการเจรจา เช่น การค้าบริการ มาตรการการลงทุน ความโปร่งใสของกฎระเบียบต่างๆ การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา นโยบายการแข่งขันทางการค้า พิธีการศุลกากร มาตรฐานสิ่งแวดล้อม มาตรฐานแรงงาน การอำนวยความสะดวกทางการค้า และการจัดซื้อจัดจ้างของรัฐ เป็นต้น

3. ผลกระทบจากการทำความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีต่ออุตสาหกรรมไทย

ตามหลักการแล้ว ระดับผลกระทบจากความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีกับประเทศต่างๆ จะขึ้นกับปัจจัยหลักอย่างน้อย 3 ประการ คือ มูลค่าการค้าระหว่างประเทศคู่เจรจา ระดับของอุปสรรคทางการค้า และระดับการเปิดเสรี โดยการทำความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีกับประเทศคู่ค้าที่มีการค้าระหว่างกันสูงจะส่งผลกระทบสูง การทำความตกลงการค้าเสรีกับประเทศคู่ค้าที่มีอุปสรรคทางการค้าสูงน่าจะส่งผลกระทบสูงกว่าการทำความตกลงกับประเทศที่มีอุปสรรคทางการค้าต่ำ และการทำความตกลงโดยระดับการเปิดเสรีสูงและครอบคลุมในระดับกว้างน่าจะส่งผลกระทบสูงกว่าการทำความตกลงโดยเปิดเสรีในระดับต่ำและแคบ

ผลจากการวิเคราะห์โดยใช้แบบจำลอง GTAP ซึ่งเป็นแบบจำลองดุลยภาพทั่วไป (CGE Model) พบว่า การทำความตกลงการค้าเสรีของไทยกับประเทศต่างๆ โดยลดภาษีสินค้านำเข้าเหลือร้อยละ 0 นั้น ส่วนใหญ่ทำให้อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น โดยการทำ

ความตกลงกับสหรัฐและญี่ปุ่นจะส่งผลกระทบในระดับสูง โดยทำให้อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.84 และ 1.27 ตามลำดับ และทำให้สวัสดิการเพิ่มขึ้น 1.18 พันล้านดอลลาร์สหรัฐและ 1.70 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ตามลำดับ ในขณะที่การทำความตกลงการค้าเสรีกับจีนจะได้รับผลกระทบในระดับปานกลาง ทั้งนี้ การทำความตกลงการค้าเสรีกับประเทศอื่นๆ คือ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ อินเดีย และเปรู จะได้ประโยชน์น้อยมาก (ดูตารางที่ 2)

ในกรณีที่ไทยทำความตกลงการค้าเสรีกับสหรัฐ ญี่ปุ่น และจีนสำเร็จจะส่งผลให้อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของไทยเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.80 หรือมากกว่ากรณีเปิดการค้าเสรีทั้งโลก (multilateral liberalization) ที่ส่งผลให้อัตราการขยายตัวเท่ากับร้อยละ 1.86 ในด้านสวัสดิการที่เปลี่ยนแปลงก็เช่นเดียวกัน การทำความตกลงการค้าเสรีกับประเทศทั้ง 3 จะส่งผลให้สวัสดิการของไทยเพิ่มขึ้น 3.38 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ มากกว่ากรณีเปิดเสรีทั้งโลกที่สวัสดิการจะเพิ่มขึ้น 3.04 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ทั้งนี้ ในกรณีการเปิดเจรจาการค้าสินค้าโดยสามารถลดอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี (NTB) ลงด้วยจะก่อให้เกิดประโยชน์กับประเทศไทยมากกว่าผลจากการเจรจาลดภาษีเพียงอย่างเดียว

การทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีจะส่งผลกระทบต่อโครงสร้างเศรษฐกิจของไทยเป็นอย่างมากเนื่องจากการเพิ่มขึ้นของปริมาณการค้าจะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบโครงสร้างการผลิต โดยเฉพาะสาขาการผลิตเพื่อส่งออกมีแนวโน้มที่จะขยายตัว ในขณะที่สาขาการผลิตที่แข่งขันกับสินค้านำเข้ามีแนวโน้มจะหดตัว โดยหากทำความตกลงการค้าเสรีกับ 7 ประเทศ (ญี่ปุ่น สหรัฐ จีน อินเดีย ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ เปรู) มูลค่าการผลิตในแต่ละสาขาจะมีการเปลี่ยนแปลงดังนี้

- สาขาการผลิตที่จะขยายตัวอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์ เช่น ไก่ เมล็ดธัญพืช ผลิตภัณฑ์อาหารเช่น ปลาแปรรูป อ้อย น้ำนมดิบ น้ำตาล วัว เนื้อวัว ผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง ประมง เครื่องนุ่งห่ม ข้าว ผักผลไม้ สิ่งทอ เป็นต้น
- สาขาการผลิตที่จะมีความสำคัญลดลง ได้แก่เมล็ดพืชและผลไม้ที่มีน้ำมัน เหล็ก ผลิตภัณฑ์โลหะ ผลิตภัณฑ์นม ไม้ เส้นใยจากพืช อุปกรณ์ขนส่งอื่นๆ (เรือ เครื่องบิน) โลหะอื่นๆ ที่ไม่ใช่เหล็ก เคมีภัณฑ์ เป็นต้น (ดูตารางที่ 3)

ทั้งนี้ แบบแผนทางการค้าระหว่างประเทศของไทยภายหลังการทำความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีจะส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจของญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และจีนมีบทบาทต่อระบบเศรษฐกิจไทยมากขึ้น ในขณะที่บทบาทของสหภาพยุโรปและประเทศอื่นๆ จะลดลง ดังนั้น ความผันผวนต่างๆ ในประเทศคู่เจรจาจะส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจไทยมากขึ้นผ่านช่องทางการค้าระหว่างประเทศ

4. กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า

กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าในความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีมีเพื่อระบุประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิดของสินค้าที่นำเข้าซึ่งจะได้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรในระดับปลอดภาษีหรือระดับต่ำตามข้อผูกพันการลดภาษีในความตกลงนั้นๆ วัตถุประสงค์ที่สำคัญในการมีกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดของสินค้าก็เพื่อป้องกันการเกิดการบ่ายเบนทางการค้า (trade deflection) หรือการป้องกันประเทศที่ไม่ได้เป็นสมาชิกความตกลงเข้าสู่ตลาดโดยได้รับสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรเช่นเดียวกับประเทศคู่สมาชิกได้ การออกแบบกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าที่ไม่เหมาะสมจะสร้างต้นทุนต่อทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ตลอดจนสร้างความสับสนให้แก่ผู้ประกอบการ จนอาจกลายเป็นอุปสรรคทางการค้าอย่างใหม่ ซึ่งทำให้การเปิดเสรีการค้าไม่เกิดประโยชน์

ในปัจจุบัน ไทยยังไม่มีกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสำหรับการนำเข้าสินค้าทั่วไป แต่มีกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าภายใต้เขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) ซึ่งระบุว่าสินค้าที่จะได้แหล่งกำเนิดจากประเทศจะต้องมีการใช้วัตถุดิบภายในประเทศไม่น้อยกว่าร้อยละ 40 (ยกเว้นสิ่งทอที่ระบุให้ใช้เกณฑ์การเปลี่ยนพิกัด) ส่วนในความตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดได้มีการลงรายละเอียดเฉพาะในแต่ละสินค้าและมีรายละเอียดครอบคลุมสินค้าส่วนใหญ่ที่มีการตกลงกัน ซึ่งหลักเกณฑ์ส่วนใหญ่ที่ใช้ในการพิจารณาแหล่งกำเนิดสินค้าภายใต้ความตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย คือ เกณฑ์การเปลี่ยนพิกัดอัตราศุลกากรและการกำหนดสัดส่วนวัตถุดิบภายในประเทศ

ผลการวิเคราะห์กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าของความตกลงการค้าเสรีฉบับต่างๆ ต่อสินค้าส่งออกที่สำคัญของไทย 25 รายการ พบว่า มีสินค้าจำนวน 7 รายการซึ่งส่วนใหญ่เป็นสินค้ากลุ่มสิ่งทอและยานยนต์ที่อาจไม่ผ่านกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าของความตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย สหรัฐ-ออสเตรเลีย สหรัฐ-สิงคโปร์ และความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจญี่ปุ่น-สิงคโปร์ สาเหตุที่ไม่ผ่านมาจากการที่กฎได้กำหนดสัดส่วนการใช้วัตถุดิบภายในประเทศไว้ในระดับเกินกว่าที่ผู้ประกอบการไทยจะสามารถทำการผลิตได้ นอกจากนี้กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดที่ซับซ้อนของสิ่งทอจะเพิ่มความยุ่งยากในการปฏิบัติตามของผู้ประกอบการได้

ในการเจรจากฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าภายใต้ความตกลงการค้าเสรีไทย-สหรัฐ และไทย-ญี่ปุ่นนั้น ผู้เจรจาควรพิจารณาเรื่องวิธีในการคำนวณวัตถุดิบและการกำหนดสัดส่วน

วัตถุดิบ ซึ่งจะแตกต่างกันไปในแต่ละสินค้า โดยความตกลงการค้าเสรีบางฉบับที่สหรัฐและญี่ปุ่นทำกับประเทศอื่นนั้นมีการกำหนดสัดส่วนวัตถุดิบที่สูงเกินกว่าที่ผู้ประกอบการไทยจะสามารถผลิตให้ได้แหล่งกำเนิด ในส่วนของสิ่งทอนั้น กฎมีความซับซ้อนมากจนอาจกลายเป็นต้นทุนแก่ผู้ประกอบการไทยในการปฏิบัติตาม โดยจะเห็นว่าในความตกลงการค้าเสรีระหว่างสหรัฐ-ออสเตรเลีย หรือสหรัฐ-สิงคโปร์ กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดของสิ่งทอได้แยกเป็นบทออกไปต่างหากจากสินค้ากลุ่มอื่นๆ เนื่องจากกฎมีรายละเอียดปลีกย่อยจำนวนมาก

คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอว่า การเจรจากฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าควรจะเป็นไปเพื่อส่งเสริมให้เกิดการขยายตัวของปริมาณการค้าระหว่างประเทศคู่เจรจาและควรใช้กฎเท่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันการบ่ายเบนทางการค้า ไม่ใช่ออกกฎเพื่อปกป้องอุตสาหกรรม และควรเจรจาต่อรองให้กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดในแต่ละสินค้าของทุกประเทศมีความสอดคล้องกัน เพื่อลดความยุ่งยากและภาระต้นทุนที่อาจจะเพิ่มขึ้นของผู้ประกอบการและหน่วยงานรัฐ แม้ว่าประเทศอย่างสหรัฐและญี่ปุ่นจะมีกรอบการเจรจากฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าของตนอยู่ก่อนแล้วก็ตาม

5. การกำหนดยุทธศาสตร์ในการทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคี

รัฐบาลไทยจำเป็นต้องมียุทธศาสตร์โดยรวมที่มีความสอดคล้องกันในการเจรจาการค้าเสรีแบบทวิภาคีกับประเทศต่างๆ ทั้งนี้ การกำหนดยุทธศาสตร์ดังกล่าวควรคำนึงถึงประเด็นดังต่อไปนี้

1. ความสอดคล้องระหว่างความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีกับความตกลงแบบพหุภาคีในองค์การการค้าโลก
2. ความสอดคล้องระหว่างความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีกับประเทศต่างๆ
3. ลำดับความเร่งด่วนในการทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีกับประเทศคู่ค้าในการศึกษาแต่ละประเทศ
4. การลดผลกระทบในด้านลบที่อาจเกิดจากการเบี่ยงเบนทางการค้า (trade diversion) และการบ่ายเบนทางการค้า (trade deflection)
5. ยุทธศาสตร์ข้อเสนอแนะและข้อควรระวังในการทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีโดยรวม

ในด้านความสอดคล้องกับระหว่างความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีกับความตกลงแบบพหุภาคีในองค์การการค้าโลกนั้น มีประเด็นที่ควรพิจารณา 2 ประเด็นคือ ประเด็นด้านกฎหมาย และประเด็นด้านกลยุทธ์ ในส่วนของประเด็นด้านกฎหมายนั้น การทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีจำเป็นที่จะต้องสอดคล้องกับความตกลงต่างๆ ที่มีอยู่ขององค์การการค้า

โลก โดยที่ผ่านมา รัฐบาลไทยได้พิจารณาประเด็นด้านกฎหมายต่างๆ และได้ดำเนินการเจรจาให้สอดคล้องกับความตกลงต่างๆ แล้ว ประเด็นด้านกฎหมายจึงไม่เป็นปัญหาที่สำคัญ

อย่างไรก็ตาม ปัญหาก็คือ การทำความตกลงการค้าเสรีของประเทศไทยกับประเทศต่างๆ มีทั้งการทำความตกลงกับประเทศพัฒนาแล้วเช่น สหรัฐ ญี่ปุ่น ออสเตรเลียในกรอบของ Article 24 ซึ่งมีขอบเขตในการเปิดเสรีทางการค้าที่ครอบคลุม และการทำความตกลงกับประเทศกำลังพัฒนาเช่น จีน อินเดีย บาห์เรน และเปรู โดยใช้แนวทางที่เรียกกันว่า Enabling Clause ซึ่งมีขอบเขตในการเปิดเสรีทางการค้าที่จำกัดกว่ามาก ผลก็คือ ความครอบคลุมรายการสินค้า และระยะเวลาในการเปิดเสรีในแต่ละความตกลงอาจมีความไม่สอดคล้องกัน

ปัญหาอีกประการหนึ่งก็คือ การลดภาษีศุลกากรและอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากรจากการทำความตกลงการค้าเสรีจะมีผลทำให้การคุ้มครองของสินค้าหลายรายการที่อยู่ในรายการเปิดเสรีมีระดับลดต่ำลง อย่างไรก็ตาม หากการเปิดเสรีดังกล่าวไม่ครอบคลุมสินค้าที่เป็นวัตถุดิบและชิ้นส่วน เช่น เหล็ก พลาสติก ซึ่งสินค้าที่มีการเปิดเสรีต้องใช้ สินค้าที่ถูกเปิดเสรีจะมีระดับในการคุ้มครองที่ติดลบ (negative protection rate) ซึ่งหมายถึงการเผชิญกับแรงกดดันจากการแข่งขันในตลาดโลก ในขณะที่มีต้นทุนในการประกอบการสูง การเปิดเสรีทางการค้าจากการทำความตกลงทางการค้าในลักษณะดังกล่าว จึงต้องหนุนเสริมด้วยการเปิดเสรีฝ่ายเดียว (unilateral) ของประเทศไทย หรือการเปิดเสรีในกรอบของการเข้าสู่ตลาดของสินค้าที่ไม่ใช่สินค้าเกษตร (NAMA) ขององค์การการค้าโลก ในระดับที่ทัดเทียมกัน เพื่อแก้ไขทั้งปัญหาการเปิดเสรีทางการค้าที่ก่อให้เกิดความไม่สอดคล้องในลักษณะต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้น

นอกจากนี้ ประเด็นที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การลดผลกระทบในด้านลบที่อาจเกิดจากการเบี่ยงเบนทางการค้า (trade diversion) และการบ่ายเบนทางการค้า (trade deflection) ที่มากับการทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคี ในส่วนของการลดผลกระทบจากการเบี่ยงเบนทางการค้านั้น การเปิดเสรีทางการค้าโดยการลดภาษีศุลกากรและอุปสรรคอื่นๆ ให้แก่ประเทศคู่เจรจาทั้งหลายในระดับที่ทัดเทียมกัน ซึ่งสามารถดำเนินการได้โดยการเปิดเสรีฝ่ายเดียว หรือการเปิดเสรีในกรอบขององค์การการค้าโลกดังกล่าวข้างต้นเช่นเดียวกัน ส่วนการป้องกันการบ่ายเบนทางการค้านั้น จะสามารถทำได้โดยการกำหนดอัตราภาษีศุลกากรในระดับที่ไม่สูงเกินกว่าของประเทศคู่เจรจามาก การออกแบบกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าที่มีความรัดกุม และกระบวนการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทว่าด้วยกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า

กล่าวโดยสรุป คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการทำความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีกับประเทศต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ไม่ควรเพิ่มจำนวนประเทศที่ไทยจะเจรจาทำ FTA เพิ่มเติม แต่ควรเน้นการเจรจากับประเทศหลัก 3 ประเทศ คือ สหรัฐ ญี่ปุ่น และจีนอย่างรอบคอบ เพราะประโยชน์และความเสี่ยงส่วนใหญ่จากการทำความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีของไทยจะกระจุกตัวอยู่ใน 3 ประเทศนี้ การเจรจากับหลายประเทศในเวลาเดียวกันจะทำให้คณะผู้เจรจาไม่สามารถให้ความสำคัญอย่างเพียงพอต่อการเจรจาหลักๆ ได้ ตลอดจนจะทำให้เกิดความสับสนและเพิ่มต้นทุนของผู้ประกอบการจากความตกลงที่แตกต่างกัน

2. ในการเจรจาเปิดเสรีการค้าสินค้ากับประเทศพัฒนาแล้ว เช่น สหรัฐ และญี่ปุ่น ควรเน้นการเจรจาเพื่อลดอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี (NTBs) เพราะจะก่อให้เกิดประโยชน์กับประเทศไทยมากกว่าการเจรจาด้านภาษีมาก

3. กำหนดกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าให้เอื้อต่อการอำนวยสะดวกทางการค้า เช่น ให้มีความสอดคล้องกันในระหว่างประเทศคู่ค้าแต่ละแห่งให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ นอกจากนี้ควรหลีกเลี่ยงการกำหนดกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าที่มีต้นทุนด้านธุรกรรมสูง และไม่ควรออกแบบกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าเพื่อกีดกันทางการค้า เพราะจะทำให้เกิดต้นทุนแฝงต่อรัฐและผู้ประกอบการเอง และจะทำให้การเจราการค้าเสรีทวิภาคีไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง

4. กำหนดยุทธศาสตร์ในการปฏิรูปโครงสร้างภาษีของประเทศให้ลดความบิดเบือนลง โดยปรับลดภาษีศุลกากรให้อยู่ในระดับเฉลี่ยที่ต่ำลง ใกล้เคียงกับระดับประเทศพัฒนาแล้ว ลดอัตราภาษีต่ำมากอยู่แล้ว (nuisance rate) ให้เหลือศูนย์ และปรับลดจำนวนอัตราภาษีศุลกากรให้เหลือน้อยอัตรา โดยเร่งลดภาษีของสินค้าที่อยู่ในระดับสูงเช่น เหล็ก ปิโตรเคมี ซึ่งเป็นวัตถุดิบที่สำคัญของหลายอุตสาหกรรม เพื่อลดความเสี่ยงในการที่ทำให้สินค้าบางรายการมีต้นทุนด้านวัตถุดิบและชิ้นส่วนสูง จนเป็นอุปสรรคในการแข่งขัน การดำเนินการดังกล่าวควรดำเนินการทั้งในกรอบของการเจรจาการทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคี และหนุนเสริมด้วยการเปิดเสรีแบบฝ่ายเดียวและการเปิดเสรีในกรอบขององค์การการค้าโลก โดยรัฐบาลไทยจำต้องประกาศแผนแม่บทในการปรับโครงสร้างภาษีศุลกากรเพื่อใช้เป็นกรอบหลักในการเจรจาด้านการเปิดเสรีของสินค้าอุตสาหกรรม

5. ควรเปิดเสรีให้สมดุลทุกภาคส่วนทั้งการค้าสินค้าและภาคบริการ โดยเฉพาะบริการพื้นฐานต่างๆ ที่มีการผูกขาดหรือแข่งขันไม่เต็มที่ เช่น ไฟฟ้า โทรคมนาคม ธนาคาร ซึ่งสร้างต้นทุนต่อภาคการผลิตและสังคม

6. ลดผลกระทบด้านลบจากการเปิดเสรีทางการค้าสินค้า โดยการยืดเวลาออกไปในสาขาที่มีผู้ประกอบการรายย่อย และเกษตรกรในบางสินค้า ซึ่งจะก่อให้เกิดผลกระทบทางสังคม

7. นำเอามาตรการอุดหนุนที่เอื้อต่อการปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมมาใช้ เช่น อนุญาตให้ผู้ประกอบการหักค่าเสื่อมราคาของเครื่องจักรได้เร็วขึ้น และหันมาใช้กลไกในการส่งเสริม

อุตสาหกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดการบิดเบือนการจัดสรรทรัพยากร เช่น การวิจัยและพัฒนา การฝึกอบรมแรงงาน การปรับปรุงกระบวนการผลิต และระบบคุณภาพ

8. จัดเตรียมกลไกที่สนับสนุนการปรับตัวของแรงงานในอุตสาหกรรมที่ไม่มีความสามารถในการแข่งขันให้เคลื่อนย้ายไปสู่อุตสาหกรรมที่มีการขยายตัว และจัดเตรียมตาข่ายทางสังคม (social safety net) เพื่อรองรับผลกระทบด้านสังคม โดยเฉพาะแรงงาน ผู้ประกอบการรายย่อย และเกษตรกรที่ไม่สมารถปรับตัวสู่อุตสาหกรรมอื่นได้ เช่น การชดเชยการว่างงาน และการอุดหนุนในการรักษาพยาบาล เป็นต้น

9. เน้นการมีส่วนร่วมของภาคต่างๆ ในสังคม ทั้งผู้ประกอบการ และผู้บริโภค ในการเจรจาการค้าเสรี โดยการเปิดเผยข้อมูลให้มากที่สุด

ตารางที่ 1 สรุปการค้าระหว่างประเทศของไทยกับประเทศคู่เจรจาการค้าแบบทวิภาคี ปี 2546

		สหรัฐอเมริกา		ไทย-ญี่ปุ่น		ไทย-จีน	
		ไทย-สหรัฐอเมริกา	สหรัฐอเมริกา-ไทย	ไทย-ญี่ปุ่น	ญี่ปุ่น-ไทย	ไทย-จีน	จีน-ไทย
การส่งออก	ตลาดส่งออกลำดับที่	1	23	2	7	4	20
	มูลค่าส่งออก (ล้าน US$)	13,618.0	5,841.7	11,395.7	16,046.7	5,691.30	3,828.8
	อัตราการขยายตัว (%)	0.8	20.2	14.53	21.3	60.09	29.4
	สัดส่วน (%)	16.9	0.8	14.2	3.4	7.1	0.9
การนำเข้า	ตลาดนำเข้าลำดับที่	2	16	1	11	3	10
	มูลค่านำเข้า (ล้าน US$)	7,097.3	15,180.7	18,074.0	11,891.9	6,002.3	8,828.9
	อัตราการขยายตัว (%)	15.46	2.6	22.09	13.0	22.56	57.7
	สัดส่วน (%)	9.5	1.2	24.1	3.3	8.0	2.1
	สินค้าสำคัญที่ไทยส่งออก	เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์, เครื่องประดับอัญมณี, เครื่องรับโทรทัศน์ เครื่องรับโทรศัพท์และส่วนประกอบ กุ้ง ปูสดแช่เย็น แผงวงจรไฟฟ้า อาหารทะเลแปรรูป ถุงมือยาง เสื้อถักแบบสเวตเตอร์หรือเสื้อกั๊ก เฟอร์นิเจอร์และส่วนประกอบ		เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ ยางธรรมชาติ แผงวงจรไฟฟ้า ส่วนประกอบเครื่องมือสื่อสารโทรคมนาคม ไก่สดแช่เย็น เนื้อสัตว์ปรุงแต่ง อาหารทะเลแปรรูป ไดโอด ทรานซิสเตอร์ เครื่องรับโทรศัพท์และส่วนประกอบ ส่วนประกอบรถยนต์ เนื้อปลาสดแช่เย็น แช่แข็ง		เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ แผงวงจรไฟฟ้า ส่วนประกอบคอมพิวเตอร์ ยางธรรมชาติ น้ำมันดิบ เม็ดพลาสติกชนิดต่างๆ ไดโอด ทรานซิสเตอร์ ส่วนประกอบเครื่องมือสื่อสารโทรคมนาคม กรดโพลิคาร์บอกซิลิก ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง หลอดเทอร์มิโอนิก	
	สินค้าสำคัญที่ไทยนำเข้า	แผงวงจรไฟฟ้า เครื่องบิน ส่วนประกอบคอมพิวเตอร์ ถั่วเหลือง ส่วนประกอบเครื่องบินฝ้าย ไดโอน ทรานซิสเตอร์ เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ พัดลม เครื่องสูบลม เหล็กเครื่องประดับอัญมณี เพชร หนังดิบ		แผงวงจรไฟฟ้า ส่วนประกอบรถยนต์ เหล็กแผ่นรีดร้อน ไดโอด ทรานซิสเตอร์ ส่วนประกอบเครื่องยนต์ เครื่องจักรที่ทำงานเป็นเอกเทศ ส่วนประกอบคอมพิวเตอร์ รถบรรทุก เหล็กแผ่นชุบ แบบหล่อสำหรับโลหะและวัสดุ		ส่วนประกอบคอมพิวเตอร์ เครื่องส่งวิทยุ โทรทัศน์ เครื่องอุปกรณ์และอุปกรณ์ หลอดเทอร์มิโอนิก กล้องส่องทางไกลและอุปกรณ์ ยากำจัดศัตรูพืช แร่เงิน น้ำมันสำเร็จรูป หม้อแปลงไฟฟ้า ส่วนประกอบเครื่องบันทึกภาพ	

		ไทย-ออสเตรเลีย	ไทย-อินเดีย	ไทย-นิวซีแลนด์	ไทย-บาห์เรน	ไทย-เปรู
การส่งออก	ตลาดส่งออกลำดับที่	11	-	-	-	-
	มูลค่าส่งออก (ล้าน US$)	2,160.60	639.10	265.90	40.50	19.40
	อัตราการขยายตัว (%)	31.61	54.48	29.52	16.05	-13.78
	สัดส่วน (%)	2.69	0.8	0.33	0.05	0.02
การนำเข้า	ตลาดนำเข้าลำดับที่	12	-	-	-	-
	มูลค่านำเข้า (ล้าน US$)	1,568.00	869.90	209.40	93.10	36.30
	อัตราการขยายตัว (%)	4.97	12.81	11.44	64.49	12.38
	สัดส่วน (%)	2.09	1.16	0.28	0.13	0.05
สินค้าสำคัญที่ไทยส่งออก		รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ เครื่องปรับอากาศและส่วนประกอบ ผลิตภัณฑ์พลาสติก อาหารทะเลกระป๋องและแปรรูป เหล็ก เหล็กกล้า	เครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ เครื่องยนต์สันดาปภายในแบบลูกสูบและส่วนประกอบ เม็ดพลาสติก รถยนต์	รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ เม็ดพลาสติก อาหารทะเลกระป๋องและแปรรูป เหล็ก เหล็กกล้าและผลิตภัณฑ์ แก้วและกระจก	เครื่องปรับอากาศและส่วนประกอบ รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ เหล็ก เหล็กกล้าและผลิตภัณฑ์ เสื้อผ้าสำเร็จรูป ตู้เย็น ตู้แช่แข็ง	เครื่องซักผ้าและเครื่องซักแห้งและส่วนประกอบ ด้ายและเส้นใยประดิษฐ์ ผลิตภัณฑ์ยาง รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ ตู้เย็น ตู้แช่แข็ง
สินค้าสำคัญที่ไทยนำเข้า		สินแร่โลหะอื่นๆ และเศษโลหะ เครื่องเพชรพลอย อัญมณี เงินแท่งและทองคำ เส้นใยใช้ในการทอ เหล็กและเหล็กกล้า ธัญพืชและธัญพืช	เครื่องเพชรพลอย อัญมณี เงินแท่งและทองคำ เหล็กและเหล็กกล้า เคมีภัณฑ์ สินแร่โลหะอื่นๆ	ผลิตภัณฑ์นม ธัญพืชและธัญพืชสำเร็จรูป ไม้ซุง ไม้แปรรูปและไม้อื่นๆ ผักผลไม้	น้ำมันสำเร็จรูป สินแร่โลหะอื่นๆ และเศษโลหะ ปุ๋ย เครื่องเพชรพลอย อัญมณี เงินแท่งและทองคำ กระดาษ กระดาษภัณฑ์	สินแร่โลหะอื่นๆ และเศษโลหะ กุ้งสดแช่เย็นและแช่แข็ง ไขมันและน้ำมันสัตว์ ผลิตภัณฑ์โลหะ ยากำจัดศัตรูพืช

ที่มา : กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ

หมายเหตุ : ข้อมูลการนำเข้าและการส่งออกที่เก็บรวบรวมมีความคลาดเคลื่อนกันของข้อมูลบ้างตามแหล่งข้อมูล โดยข้อมูลจากมุมมองต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และจีน ได้ข้อมูลจาก World Trade Atlas โดยเป็นข้อมูลที่แต่ละประเทศรายงานมูลค่าการส่งออกและนำเข้า ส่วนข้อมูลจากมุมมองประเทศไทย ได้ข้อมูลจากศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยความร่วมมือของกรมศุลกากร

ตารางที่ 2 ผลกระทบจากการเปิดเสรีการค้าแบบทวิภาคีของไทย :กรณีลดภาษีสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมเหลือร้อยละ 0

ภาพสถานการณ์	อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ (%)	อัตราการขยายตัวการส่งออก (%)	อัตราการขยายตัวการนำเข้า (%)	อัตราการขยายตัวการบริโภค (%)	อัตราการขยายตัวการลงทุน (%)	สวัสดิการ (ล้าน $)
S1: ไทย-ญี่ปุ่น	1.27	2.93	4.76	1.69	2.77	1,705.17
S2: ไทย-สหรัฐ	1.84	1.52	2.49	1.94	2.87	1,188.39
S3: ไทย-จีน	0.69	0.99	1.27	0.76	0.91	486.99
S4: ไทย-อินเดีย	0.12	0.16	0.22	0.13	0.19	73.07
S5: ไทย-ออสเตรเลีย	0.09	0.19	0.31	0.08	0.23	69.84
S6: ไทย-นิวซีแลนด์	-0.01	0.04	0.06	-0.02	0.03	10.19
S7: ไทย-เปรู	0.009	0.013	0.017	0.009	0.014	5.61
S8: ไทยกับสหรัฐ ญี่ปุ่น และจีน (S1- S3)	3.80	5.43	8.51	4.39	6.54	3,380.59
S9: ไทยกับทั้ง 7 ประเทศ (S1- S7)	4.01	5.84	9.12	4.58	7.00	3,539.26
S10: ไทยเปิดเสรีฝ่ายเดียว (unilateral)	-0.94	6.80	12.45	-0.80	5.41	1,228.23
S11: เปิดเสรีทั้งโลก	1.86	9.33	14.13	2.30	6.65	3,041.64

ที่มา คณะผู้วิจัย

ตารางที่ 3 ผลกระทบจากการเปิดเสรีการค้าแบบทวิภาคีของไทยต่อมูลค่าผลผลิต

ภาพสถานการณ์	1 ไทย-ญี่ปุ่น	2 ไทย-สหรัฐ	3 ไทย-จีน	4 ไทย-อินเดีย	5 ไทย-ออสเตรเลีย	6 ไทย-นิวซีแลนด์	7 ไทย-เปรู
ข้าว	7.29	0.61	3.69	0.04	-0.03	-0.01	0.12
ข้าวสาลี	-0.32	-0.65	-0.37	-0.05	0.00	0.00	0.00
เมล็ดธัญพืช	18.25	4.80	0.78	0.59	0.30	-0.01	-0.00
ผัก ผลไม้	5.27	0.19	3.04	0.36	-0.13	-0.12	0.01
เมล็ดพืชและผลไม้ที่มีน้ำมัน	0.78	-10.50	1.81	0.12	-0.10	-0.02	-0.00
อ้อย	18.19	0.29	2.76	0.29	-0.14	-0.07	0.00
เส้นใยจากพืช	-2.89	0.60	0.16	-0.31	-1.32	0.02	-0.05
พืชผลธัญพืชอื่นๆ	2.44	4.06	0.93	0.11	0.03	-0.01	-0.01
วัว แกะ แพะ ม้า	15.05	0.59	1.14	0.00	-0.24	-0.18	-0.02
ผลิตภัณฑ์จากสัตว์อื่น ๆ	7.36	-0.25	0.13	-0.02	-0.68	-0.10	-0.02
น้ำนมดิบ	16.57	0.57	1.56	0.07	-0.21	-0.14	0.00
ขนแกะ ไหม	1.42	5.33	0.50	0.68	-3.54	0.00	0.00
เนื้อวัว	13.60	0.85	0.68	0.02	-0.12	-0.08	-0.02
ผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์อื่น ๆ	55.95	-3.59	-0.81	-0.17	-0.07	0.01	-0.14
น้ำมันพืช	2.03	-0.80	0.45	-2.39	0.03	-0.04	-0.00
ผลิตภัณฑ์นม	1.23	0.25	0.04	0.05	-3.34	-3.39	0.00
ข้าวผ่านการขัดสี	6.81	0.93	3.69	0.04	0.01	-0.00	0.10
น้ำตาล	13.66	0.86	1.77	0.24	-0.02	-0.03	-0.01
ผลิตภัณฑ์อาหารอื่นๆ	17.49	5.26	0.02	0.24	0.30	-0.08	-0.04
เครื่องดื่มและยาสูบ	1.26	1.16	0.27	0.10	-0.18	-0.01	0.01
การประมง	10.88	3.39	-0.14	-0.03	0.25	0.02	-0.01
ผลิตภัณฑ์จากป่าไม้	-0.50	-1.74	-0.19	0.07	-0.14	-0.04	0.03
ถ่านหิน	2.01	0.23	0.42	0.05	0.07	0.01	0.01
น้ำมัน	-0.56	-0.62	-0.04	-0.01	-0.04	-0.00	-0.00
ก๊าซ	2.21	1.04	0.46	0.09	0.09	0.02	0.02
แร่อื่นๆ เช่น ยูเรเนียม	0.07	-0.12	0.35	0.01	-0.21	0.02	-0.10
ผลิตภัณฑ์จากแร่อื่น ๆ	-1.06	-0.12	0.91	0.01	0.01	0.03	0.01
สิ่งทอ	-0.22	5.43	-0.09	0.58	0.43	0.02	-0.00
เครื่องนุ่งห่ม	1.85	10.92	-0.26	-0.04	0.46	0.05	-0.00
ผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง	-0.64	16.18	-0.83	-0.28	0.26	0.07	0.00
ไม้	-2.17	-1.78	-0.77	-0.04	-0.11	0.00	-0.01
กระดาษ และการพิมพ์	-0.40	0.24	0.98	0.06	0.07	-0.02	0.00
ปิโตรเลียม และผลิตภัณฑ์ถ่านหิน	0.37	0.23	0.26	0.06	0.02	0.01	0.00
เคมีภัณฑ์ ยาง พลาสติก	-3.43	-1.41	3.01	0.51	0.03	0.01	-0.01
เหล็ก	-5.17	-1.59	0.15	0.02	-0.05	0.01	-0.00
โลหะอื่น ๆ ที่ไม่ใช่เหล็ก	-0.62	-3.56	-0.47	0.96	1.12	0.00	0.37
ผลิตภัณฑ์โลหะ	-2.63	-2.45	-0.89	-0.02	0.04	0.03	-0.00
รถยนต์และชิ้นส่วน	-16.75	0.30	0.30	0.15	-0.09	0.03	0.00
อุปกรณ์ขนส่งอื่นๆ เช่น เรือ เครื่องบิน	1.69	-2.70	-0.91	-0.26	-0.25	-0.02	-0.02
อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์	0.52	-0.98	0.39	-0.10	-0.06	-0.02	-0.00
เครื่องจักร และอุปกรณ์	-0.15	-0.45	0.68	0.16	0.41	0.02	0.01
อุตสาหกรรมอื่นๆ	-0.50	1.38	-0.80	0.15	0.05	0.02	0.01
บริการ	1.61	1.58	0.55	0.11	0.12	0.01	0.01
รวม	1.08	1.49	0.59	0.11	0.09	-0.00	0.01

ภาพสถานการณ์	8 ไทย-สหรัฐ ญี่ปุ่น และจีน	9 ไทยกับทั้ง 7 ประเทศ	10 ไทยเปิดเสรีฝ่ายเดียว (unilateral)	11 เปิดเสรีทั้งโลก
ข้าว	11.58	11.69	- 0.70	13.74
ข้าวสาลี	- 1.35	- 1.39	- 0.56	0.56
เมล็ดธัญพืช	23.84	24.72	1.52	16.95
ผัก ผลไม้	8.50	8.62	- 3.05	2.52
เมล็ดพืชและผลไม้ที่มีน้ำมัน	- 7.91	- 7.91	- 17.77	- 14.56
อ้อย	21.23	21.32	- 2.69	8.24
เส้นใยจากพืช	- 2.13	- 3.77	- 12.54	- 10.35
พืชผลธัญพืชอื่นๆ	7.42	7.54	- 3.50	- 1.93
วัว แกะ แพะ ม้า	16.78	16.35	- 2.95	4.52
ผลิตภัณฑ์จากสัตว์อื่น ๆ	7.25	6.42	- 4.76	- 1.21
น้ำนมดิบ	18.71	18.42	- 2.06	6.61
ขนแกะ ไหม	7.28	4.41	- 8.72	1.35
เนื้อวัว	15.13	14.92	- 1.34	4.54
ผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์อื่น ๆ	51.54	51.18	- 2.45	9.04
น้ำมันพืช	1.69	- 0.72	- 12.29	- 10.58
ผลิตภัณฑ์นม	1.53	- 5.15	- 14.30	- 11.81
ข้าวผ่านการขัดสี	11.43	11.58	- 0.05	13.56
น้ำตาล	16.28	16.46	- 1.00	6.57
ผลิตภัณฑ์อาหารอื่นๆ	22.77	23.20	- 1.38	12.28
เครื่องดื่มและยาสูบ	2.70	2.61	- 7.27	- 3.64
การประมง	14.13	14.36	- 0.51	8.11
ผลิตภัณฑ์จากป่าไม้	- 2.43	- 2.51	- 3.26	- 2.51
ถ่านหิน	2.66	2.80	0.67	1.34
น้ำมัน	- 1.22	- 1.28	- 1.01	0.05
ก๊าซ	3.72	3.94	3.79	4.24
แร่อื่นๆ เช่น ยูเรเนียม	0.30	0.02	- 1.46	- 1.09
ผลิตภัณฑ์จากแร่อื่น ๆ	- 0.27	- 0.21	- 3.71	- 1.26
สิ่งทอ	5.11	6.15	- 5.36	1.70
เครื่องนุ่งห่ม	12.52	12.98	0.15	9.10
ผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง	14.70	14.76	- 1.09	8.40
ไม้	- 4.72	- 4.88	- 5.82	- 8.33
กระดาษ และการพิมพ์	0.81	0.92	- 3.87	- 2.40
ปิโตรเลียม และผลิตภัณฑ์ถ่านหิน	0.85	0.94	- 0.74	1.62
เคมีภัณฑ์ ยาง พลาสติก	- 1.84	- 1.29	- 5.16	- 4.74
เหล็ก	- 6.60	- 6.62	- 7.93	- 8.45
โลหะอื่น ๆ ที่ไม่ใช่เหล็ก	- 4.65	- 2.20	7.14	- 0.00
ผลิตภัณฑ์โลหะ	- 5.96	- 5.91	- 10.38	- 7.09
รถยนต์และชิ้นส่วน	- 16.16	- 16.07	- 20.88	- 20.44
อุปกรณ์ขนส่งอื่น (เรือ เครื่องบิน	- 1.92	- 2.46	8.86	50.98
อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์	- 0.07	- 0.25	7.98	3.44
เครื่องจักร และอุปกรณ์	0.08	0.67	4.15	4.26
อุตสาหกรรมอื่นๆ	0.09	0.31	- 1.33	- 1.92
บริการ	3.75	4.00	2.22	3.74
รวม	3.16	3.36	- 0.35	2.01

ที่มา คณะผู้วิจัย

Impacts of Free Trade Agreements on Thai Manufacturing Sectors

(Executive Summary)

1. Trade Patterns of Thailand

1.1 Changing Trade Environment

From a historical perspective, export and foreign direct investment (FDI) have been key factors for Thailand in achieving one of the world's fastest economic growth rates before the Asian economic crisis. The country experienced an average growth rate of nearly 8 percent per year for three and a half decades until 1997. Almost from the beginning, growth has been driven largely by inward FDI flows and growing export to the world market. By the turn of the millennium, the country has successfully diversified its exporting destination and product lines. Current major export and import destinations include the US, Europe, Japan and ASEAN, with roughly equal market share. Table 1 summarizes trade statistics in 2003 between Thailand and selected trading partners. The sources of FDI in Thailand have also been fairly diversified, with significant inflow from Japan, the US, Europe, and the Asian NIEs.

1.2 Trade Potentials

We have analyzed export values of Thailand in recent years and benchmark them with a large number of countries based on a gravity model. The model takes into account of the sizes of exporting and importing countries, geographical distances between them and other controlling factors, e.g., common language, shared border, etc. It is found that Thai export values are significantly higher than the global benchmarks, demonstrating the country's high export capability. Benchmarked against its own export potential, however, it is found that the export to China, India and Brazil are largely below its potentials. Thailand's export to ASEAN is also below its potential even after the ASEAN Free Trade Agreement (AFTA) has been in place. This indicates that merely concluding an FTA may not increase much trade volume unless the associated liberalization is sufficiently deep and is accommodated by appropriate trade facilitation measures.

1.3 Competitiveness of Thai Export

We divide Thai products into four groups based on their competitiveness in the global markets, as measured by the revealed comparative advantage (RCA) index:

- Competitive products with growing competitiveness, e.g., meat, fish and seafood. This group constitutes less than 5 percent of Thai export value.
- Competitive products with declining competitiveness. Products in this group are either resource or labor-intensive products.
- Uncompetitive products with growing competitiveness.
- Uncompetitive products with declining competitiveness.

Based on a rank correlation analysis between Thailand and its FTA partners, it is found that the structure of Thai export complements that of developed countries, e.g., the US, Japan, Australia and Singapore. However, Thai export tends to compete with that of China, India, Indonesia, South Korea, Mexico and the Philippines.

We also found that Thai products are losing their market shares in three major markets, e.g., the US, Japan and China. We conduct a constant market share (CMS) analysis to decompose the "commodity composition effect", which attributes the changes in market share to commodity positioning, and the "competitiveness effect", which attributes the changes in market share to the competitiveness of the concerned products in a given market. It is found that while the declining share in the US markets is due to the commodity composition effect, the declines in the other two markets result from the competitiveness effect.

2. Motivations and strategies

Changes in the global trade environments and the declining market shares of Thai exports during the past few years make it uncertain for Thailand to sustain the benefits of globalization. To begin with, the accession of China to the WTO is perceived as a threat to Thailand, as China has increasingly attracted FDI away from Thailand and other ASEAN countries. China's export products are also increasingly competing with Thai labor-intensive products in the world market. The difficulties in concluding a

new negotiation round under the multilateral framework have prompted many countries in East Asia, including Thailand, to engage themselves in negotiating bilateral preferential agreements with their trading partners. Currently Thailand has completed or is in the process of negotiating bilateral free trade agreements (FTAs) with at least eight trading partners: the U.S., Japan, China, Australia, New Zealand, India, Bahrain and Peru. It is also exploring a possibility to negotiate additional FTAs with a number of other economies, including Mexico and the South Africa Custom Union (SACU).

3. Impacts of FTAs on Thai Economy

We estimate the impacts of tariff reduction associated with each FTA on Thailand based on the GTAP model, which is a multi-country, computable, general equilibrium (CGE) model. An FTA with the US is found to generate the highest GDP growth rate of 1.84 percent and a welfare increase of $ 1.18 billion. An FTA with Japan is found to generate a GDP growth of 1.27 percent and a welfare increase of $ 1.7 billion. An FTA with China is found to generate lower growth and welfare increase while the rests are found to have marginal impacts (See Table 2). If the reduction of non-tariff barriers (NTBs) is also assumed, the potential benefits from FTAs are found to increase by an order of magnitude.

FTAs will also have different impacts on each production sector due to the new pattern of international division of labor. In most FTAs, the sectors that will experience significant expansion include agriculture, food processing and labor-intensive products, e.g., textile, leather. On the other hand, sectors that will shrink include vehicles, metal, chemical products and wood production. Table 3 summarizes the impacts of FTAs on Thailand's selected production sectors.

4. Rules of Origin

Rules of origins (ROOs) are needed to prevent trade deflection arising from preferential treatments. Such rules should be designed to facilitate free flow of trade rather than to protect local industries. This is because poorly designed ROOs can be costly to comply and administer. In addition, they can distort sourcing and investment decisions of firms, hinder the exploitation of economy of scale, increase the complexity of trade and reduce an incentive to make use of FTAs.

As a small country, it is difficult for Thailand to formulate a coherent set of ROOs for different FTAs. For example, only products with regional content of 40 percent by value are considered originating products in AFTA. However, the rules in the recently concluded FTA between Thailand and Australia require most originating products to be substantially transformed in the exporting country.

We analyze the impacts of ROOs on Thailand's 25 major export products, all of which considered originating products under AFTA. Assuming that the US and Japan impose the same set of ROOs as in the US-Singapore FTA and Japan-Singapore FTA, respectively, it is found that 7 Thai export products may not be considered originating products under these rules. This is due to the more stringent requirements on local content or other restrictions based on product-specific ROOs.

5. Recommendations

It is well known from trade literatures that liberalization under a preferential arrangement tends to produce an inferior result to a multilateral or unilateral liberalization. As a result, while FTAs may generate some benefits, engaging in multiple FTAs may bring about adverse consequences to Thailand. For example, poorly designed and inconsistent rules of origins may cause confusions and increase costs for private as well as public sectors. Moreover, in case where trade diversion dominates trade creation, welfare impact will be negative. To prevent such adverse consequences, it is necessary that Thailand formulate a coherent strategy for multilateral, bilateral and unilateral liberalization. In particular, we propose the following policy recommendations:

1. Since benefits and risks arising from FTAs are concentrated in a few major FTAs, the government should give them highest priorities. It should stop expanding new FTAs negotiations to avoid distraction and overburden the negotiation teams.
2. Reduction of NTBs should be a main focus of negotiation with developed countries since it is the area that generates highest benefits to Thailand.

3. Rules of origin should be designed to facilitate the free flow of trade. ROOs that result in high transaction costs should be avoided to maximize the benefits from trade. Though difficult, coherence in the design of ROOs among multiple FTAs should be attempted.
4. FTAs should bring about a reform in the tariff structure for manufacturing products. In general, it is desirable to reduce the number of tariff rates as well as the overall rate to avoid distortions and misallocation of resources.
5. Service sectors that provide essential inputs for the manufacturing sectors should also be liberalized to reduce the distortion between tradable and non-tradable sectors.
6. To avoid socially negative impacts, a timeframe for liberalization should be delayed in cases where affected parties are small producers that lack adaptability and are thus socially vulnerable.
7. Measures to promote long-term industrial restructuring should be adopted. In particular, the government should provide incentives for private sectors to upgrade their technology, conduct research and development and invest in human resource development.
8. Social safety net in the form of unemployment insurance and basic healthcare coverage needs to be provided for labors in affected industries. Special attention should be paid to the elderly and unskilled workers who cannot be easily retrained.
9. Since there are winners and losers from FTAs, the process of negotiation should allow some forms of participation of all affected parties. Information should be disclosed as much as possible.

Table 1 Bilateral trades between Thailand and FTA partners in 2003

		Thailand-US		Thailand-Japan		Thailand-China	
		For Thailand	For US	For Thailand	For Japan	For Thailand	For China
Export	Rank of export market	1	23	2	7	4	20
	Value (US$ million)	13,618.0	5,841.7	11,395.7	16,046.7	5,691.30	3,828.8
	Growth rate (%)	0.8	20.2	14.53	21.3	60.09	29.4
	Percent of total export	16.9	0.8	14.2	3.4	7.1	0.9
Import	Rank of import market	2	16	1	11	3	10
	Value (US$ million)	7,097.3	15,180.7	18,074.0	11,891.9	6,002.3	8,828.9
	Growth rate (%)	15.46	2.6	22.09	13.0	22.56	57.7
	Percent of total import	9.5	1.2	24.1	3.3	8.0	2.1
	Major Thai export items	Computer and parts, jewelry, TV receiver, telephone receiver and parts, frozen shrimps, electric circuit, processed sea food, rubber glove, sweater, furniture		Computer and parts, natural rubber, electric circuit, telecom equipment, frozen chicken, processed meat, processed seafood, diode, transistor, telephone receiver and parts, auto parts, frozen fish		Computer and parts, electric circuit, natural rubber, crude oil, plastics, diode, transistor, telecom equipment, polycarboxylic acid, tapioca starch, tapioca products, thermionic tube	
	Major Thai import items	Electric circuit, aircraft, computer parts, soy bean, aircraft parts, cotton, diode, transistor, computer and parts, electric fan, iron, jewelry, diamond, raw leather		Electric circuit, auto parts, hot rolled iron, diode, transistor, machine parts, computer parts, truck, iron, mold and die		Computer and parts, radio and TV receivers, thermionic tube, telescope, pesticide, silver, refined petroleum, transformer, tape recorder	

		Thailand-Australia (For Thailand)	Thailand-India (For Thailand)	Thailand-New Zealand (For Thailand)	Thailand-Bahrain (For Thailand)	Thailand-Peru (For Thailand)
Export	Rank of export market	11	-	-	-	-
	Value (US$ million)	2,160.60	639.10	265.90	40.50	19.40
	Growth rate (%)	31.61	54.48	29.52	16.05	-13.78
	Percent of total export	2.69	0.8	0.33	0.05	0.02
Import	Rank of import market	12	-	-	-	-
	Value (US$ million)	1,568.00	869.90	209.40	93.10	36.30
	Growth rate (%)	4.97	12.81	11.44	64.49	12.38
	Percent of total import	2.09	1.16	0.28	0.13	0.05
Major Thai export items		Auto and auto parts, air conditioner, plastic, canned and processed seafood, iron and steel	Computer and parts, internal combustion engine, plastic, automobile	Auto parts, plastic, canned and processed seafood, iron, steel, glass and mirror	Air conditioners and parts, auto parts, iron and steel, garment, refrigerator, freezer	Washing machine, dry cleaner machine and parts, synthetic fiber and yarn, rubber products, automobile and parts, refrigerator, freezer
Major Thai import items		Raw minerals, jewelry, bullion, textile fiber, iron and steel, grain	Jewelry, bullion, iron and steel, chemical products, other minerals	Dairy products, grain, log, processed wood, fruits and vegetables	Petroleum products, other minerals, metal scarps, fertilizer, jewelry, bullion, paper and paper products	Other minerals, metal scraps, frozen and chilled shrimp, fat and animal oil, metal products, pesticide

Note: The values of bilateral trade with each trading partner do not exactly match due to different practices in reporting countries.
Source: Department of Trade Negotiation, Ministry of Commerce, complied by the authors

Table 2 Impacts of liberalizations on Thailand Economy

Liberalization Scenarios	GDP growth (%)	Export growth (%)	Import growth (%)	Consumption growth (%)	Investment growth (%)	Welfare (million $)
S1: Thai-Japan	1.27	2.93	4.76	1.69	2.77	1,705.17
S2: Thai-US	1.84	1.52	2.49	1.94	2.87	1,188.39
S3: Thai-China	0.69	0.99	1.27	0.76	0.91	486.99
S4: Thai-India	0.12	0.16	0.22	0.13	0.19	73.07
S5: Thai-Australia	0.09	0.19	0.31	0.08	0.23	69.84
S6: Thai-New Zealand	-0.01	0.04	0.06	-0.02	0.03	10.19
S7: Thai-Peru	0.009	0.013	0.017	0.009	0.014	5.61
S8: S1- S3	3.80	5.43	8.51	4.39	6.54	3,380.59
S9: S1- S7	4.01	5.84	9.12	4.58	7.00	3,539.26
S10: Thai unilateral	-0.94	6.80	12.45	-0.80	5.41	1,228.23
S11: Global liberalization	1.86	9.33	14.13	2.30	6.65	3,041.64

Source: Authors

Table 3 Impacts of Free Trade Agreement on Industrial sectors (percent changes of output value, %)

Scenarios	S1 Th-Japan	S2 Th-US	S3 Th-China	S4 Th-India	S5 Th-Australia	S6 Th-New Zealand	S7 Th-Peru
Paddy rice	7.29	0.61	3.69	0.04	-0.03	-0.01	0.12
Wheat	-0.32	-0.65	-0.37	-0.05	0.00	0.00	0.00
Cereal grains	18.25	4.80	0.78	0.59	0.30	-0.01	-0.00
Vegetables, fruit, nuts	5.27	0.19	3.04	0.36	-0.13	-0.12	0.01
Oil seeds	0.78	-10.50	1.81	0.12	-0.10	-0.02	-0.00
Sugar cane, sugar beet	18.19	0.29	2.76	0.29	-0.14	-0.07	0.00
Plant-based fibers	-2.89	0.60	0.16	-0.31	-1.32	0.02	-0.05
Crops n.e.c.	2.44	4.06	0.93	0.11	0.03	-0.01	-0.01
Cattle, sheep and goats	15.05	0.59	1.14	0.00	-0.24	-0.18	-0.02
Animal products n.e.c.	7.36	-0.25	0.13	-0.02	-0.68	-0.10	-0.02
Raw milk	16.57	0.57	1.56	0.07	-0.21	-0.14	0.00
Wool, silk-worm cocoons	1.42	5.33	0.50	0.68	-3.54	0.00	0.00
Bovine meat products	13.60	0.85	0.68	0.02	-0.12	-0.08	-0.02
Meat products n.e.c.	55.95	-3.59	-0.81	-0.17	-0.07	0.01	-0.14
Vegetable oils and fats	2.03	-0.80	0.45	-2.39	0.03	-0.04	-0.00
Dairy products	1.23	0.25	0.04	0.05	-3.34	-3.39	0.00
Processed rice	6.81	0.93	3.69	0.04	0.01	-0.00	0.10
Sugar	13.66	0.86	1.77	0.24	-0.02	-0.03	-0.01
Food products n.e.c.	17.49	5.26	0.02	0.24	0.30	-0.08	-0.04
Beverages and tobacco	1.26	1.16	0.27	0.10	-0.18	-0.01	0.01
Fishing	10.88	3.39	-0.14	-0.03	0.25	0.02	-0.01
Forestry	-0.50	-1.74	-0.19	0.07	-0.14	-0.04	0.03
Coal	2.01	0.23	0.42	0.05	0.07	0.01	0.01
Oil	-0.56	-0.62	-0.04	-0.01	-0.04	-0.00	-0.00
Gas	2.21	1.04	0.46	0.09	0.09	0.02	0.02
Mineral n.e.c.	0.07	-0.12	0.35	0.01	-0.21	0.02	-0.10
Mineral products n.e.c.	-1.06	-0.12	0.91	0.01	0.01	0.03	0.01
Textiles	-0.22	5.43	-0.09	0.58	0.43	0.02	-0.00
Wearing apparel	1.85	10.92	-0.26	-0.04	0.46	0.05	-0.00
Leather products	-0.64	16.18	-0.83	-0.28	0.26	0.07	0.00
Wood products	-2.17	-1.78	-0.77	-0.04	-0.11	0.00	-0.01
Paper products, publishing	-0.40	0.24	0.98	0.06	0.07	-0.02	0.00
Petroleum, coal products	0.37	0.23	0.26	0.06	0.02	0.01	0.00
Chemical, rubber, plastic	-3.43	-1.41	3.01	0.51	0.03	0.01	-0.01
Ferrous metals	-5.17	-1.59	0.15	0.02	-0.05	0.01	-0.00
Metals n.e.c.	-0.62	-3.56	-0.47	0.96	1.12	0.00	0.37
Metal products	-2.63	-2.45	-0.89	-0.02	0.04	0.03	-0.00
Motor vehicles and parts	-16.75	0.30	0.30	0.15	-0.09	0.03	0.00
Transport equipments	1.69	-2.70	-0.91	-0.26	-0.25	-0.02	-0.02
Electronic equipment	0.52	-0.98	0.39	-0.10	-0.06	-0.02	-0.00
Machinery and equipment	-0.15	-0.45	0.68	0.16	0.41	0.02	0.01
Manufactures n.e.c.	-0.50	1.38	-0.80	0.15	0.05	0.02	0.01
Services	1.61	1.58	0.55	0.11	0.12	0.01	0.01
Total	1.08	1.49	0.59	0.11	0.09	-0.00	0.01

Scenarios	S8 S1-S3	S9 S1-S7	10 Unilateral Liberalization	11 Global Liberalization
Paddy rice	11.58	11.69	- 0.70	13.74
Wheat	- 1.35	- 1.39	- 0.56	0.56
Cereal grains	23.84	24.72	1.52	16.95
Vegetables, fruit, nuts	8.50	8.62	- 3.05	2.52
Oil seeds	- 7.91	- 7.91	- 17.77	- 14.56
Sugar cane, sugar beet	21.23	21.32	- 2.69	8.24
Plant-based fibers	- 2.13	- 3.77	- 12.54	- 10.35
Crops n.e.c.	7.42	7.54	- 3.50	- 1.93
cattle, sheep and goats	16.78	16.35	- 2.95	4.52
Animal products n.e.c.	7.25	6.42	- 4.76	- 1.21
Raw milk	18.71	18.42	- 2.06	6.61
Wool, silk-worm cocoons	7.28	4.41	- 8.72	1.35
Bovine meat products	15.13	14.92	- 1.34	4.54
Meat products n.e.c.	51.54	51.18	- 2.45	9.04
Vegetable oils and fats	1.69	- 0.72	- 12.29	- 10.58
Dairy products	1.53	- 5.15	- 14.30	- 11.81
Processed rice	11.43	11.58	- 0.05	13.56
Sugar	16.28	16.46	- 1.00	6.57
Food products n.e.c.	22.77	23.20	- 1.38	12.28
Beverages and tobacco	2.70	2.61	- 7.27	- 3.64
Fishing	14.13	14.36	- 0.51	8.11
Forestry	- 2.43	- 2.51	- 3.26	- 2.51
Coal	2.66	2.80	0.67	1.34
Oil	- 1.22	- 1.28	- 1.01	0.05
Gas	3.72	3.94	3.79	4.24
Mineral n.e.c.	0.30	0.02	- 1.46	- 1.09
Mineral products n.e.c.	- 0.27	- 0.21	- 3.71	- 1.26
Textiles	5.11	6.15	- 5.36	1.70
Wearing apparel	12.52	12.98	0.15	9.10
Leather products	14.70	14.76	- 1.09	8.40
Wood products	- 4.72	- 4.88	- 5.82	- 8.33
Paper products, publishing	0.81	0.92	- 3.87	- 2.40
Petroleum, coal products	0.85	0.94	- 0.74	1.62
Chemical, rubber and plastic	- 1.84	- 1.29	- 5.16	- 4.74
Ferrous metals	- 6.60	- 6.62	- 7.93	- 8.45
Metals n.e.c.	- 4.65	- 2.20	7.14	- 0.00
Metal products	- 5.96	- 5.91	- 10.38	- 7.09
Motor vehicles and parts	- 16.16	- 16.07	- 20.88	- 20.44
Transport equipments n.e.c.	- 1.92	- 2.46	8.86	50.98
Electronic equipment	- 0.07	- 0.25	7.98	3.44
Machinery and equipment	0.08	0.67	4.15	4.26
Manufactures n.e.c.	0.09	0.31	- 1.33	- 1.92
Services	3.75	4.00	2.22	3.74
Total	3.16	3.36	- 0.35	2.01

Source: Authors

บทที่ 1
บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

ในปัจจุบัน ประเทศไทยต้องเผชิญกับสภาวะแวดล้อมทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และมีความสลับซับซ้อนมากขึ้นกว่าในอดีตที่ผ่านมา โดยนอกจากการเปิดเสรีทางการค้าและการลงทุนในกรอบต่างๆ ทั้งในระดับพหุภาคี (Multilateralism) ที่จะยังคงดำเนินต่อไปตามพันธะข้อผูกพันในองค์การการค้าโลก (World Trade Organization หรือ WTO) และการเปิดเสรีในระดับภูมิภาคนิยม (Regionalism) แล้วยังมีการเจรจาเปิดการค้าเสรีในระดับทวิภาคี (Bilateral Agreement) ซึ่งขณะนี้ประเทศไทยได้ริเริ่มเจรจาเพื่อที่จะเปิดเสรีในระดับทวิภาคีกับประเทศต่างๆ หลายประเทศ เช่น ความตกลงการค้าเสรีไทย – จีน ไทย-ออสเตรเลีย ไทย-อินเดีย และไทย-ญี่ปุ่น นอกจากนี้ยังมีความตกลงการค้าเสรีในกรอบอาเซียนได้แก่ อาเซียน-จีน และอาเซียน-ญี่ปุ่น เป็นต้น

การเปิดเสรีทางการค้ากับประเทศต่างๆ เหล่านี้ ทำให้ประเทศไทยต้องยกเลิกเงื่อนไขในการปกป้องการแข่งขันจากต่างประเทศ ดังนั้นเพื่อรักษาความสามารถในการแข่งขันและความเป็นธรรมในการดำเนินธุรกิจให้กับอุตสาหกรรมไทย มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ภาคอุตสาหกรรมไทยจะต้องมีการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการแข่งขันที่จะรุนแรงขึ้นหลังการเปิดตลาด และในขณะเดียวกันก็ต้องมีความพร้อมในการใช้โอกาสที่มีอยู่ให้สามารถขยายตลาดสินค้าส่งออกไปยังประเทศที่ไทยมีข้อตกลงความร่วมมือด้วย

กระทรวงอุตสาหกรรมในฐานะหน่วยงานปฏิบัติการดูแลและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับภาคอุตสาหกรรมไทยเล็งเห็นว่าในขณะนี้นโยบายของภาครัฐที่จะเร่งมีการเจรจาเปิดการค้าเสรีกับประเทศต่างๆ ในรูปแบบทวิภาคีมากขึ้นในขณะที่การเจรจาการเปิดการค้าเสรีภายใต้ข้อตกลงองค์การค้าโลกมีความล่าช้า ซึ่งการเปิดการเจรจาการค้าเสรีกับประเทศต่างๆ ในรูปแบบทวิภาคีมีความจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาที่ค่อนข้างละเอียดและมีความอ่อนไหวมากกว่าในรูปแบบพหุภาคี เนื่องจากจำต้องมีการศึกษาเพื่อหาจุดที่ประเทศทั้งสองสามารถแลกเปลี่ยน ร่วมมือ และหลีกเลี่ยงปัญหาการแข่งขันระหว่างกันเองให้มากอีกด้วย การสร้างเงื่อนไขที่ก่อให้เกิด Complementarity และลดการแข่งขันระหว่างกันเองให้มากที่สุด เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์จากการสร้างการค้า (Trade creation) และแนวทางในการแก้ไขปัญหา และผลกระทบจากการเบี่ยงเบนทางการค้า (Trade diversion) ให้มากที่สุด

ดังนั้น ภายใต้นโยบายของรัฐในการเร่งเปิดการค้าเสรีในรูปแบบทวิภาคีนี้ กระทรวงอุตสาหกรรมมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้มีเครื่องมือ และรูปแบบของการศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบ และการสร้างเงื่อนไขเพื่อเตรียมความพร้อมของภาคอุตสาหกรรมในการรองรับการ

เปลี่ยนแปลงภาวะแวดล้อมทางการค้าของภาคอุตสาหกรรมภายใต้กรอบการเปิดเสรีแบบทวิภาคี โดยทั้งนี้จะเป็นการศึกษาเพื่อกำหนดรูปแบบการสร้างเครื่องมือและแนวทางการวิเคราะห์ของการเปิดเสรีในกรอบทวิภาคีที่สำคัญที่จะมีต่ออุตสาหกรรมไทยเพื่อนำเสนอแนวทางการปรับตัวของอุตสาหกรรมรายสาขาที่สำคัญของไทยให้สามารถเติบโตและแข่งขันได้อย่างมีศักยภาพในสภาพแวดล้อมทางการค้าระหว่างประเทศที่กำลังจะเกิดขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อกำหนดรูปแบบ และเครื่องมือในการศึกษา และวางรากฐานระบบงานวิจัยและมีแบบจำลองทางเศรษฐมิติที่เหมาะสมเพื่อนำไปสู่งานวิเคราะห์ การกำหนดนโยบาย และการคาดการณ์ผลกระทบของภาคอุตสาหกรรมที่น่าเชื่อถือในการวิเคราะห์ผลกระทบและการสร้างความพร้อมของภาคอุตสาหกรรมไทยในการเปิดเจรจาการค้าเสรีแบบทวิภาคีกับประเทศต่างๆ
2. เพื่อศึกษาผลกระทบและเงื่อนไขของการเตรียมความพร้อมให้กับภาคอุตสาหกรรมไทยเนื่องจากการเปิดเจรจาการค้าเสรี
3. กำหนดยุทธศาสตร์การเปิดเสรีในกรอบทวิภาคีที่เชื่อมโยงไปยังกรอบและแผนปฏิบัติการ
4. พัฒนาเจ้าหน้าที่ สศอ. ให้มีความเชี่ยวชาญในงานวิจัยทั้งทางด้านวิเคราะห์ การกำหนดนโยบาย และการคาดการณ์ผลกระทบของภาคอุตสาหกรรม ตลอดจนสามารถสร้างและเลือกใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์

1.3 เป้าหมาย

1. ยุทธศาสตร์การเปิดเสรีในกรอบทวิภาคีที่เอื้อประโยชน์สูงสุดต่อภาคอุตสาหกรรมไทย
2. กรอบและแผนปฏิบัติการให้สอดคล้องยุทธศาสตร์การเปิดเสรีในกรอบทวิภาคีกับนานาประเทศและสามารถนำมาปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม
3. เพื่อวางระบบฐานข้อมูลและเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ที่เหมาะสมของงานวิจัยด้านการเปิดเสรีในกรอบทวิภาคีที่จะเป็นรากฐานในการเสนอแนะนโยบายเศรษฐกิจอุตสาหกรรมทวิภาคีให้ น่าเชื่อถือและมีผลการวิจัยสนับสนุนที่ชัดเจน
4. เพื่อทดสอบประสิทธิภาพเครื่องมือในการวิเคราะห์ผลกระทบจากประเด็นความตกลงการเปิดเสรีที่สำคัญที่คาดว่าจะมีการดำเนินการ หรือกำลังดำเนินการ อาทิเช่น ความตกลงการค้าเสรีไทย-ชิลี ไทย-เปรู ไทย-เม็กซิโก อาเซียน-จีน เป็นต้น
5. เพื่อเสนอแนะแนวคิด เทคนิค และวิธีการเพื่อพิจารณาผลกระทบของการเจรจาเพื่อเปิดเสรีทางการค้าของไทยต่อภาคอุตสาหกรรม และการปรับตัวของภาคอุตสาหกรรมในการเตรียมความพร้อมให้กับอุตสหกรรมภายในประเทศ

6. เพื่อนำเสนอแนวทางการปรับตัวของอุตสาหกรรมที่สำคัญของไทยให้สามารถเติบโตและแข่งขันได้อย่างมีศักยภาพภายใต้สภาพแวดล้อมการเปิดเสรีทางการค้าในกรอบทวิภาคี

1.4 วิธีการศึกษา

การศึกษานี้จะครอบคลุมถึงการวิเคราะห์ผลกระทบของการทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีระหว่างประเทศไทยและประเทศคู่ค้า 8 ประเทศดังต่อไปนี้คือ อินเดีย จีน ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ บาห์เรน และเปรู โดยมีกรอบความคิดในการศึกษาดังรูปที่ 1.1 ต่อไปนี้

รูปที่ 1.1 กรอบความคิดในการศึกษา

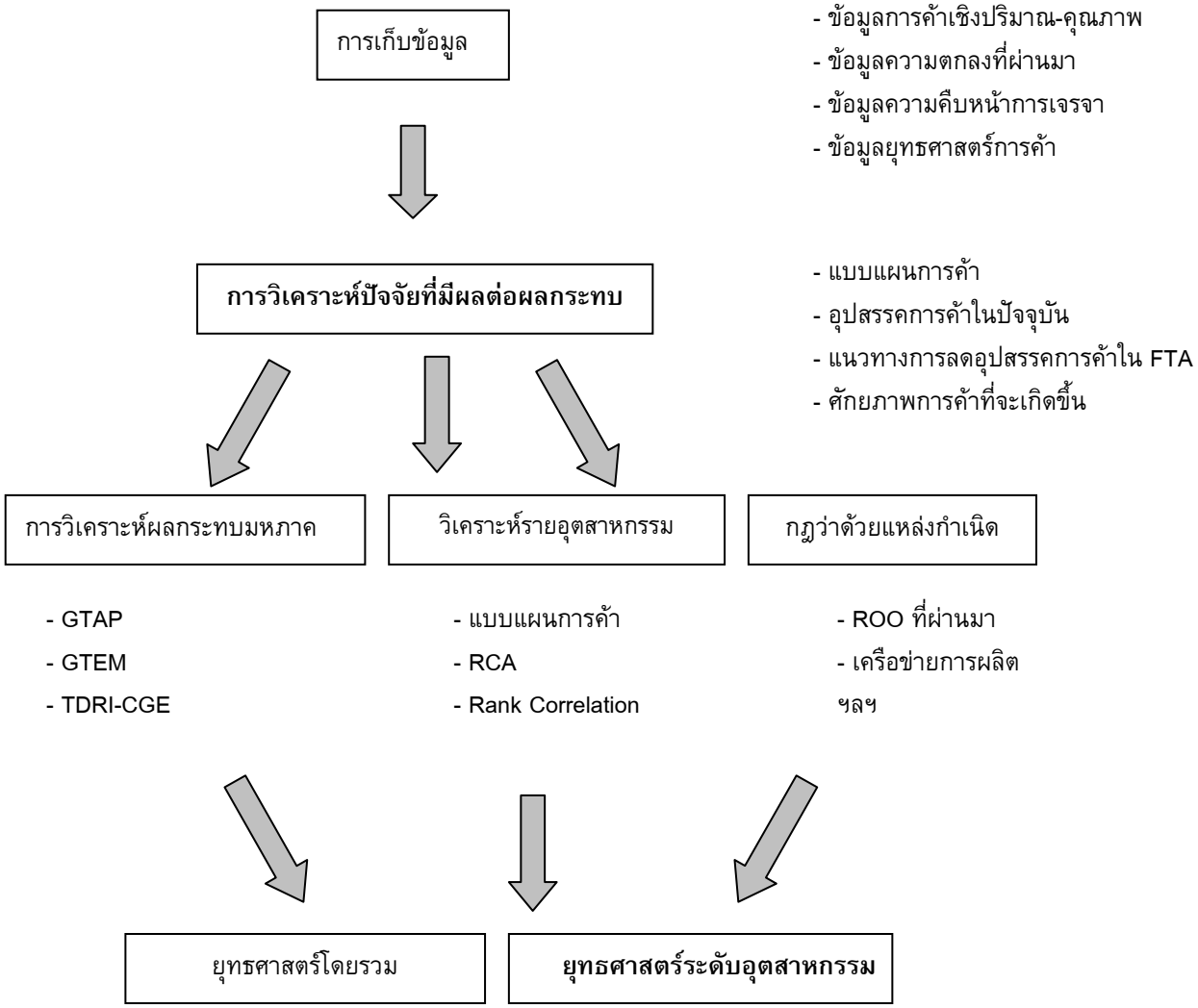

1.4.1 การติดตามรวบรวมข้อมูลความคืบหน้าข้อตกลงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคี (Free Trade Agreement, FTA) กับประเทศคู่ค้าที่ไทยมีการจัดทำ FTA อยู่แล้ว และกำลังพิจารณาจัดทำต่อไป เช่น บาห์เรน เปรู อินเดีย จีน ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ฯลฯ โดยรวบรวมข้อมูลที่จำเป็นในการวิเคราะห์ทั้งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative) และด้านปริมาณ (Quantitative) ถึงผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรมไทย

ข้อมูลที่จะรวบรวมในการศึกษานี้จะประกอบไปด้วยข้อมูลที่ด้านอุตสาหกรรมและการค้า และข้อมูลความคืบหน้าข้อตกลงต่างๆ ตลอดจนยุทธศาสตร์ในการเจรจาการค้าแบบทวิภาคี ดังนี้

1. ข้อมูลด้านอุตสาหกรรมและการค้าที่จะจัดเก็บจะมีรายการดังต่อไปนี้
   - ข้อมูลการค้าระหว่างประเทศโดยรวมของประเทศไทย และประเทศคู่ค้าในการศึกษา
   - ข้อมูลการค้าระหว่างประเทศของแต่ละอุตสาหกรรมของประเทศไทย และประเทศคู่ค้าในการศึกษา
   - ข้อมูลอัตราภาษี และมาตรการทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากร (NTM) ของประเทศคู่ค้าในการศึกษาจากฐานข้อมูลต่างๆ เช่น COMTRADE ของสหประชาชาติ ตลอดจนรายงานต่างๆ เช่น Trade Policy Review ของประเทศต่างๆ โดย WTO
2. การสรุปและวิเคราะห์ความตกลงที่มีการลงนามร่วมกันไปแล้ว
   - สรุปและวิเคราะห์สาระสำคัญของความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคี ไทย-บาห์เรน อาเซียน-จีน และ ไทย-อินเดีย
   - สรุปและวิเคราะห์ความตกลงการค้า US-Singapore Free Trade Agreement และ US-Chile Free Trade Agreement ซึ่งสหรัฐจะใช้เป็นต้นแบบในการเจรจากับประเทศไทย
   - สรุปและวิเคราะห์ความตกลง Japan-Singapore New Age Economic Partnership (JESPA) ซึ่งเป็นความตกลงทางการค้าระหว่างสิงคโปร์-ญี่ปุ่น ซึ่งญี่ปุ่นจะใช้เป็นต้นแบบในการเจรจากับประเทศไทย
   - สรุปและวิเคราะห์ความตกลง Singapore-Australia Free Trade Agreement (SAFTA)
   - สรุปและวิเคราะห์ความตกลงอื่นๆ ที่สำคัญที่เกี่ยวข้องเช่น ความตกลง ASEAN Free Trade Area (AFTA)
3. ติดตามความคืบหน้าความตกลงทางการค้าเสรีแบบทวิภาคีที่อยู่ในระหว่างการดำเนินการ เช่น ความตกลงการค้าเสรีระหว่างไทย-สหรัฐ ไทย-ญี่ปุ่น และไทย-เปรู

ตลอดจนติดตามความคืบหน้าของการเจรจาระหว่างไทย-จีน และ ไทย-อินเดีย ซึ่งจะมีต่อเนื่องไป โดย

- สอบถามความก้าวหน้าและสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่เจรจาการค้าของประเทศไทยที่เกี่ยวข้อง คือ กรมเจรจาการค้าการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ (ความตกลงทางการค้าระหว่างประเทศคู่ค้าทั้ง 7 ประเทศ) และกระทรวงต่างประเทศ (กรณีความตกลงทวิภาคีระหว่างไทย-ญี่ปุ่น)
- สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ทางการค้าหรือเจ้าหน้าที่ประจำสถานเอกอัครราชทูตของประเทศคู่ค้าในประเทศไทย
- วิเคราะห์จากเอกสารวิชาการและรายงานข่าวต่างๆ

4. วิเคราะห์ยุทธศาสตร์ในการทำความตกลงแบบทวิภาคีของประเทศคู่ค้า โดยวิเคราะห์จากเอกสารต่อไปนี้
   - Trade Policy Agenda 2003 ซึ่งเป็นเอกสารกำหนดยุทธศาสตร์นโยบายการค้าระหว่างประเทศโดยรวมของสหรัฐ
   - National Trade Estimate Report on Foreign Trade Barriers ซึ่งเป็นเอกสารระบุถึงอุปสรรคทางการค้าที่ประเทศคู่ค้ามีต่อสหรัฐ ซึ่งจะทำให้ทราบถึงอุปสรรคทางการค้าของประเทศคู่ค้าต่างๆ ของไทยในการศึกษานี้ด้วย
   - Tsusho Hakusho (White Paper on International Trade) ซึ่งเป็นเอกสารภาษาญี่ปุ่น ที่กำหนดยุทธศาสตร์นโยบายการค้าระหว่างประเทศโดยรวมของญี่ปุ่น และวิเคราะห์ถึงยุทธศาสตร์ของประเทศต่างๆ ที่เป็นคู่ค้าของประเทศญี่ปุ่น
   - เอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งเอกสารวิชาการ และรายงานข่าวต่างๆ

นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยจะใช้การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ทางการค้าหรือเจ้าหน้าที่ประจำสถานเอกอัครราชทูตของประเทศคู่ค้าที่อยู่ในประเทศไทยประกอบการวิเคราะห์ยุทธศาสตร์ในการทำความตกลงแบบทวิภาคีของประเทศคู่ค้าด้วย

1.4.2 วิเคราะห์ผลกระทบจากข้อตกลงการค้าเสรีทวิภาคี

การวิเคราะห์ผลกระทบจากข้อตกลงการค้าเสรีทวิภาคีในการศึกษานี้จะประกอบไปด้วยขั้นตอนและแนวทางดังต่อไปนี้

1.ทบทวนหลักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการทำความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีดังต่อไปนี้ เช่น ข้อดีและข้อเสียในการทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีเมื่อเปรียบเทียบกับการเปิดเสรีแบบอื่น ผลกระทบจากการทำความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีต่อการสร้างการค้า (Trade Creation) การเบี่ยงเบน

ทางการค้า (Trade Diversion) และการบ่ายเบนทางการค้า (Trade Deflection) ความแตกต่างของผลกระทบในการเปิดเสรีแบบทวิภาคีกับประเทศใหญ่และประเทศเล็ก ตลอดจนเศรษฐศาสตร์การเมือง (Political Economy) ของการเปิดเสรีแบบทวิภาคี เป็นต้น

2.วิเคราะห์ปัจจัยหลักที่กำหนดผลกระทบจากข้อตกลงการค้าเสรีทวิภาคีต่อประเทศไทยกับประเทศคู่ค้า ซึ่งจะขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 ประการคือ

2.1 ปริมาณ (Value) แบบแผน (Pattern) และองค์ประกอบ (Composition) ของการค้าระหว่างประเทศไทยและประเทศคู่ค้าในปัจจุบัน

2.2 อุปสรรคทางการค้าที่เกี่ยวข้องทั้งภาษีศุลกากร (Tariff) และ (Non-Tariff Barrier หรือ NTB) ต่างๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบันของทั้งสองฝ่าย

2.3 การลดอุปสรรคทางการค้าที่มีอยู่ในปัจจุบันจากการทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคี ซึ่งขึ้นอยู่กับขอบเขตความครอบคลุมของความตกลง ระยะเวลาในการปฏิบัติตามความตกลง และระดับของการลดอุปสรรคทางการค้า

2.4 ศักยภาพทางการค้าระหว่างประเทศไทยและประเทศคู่ค้าในการศึกษาที่จะเกิดขึ้นหากมีการทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคี

ทั้งนี้ การศึกษาแบบแผนและองค์ประกอบของการค้าระหว่างประเทศไทยและประเทศคู่ค้าในปัจจุบัน จะวิเคราะห์จาก

1. อัตราการขยายตัวและการเปลี่ยนแปลงในปริมาณการค้าของประเทศคู่ค้าในการศึกษา
2. ระดับการกระจุกตัว (Concentration Ratio) ของสินค้าส่งออกและนำเข้าของสินค้าของประเทศไทยและประเทศคู่ค้า
3. ความหนุนเสริม (Complimentary) หรือแข่งขัน (Substitution) ระหว่างสินค้าไทยกับสินค้าของประเทศคู่ค้าที่จะทำความตกลงทวิภาคี ซึ่งจะวิเคราะห์จาก RCA Rank Correlation และดัชนีอื่นๆ
4. การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดในอดีตที่ผ่านมาของสินค้าไทยในตลาดของประเทศคู่ค้าที่จะทำความตกลงทวิภาคี ซึ่งจะวิเคราะห์จาก Constant Market Share Analysis

ส่วนการศึกษาอุปสรรคทางการค้าที่เกี่ยวข้องทั้งภาษีศุลกากร และ NTB ต่างๆ จะวิเคราะห์จาก

1. ระดับอัตราภาษีศุลกากร ทั้งระดับเฉลี่ย และระบุรายการสินค้าที่มีอัตราภาษีศุลกากรในระดับสูง
2. ความครอบคลุมของ NTB ต่อสินค้านำเข้า

3. กฎระเบียบด้านการลงทุนในสาขาอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นส่วนที่หนุนเสริมหรือเป็นอุปสรรคต่อการค้าระหว่างประเทศ

ส่วนการศึกษาสาระสำคัญของความตกลงทางการค้าจะอ้างอิงจากข้อมูลในหัวข้อที่ 4.1 ในขณะที่ การศึกษาศักยภาพทางการค้าระหว่างไทยและประเทศคู่ค้าในการศึกษาจะวิเคราะห์เปรียบเทียบกับปริมาณการค้าที่ประมาณการได้จาก Gravity model ซึ่งเป็นแบบจำลองทางเศรษฐมิติที่อธิบายปริมาณการค้าระหว่างประเทศคู่ค้าโดยอ้างอิงกับขนาดของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GDP) ของไทยและประเทศคู่ค้า ระยะทางระหว่างทั้งสองประเทศ และตัวแปรอื่นๆ

1.4.3 ออกแบบรูปแบบวิเคราะห์เชิงปริมาณและแบบจำลองทางเศรษฐมิติที่จะใช้ในการวิเคราะห์ผลกระทบกับประเทศไทยในด้านการค้า การลงทุน การผลิต

การวิเคราะห์ผลกระทบในภาพรวมของการทำความตกลงการค้าเสรีในการศึกษานี้จะอาศัยการวิเคราะห์ด้วยแบบจำลองดุลยภาพทั่วไป (Computable General Equilibrium Model) การวิเคราะห์ดังกล่าวจะทำให้เราทราบผลกระทบในการทำความตกลงต่อเศรษฐกิจในระดับมหภาค เช่น ผลกระทบต่อการส่งออก การนำเข้าปริมาณการขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GDP) และการขยายตัวของการลงทุน เป็นต้น ทั้งนี้ การวิเคราะห์ดังกล่าวจะครอบคลุมสาขาอุตสาหกรรมที่สำคัญอย่างน้อยดังต่อไปนี้

1. สิ่งทอ และเครื่องนุ่งห่ม
2. ผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง
3. ผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม
4. ผลิตภัณฑ์เคมี และพลาสติก
5. ผลิตภัณฑ์เหล็ก
6. ยานยนต์และชิ้นส่วน
7. เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์
8. ผลิตภัณฑ์ไม้
9. ผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูปในบางรายการที่สำคัญ
10. หัตถอุตสาหกรรมอื่นๆ

ทั้งนี้ การวิเคราะห์ด้วยแบบจำลอง CGE จะไม่ครอบคลุมไปถึง ผลกระทบจากการทำความตกลงกับประเทศบาห์เรน เนื่องจากไม่สามารถหาข้อมูลโครงสร้างการผลิตของประเทศดังกล่าวได้

ในการศึกษานี้ คณะผู้วิจัยจะพิจารณาเลือกใช้แบบจำลอง CGE ต่างๆ ทั้งที่พัฒนาขึ้นโดยหน่วยงานอื่น และที่สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยพัฒนาขึ้นเองประกอบกันดังนี้

1. แบบจำลอง GTAP ของมหาวิทยาลัย Purdue ซึ่งเป็นแบบจำลอง Multi-country ครอบคลุมหลายประเทศ
2. แบบจำลอง GTEM ของสถาบัน ABARE ออสเตรเลีย ซึ่งเป็นแบบจำลอง Multi-country ซึ่งพัฒนาต่อยอดจากแบบจำลอง GTAP แบบจำลองดังกล่าวมีความครอบคลุมหลายประเทศ
3. แบบจำลอง TDRI-CGE ซึ่งเป็นแบบจำลอง Single-country ครอบคลุมเฉพาะประเทศไทย แต่มีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยมากกว่าแบบจำลอง GTAP

นอกจากนี้ ในกรณีที่ประเทศคู่ค้าของไทย มีข้อมูลบัญชีเมทริกซ์สังคม (Social Accounting Matrix หรือ SAM) ที่สมบูรณ์ ทันสมัยและเปิดเผยต่อสาธารณะ คณะผู้วิจัยอาจพิจารณาปรับปรุงแบบจำลอง TDRI-CGE ให้สามารถวิเคราะห์แบบ Multi-country ได้ในกรณีที่จำเป็น ทั้งนี้เพื่อให้ได้ผลการวิเคราะห์ที่สมบูรณ์ที่สุด

ในการประมาณการผลกระทบจากการทำความตกลงแบบทวิภาคีดังกล่าว คณะผู้วิจัยจะพยายามประมาณการผลกระทบของการลดอุปสรรคทางการค้าทั้งที่เป็นภาษีศุลกากร (Tariff) และอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากร (NTB) โดยจะแปลง NTB เป็นอัตราเทียบเท่าของภาษีศุลกากร (Tariff Equivalent) โดยใช้วิธีการทางเศรษฐมิติหรืออ้างอิงผลการศึกษาที่ผ่านมา[1] อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์ผลกระทบของการลดอุปสรรคทางการค้าที่อยู่ในรูปของ NTB อาจไม่สามารถครอบคลุมถึงกรณีของประเทศอินเดีย บาห์เรน และเปรู เนื่องจากความไม่สมบูรณ์ของข้อมูลของประเทศเหล่านี้

1.4.4 ระบุอุตสาหกรรมย่อยที่จะได้รับประโยชน์หรือเสียประโยชน์จากการจัดทำความตกลงการค้าเสรีซึ่งพิจารณาคัดเลือกจากอุตสาหกรรมที่ไทยมีศักยภาพในการส่งออก เช่น ยานยนต์และชิ้นส่วน สิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม ไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์ ฯลฯ ทั้งนี้จะต้องมีข้อเสนอแนะระบุถึงรายละเอียดของประเภทย่อยในแต่ละอุตสากรรมให้ชัดเจนด้วย

ในการศึกษาผลกระทบของอุตสาหกรรมย่อยที่มีความสำคัญ คณะผู้วิจัยจะเลือกศึกษาอุตสาหกรรมย่อยของอุตสาหกรรมหลัก 13 อุตสาหกรรม ซึ่งเป็นเป้าหมายในการปรับโครงสร้างของกระทรวงอุตสาหกรรม คือ อุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วน สิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม เครื่องใช้ไฟฟ้าและ

[1] คาดว่า NTB ที่จะรวมอยู่ในการศึกษาได้แก่ NTB ภายใต้คำจำกัดความของ UNCTAD คือ การควบคุมราคา (administrative price) มาตรการต่อต้านการทุ่มตลาด (AD) มาตรการเก็บภาษีต่อต้านการอุดหนุน (CV measure) การออกใบอนุญาตโดยอัตโนมัติ และไม่อัตโนมัติ (automatic or non-automatic license) การห้ามนำเข้า (import prohibition) การควบคุมการส่งออกโดยสมัครใจ (export restraint arrangement) กฎระเบียบด้านเทคนิค (technical regulation) การกำหนดพิธีการทางศุลกากรพิเศษ (special custom formalities)

อิเล็กทรอนิกส์ อาหารแปรรูป ผลิตภัณฑ์ไม้และเครื่องเรือน ยาและเคมีภัณฑ์ ยางพาราและผลิตภัณฑ์ยาง ผลิตภัณฑ์พลาสติก เซรามิกส์และแก้ว รองเท้าและเครื่องหนัง อัญมณีและเครื่องประดับ เหล็กและเหล็กกล้า ปิโตรเคมี ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยจะวิเคราะห์สินค้าในอุตสาหกรรมดังกล่าวในระดับพิกัด HS 6 หลัก ทั้งนี้ การวิเคราะห์จะครอบคลุมประเด็นดังต่อไปนี้

1. แบบแผนการส่งออกและนำเข้าของไทย และประเทศคู่ค้า ทั้งในตลาดโลก ประเทศคู่ค้า และประเทศไทย
2. ขีดความสามารถในการแข่งขันของสินค้าไทยเมื่อเทียบกับประเทศคู่ค้าในตลาดโลก ซึ่งวิเคราะห์จากดัชนี Revealed Comparative Advantage (RCA)
3. ระดับความหนุนเสริม (Complimentary) หรือแข่งขัน (Substitution) ระหว่างสินค้าไทยกับสินค้าของประเทศคู่ค้า ซึ่งจะบอกระดับของการหนุนเสริมกันในระหว่างอุตสาหกรรม (Inter-industry) โดยจะวิเคราะห์จาก RCA Rank Correlation
4. การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดของสินค้าไทยในประเทศคู่ค้าที่จะทำความตกลงทวิภาคีซึ่งจะวิเคราะห์จาก Constant Market Share Analysis ว่าส่วนแบ่งตลาดของสินค้าไทยในช่วงที่ผ่านมาเปลี่ยนแปลงไปด้วยเหตุผลใด

นอกจากการวิเคราะห์ในรายสินค้าดังกล่าวแล้ว คณะผู้วิจัยจะวิเคราะห์แบบแผนการค้าในระดับอุตสาหกรรม โดยจะศึกษาถึงการค้าในอุตสาหกรรมเดียวกัน (Intra-industry Trade) ระหว่างประเทศไทย และประเทศคู่ค้า โดยใช้ดัชนีการค้าในอุตสาหกรรม (Intra-industry Index) ซึ่งจะบอกระดับของการหนุนเสริมกันในอุตสาหกรรมเดียวกัน (Intra-industry) สำหรับอุตสาหกรรมที่มีเครือข่ายการผลิตระหว่างประเทศสูง 4 อุตสาหกรรมคือ อุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วน สิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม ไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์ และอาหารแปรรูป

การวิเคราะห์ดังกล่าวจะทำให้เราสามารถระบุสินค้าไทยที่จะได้รับผลกระทบในด้านลบหรือด้านบวกจากการทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีกับประเทศคู่ค้า โดยคณะผู้วิจัยคาดว่าจะจัดสินค้าอุตสาหกรรมของไทยออกเป็น 4 กลุ่มคือ

1. กลุ่มที่จะได้รับประโยชน์จากการทำความตกลงการค้าเสรี และผู้ประกอบการในประเทศไทยมีความสามารถในการแข่งขันมาก ซึ่งต้องเร่งเปิดเจรจาเพื่อเปิดตลาด
2. กลุ่มที่จะได้รับประโยชน์จากการทำความตกลงการค้าเสรี แต่ผู้ประกอบการในประเทศไทยมีความสามารถในการแข่งขันน้อย ซึ่งต้องมีมาตรการหนุนเสริมในการสร้างความสามารถในการแข่งขัน
3. กลุ่มที่จะน่าจะเสียประโยชน์จากการทำความตกลงการค้าเสรีแต่ผู้ประกอบการในประเทศไทยมีความสามารถในการแข่งขันมาก
4. กลุ่มที่จะน่าจะเสียประโยชน์จากการทำความตกลงการค้าเสรีและผู้ประกอบการในประเทศไทยมีความสามารถในการแข่งขันน้อย ซึ่งต้องมีมาตรการช่วยเหลือในการปรับตัว

ทั้งนี้ เมื่อทราบตำแหน่งของสินค้าในแต่ละกลุ่มแล้ว คณะผู้วิจัยจะสอบถามผู้ประกอบการถึงสาเหตุถึงการเพิ่มหรือสูญเสียความสามารถในการแข่งขันของสินค้าดังกล่าว เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการนำเสนอข้อเสนอแนะทางนโยบายต่อไป

1.4.5 วิเคราะห์กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า

กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีให้ประสบความสำเร็จ เนื่องจาก หากมีการออกแบบอย่างไม่เหมาะสมแล้ว กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าจะสร้างต้นทุนต่อทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนสร้างความสับสนให้แก่ผู้ประกอบการ จนอาจกลายเป็นอุปสรรคทางการค้าอย่างใหม่ ซึ่งทำให้การเปิดเสรีไม่เกิดประโยชน์

โดยทั่วไป การกำหนดแหล่งกำเนิดของสินค้าในการทำความตกลงการค้าเสรีที่ผ่านมามักอ้างอิงกับ 3 หลักเกณฑ์คือ การเปลี่ยนแปลงการจัดประเภทพิกัดอัตราภาษีศุลกากร (change in tariff classification) การมีมูลค่าเพิ่มขั้นต่ำไม่น้อยกว่าที่กำหนด (minimum value added threshold) และการมีกระบวนการหรือชิ้นส่วนที่สำคัญ (specific technical process or of certain component of a product)

ประเทศคู่ค้าของไทยมีทั้งประเทศที่มีหลักเกณฑ์ในการกำหนดกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าที่แน่ชัดแล้วคือ สหรัฐ ออสเตรเลีย และญี่ปุ่น เนื่องจากมีประสบการณ์ในการทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีกับประเทศอื่นมาก่อนและประเทศที่ยังไม่มีหลักเกณฑ์ในการกำหนดกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าที่แน่ชัด เนื่องจากยังไม่มีประสบการณ์ในการทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีกับประเทศอื่นมากนัก

การศึกษาในหัวข้อนี้จะประกอบด้วย

1. ศึกษากฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าของประเทศคู่ค้าแต่ละประเทศ ในความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีหรือภูมิภาคกับประเทศอื่นที่ผ่านมา ดังนี้
    - สหรัฐจะศึกษาจากความตกลง North America Free Trade Agreement (NAFTA) และ US-Singapore Free Trade Agreement
    - ญี่ปุ่นจะศึกษาจากความตกลง Japan-Singapore New Age Economic Partnership
    - ออสเตรเลียจะศึกษาจากความตกลง Singapore-Australia Free Trade Agreement (SAFTA) และความตกลง Thai-Australia Free Trade Agreement (TAFTA

- ไทยจะศึกษาจากความตกลง ASEAN Free Trade Area (AFTA)
- ความตกลงอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. ศึกษาลักษณะเครือข่ายในการผลิต (production network) ของอุตสาหกรรมที่สำคัญ โดยจะจำกัดอยู่เฉพาะ 4 อุตสาหกรรมที่มีความสำคัญสูง และมีเครือข่ายในการผลิตระหว่างประเทศคืออุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วน สิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม ไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์ และอาหารแปรรูป เนื่องจากการออกแบบกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าจะต้องพิจารณาถึงเครือข่ายในการผลิตดังกล่าว
3. ศึกษาหลักการในทางทฤษฎีของหลักว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าที่เอื้อต่อการค้า และบทเรียนในการออกแบบกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าที่ผ่านมาของประเทศต่างๆ
4. นำเสนอข้อเสนอแนะทางนโยบายในการออกแบบกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าทั้งในภาพรวมและกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าสำหรับความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีกับประเทศต่างๆ ในการศึกษา

1.4.6 การกำหนดยุทธศาสตร์ในการทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีโดยรวม

นอกจาก จะนำเสนอข้อเสนอแนะทางนโยบายสำหรับการทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีกับประเทศคู่ค้าแต่ละประเทศดังที่กล่าวมาแล้ว คณะผู้วิจัยยังจะเสนอข้อเสนอแนะโดยรวมในการทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีด้วยเพื่อให้รัฐบาลไทยมียุทธศาสตร์ที่มีความสอดคล้องกันในการเจรจาการค้าแบบทวิภาคีกับประเทศต่างๆ ซึ่งจะทำให้ไม่เกิดความขัดแย้งกันในการทำความตกลงกับประเทศคู่ค้าแต่ละประเทศ

ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยจะวิเคราะห์ประเด็นดังต่อไปนี้

1. ความสอดคล้องระหว่างความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีกับความตกลงแบบพหุภาคีในองค์การการค้าโลก
2. ความสอดคล้องระหว่างความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีกับประเทศต่างๆ และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นหากไม่มีความสอดคล้อง
3. ลำดับความเร่งด่วนในการทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีกับประเทศคู่ค้าในการศึกษาแต่ละประเทศ
4. การลดผลกระทบในด้านลบที่อาจเกิดจากการเบี่ยงเบนทางการค้า (Trade Diversion) และการบ่ายเบนทางการค้า (Trade Deflection)
5. ยุทธศาสตร์ข้อเสนอแนะและข้อควรระวังในการทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีโดยรวม

ยุทธศาสตร์ดังกล่าวจะให้แนวทางที่สามารถเชื่อมโยงไปยังกรอบและแผนปฏิบัติการของกระทรวง อุตสาหกรรมที่จะมีการจัดทำขึ้นต่อไป

1.4.7 การนำเสนอข้อเสนอแนะที่เป็นรูปธรรมในการบรรเทาผลกระทบทางลบและแนวทางส่งเสริมผลกระทบทางบวก

ข้อเสนอแนะในการศึกษานี้จะประกอบไปด้วยข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับ

1. แนวทางการปรับอัตราภาษีศุลกากร มาตรการที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากรและมาตรการสนับสนุนอื่นๆ เพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขัน
2. การสนับสนุนของรัฐ และการเตรียมความพร้อมและผู้ประกอบการที่ผลิตสินค้าทั้ง 4 กลุ่มใน 13 อุตสาหกรรมตามหัวข้อที่ 4.4
3. การเตรียมความพร้อมของเจ้าหน้าที่เจรจาการค้าของฝ่ายไทย
4. การสร้างตาข่ายรองรับทางสังคม (Social Safety Net) เพื่อสนับสนุนการปรับตัวจากการเปิดเสรีทางการค้า เช่น การหากลไกในการลดผลกระทบของแรงงานและผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม อาทิ การจัดตั้งกองทุนพัฒนาฝีมือแรงงานและผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม

1.4.8 เสนอผลงานการศึกษาต่อสาธารณชน ได้แก่ สถาบันการศึกษา สถาบันวิจัย เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อฟังข้อคิดเห็นก่อนส่งมอบงานให้ สศอ. โดยจัดสัมมนา 2 ครั้ง จำนวนผู้เข้าร่วมสัมมนาครั้งละไม่น้อยกว่า 120 คน ในเรื่องผลกระทบทางบวกและทางลบจากความตกลงการค้าเสรี และเรื่องอุตสาหกรรมที่ได้รับประโยชน์และเสียประโยชน์จากการจัดทำความตกลงการค้าเสรี

คณะผู้วิจัยจะเสนอผลงานการศึกษาต่อสาธารณชน ได้แก่ สถาบันการศึกษา สถาบันวิจัย เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนสื่อมวลชนเพื่อเผยแพร่ผลการวิจัยและรับฟังข้อคิดเห็น 2 ครั้ง โดยมีเนื้อหาดังต่อไปนี้

การสัมมนาครั้งที่ 1 จะมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับหัวข้อดังต่อไปนี้

- การวิเคราะห์แบบแผนทางการค้าของไทยและประเทศคู่ค้า
- การวิเคราะห์เนื้อหาของความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคี
- เครือข่ายการผลิตระหว่างประเทศและการออกแบบกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า
- การวิเคราะห์ผลกระทบของการทำความตกลงทางการค้าในระดับมหภาค
- ข้อเสนอแนะทางนโยบายเบื้องต้น

การสัมมนาครั้งที่ 2 จะมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับหัวข้อดังต่อไปนี้

- การระบุสินค้าที่ได้จะรับผลกระทบจากการค้าเสรีในแต่ละกลุ่มในหัวข้อที่ 4.4
- ยุทธศาสตร์โดยรวมในการทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีของประเทศไทย
- ข้อเสนอแนะทางนโยบายสำหรับภาครัฐและภาคเอกชน ในการเตรียมความพร้อม การสร้างความสามารถในการแข่งขัน และการปรับตัวของแต่ละอุตสาหกรรม

1.4.9 ฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ สศอ. ให้มีความสามารถในการวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นในอนาคตโดยสามารถใช้งานแบบจำลองหรือเครื่องมือที่สร้างขึ้นไม่น้อยกว่า 5 คน

การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ สศอ. ในโครงการนี้จะประกอบไปด้วยเนื้อหาซึ่งแบ่งเป็นหลักสูตร 3 ระดับ ดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรเบื้องต้น ซึ่งเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ที่ไม่ต้องอาศัยความรู้พื้นฐานมาก สำหรับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ไม่เกิน 15 คน เช่น
    - การวิเคราะห์แบบแผนทางการค้า (เช่นการวัด Intra-industry Trade)
    - การวิเคราะห์ความหนุนเสริมหรือแข่งขันกันทางการค้า (RCA Rank Correlation)
    - การวิเคราะห์สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาด (Constant Market Share Analysis) เป็นต้น
2. หลักสูตรขั้นกลาง ซึ่งเกี่ยวข้องกับการประเมินผลกระทบเบื้องต้นของการทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคี สำหรับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ไม่เกิน 10 คน
    - การวิเคราะห์ดุลยภาพบางส่วน (Partial Equilibrium)
    - การวิเคราะห์ศักยภาพทางการค้ากับประเทศคู่ค้า (ใช้ Gravity Model)
    - การตีความการประเมินผลกระทบของการทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีด้วยการวิเคราะห์ดุลยภาพทั่วไป (CGE) อย่างง่าย
    - การทำแบบฝึกหัดการวิเคราะห์ดุลยภาพทั่วไป (CGE) อย่างง่ายใน Excel
    - การเลือกใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ต่างๆ ในการวิเคราะห์
3. หลักสูตรขั้นสูง ซึ่งเกี่ยวข้องกับการประเมินผลกระทบของการทำความตกลงการค้าเสรีด้วย สำหรับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ไม่เกิน 5 คน
    - การวิเคราะห์ดุลยภาพทั่วไป (CGE)
    - การแปลง NTB ให้อยู่ในรูป Tariff Equivalent

บทที่ 2
การวิเคราะห์แบบแผนทางการค้าของประเทศไทยและประเทศคู่ค้า

เนื้อหาในบทนี้จะวิเคราะห์แบบแผนทางการค้าของประเทศไทยและคู่ค้าที่สำคัญ ซึ่งรวมถึงประเทศคู่เจรจาการค้าแบบทวิภาคีกับไทย โดยในหัวข้อ 2.1 จะวิเคราะห์การส่งออก การนำเข้า ดุลการค้า และส่วนแบ่งทางการตลาดของสินค้าของประเทศไทย หัวข้อ 2.2 จะวิเคราะห์แบบแผนทางการค้าของประเทศคู่ค้าที่สำคัญของไทย คือ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และจีน ตลอดจนประเทศคู่เจรจาการค้าแบบทวิภาคีกับไทย และหัวข้อ 2.3 จะวิเคราะห์ขีดความสามารถในการแข่งขันของสินค้าไทยเมื่อเทียบกับประเทศต่างๆ ในตลาดโลก วิเคราะห์ระดับความหนุนเสริมหรือแข่งขันระหว่างสินค้าไทยกับสินค้าของประเทศคู่ค้า และการเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดของสินค้าไทยในประเทศคู่ค้าที่สำคัญ

2.1 แบบแผนทางการค้าระหว่างประเทศของไทย

2.1.1 ภาพรวมทางการค้าระหว่างประเทศของไทย

ในช่วงเกือบสองทศวรรษที่ผ่านมา มูลค่าการค้าระหว่างประเทศของไทยเพิ่มขึ้นโดยตลอด จาก 474.74 พันล้านบาทในปี 2529 เป็น 6,472.02 พันล้านบาทในปี 2546 (รูปที่ 2.1) โดยมูลค่าที่เพิ่มขึ้นมาจากทั้งการส่งออกและการนำเข้า โดยมูลค่าการส่งออกเพิ่มจาก 233.38 พันล้านบาทในปี 2529 เป็น 3,333.93 พันล้านบาทในปี 2546 ขณะเดียวกัน มูลค่าการนำเข้าสินค้าเพิ่มจาก 241.36 พันล้านบาทในปี 2529 เป็น 3,138.10 พันล้านบาทในปี 2546 โดยตั้งแต่ปี 2529 ไทยขาดดุลการค้ามาโดยตลอดและมีแนวโน้มจะขาดดุลเพิ่มมากขึ้น จนกระทั่งปี 2540 ซึ่งไทยประสบกับปัญหาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ค่าเงินบาทได้อ่อนตัวลงเกือบเท่าตัว ซึ่งส่งผลให้การขาดดุลการค้าจึงลดลงและเปลี่ยนมาเป็นเกินดุลในปี 2541 อย่างไรก็ตาม การเกินดุลการค้านี้มีแนวโน้มลดลงจาก 474.02 พันล้านบาทในปี 2541 เป็น 195.83 พันล้านบาทในปี 2546

ในด้านอัตราการขยายตัวของมูลค่าการส่งออก การนำเข้า และการค้าระหว่างประเทศของไทยในช่วงปี 2530-2538 มีการขยายตัวในระดับสูง (รูปที่ 2.2) แต่แนวโน้มการขยายตัวได้ลดลง จนกระทั่งปลายปี 2539 ซึ่งภาวะเศรษฐกิจของไทยได้ซบเซาลง อัตราการขยายตัวของการส่งออกชะลอตัวลงเหลือร้อยละ 0.34 เท่านั้น อัตราการขยายตัวของมูลค่าการนำเข้าลดลงเหลือร้อยละ 3.9 ทำให้การขยายตัวของมูลค่าการค้าระหว่างประเทศของไทยลดเหลือร้อยละ 2.3 ในปี 2539 หลังจากนั้น อัตราการขยายตัวของมูลค่าการส่งออก การนำเข้า และการค้ามีความผันผวนค่อนข้างมาก โดยในปัจจุบันปี 2546 ไทยมีอัตราการขยายตัวของการส่งออกและนำเข้าร้อยละ 12.9 และ 13.1 ตามลำดับ

รูปที่ 2.1 ภาพรวมการค้าระหว่างประทศของไทยปี 2529-2546

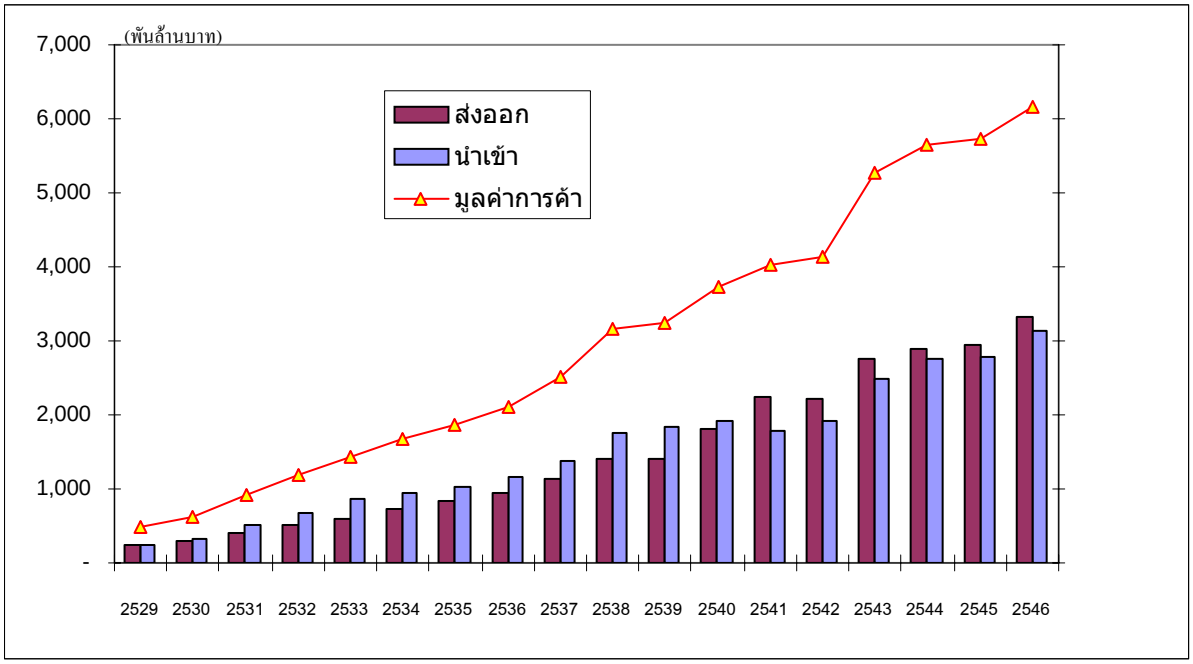

ที่มา: กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2547.

รูปที่ 2.2 อัตราการขยายตัวของการค้าระหว่างประเทศของไทยปี 2530-2546

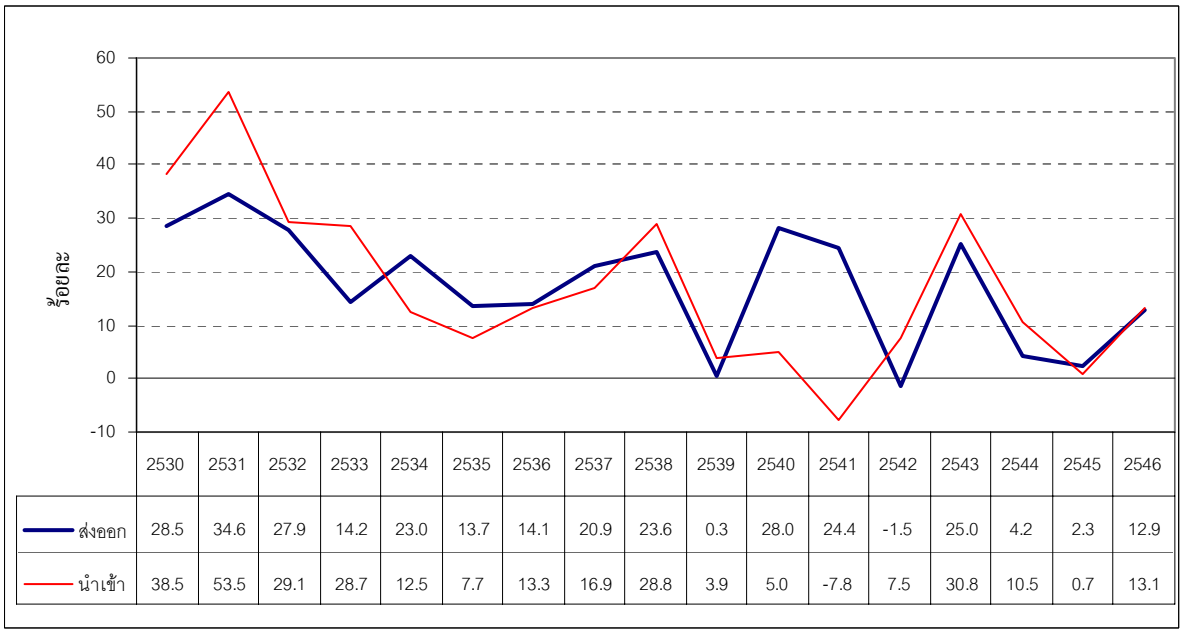

	2530	2531	2532	2533	2534	2535	2536	2537	2538	2539	2540	2541	2542	2543	2544	2545	2546
ส่งออก	28.5	34.6	27.9	14.2	23.0	13.7	14.1	20.9	23.6	0.3	28.0	24.4	-1.5	25.0	4.2	2.3	12.9
นำเข้า	38.5	53.5	29.1	28.7	12.5	7.7	13.3	16.9	28.8	3.9	5.0	-7.8	7.5	30.8	10.5	0.7	13.1

ที่มา: กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2547.

2.1.2 โครงสร้างของสินค้าส่งออกและนำเข้า

โครงสร้างการผลิตและการส่งออกสินค้าของประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงจากการผลิตและส่งออกสินค้าเกษตรมาสู่สินค้าอุตสาหกรรม ดังจะเห็นได้จากปี 2531 ไทยมีสัดส่วนการส่งออกสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรเท่ากับร้อยละ 42.33 ลดลงเหลือร้อยละ 18.23 ในปี 2544 โดยสัดส่วนการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมได้เพิ่มจากร้อยละ 54.85 ในปี 2531 เป็นร้อยละ 75.28 ในปี 2544

ทั้งนี้ ในปี 2544 สินค้าส่งออกที่สำคัญ 20 อันดับแรก ได้แก่

1. เครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ
2. แผงวงจรไฟฟ้า
3. เสื้อผ้าสำเร็จรูป
4. รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ
5. อาหารทะเลกระป๋องและแปรรูป
6. อัญมณีและเครื่องประดับ
7. เครื่องรับวิทยุโทรทัศน์และส่วนประกอบ
8. เม็ดพลาสติก
9. ข้าว
10. ยางพารา
11. กุ้งสดแช่เย็น แช่แข็ง
12. เครื่องปรับอากาศและส่วนประกอบ
13. น้ำมันสำเร็จรูป
14. ผลิตภัณฑ์ยาง
15. เหล็ก เหล็กกล้าและผลิตภัณฑ์
16. เคมีภัณฑ์
17. อุปกรณ์กึ่งตัวนำทรานซิสเตอร์และไดโอด
18. เครื่องใช้ไฟฟ้าและส่วนประกอบอื่นๆ
19. เฟอร์นิเจอร์และชิ้นส่วน และ
20. เครื่องจักรกลและส่วนประกอบ

โดยสินค้าส่งออก 20 รายการนี้คิดเป็นประมาณร้อยละ 57.3 ของมูลค่าการส่งออกสินค้าทั้งหมดของไทยในปี 2544

เมื่อพิจารณาอัตราการขยายตัวของสินค้าส่งออก 20 รายการนี้ โดยเปรียบเทียบช่วงก่อนวิกฤตเศรษฐกิจ (ปี 2532-2538) เปรียบเทียบกับช่วงวิกฤตจนถึงหลังวิกฤต (ปี 2539-2544)[1] (รูปที่ 2.3) สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

- *กลุ่มแรก คือกลุ่มที่มีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้น* ประกอบด้วยสินค้า 6 รายการ[2] ได้แก่ รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ (4), อาหารทะเลกระป๋องและแปรรูป (5), เม็ดพลาสติก (8), ข้าว (9), น้ำมันสำเร็จรูป (13) และเครื่องใช้ไฟฟ้าและส่วนประกอบอื่นๆ (18)
- *กลุ่มที่สองคือ กลุ่มที่มีอัตราการขยายตัวลดลง* ประกอบด้วยสินค้า 12 รายการ ได้แก่ เครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ (1) เครื่องรับวิทยุโทรทัศน์และส่วนประกอบ (7) ยางพารา (10) กุ้งสดแช่เย็น แช่แข็ง (11) เครื่องปรับอากาศและส่วนประกอบ (12) เคมีภัณฑ์ (16) อุปกรณ์กึ่งตัวนำทรานซิสเตอร์และไดโอด (17) และ เครื่องจักรกลและส่วนประกอบ (20) ซึ่งเป็นสินค้าที่มีอัตราการขยายตัวลดลงอย่างมาก ส่วนอัญมณีและเครื่องประดับ (6) ผลิตภัณฑ์ยาง (14) เหล็ก เหล็กกล้าและผลิตภัณฑ์ (15) และเฟอร์นิเจอร์และชิ้นส่วน (19) เป็นสินค้าที่มีอัตราการขยายตัวลดลงแต่ไม่มากนัก
- *กลุ่มที่สามคือสินค้าที่มีอัตราการการขยายตัวคงที่* ได้แก่ แผงวงจรไฟฟ้า (2) และเสื้อผ้าสำเร็จรูป (3)

รูปที่ 2.3 อัตราการขยายตัวของสินค้าส่งออก 20 อันดับแรกของไทย

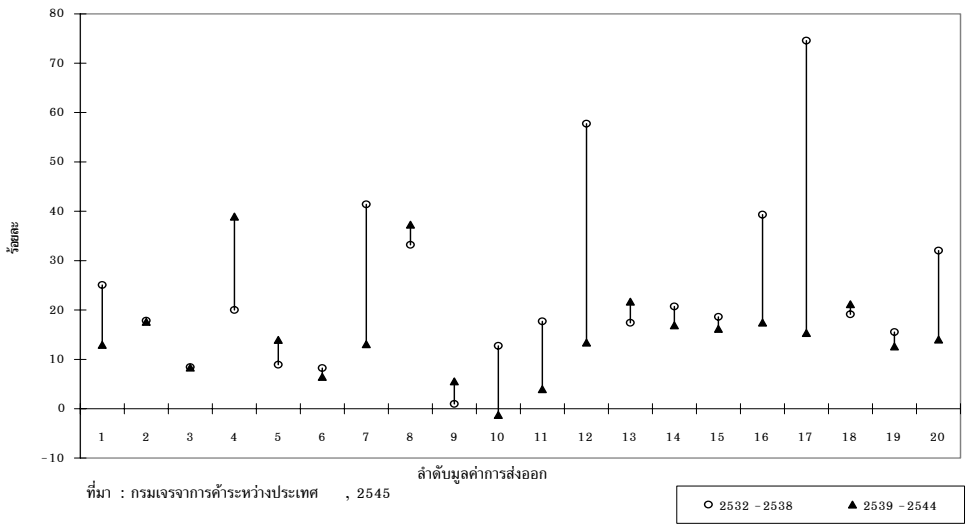

[1] โดยทั่วไปถือว่าวิกฤตเศรษฐกิจเริ่มต้นกลางปีในปี 2540 หลังจากการปรับระบบอัตราแลกเปลี่ยนจากระบบตระกร้าเงิน เป็นระบบอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวแบบมีการจัดการ อย่างไรก็ตาม ในส่วนนี้นับเริ่มจากปี 2539 เนื่องจากเป็นปีที่การส่งออกได้ขยายตัวลดลงอย่างมาก โดยในปี 2538 อัตราการขยายตัวการส่งออกสูงถึงร้อยละ 23.6 แต่ปี 2539 อัตราการขยายตัวการส่งออกเท่ากับร้อยละ 0.3 อันเป็นสัญญาณเตือนภัยแรกๆ ที่แสดงว่าประเทศไทยกำลังจะประสบกับวิกฤตการณ์

[2] ตัวเลขในวงเล็บคือ ลำดับของมูลค่าการส่งออก

โครงสร้างการนำเข้าสินค้าของไทยมีการเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกับโครงสร้างการส่งออก คือ จากเดิมที่เคยนำเข้าสินค้าวัตถุดิบและกึ่งสำเร็จรูปมาเป็นนำเข้าสินค้าทุนเพิ่มขึ้น โดยการนำเข้าสินค้าทุนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 38.49 ของมูลค่าการนำเข้ารวม ในปี 2531 เป็นร้อยละ 47.18 ในปี 2544 ในขณะที่สัดส่วนการนำเข้าสินค้าวัตถุดิบและกึ่งสำเร็จรูปมีแนวโน้มลดลงจากร้อยละ 36.94 ของมูลค่าการนำเข้ารวม ในปี 2531 เป็นร้อยละ 28.69 ในปี 2544 สินค้าที่นำเข้าในลำดับรองลงมาคือสินค้าเชื้อเพลิง ซึ่งมีอัตราเพิ่มขึ้นแต่ไม่สูงนัก

โดยประเภทของสินค้านำเข้าที่สำคัญ 20 รายการแรก ได้แก่

1. เครื่องจักรไฟฟ้าและส่วนประกอบ
2. เครื่องจักรใช้ในอุตสาหกรรม
3. น้ำมันดิบ
4. แผงวงจรไฟฟ้า
5. เคมีภัณฑ์
6. เครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ
7. เหล็กและเหล็กกล้า
8. ผลิตภัณฑ์โลหะ
9. เครื่องเพชรพลอย อัญมณี เงินแท่งและทองคำ
10. สินแร่โลหะอื่นๆ และเศษโลหะ
11. ส่วนประกอบและอุปกรณ์ประกอบรถยนต์
12. เครื่องมือเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์การแพทย์
13. เครื่องบินและอุปกรณ์การบิน
14. ผ้าผืน
15. ผลิตภัณฑ์พลาสติก
16. เครื่องใช้ไฟฟ้า
17. หลอดภาพโทรทัศน์
18. เส้นใยใช้ในการทอ
19. กระดาษและผลิตภัณฑ์
20. ผลิตภัณฑ์เวชกรรมและเภสัชกรรม

โดยสินค้านำเข้า 20 รายการนี้คิดเป็นร้อยละ 81.4 ของมูลค่าการนำเข้าสินค้าทั้งหมดของไทยในปี 2544

เมื่อพิจารณาอัตราการขยายตัวของสินค้านำเข้า 20 รายการนี้ ในช่วงปี 2532-2538 เปรียบเทียบกับช่วงปี 2539-2544 สามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

- *กลุ่มแรกซึ่งเป็นสินค้าส่วนใหญ่ คือ 17 รายการ มีอัตราการขยายตัวลดลง* (รูปที่ 2.4) ได้แก่ เครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ แผงวงจรไฟฟ้า รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ อาหารทะเลกระป๋องและแปรรูป เครื่องรับวิทยุโทรทัศน์และส่วนประกอบ เม็ดพลาสติก ยางพารา กุ้งสดแช่เย็น แช่แข็ง เครื่องปรับอากาศและส่วนประกอบ น้ำมันสำเร็จรูป ผลิตภัณฑ์ยาง เหล็ก เหล็กกล้าและผลิตภัณฑ์ เคมีภัณฑ์ อุปกรณ์กึ่งตัวนำ ทรานซิสเตอร์และไดโอด เครื่องใช้ไฟฟ้าและส่วนประกอบอื่นๆ เฟอร์นิเจอร์และชิ้นส่วน และเครื่องจักรและส่วนประกอบ
- *กลุ่มที่สอง คือ กลุ่มสินค้าที่มีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้น* 2 รายการ ได้แก่ น้ำมันดิบ (3) และเครื่องเพชรพลอย อัญมณี เงินแท่งและทองคำ (9)
- *กลุ่มที่สาม คือกลุ่มสินค้าที่มีอัตราการขยายตัวคงที่* คือ เครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ (6)

รูปที่ 2.4 อัตราการขยายตัวของสินค้านำเข้า 20 อันดับแรกของไทย

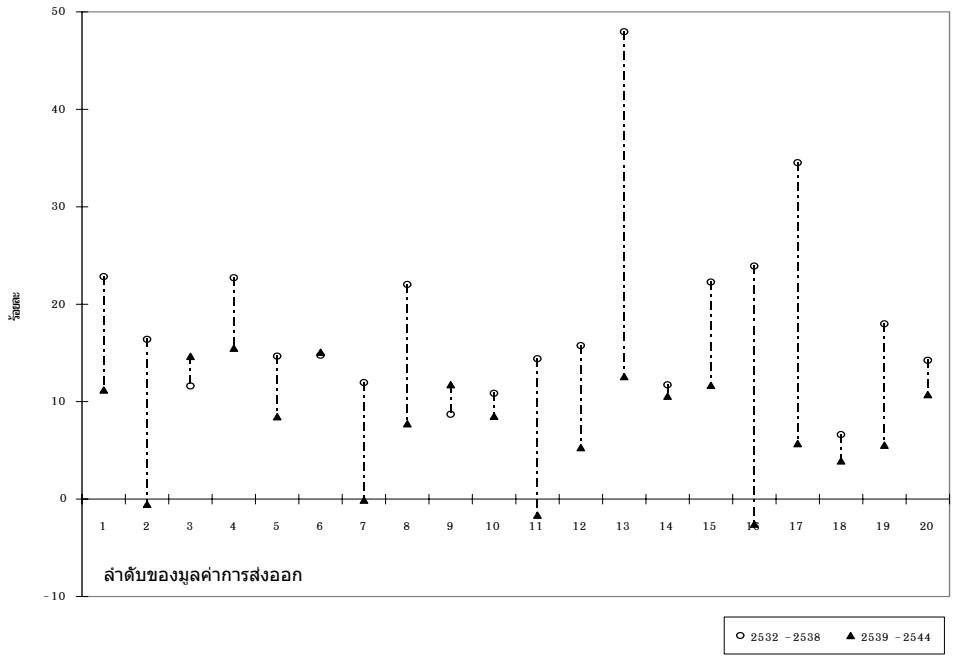

ที่มา: กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2545.

2.1.3 ประเทศคู่ค้าที่สำคัญ

ก.ตลาดส่งออก

ตลาดสินค้าออกที่สำคัญของไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คือ สหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป ญี่ปุ่น และอาเซียน โดยในปี 2546 สัดส่วนการส่งออกสินค้าจากไทยไปยังตลาดทั้งสี่คิดเป็นร้อยละ

75.47 ของมูลค่าสินค้าที่ส่งออกทั้งหมดของไทย แต่หลังจากปี 2540 สัดส่วนการส่งออกไปยังตลาดสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปมีแนวโน้มลดลง ขณะที่สัดส่วนการส่งออกไปยังตลาดญี่ปุ่นมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

ส่วนตลาดอื่นๆ ที่มีความสำคัญเพิ่มขึ้น ได้แก่ ประเทศในกลุ่มอาเซียน ซึ่งตั้งแต่ปี 2536 เป็นต้นมา สัดส่วนการส่งออกสินค้าของไทยไปยังอาเซียนสูงกว่าสัดส่วนการส่งออกสินค้าไปยังสหภาพยุโรปและญี่ปุ่น นอกจากนี้ สัดส่วนการส่งออกสินค้าจากประเทศไทยไปยังจีนและประเทศแถบเอเชียใต้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยประเทศจีน เพิ่มจากร้อยละ 1.16 ในปี 2533 เป็นร้อยละ 7.08 ในปี 2546

เมื่อพิจารณาจากกลุ่มประเทศคู่เจรจาการค้าทวิภาคีกับไทยจำนวน 8 ประเทศ (ตารางที่ 2.1) พบว่า สัดส่วนการส่งออกสินค้าของไทยไปยังกลุ่มคู่เจรจาเหล่านี้คิดเป็นร้อยละ 42.16 ของการส่งออกรวมของไทย โดยสัดส่วนการส่งออกสูงสุดคือ สหรัฐอเมริกา (ร้อยละ 16.98) รองลงมาคือ ญี่ปุ่น (14.21) จีน (7.08) และออสเตรเลีย (2.69) ตามลำดับ ทั้งนี้ ประเทศไทยมีสัดส่วนการส่งออกไปยังประเทศอื่นๆ คือ อินเดีย นิวซีแลนด์ บาห์เรน และเปรู ค่อนข้างน้อยคือรวม 4 ประเทศเท่ากับร้อยละ 1.2 ของการส่งออกทั้งหมดของไทย

เมื่อเปรียบเทียบอัตราการขยายตัวของการส่งออกสินค้าของไทยไปยังตลาดต่างๆ ในช่วงปี 2532-2538 เปรียบเทียบกับช่วงปี 2539-2544 (รูปที่ 2.5) พบว่า ตลาดที่มีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นมากคือ ตลาดสหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรปและประเทศแถบเอเชียใต้ ส่วนตลาดจีนมีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นไม่มากนัก ตลาดที่มีอัตราการขยายตัวลดลงคือ อาเซียน ญี่ปุ่น และตะวันออกกลาง

ตารางที่ 2.1 ตลาดส่งออกของประเทศไทยปี 2546

	ประเทศ	มูลค่าการส่งออกปี 2546 (ล้านบาท)			อัตราการขยายตัว (%)				สัดส่วนการส่งออกของไทย (%)
		ส่งออกรวม	20 สินค้าแรก	สัดส่วน 20 สินค้าแรกต่อทั้งหมด (%)	2543	2544	2545	2546	
ประเทศคู่เจรจาการค้าทวิภาคี									
1	สหรัฐอเมริกา	566,016.6	400,802.5	70.81	23.43	-1.21	-0.93	-2.26	16.98
2	ญี่ปุ่น	473,621.8	264,275.8	55.8	29.92	8.22	-2.92	10.92	14.21
3	จีน	236,160.0	188,505.4	79.82	60.52	12.29	19.96	54.77	7.08
4	ออสเตรเลีย	89,744.1	70,019.6	78.02	30.48	-7,25	16.65	27.44	2.69
5	อินเดีย	26,530.2	19,851.1	74.82	49.70	8.27	-17.19	49.56	0.80
6	นิวซีแลนด์	11,016.4	8,745.2	79.38	19.65	10.81	8.41	25.23	0.33
7	บาห์เรน	1,679.9	1,159.3	69.01	1.11	27.03	2.52	11.85	0.05
8	เปรู	810.2	732.2	90.37	40.97	5.2	60.14	-16.02	0.02
	รวม 8 ประเทศ	**1,405,579.2**	**954,091.1**	**67.88**					**42.16**
กลุ่มประเทศอื่น									
	สหภาพยุโรป	488,951.7	333,232.9	68.15	17.51	6.71	-6.02	11.54	14.67
	อาเซียน	687,080.5	436,561.7	63.54	30.43	3.89	4.36	18.03	20.61
	BIMST-EC(7)	63,887.8	43,071.3	67.42	41.89	-3.45	-10.9	30.24	1.92
	โลก	**3,333,928.5**	**1,941,966.4**	**58.25**	**25.01**	**4.21**	**2.34**	**12.94**	**100.00**

ที่มา: กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2547.

รูปที่ 2.5 อัตราการขยายตัวของตลาดส่งออกที่สำคัญของไทย

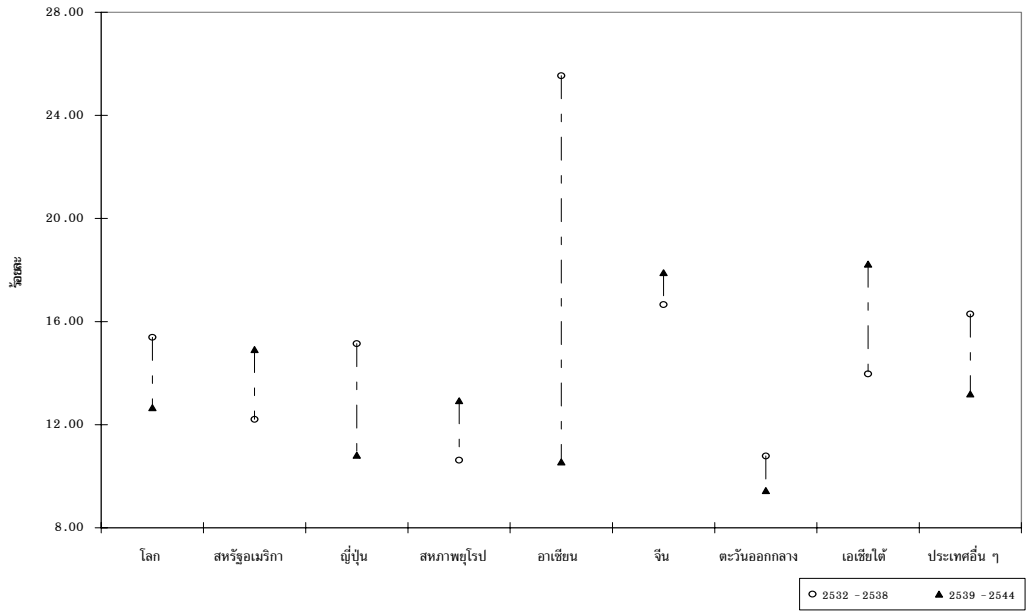

ที่มา: กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2545.

ข. แหล่งนำเข้า

แหล่งนำเข้าสินค้าที่สำคัญของไทยเมื่อพิจารณาโดยสัดส่วนการนำเข้ายังคงเป็นแหล่งเดียวกับตลาดส่งออก นั่นคือ ตลาดสหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป ญี่ปุ่นและประเทศในกลุ่มอาเซียน โดยสัดส่วนการนำเข้าสินค้าจากญี่ปุ่น สหภาพยุโรปมีแนวโน้มลดลงค่อนข้างมากขณะที่สัดส่วนการนำเข้าสินค้าจากสหรัฐอเมริกามีแนวโน้มลดลงเช่นกันแต่ไม่มาก ส่วนสัดส่วนการนำเข้าสินค้าจากประเทศกลุ่มอาเซียนเพิ่มขึ้น

ประเทศหรือกลุ่มเศรษฐกิจอื่นที่ประเทศไทยนำเข้ามีสัดส่วนเพิ่มขึ้น ได้แก่ ประเทศจีน เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 0.51 ในปี 2523 เป็นร้อยละ 8.00 ในปี 2546 ส่วนประเทศตะวันออกกลางนั้น ในอดีตประเทศไทยเคยนำเข้าสินค้าสูงถึงร้อยละ 17.79 ในปี 2518 แต่หลังจากปี 2525 การนำเข้ามีแนวโน้มลดลงโดยตลอด จนถึงปี 2535 จึงค่อยๆ เพิ่มขึ้น แต่ก็ยังไม่มาก

เมื่อพิจารณาจากกลุ่มประเทศคู่เจรจาการค้าทวิภาคีกับไทยจำนวน 8 ประเทศ (ตารางที่ 2.2) พบว่า ในปี 2546 สัดส่วนการนำเข้าสินค้าของไทยจากกลุ่มประเทศคู่เจรจาเหล่านี้คิดเป็นร้อยละ 45.24 ของการนำเข้ารวมของไทย โดยสัดส่วนการส่งออกสูงสุดคือ ญี่ปุ่น (ร้อยละ 24.09) รองลงมาคือ สหรัฐอเมริกา (9.45) จีน (8.00) ออสเตรเลีย (2.09) และอินเดีย (1.16) ตามลำดับ ทั้งนี้ ไทยมีสัดส่วนการนำเข้าจากประเทศอื่นๆ ค่อนข้างน้อย คือ นิวซีแลนด์ บาห์เรน และเปรู คิดเป็นสัดส่วนเพียงร้อยละ 0.28, 0.13 และ 0.05 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาอัตราการขยายตัวของการนำเข้าสินค้าของไทยจากตลาดต่างๆ ในช่วงปี 2532-2538 เปรียบเทียบกับช่วงปี 2539-2544 (รูปที่ 2.6) พบว่า ตลาดนำเข้าที่มีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้น คือ จีน ประเทศตะวันออกกลางและประเทศแถบเอเชียใต้ ส่วนตลาดอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็น ญี่ปุ่น อาเซียน สหภาพยุโรปและสหรัฐอเมริกา มีอัตราการขยายตัวลดลง

กล่าวโดยสรุปแล้ว พบว่า การค้าระหว่างประเทศของไทยมีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านมูลค่าและด้านโครงสร้างสินค้า โดยตลาดส่งออกและนำเข้าที่สำคัญยังคงเป็นสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่นและสหภาพยุโรป แต่บทบาทเริ่มลดลง ขณะที่ตลาดอื่นๆ มีความสำคัญเพิ่มขึ้น เช่น กลุ่มประเทศอาเซียน ประเทศจีน และประเทศแถบเอเชียใต้

ตารางที่ 2.2 แหล่งนำเข้าของประเทศไทยปี 2546

	ประเทศ	มูลค่าการนำเข้าปี 2546 (ล้านบาท)			อัตราการขยายตัว (%)				สัดส่วนการนำเข้าของไทย (%)
		นำเข้ารวม	20 สินค้าแรก	สัดส่วน 20 สินค้าแรกต่อทั้งหมด (%)	2543	2544	2545	2546	
ประเทศคู่เจรจาการค้าทวิภาคี									
1	สหรัฐอเมริกา	296,535.1	253,629.7	85.53	20.58	8.57	-16.61	11.56	9.45
2	ญี่ปุ่น	755,882.1	704,147.7	93.16	32.52	0.13	3.67	18.27	24.09
3	จีน	251,071.2	219,800.0	87.54	43.46	21.64	28.26	18.59	8.00
4	ออสเตรเลีย	65,578.0	61,635.3	93.99	26.36	28.70	7.13	1.68	2.09
5	อินเดีย	36,384.5	33,944.5	93.29	44.68	20.19	11.43	9.20	1.16
6	นิวซีแลนด์	8,754.0	8,039.5	91.84	16.35	18.89	-13.05	7.77	0.28
7	บาห์เรน	3,944.6	3,944.1	99.99	15.81	11.19	-4.11	62.08	0.13
8	เปรู	1,523.3	1,518.9	99.71	43.11	15.43	-65.77	9.18	0.05
	รวม 8 ประเทศ	**1,419,672.8**	**1,286,659.7**	**90.63**					**45.24**
กลุ่มประเทศอื่น									
	สหภาพยุโรป	314,129.2	258,287.5	82.22	13.99	32.76	-9.95	3.36	10.01
	อาเซียน	522,122.2	421,746.9	80.78	37.33	7.39	4.79	11.74	16.64
	BIMST-EC(7)	75,452.4	41,357.5	54.81	59.09	71.61	7.07	2.52	2.40
	โลก	**3,138,095.2**	**2,543,857.0**	**81.06**	**30.76**	**10.47**	**0.73**	**13.07**	**100.00**

ที่มา: กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2547.

รูปที่ 2.6 อัตราการขยายตัวของตลาดนำเข้าที่สำคัญของไทย

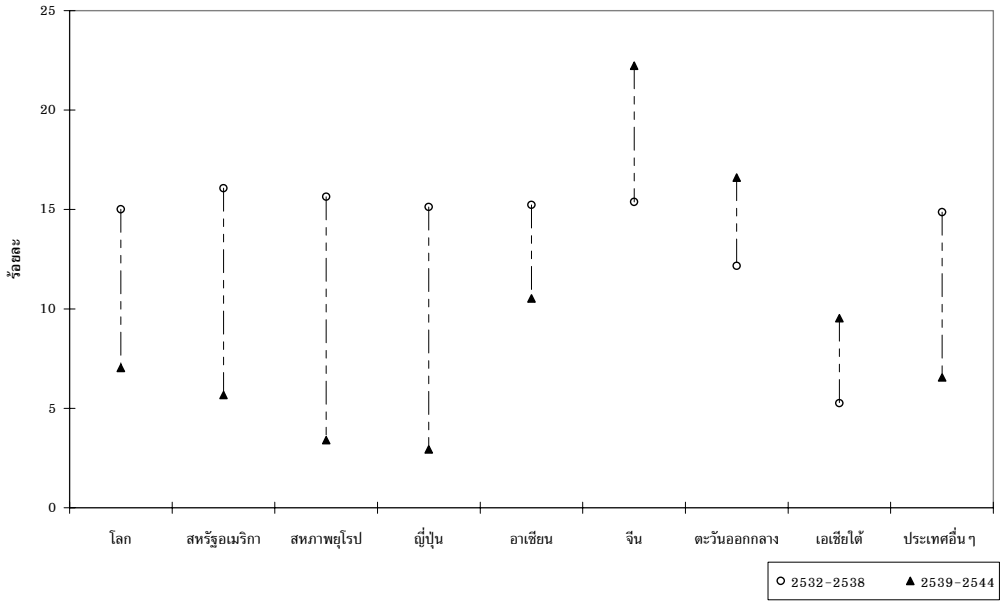

ที่มา: กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2545.

ตารางที่ 2.3 สรุปการค้าไทยกับประเทศคู่เจรจาการค้าแบบทวิภาคี ปี 2546

		สหรัฐอเมริกา		ไทย-ญี่ปุ่น		ไทย-จีน	
		ไทย-สหรัฐอเมริกา	สหรัฐอเมริกา-ไทย	ไทย-ญี่ปุ่น	ญี่ปุ่น-ไทย	ไทย-จีน	จีน-ไทย
การส่งออก	ตลาดส่งออกลำดับที่	1	23	2	7	4	20
	มูลค่าส่งออก (ล้าน US$)	13,618.0	5,841.7	11,395.7	16,046.7	5,691.30	3,828.8
	อัตราการขยายตัว (%)	0.8	20.2	14.53	21.3	60.09	29.4
	สัดส่วน (%)	16.9	0.8	14.2	3.4	7.1	0.9
การนำเข้า	ตลาดนำเข้าลำดับที่	2	16	1	11	3	10
	มูลค่านำเข้า (ล้าน US$)	7,097.3	15,180.7	18,074.0	11,891.9	6,002.3	8,828.9
	อัตราการขยายตัว (%)	15.46	2.6	22.09	13.0	22.56	57.7
	สัดส่วน (%)	9.5	1.2	24.1	3.3	8.0	2.1
	สินค้าสำคัญที่ไทยส่งออก	เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์, เครื่องประดับอัญมณี, เครื่องรับโทรทัศน์ เครื่องรับโทรศัพท์และส่วนประกอบ กุ้ง ปูสดแช่เย็น แผงวงจรไฟฟ้า อาหารทะเลแปรรูป ถุงมือยาง เสื้อถักแบบสเวตเตอร์หรือเสื้อกั๊ก เฟอร์นิเจอร์และส่วนประกอบ		เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ ยางธรรมชาติ แผงวงจรไฟฟ้า ส่วนประกอบเครื่องมือสื่อสารโทรคมนาคม ไก่สดแช่เย็น เนื้อสัตว์ปรุงแต่ง อาหารทะเลแปรรูป ไดโอด ทรานซิสเตอร์ เครื่องรับโทรศัพท์และส่วนประกอบ ส่วนประกอบรถยนต์ เนื้อปลาสดแช่เย็น แช่แข็ง		เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ แผงวงจรไฟฟ้า ส่วนประกอบคอมพิวเตอร์ ยางธรรมชาติ น้ำมันดิบ เม็ดพลาสติกชนิดต่างๆ ไดโอด ทรานซิสเตอร์ ส่วนประกอบเครื่องมือสื่อสารโทรคมนาคม กรดโพลิคาร์บอกซิลิก ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง หลอดเทอร์มิโอนิก	

	สินค้าสำคัญที่ไทยนำเข้า	แผงวงจรไฟฟ้า เครื่องบิน ส่วนประกอบคอมพิวเตอร์ ถั่วเหลือง ส่วนประกอบเครื่องบิน ฝ้าย ไดโอน ทรานซิสเตอร์ เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ พัดลม เครื่องสูบลม เหล็ก เครื่องประดับอัญมณี เพชร หนังดิบ	แผงวงจรไฟฟ้า ส่วนประกอบรถยนต์ เหล็กแผ่นรีดร้อน ไดโอด ทรานซิสเตอร์ ส่วนประกอบเครื่องยนต์ เครื่องจักรที่ทำงานเป็นเอกเทศ ส่วนประกอบคอมพิวเตอร์ รถบรรทุก เหล็กแผ่นชุบ แบบหล่อสำหรับโลหะและวัสดุ	ส่วนประกอบคอมพิวเตอร์ เครื่องส่งวิทยุโทรทัศน์ เครื่องอุปกรณ์และอุปกรณ์ หลอดเทอร์ มิโอนิก กล้องส่องทางไกลและอุปกรณ์ยากำจัดศัตรูพืช แร่เงิน น้ำมันสำเร็จรูป หม้อแปลงไฟฟ้า ส่วนประกอบเครื่องบันทึกภาพ

		ไทย-ออสเตรเลีย	ไทย-อินเดีย	ไทย-นิวซีแลนด์	ไทย-บาห์เรน	ไทย-เปรู
การส่งออก	ตลาดส่งออกลำดับที่	11	-	-	-	-
	มูลค่าส่งออก (ล้าน US$)	2,160.60	639.10	265.90	40.50	19.40
	อัตราการขยายตัว (%)	31.61	54.48	29.52	16.05	-13.78
	สัดส่วน (%)	2.69	0.8	0.33	0.05	0.02
การนำเข้า	ตลาดนำเข้าลำดับที่	12	-	-	-	-
	มูลค่านำเข้า (ล้าน US$)	1,568.00	869.90	209.40	93.10	36.30
	อัตราการขยายตัว (%)	4.97	12.81	11.44	64.49	12.38
	สัดส่วน (%)	2.09	1.16	0.28	0.13	0.05
สินค้าสำคัญที่ไทยส่งออก		รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ เครื่องปรับอากาศและส่วนประกอบ ผลิตภัณฑ์พลาสติก อาหารทะเลกระป๋องและแปรรูป เหล็กเหล็กกล้า	เครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ เครื่องยนต์สันดาปภายในแบบลูกสูบและส่วนประกอบ เม็ดพลาสติก รถยนต์	รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ เม็ดพลาสติก อาหารทะเลกระป๋องและแปรรูป เหล็กเหล็กกล้าและผลิตภัณฑ์แก้วและกระจก	เครื่องปรับอากาศและส่วนประกอบ รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบเหล็ก เหล็กกล้าและผลิตภัณฑ์ เสื้อผ้าสำเร็จรูป ตู้เย็น ตู้แช่แข็ง	เครื่องซักผ้าและเครื่องซักแห้งและส่วนประกอบ ด้ายและเส้นใยประดิษฐ์ ผลิตภัณฑ์ยาง รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ ตู้เย็น ตู้แช่แข็ง
สินค้าสำคัญที่ไทยนำเข้า		สินแร่โลหะอื่นๆ และเศษ	เครื่องเพชรพลอย อัญมณี	ผลิตภัณฑ์นม ธัญพืชและ	น้ำมันสำเร็จรูป สินแร่โลหะ	สินแร่โลหะอื่นๆ และเศษ

	โลหะ เครื่องเพชรพลอย อัญมณี เงินแท่งและทองคำ เส้นใยใช้ในการทอ เหล็กและเหล็กกล้า ธัญพืชและธัญพืช	เงินแท่งและทองคำ เหล็กและเหล็กกล้า เคมีภัณฑ์ สินแร่โลหะอื่นๆ	ธัญพืชสำเร็จรูป ไม้ซุง ไม้แปรรูปและไม้อื่นๆ ผักผลไม้	อื่นๆ และเศษโลหะ ปุ๋ย เครื่องเพชรพลอย อัญมณี เงินแท่งและทองคำ กระดาษ กระดาษภัณฑ์	โลหะ กุ้งสดแช่เย็นและแช่แข็ง ไขมันและน้ำมันสัตว์ ผลิตภัณฑ์โลหะ ยากำจัดศัตรูพืช

ที่มา: กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ

หมายเหตุ: ข้อมูลการนำเข้าและการส่งออกที่เก็บรวบรวมมีความคลาดเคลื่อนกันของข้อมูลบ้างตามแหล่งข้อมูล โดยข้อมูลจากมุมมองต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และจีน ได้ข้อมูลจาก World Trade Atlas โดยเป็นข้อมูลที่แต่ละประเทศรายงานมูลค่าการส่งออกและนำเข้า ส่วนข้อมูลจากมุมมองประเทศไทย ได้ข้อมูลจากศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยความร่วมมือของกรมศุลกากร

2.2 แบบแผนทางการค้าระหว่างประเทศของประเทศคู่เจรจาการค้าเสรีแบบทวิภาคีที่สำคัญ

เนื้อหาส่วนนี้จะวิเคราะห์แบบแผนทางการค้าระหว่างประเทศของประเทศคู่เจรจาการค้าเสรีแบบทวิภาคีกับไทยที่สำคัญ 3 ประเทศ คือ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และจีน เนื่องจากประเทศเหล่านี้ถือเป็นทั้งตลาดส่งออกและนำเข้าที่สำคัญของไทย ดังจะเห็นได้จาก ในปี 2546 ไทยส่งออกไปสามตลาดนี้คิดเป็นสัดส่วนที่สูงคือเท่ากับร้อยละ 38.27 ของมูลค่าการส่งออกรวมทั้งหมดของไทยไปยังตลาดโลก นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาจากประเทศคู่เจรจาการค้าเสรีแบบทวิภาคีกับไทยทั้ง 8 ประเทศ (สหรัฐ ญี่ปุ่น จีน ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ อินเดีย เปรู และบาห์เรน) จะพบว่าประเทศทั้งสามข้างต้นถือเป็นตลาดส่งออกหลักของไทย โดยคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 90.76 ของการส่งออกไทยไปยัง 8 ประเทศนี้

อย่างไรก็ตาม คณะผู้วิจัยจะวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของการส่งออกและการนำเข้าของไทยที่ส่งไปยังตลาดคู่เจรจาอื่นๆ อีก 5 ประเทศ คือ ออสเตรเลีย อินเดีย นิวซีแลนด์ บาห์เรน และเปรูเพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานถึงความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างประเทศของไทยกับประเทศเหล่านี้ด้วย ผลการศึกษาในส่วนนี้จะทำให้ทราบถึงตำแหน่งของสินค้าไทยในประเทศทั้งสาม รวมถึงคู่แข่งที่สำคัญ ทั้งนี้ สินค้าที่จะทำการศึกษาจะพิจารณาจากสินค้าที่มูลค่าสูงสุด 20 อันดับแรก (พิกัด HS 4 หลัก) ที่ไทยส่งออกไปยังตลาดต่างๆ และ ประเทศคู่แข่งขันในสินค้านั้นกำหนดจากการที่สินค้าไทยมีส่วนแบ่งตลาดลดลง ในขณะที่ประเทศคู่แข่งมีส่วนแบ่งตลาดสูงขึ้น

2.2.1 สหรัฐอเมริกา

ก. ภาพรวมการค้าระหว่างประเทศของสหรัฐอเมริกา

ปี 2546 การค้าระหว่างประเทศรวมของสหรัฐอเมริกากับโลกมีมูลค่าเท่ากับ 1.98 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยมีอัตราการขยายตัวจากปี 2545 ร้อยละ 6.9 ซึ่งสหรัฐอเมริกาขาดดุลการค้ากับโลกถึง 535.65 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ในด้านการส่งออก ตลาดหลักของสหรัฐอเมริกา คือ ประเทศที่อยู่ในกลุ่มเขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ (NAFTA) โดยสหรัฐส่งออกไปแคนาดาถึงร้อยละ 23.4 และเม็กซิโกร้อยละ 13.5 ของการส่งออกรวมของสหรัฐ รองลงมาคือ ญี่ปุ่น (7.2) และสหราชอาณาจักร (4.7) โดยทั้งสี่ประเทศข้างต้นมีส่วนแบ่งตลาดรวมเท่ากับร้อยละ 48.8 ของตลาดส่งออกทั้งหมด ทั้งนี้ สหรัฐส่งออกสินค้ามาไทยมีมูลค่าเท่ากับ 5.8 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือคิดเป็นสัดส่วนเพียงร้อยละ 0.8 ของการส่งออกรวมของสหรัฐ โดยไทยถือเป็นตลาดส่งออกอันดับที่ 23 ของสหรัฐ

ในด้านการนำเข้าหลักของสหรัฐ แหล่งนำเข้าหลัก คือ แคนาดา จีน เม็กซิโก และญี่ปุ่น ตามลำดับ โดยทั้งสี่ประเทศมีส่วนแบ่งตลาดรวมเท่ากับร้อยละ 50.3 ของการนำเข้าทั้งหมดของสหรัฐ ในขณะที่สหรัฐนำเข้าจากไทยในปี 2546 เท่ากับ 15.1 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยไทยมีส่วนแบ่ง

การตลาดเท่ากับร้อยละ 1.2 หรือเป็นแหล่งนำเข้าอันดับที่ 16 ของสหรัฐ ตารางที่ 2.4 แสดงแหล่งนำเข้าของสหรัฐอเมริกา

ในปี 2546 อัตราการขยายตัวของการนำเข้าของสหรัฐเพิ่มสูงขึ้นจากปี 2545 เท่ากับร้อยละ 8.4 และเมื่อพิจารณาการส่งออกของไทยไปยังตลาดสหรัฐ พบว่า อัตราการขยายตัวของการส่งออกของไทยเพิ่มขึ้นเท่ากับร้อยละ 2.6 ซึ่งถือว่าค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับอัตราการขยายตัวของการนำเข้าโดยรวมของสหรัฐ นอกจากนี้ ส่วนแบ่งตลาดของไทยในตลาดสหรัฐได้ลดลงจากร้อยละ 1.3 ในปี 2543 เป็นร้อยละ 1.2 ในปี 2546 หรือคิดเป็นมูลค่าการส่งออกที่ลดลงเท่ากับ 1.2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ

ตารางที่ 2.4 แหล่งนำเข้าของสหรัฐอเมริกาปี 2543-2546

ลำดับ	ประเทศผู้ส่งออก	มูลค่าการนำเข้า (ล้านดอลลาร์สหรัฐ)				อัตราการขยายตัว (%)			ส่วนแบ่งตลาด (%)			
		2543	2544	2545	2546	2544	2545	2546	2543	2544	2545	2546
1	แคนาดา	229,209	216,267	209,087	224,166	-5.6	-3.3	7.2	18.8	19.0	18.0	17.8
2	จีน	100,063	102,278	125,192	152,379	2.2	22.4	21.7	8.2	9.0	10.8	12.1
3	เม็กซิโก	135,910	131,337	134,615	138,073	-3.4	2.5	2.6	11.2	11.5	11.6	11.0
4	ญี่ปุ่น	146,576	126,473	121,428	118,029	-13.7	-4.0	-2.8	12.0	11.1	10.5	9.4
5	เยอรมนี	58,736	59,076	62,505	68,047	0.6	5.8	8.9	4.8	5.2	5.4	5.4
6	สหราชอาณาจักร	43,458	41,368	40,744	42,666	-4.8	-1.5	4.7	3.6	3.6	3.5	3.4
7	เกาหลีใต้	40,300	35,181	35,571	36,963	-12.7	1.1	3.9	3.3	3.1	3.1	2.9
8	ไต้หวัน	40,514	33,374	32,147	31,599	-17.6	-3.7	-1.7	3.3	2.9	2.8	2.5
9	ฝรั่งเศส	29,782	30,408	28,240	29,221	2.1	-7.1	3.5	2.4	2.7	2.4	2.3
10	ไอร์แลนด์	16,409	18,499	22,437	25,840	12.7	21.3	15.2	1.3	1.6	1.9	2.1
16	ไทย	16,389	14,727	14,792	15,180	-10.1	0.4	2.6	1.3	1.3	1.3	1.2
	โลก	**1,216,887**	**1,140,999**	**1,161,366**	**1,259,395**	**-6.2**	**1.8**	**8.4**	**100**	**100**	**100**	**100**

ที่มา : กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2547.

ข. โครงสร้างสินค้าส่งออกและนำเข้า

สินค้าส่งออกที่สำคัญของสหรัฐมักเป็นสินค้าที่ใช้ทุนและเทคโนโลยีเป็นหลัก โดยสินค้าส่งออก 10 อันดับแรกของสหรัฐ คือ แผงวงจรไฟฟ้า ส่วนประกอบรถยนต์ เครื่องบิน รถยนต์นั่ง เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ ส่วนประกอบคอมพิวเตอร์ เครื่องกังหันไอพ่น ส่วนประกอบเครื่องบิน เครื่องใช้ในทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ ยารักษาโรค ตามลำดับ มีมูลค่าเท่ากับ 208.2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือคิดเป็นร้อยละ 28.7 ของมูลค่าการส่งออกรวม

เมื่อพิจารณาเฉพาะสินค้าที่มีมูลค่าการส่งออกจากสหรัฐมาไทยสูงสุด 20 อันดับแรกซึ่งมีมูลค่ารวม 3.29 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยคิดเป็นเพียงร้อยละ 0.56 ของการส่งออกของสหรัฐเท่านั้น สินค้าที่ส่งออกมาไทยที่สำคัญได้แก่ แผงวงจรไฟฟ้า เครื่องบิน ส่วนประกอบคอมพิวเตอร์ ถั่วเหลือง ส่วนประกอบเครื่องบิน ฝ้าย ไดโอดและทรานซิสเตอร์ เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ พัดลมและเครื่อง สูบลม เศษเหล็ก เครื่องประดับอัญมณี เพชร หนังดิบ เครื่องกังหันไอพ่น ปุ๋ย เครื่องรับ

โทรศัพท์และส่วนประกอบ ข้าวสาลีและเมสลิน (wheat and meslin) เครื่องใช้ในทางวิทยาศาสตร์ การแพทย์ สายไฟฟ้าและสายเคเบิล และเครื่องเซ็นตริฟิวจ์ (Centrifuges)

ในส่วนของสินค้านำเข้าที่สำคัญของสหรัฐส่วนใหญ่เป็นสินค้าทุน วัตถุดิบ น้ำมัน และชิ้นส่วนอุปกรณ์ของสินค้าที่ใช้เทคโนโลยีต่างๆ โดยสินค้านำเข้าหลัก 10 อันดับแรกของสหรัฐ คือ รถยนต์นั่ง น้ำมันดิบ เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ ส่วนประกอบรถยนต์ น้ำมันสำเร็จรูป เครื่องส่งวิทยุและโทรทัศน์ ส่วนประกอบคอมพิวเตอร์ ก๊าซธรรมชาติ ยารักษาโรค และแผงวงจรไฟฟ้า ตามลำดับ โดยปี 2546 มีมูลค่ารวมเท่ากับ 444.66 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ คิดเป็นร้อยละ 35.31 ของมูลค่าการนำเข้ารวม

สำหรับสินค้าที่มีมูลค่าการนำเข้าของสหรัฐจากไทยสูงสุด 20 อันดับแรกซึ่งมีมูลค่าเท่ากับ 8.54 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือคิดเป็นร้อยละ 56.28 ของสินค้าไทยที่ส่งออกไปสหรัฐทั้งหมด ได้แก่ เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ เครื่องประดับอัญมณี เครื่องรับโทรทัศน์ เครื่องรับโทรศัพท์และส่วนประกอบ กุ้งและปูสดแช่เย็น แผงวงจรไฟฟ้า อาหารทะเลแปรรูป ถุงมือยาง เสื้อถักแบบสเวตเตอร์ หรือเสื้อกั๊ก เฟอร์นิเจอร์และส่วนประกอบ ปลาปรุงแต่ง ส่วนประกอบคอมพิวเตอร์ ยางธรรมชาติ สูทของผู้หญิง เครื่องวิดีโอ หม้อแปลงไฟฟ้า รองเท้าหนัง เสื้อผ้าและเครื่องแต่งกายเด็กเล็ก สายไฟฟ้าและสายเคเบิล และเครื่องรับวิทยุ เป็นต้น

ตารางที่ 2.5 ส่วนแบ่งการตลาดของสินค้าไทยที่สำคัญในตลาดสหรัฐอเมริกาปี 2546

HS	สินค้า	มูลค่า (ล้าน US$)	อัตราการขยายตัว (%)			ส่วนแบ่งตลาดประเทศคู่ค้า 3 อันดับแรก และไทย
		2546	2544	2545	2546	2546
8471	เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์	1,663.4	-22.8	-0.3	-7.6	จีน (29.4) มาเลเซีย (15.0) เม็กซิโก (11.8) ไทย (3.2)
7113	เครื่องประดับอัญมณี	773.9	3.8	4.2	14.4	อิตาลี (19.0) อินเดีย (18.0) ไทย (12.2)
8528	เครื่องรับโทรทัศน์	660.3	-10.7	49.5	-3.2	เม็กซิโก (44.2) ญี่ปุ่น (16.2) จีน (12.2) ไทย (5.6)
8517	เครื่องรับโทรศัพท์และส่วนประกอบ	624.4	-35.0	3.2	141.2	เม็กซิโก (22.5) จีน (21.1) มาเลเซีย (16.5) ไทย (4.9)
0306	กุ้ง ปูสดแช่แข็ง	575.7	-15.3	-35.5	9.7	แคนาดา (20.3) ไทย (12.5) เวียดนาม (10.2)
8542	แผงวงจรไฟฟ้า	512.5	-42.1	-28.8	-2.8	เกาหลีใต้ (15.6) มาเลเซีย (14.6) ไต้หวัน (13.4) ไทย (2.4)
1605	อาหารทะเลแปรรูป	510.4	-10.5	1.9	-7.9	ไทย (36.4) จีน (16.0) แคนาดา (13.3)
4015	ถุงมือยาง	395.6	5.4	15.0	16.5	มาเลเซีย (42.5) ไทย (38.0) จีน (7.0)
6110	เสื้อถักแบบสเวตเตอร์หรือเสื้อกั๊ก	304.6	-3.7	-14.8	-7.0	จีน (11.7) ฮ่องกง (10.6) เม็กซิโก (6.9) ไทย (2.6)
9403	เฟอร์นิเจอร์และส่วนประกอบ	291.0	4.6	29.2	4.1	จีน (41.3) แคนาดา (23.4) อิตาลี (4.5) ไทย (2.3)
1604	ปลาปรุงแต่ง	262.4	23.3	-0.5	28.4	ไทย (30.3) เอกวาดอร์ (17.3) แคนาดา (10.0)
8473	ส่วนประกอบคอมพิวเตอร์	260.6	49.6	34.1	-37.6	จีน (26.3) ญี่ปุ่น (18.1) สิงคโปร์ (9.6) ไทย (1.1)
4001	ยางธรรมชาติ	258.0	-34.2	19.9	27.9	อินโดนีเซีย (56.9) ไทย (24.6) มาเลเซีย (8.7)
6204	สูทของผู้หญิง	257.4	-0.1	-1.9	9.0	จีน (16.2) เม็กซิโก (12.1) ฮ่องกง (7.1) ไทย (2.3)
8521	เครื่องวิดีโอ	244.3	20.0	132.9	-15.2	จีน (60.4) ญี่ปุ่น (8.9) เกาหลีใต้ (7.3) ไทย (5.5)
8504	หม้อแปลงไฟฟ้า	222,1	-8.9	-6.7	-10.1	จีน (27.0) เม็กซิโก (23.6) แคนาดา (7.6) ไทย (3.5)
6403	รองเท้าหนัง	213.8	-6.3	-1.3	12.9	จีน (62.3) อิตาลี (10.1) บราซิล (9.3) ไทย (2.0)
6111	เสื้อผ้าและเครื่องแต่งกายเด็กเล็ก	172.0	3.5	-14.4	-18.9	จีน (45.7) ไทย (12.1) อินโดนีเซีย (3.9)
8544	สายไฟฟ้าและสายเคเบิล	171.6	-14.1	10.4	-4.8	เม็กซิโก (64.0) จีน (10.8) แคนาดา (5.6) ไทย (2.0)
8527	เครื่องรับวิทยุ	168.2	32.8	47.4	-16.8	จีน (37.2) เม็กซิโก (26.7) มาเลเซีย (13.1) ไทย (2.7)
	รวม	**15,180.7**	**-10.1**	**0.4**	**2.6**	

ที่มา: กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2547.

ค. ประเทศคู่แข่งทางการค้ากับไทยในตลาดสหรัฐอเมริกา

ในตลาดสหรัฐ ประเทศที่น่าจะเป็นคู่แข่งทางการค้ากับไทยในการส่งออกรวม ได้แก่จีน แคนาดา เม็กซิโก เกาหลีใต้ มาเลเซีย อินเดีย ญี่ปุ่น และบางประเทศในทวีปยุโรป โดยจีนครองส่วนแบ่งตลาดสูงสุดหรืออันดับสองในสินค้าส่งออกสำคัญของไทยหลายชนิด โดยที่จีนมีส่วนแบ่งตลาดเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2543 จนถึงปี 2546 แล้วมูลค่าสินค้ายังเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องอีกด้วย

เมื่อพิจารณาในรายสินค้าส่งออกจากไทยไปสหรัฐอเมริกา 20 อันดับแรก ในปี 2546 สินค้าที่ไทยที่มีส่วนแบ่งตลาดลดลงในตลาดสหรัฐมีทั้งสิ้น 11 รายการ ในขณะที่บางประเทศมีส่วนแบ่งการตลาดสูงขึ้น ได้แก่

- **จีน** เป็นคู่แข่งในสินค้าเกือบทุกประเภทที่สำคัญของไทยในตลาดสหรัฐ คือ เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ เครื่องรับโทรทัศน์ กุ้งและปูสดแช่แข็ง แผงวงจรไฟฟ้า อาหาร

ทะเลแปรรูป สูทของผู้หญิง รองเท้าหนัง เสื้อผ้าและเครื่องแต่งกายเด็กเล็ก และสายไฟฟ้าและสายเคเบิล

- **เวียดนาม** เป็นคู่แข่งทางการค้าในสินค้ากุ้งและปูสดแช่แข็ง อาหารทะเลแปรรูป เสื้อถักแบบสเวตเตอร์หรือเสื้อกั๊ก ยางธรรมชาติ สูทของผู้หญิง และรองเท้าหนัง
- **แคนาดา** เป็นคู่แข่งทางการค้าในสินค้ากุ้งและปูสดแช่แข็ง และยางธรรมชาติ
- **เม็กซิโก** เป็นคู่แข่งทางการค้าในสินค้า เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ และสายไฟฟ้าและสายเคเบิล
- **เกาหลีใต้** เป็นคู่แข่งในสินค้าเครื่องรับโทรทัศน์

ประเทศที่มีส่วนแบ่งตลาดเพิ่มสูงขึ้นในสหรัฐอเมริกา ปี 2546

HS	สินค้า	ประเทศคู่แข่ง
A. สินค้าที่ประเทศไทยมีส่วนแบ่งการตลาดเพิ่มขึ้นในปี 2546 (เทียบกับ 2543)		
7113	เครื่องประดับอัญมณี (2)	อินเดีย จีน สาธารณรัฐโดมินิกัน
8517	เครื่องรับโทรศัพท์และส่วนประกอบ (4)	เม็กซิโก จีน มาเลเซีย ฮ่องกง
4015	ถุงมือยาง (8)	จีน ศรีลังกา กัวเตมาลา ออสเตรีย
9403	เฟอร์นิเจอร์และส่วนประกอบ (10)	จีน บราซิล
1604	ปลาปรุงแต่ง (11)	เอกวาดอร์ ฟิจิ อินโดนีเซีย ชิลี
8473	ส่วนประกอบคอมพิวเตอร์ (12)	จีน ญี่ปุ่น
8521	เครื่องวิดีโอ (15)	จีน ฮังการี
8504	หม้อแปลงไฟฟ้า (16)	จีน แคนาดา ฟิลิปปินส์ เยอรมนี อินเดีย สหราชอาณาจักร
8527	เครื่องรับวิทยุ (20)	จีน เม็กซิโก มาเลเซีย เยอรมนี
B. สินค้าที่ประเทศไทยมีส่วนแบ่งการตลาดลดลงในปี 2546 (เทียบกับ 2543)		
8471	เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ (1)	จีน มาเลเซีย เม็กซิโก
8528	เครื่องรับโทรทัศน์ (3)	ญี่ปุ่น จีน เกาหลีใต้ ไต้หวัน สิงคโปร์
0306	กุ้ง ปูสดแช่แข็ง (5)	แคนาดา เวียดนาม อินเดีย จีน เอกวาดอร์ รัสเซีย บราซิล
8542	แผงวงจรไฟฟ้า (6)	มาเลเซีย ไต้หวัน ฟิลิปปินส์ คอสตาริกา จีน
1605	อาหารทะเลแปรรูป (7)	จีน เวียดนาม อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ อินเดีย
6110	เสื้อถักแบบสเวตเตอร์ หรือเสื้อกั๊ก (9)	ฮอนดูรัส กัวเตมาลา เวียดนาม เอลซัลวาดอร์ ปากีสถาน
4001	ยางธรรมชาติ (13)	อินโดนีเซีย ไลบีเรีย เวียดนาม ศรีลังกา แคเมอรูน แคนาดา เยอรมนี
6204	สูทของผู้หญิง (14)	จีน เวียดนาม กัมพูชา อิตาลี
6403	รองเท้าหนัง (17)	จีน เวียดนาม
6111	เสื้อผ้าและเครื่องแต่งกายเด็กเล็ก (18)	จีน อินเดีย
8544	สายไฟฟ้าและสายเคเบิล (19)	เม็กซิโก จีน ฟิลิปปินส์ ฮอนดูรัส อินโดนีเซีย

ที่มา : กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2547.

2.2.2 ญี่ปุ่น

ก. ภาพรวมการค้าระหว่างประเทศของญี่ปุ่น

ในปี 2546 การค้าระหว่างประเทศรวมของญี่ปุ่นกับโลกมีมูลค่าเท่ากับ 855.05 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยมีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นจากปี 2545 ร้อยละ 13.2 ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่เกินดุลการค้ากับโลกเท่ากับ 89.0 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยเกินดุลการค้ากับสหรัฐ สหภาพยุโรป อาเซียน รวมทั้งไทย ในขณะที่ขาดดุลการค้ากับจีนอย่างต่อเนื่องจากปี 2543-2546 โดยในปี 2546 ขาดดุลการค้ากับจีนเท่ากับ 18.08 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ

ทั้งนี้ ตลาดส่งออกหลักของญี่ปุ่น คือ สหรัฐ โดยมีสัดส่วนถึงร้อยละ 24.6 ของการส่งออกของญี่ปุ่น รองลงมาคือ จีน เกาหลีใต้ ไต้หวัน และฮ่องกง ตามลำดับ โดยทั้งห้าประเทศมีส่วนแบ่งตลาดรวมเท่ากับร้อยละ 57.1 ของตลาดส่งออกญี่ปุ่นทั้งหมด สำหรับประเทศไทยถือว่าเป็นตลาดส่งออกอันดับที่ 7 ของญี่ปุ่น คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 3.4 ของการส่งออกของญี่ปุ่น โดยมีมูลค่าเท่ากับ 16.0 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ

ในด้านการนำเข้าหลักของญี่ปุ่น แหล่งนำเข้าที่สำคัญคือ จีน สหรัฐอเมริกา เกาหลีใต้ อินโดนีเซีย และออสเตรเลีย ตามลำดับ โดยทั้งห้าประเทศมีส่วนแบ่งตลาดรวมเท่ากับร้อยละ 47.98 ของตลาดนำเข้าทั้งหมด ในขณะที่ญี่ปุ่นนำเข้าจากไทย 11.9 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือร้อยละ 3.1 ของการนำเข้าของญี่ปุ่นรวม โดยถือเป็นแหล่งนำเข้าอันดับที่ 11 ของญี่ปุ่น ทั้งนี้ ในด้านดุลการค้าระหว่างไทยกับญี่ปุ่นจะพบว่า ไทยขาดดุลการค้ากับญี่ปุ่นเท่ากับ 4.1 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ

ปี 2546 อัตราการขยายตัวของการนำเข้าโดยรวมของตลาดญี่ปุ่นเท่ากับร้อยละ 13.2 โดยไทยมีอัตราการขยายตัวของการส่งออกไปตลาดญี่ปุ่นร้อยละ 13.0 ซึ่งถือว่าใกล้เคียงกับการขยายตัวของตลาด โดยต่ำกว่าอัตราการขยายตัวของการนำเข้าโดยรวมของญี่ปุ่นเล็กน้อย นอกจากนี้ ไทยยังมีส่วนแบ่งตลาดเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 2.8 ในปี 2543 เป็นร้อยละ 3.1 ในปี 2546 และมีมูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้น

ตารางที่ 2.6 แหล่งนำเข้าของญี่ปุ่นปี 2543-2546

ลำดับ	ประเทศผู้ส่งออก	มูลค่าการนำเข้า (ล้านดอลลาร์สหรัฐ)				อัตราการขยายตัว (%)			ส่วนแบ่งตลาด (%)			
		2543	2544	2545	2546	2544	2545	2546	2543	2544	2545	2546
1	จีน	55,089	57,795	61,882	75,575	4.9	7.1	22.1	14.5	16.5	18.3	19.7
2	สหรัฐอเมริกา	72,135	63,176	57,848	58,900	-12.4	-8.4	1.8	19.0	18.1	17.1	15.4
3	เกาหลีใต้	20,442	17,212	15,507	17,933	-15.8	-9.9	15.6	5.4	4.9	4.6	4.7
4	อินโดนีเซีย	16,370	14,873	14,218	16,354	-9.1	-4.4	15.0	4.3	4.3	4.2	4.3
5	ออสเตรเลีย	14,798	14,454	14,027	15,007	-2.3	-3.0	7.0	3.9	4.1	4.2	3.9
6	ซาอุดิอาระเบีย	14,184	12,321	11,665	14,566	-13.1	-5.3	24.9	3.7	3.5	3.5	3.8
7	สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์	14,823	12,857	11,621	14,328	-13.3	-9.6	23.3	3.9	3.7	3.4	3.7
8	ไต้หวัน	17,900	14,195	13,578	14,266	-20.7	-4.3	5.1	4.7	4.1	4.0	3.7
9	เยอรมนี	12,726	12,397	12,439	14,229	-2.6	0.3	14.4	3.4	3.5	3.7	3.7
10	มาเลเซีย	14,484	12,859	11,197	12,595	-11.2	-12.9	12.5	3.8	3.7	3.3	3.3
11	ไทย	10,590	10,372	10,519	11,891	-2.1	1.4	13.0	2.8	3.0	3.1	3.1
	โลก	**379,544**	**349,234**	**337,956**	**383,026**	**-8.0**	**-3.2**	**13.3**	**100**	**100**	**100**	**100**

ที่มา : กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2547.

ข. โครงสร้างสินค้าส่งออกและนำเข้า

สินค้าส่งออกที่สำคัญของญี่ปุ่นส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่ใช้ทุนและเทคโนโลยีสูงเช่นเดียวกับสินค้าส่งออกของสหรัฐ โดยสินค้าส่งออก 10 อันดับแรกของญี่ปุ่น คือ รถยนต์นั่ง แผงวงจรไฟฟ้า ส่วนประกอบรถยนต์ ส่วนประกอบคอมพิวเตอร์ เครื่องส่งวิทยุและโทรทัศน์ เรือโดยสารและเรือสินค้า เครื่องจักรที่ทำงานเป็นเอกเทศ เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ ไดโอดและทรานซิสเตอร์ และส่วนประกอบเครื่องมือสื่อสารโทรคมนาคม ตามลำดับ รวมมูลค่า 182.98 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ คิดเป็นร้อยละ 38.77 ของมูลค่าการส่งออกรวมของญี่ปุ่น

สำหรับสินค้าส่งออกสำคัญของญี่ปุ่นมาไทย 20 อันดับแรก ได้แก่ แผงวงจรไฟฟ้า ส่วนประกอบรถยนต์ เหล็กแผ่นรีดร้อน ไดโอดและทรานซิสเตอร์ ส่วนประกอบเครื่องยนต์ เครื่องจักรที่ทำงานเป็นเอกเทศ ส่วนประกอบคอมพิวเตอร์ รถบรรทุก เหล็กแผ่นชุบ แบบหล่อสำหรับโลหะและวัสดุ เครื่องสูบของเหลว เครื่องตัดต่อสำหรับป้องกันวงจร เครื่องจักรสำหรับแปรรูปยาง เหล็กแผ่นรีดเย็น เครื่องส่งวิทยุและโทรทัศน์ เพลา คลัตช์และเกียร์ ส่วนประกอบเครื่องมือสื่อสารโทรคมนาคม อุปกรณ์สำหรับบังคับหรือควบคุม รถยนต์นั่ง และตลับลูกปืนเครื่องอิเล็กทรอนิกส์ ตามลำดับ

ในด้านการนำเข้าที่สำคัญของญี่ปุ่นคือวัตถุดิบ สินค้าทุน ส่วนประกอบของสินค้าที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง และอาหาร โดยสินค้านำเข้า 10 อันดับแรกของญี่ปุ่น คือ น้ำมันดิบ ก๊าซธรรมชาติ เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ แผงวงจรไฟฟ้า น้ำมันสำเร็จรูป ส่วนประกอบคอมพิวเตอร์ ถ่านหิน รถยนต์นั่ง อะลูมิเนียมที่ยังไม่ได้ขึ้นรูป และเนื้อสุกรแช่เย็น คิดเป็นมูลค่าเท่ากับ 133.8 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือร้อยละ 34.95 ของมูลค่าการนำเข้ารวมของญี่ปุ่น

เมื่อพิจารณาเฉพาะสินค้านำเข้าสำคัญของญี่ปุ่นจากไทย 20 อันดับแรก มีมูลค่าเท่ากับ 5.40 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือคิดเป็นร้อยละ 45.43 ของสินค้าไทยที่ส่งออกไปญี่ปุ่นทั้งหมด สินค้านำเข้าของญี่ปุ่นจากไทยที่สำคัญ ได้แก่ เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ ยางธรรมชาติ แผงวงจรไฟฟ้า ส่วนประกอบเครื่องมือสื่อสารโทรคมนาคม ไก่สดแช่เย็น เนื้อสัตว์ปรุงแต่ง อาหารทะเลแปรรูป ไดโอด และทรานซิสเตอร์ เครื่องรับโทรศัพท์และส่วนประกอบ ส่วนประกอบรถยนต์ เนื้อปลาสดแช่เย็นและแช่แข็ง ตู้เย็นและตู้แช่แข็ง อาหารสุนัขและแมว เฟอร์นิเจอร์และส่วนประกอบ หอยและปลาหมึกสดแช่เย็น เลนส์แว่นตา สายไฟฟ้าและสายเคเบิล รถยนต์นั่ง กุ้งและปูสดแช่เย็น ที่นั่งและส่วนประกอบ ตามลำดับ

ตารางที่ 2.7 ส่วนแบ่งการตลาดของสินค้าไทยที่สำคัญในตลาดญี่ปุ่นปี 2546

HS	สินค้า	มูลค่า (ล้าน US$)	อัตราการขยายตัว (%)			ส่วนแบ่งตลาดประเทศคู่ค้า 3 อันดับแรก และไทย
		2546	2544	2545	2546	2546
8471	เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์	764.6	-13.8	-14.4	5.4	จีน (41.7) สหรัฐอเมริกา (11.4) ไต้หวัน (10.2) ไทย (4.8)
4001	ยางธรรมชาติ	533.4	-15.8	7.0	39.0	ไทย (66.9) อินโดนีเซีย (28.5) มาเลเซีย (2.4)
8542	แผงวงจรไฟฟ้า	462.1	14.4	62.8	22.5	สหรัฐอเมริกา (23.8) เกาหลีใต้ (20.7) ไต้หวัน (19.7) ไทย (3.0)
8529	ส่วนประกอบเครื่องมือสื่อสารโทรคมนาคม	384.4	18.2	82.9	93.9	จีน (43.6) สหรัฐอเมริกา (12.3) ไทย (11.9)
0207	ไก่สดแช่เย็น	334.2	18.5	38.5	-6.5	ไทย (40.8) บราซิล (32.3) จีน (11.8)
1602	เนื้อสัตว์ปรุงแต่ง	304.3	15.2	26.1	22.4	จีน (49.8) ไทย (29.6) สหรัฐอเมริกา (12.6)
1605	อาหารทะเลแปรรูป	251,6	2.5	-12.3	-7.3	จีน (42.9) ไทย (24.1) เวียดนาม (9.8)
8541	ไดโอด ทรานซิสเตอร์	230.6	0.1	25.9	4.8	มาเลเซีย (17.9) จีน (15.9) สหรัฐอเมริกา (13.6) ไทย (12.5)
8517	เครื่องรับโทรศัพท์และส่วนประกอบ	209.7	-14.9	-37.0	0.0	จีน (29.7) สหรัฐอเมริกา (15.6) ไต้หวัน (10.5) ไทย (9.3)
8708	ส่วนประกอบรถยนต์	209.6	14.4	18.5	14.0	สหรัฐอเมริกา (25.7) เยอรมนี (12.1) จีน (10.6) ไทย (6.9)
0304	เนื้อปลาสดแช่เย็น แช่แข็ง	208.1	-5.4	13.0	-7.2	จีน (24.5) ไทย (14.6) สหรัฐอเมริกา (13.2)
8418	ตู้เย็น ตู้แช่แข็ง	191.2	5.8	9.7	-3.8	จีน (42.5) ไทย (29.7) เกาหลีใต้ (6.1)
2309	อาหารสุนัขและแมว	184.3	-9.2	7.6	15.4	สหรัฐอเมริกา (36.5) ไทย (22.3) ออสเตรเลีย (20.2)
9403	เฟอร์นิเจอร์และส่วนประกอบ	176.3	-2.6	0.2	-1.3	จีน (38.8) ไต้หวัน (10.6) ไทย (9.0)
0307	หอย ปลาหมึกสดแช่เย็น	170.4	-6.1	-0.4	-7.1	จีน (19.2) ไทย (13.4) โมร็อกโก (11.8)
9001	เลนส์แว่นตา	168.3	7.6	28.0	47.6	ไอร์แลนด์ (25.2) สหรัฐอเมริกา (23.0) จีน (18.3) ไทย (13.6)
8544	สายไฟฟ้าและสายเคเบิล	158.1	-2.7	12.2	11.4	จีน (46.5) ฟิลิปปินส์ (12.6) เวียดนาม (10.2) ไทย (6.2)
8703	รถยนต์นั่ง	155.4	0	14.2	79.9	เยอรมนี (46.7) แอฟริกาใต้ (11.9) สหราชอาณาจักร (10.8) ไทย (5.3)
0306	กุ้ง ปูสดแช่เย็น	153.2	-15.1	-16.3	-20.7	รัสเซีย (18.8) อินโดนีเซีย (16.8) เวียดนาม (13.7) ไทย (5.3)
9401	ที่นั่งและส่วนประกอบ	152.3	-9.3	-13.0	7.5	จีน (25.8) สหรัฐอเมริกา (15.7) ไทย (10.5)
	รวม	11,891.9	-2.1	1.4	13.0	

ที่มา : กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2547.

ค. ประเทศคู่แข่งทางการค้ากับไทยในตลาดญี่ปุ่น

โดยภาพรวมของตลาดญี่ปุ่น ประเทศที่น่าจะเป็นคู่แข่งทางการค้ากับไทยในการส่งออก โดยรวมได้แก่ จีน เม็กซิโก และเยอรมัน เนื่องจากมีส่วนแบ่งตลาดที่สูงและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยจีนมีส่วนแบ่งตลาดเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 6.3 ในปี 2543 เป็นร้อยละ 12.2 ในปี 2546 ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาเป็น

รายสินค้าไทยที่ส่งออกไปญี่ปุ่น 20 อันดับแรก ในปี 2546 สินค้าที่ไทยมีส่วนแบ่งตลาดลดลงในญี่ปุ่นมี 9 รายการ ในขณะที่ประเทศจีน อินโดนีเซีย เวียดนาม และเยอรมันมีส่วนแบ่งตลาดที่เพิ่มขึ้น ดังนี้

- **จีน** มีส่วนแบ่งตลาดที่เพิ่มมากขึ้นและถือเป็นคู่แข่งทางการค้ากับไทยในเกือบทุกสินค้า ได้แก่ เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ อาหารทะเลแปรรูป เนื้อปลาสดแช่เย็นและแช่แข็ง ตู้เย็นและตู้แช่แข็ง เฟอร์นิเจอร์และส่วนประกอบ สายไฟฟ้าและสายเคเบิล กุ้ง ปูสดแช่เย็น และที่นั่งและส่วนประกอบ
- **อินโดนีเซีย** มีส่วนแบ่งตลาดที่สูงขึ้นในสินค้าเครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ ยางธรรมชาติ อาหารทะเลแปรรูป และกุ้ง ปูสดแช่เย็น
- **เวียดนาม** มีส่วนแบ่งตลาดที่สูงยางธรรมชาติ อาหารทะเลแปรูป เฟอร์นิเจอร์และส่วนประกอบ สายไฟฟ้าและสายเคเบิล และกุ้ง ปูสดแช่เย็น
- **เยอรมัน** มีส่วนแบ่งตลาดที่สูงขึ้นในเฟอร์นิเจอร์และส่วนประกอบ สายไฟฟ้าและสายเคเบิล และที่นั่งและส่วนประกอบ

นอกจากนี้ ยังมีคู่แข่งอื่นๆ อีกในบางสินค้า เช่น เม็กซิโก ปานามา ฝรั่งเศส ฟิลิปปินส์ ออสเตรีย รัสเซีย และสหราชอาณาจักร

ประเทศที่มีส่วนแบ่งตลาดเพิ่มสูงขึ้นในญี่ปุ่นในปี 2546

HS	สินค้า	ประเทศคู่แข่ง
สินค้าที่ประเทศไทยมีส่วนแบ่งการตลาดเพิ่มขึ้นในปี 2546 (เทียบกับ 2543)		
8542	แผงวงจรไฟฟ้า	เกาหลีใต้ ไต้หวัน จีน เยอรมนี คอสตาริกา
8529	ส่วนประกอบเครื่องมือสื่อสารโทรคมนาคม	จีน เกาหลีใต้ ฟิลิปปินส์ เยอรมนี เวียดนาม
0207	ไก่สดแช่เย็น	บราซิล ฝรั่งเศส ไต้หวัน ฮังการี มาเลเซีย อินโดนีเซีย เกาหลีใต้
1602	เนื้อสัตว์ปรุงแต่ง	จีน ออสเตรเลีย ไต้หวัน
8541	ไดโอด ทรานซิสเตอร์	มาเลเซีย จีน ไต้หวัน อินโดนีเซีย
8517	เครื่องรับโทรศัพท์และส่วนประกอบ	จีน ไต้หวัน ฟิลิปปินส์ เกาหลีใต้ แคนาดา ฟินแลนด์
8708	ส่วนประกอบรถยนต์	เยอรนี จีน เกาหลีใต้ สหราชอาณาจักร ฝรั่งเศส อิตาลี
2309	อาหารสุนัขและแมว	ออสเตรเลีย จีน นิวซีแลนด์ ฝรั่งเศส เกาหลีใต้
0307	หอย ปลาหมึกสดแช่เย็น	จีน มอริเตเนีย เกาหลีเหนือ ชิลี
9001	เลนส์แว่นตา	ไอร์แลนด์ จีน สหราชอาณาจักร เกาหลีใต้ ไต้หวัน
8703	รถยนต์นั่ง	แอฟริกาใต้ สหราชอาณาจักร เบลเยี่ยม ฝรั่งเศส
สินค้าที่ประเทศไทยมีส่วนแบ่งการตลาดลดลงในปี 2546 (เทียบกับ 2543)		
8471	เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์	จีน อินโดนีเซีย
4001	ยางธรรมชาติ	อินโดนีเซีย เวียดนาม เม็กซิโก
1605	อาหารทะเลแปรรูป	จีน เวียดนาม อินโดนีเซีย
0304	เนื้อปลาสดแช่เย็น แช่แข็ง	จีน ปานามา
8418	ตู้เย็น ตู้แช่แข็ง	จีน ฝรั่งเศส
9403	เฟอร์นิเจอร์และส่วนประกอบ	จีน เวียดนาม เยอรมนี ฟิลิปปินส์ ออสเตรีย
8544	สายไฟฟ้าและสายเคเบิล	จีน เวียดนาม เยอรมนี
0306	กุ้ง ปูสดแช่เย็น	รัสเซีย อินโดนีเซีย เวียดนาม จีน สหรัฐอเมริกา

9401	ที่นั่งและส่วนประกอบ	จีน เม็กซิโก เยอรมนี สหราชอาณาจักร

ที่มา : กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2547.

2.2.3 จีน

ก. ภาพรวมการค้าระหว่างประเทศของจีน

ในปี 2546 การค้าระหว่างประเทศของจีนกับโลกมีมูลค่ารวมเท่ากับ 851.5 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยมีอัตราขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ในปี 2545 มีอัตราการขยายตัวร้อยละ 21.7 และในปี 2546 มีอัตราขยายตัวสูงถึงร้อยละ 37.1 โดยจีนมีการเกินดุลทางการค้ากับโลกเท่ากับ 25.3 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ทั้งนี้ จีนขาดดุลการค้ากับไทย 5.0 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ในด้านการส่งออก ตลาดส่งออกหลักของจีน คือ สหรัฐ ฮ่องกง ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และเยอรมนี โดยทั้งห้าประเทศมีส่วนแบ่งตลาดรวมเท่ากับร้อยละ 60.63 ของการส่งออกทั้งหมดของจีน ทั้งนี้ จีนส่งออกมาไทยคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 0.9 โดยไทยเป็นตลาดส่งออกอันดับอันดับที่ 20 ของจีน

ในด้านการนำเข้าหลักของจีน แหล่งนำเข้าหลัก ได้แก่ ญี่ปุ่น ไต้หวัน เกาหลีใต้ สหรัฐ โดยทั้งสี่ประเทศมีส่วนแบ่งตลาดรวมเท่ากับร้อยละ 54.47 ของตลาดนำเข้าของจีน ในขณะที่จีนนำเข้าจากในปี 2546 เท่ากับ 8.82 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยไทยมีส่วนแบ่งตลาดเท่ากับร้อยละ 2.1 หรือเป็นแหล่งนำเข้าอันดับที่ 10 ของจีน

ตารางที่ 2.8 แสดงแหล่งนำเข้าของจีน ในปี 2546 อัตราการขยายตัวของการนำเข้าของจีนเพิ่มสูงขึ้นจากปี 2546 เท่ากับร้อยละ 39.9 ในขณะที่ไทยส่งออกไปจีนมีอัตราการขยายตัวเท่ากับร้อยละ 57.7 ซึ่งถือว่าสูงกว่าระดับการขยายตัวของตลาดจีน ดังนั้น ในด้านหนึ่งจีนถือเป็นคู่แข่งที่สำคัญของไทยในตลาดสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นดังที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่ในอีกด้านหนึ่งก็ถือได้ว่าประเทศจีนเป็นตลาดที่สำคัญของไทยเช่นเดียวกัน

ตารางที่ 2.8 แหล่งนำเข้าของจีนปี 2543-2546

ลำดับ	ประเทศผู้ส่งออก	มูลค่าการนำเข้า (ล้านดอลลาร์สหรัฐ)				อัตราการขยายตัว (%)			ส่วนแบ่งตลาด (%)			
		2543	2544	2545	2546	2544	2545	2546	2543	2544	2545	2546
1	ญี่ปุ่น	41,520	42,810	53,489	74,204	3.1	24,9	38.7	18.4	17.6	18.1	18.0
2	ไต้หวัน	25,497	27,344	38,082	49,364	7.2	39.3	29.6	11.3	11.2	12.9	11.9
3	เกาหลีใต้	23,207	23,395	28,581	43,160	0.8	22.2	51.0	10.3	9.6	9.7	10.4
4	สหรัฐอเมริกา	22,364	26,203	27,227	33,883	17.2	3.9	24.4	9.9	10.8	9.2	8.2
5	เยอรมนี	10,411	13,694	16,433	24,391	31.5	20.0	48.4	4.6	5.6	5.6	5.9
6	มาเลเซีย	5,480	6,205	9,295	13,998	13.2	49.8	50.6	2.4	2.5	3.1	3.4
7	ฮ่องกง	9,431	9,423	10,787	11,139	-0.1	14.5	3.3	4.2	3.9	3.7	2.7
8	สิงคโปร์	5,059	5,143	7,054	10,486	1.6	37.2	48.7	2.2	2.1	2.4	2.5
9	รัสเซีย	5,769	7,958	8,405	9,729	37.9	5.6	15.7	2.6	3.3	2.8	2.4
10	ไทย	4,380	4,712	5,598	8,828	7.6	18.8	57.7	1.9	1.9	1.9	2.1
	โลก	**225,095**	**243,567**	**295,302**	**413,095**	**8.2**	**21.2**	**39.9**	**100**	**100**	**100**	**100**

ที่มา : กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2547.

ข. โครงสร้างสินค้าส่งออกและนำเข้า

สินค้าส่งออกที่สำคัญของจีน 10 อันดับแรกได้แก่ เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ส่วนประกอบคอมพิวเตอร์ เครื่องส่งวิทยุและโทรทัศน์ ส่วนประกอบเครื่องมือสื่อสารโทรคมนาคม สูทของผู้หญิง แผงวงจรไฟฟ้า เครื่องวิดีโอ เสื้อถักแบบสเวตเตอร์ หรือเสื้อกั๊ก ของเล่นประเภทหุ่นจำลอง และหม้อแปลงไฟฟ้า โดยคิดเป็นมูลค่ารวมเท่ากับ 114.59 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือร้อยละ 26.14 ของการส่งออกรวมของจีน

ทั้งนี้ สินค้าส่งออกสำคัญของจีนมาไทย 20 อันดับแรก ได้แก่ ส่วนประกอบคอมพิวเตอร์ เครื่องส่งวิทยุและโทรทัศน์ เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ หลอดเทอร์มิโอนิก กล้องส่องทางไกลและอุปกรณ์ ยากำจัดศัตรูพืช แร่เงิน น้ำมันสำเร็จรูป หม้อแปลงไฟฟ้า ส่วนประกอบเครื่องบันทึกภาพและเสียง เครื่องรับโทรศัพท์และส่วนประกอบ ผ้าทอทำด้วยฝ้ายที่มีน้ำหนักไม่เกิน 200 กรัมต่อตารางเมตร มอเตอร์ไฟฟ้า เครื่องวิดีโอ แผงวงจรไฟฟ้า ฝ้าย ผ้าทอทำด้วยเส้นใยเทียม คอนเทนเนอร์ ส่วนประกอบเครื่องมือสื่อสารโทรคมนาคม และ ไมโครโฟน และส่วนประกอบ

ในส่วนของสินค้านำเข้าหลักของจีน 10 อันดับแรก คือ แผงวงจรไฟฟ้า น้ำมันดิบ กล้องส่องทางไกลและอุปกรณ์ ส่วนประกอบคอมพิวเตอร์ เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ เครื่องจักรทำงานเป็นเอกเทศ ส่วนประกอบรถยนต์ และน้ำมันสำเร็จรูป โดยปี 2546 มีมูลค่า 131.0 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือร้อยละ 31.17 ของการนำเข้าทั้งหมดของจีน

สินค้านำเข้าที่สำคัญของจีนจากไทย 20 รายการแรกในตลาดจีน มีมูลค่าเท่ากับ 6.12 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือคิดเป็นร้อยละ 70 ของสินค้าไทยที่ส่งออกไปจีนทั้งหมด สินค้าเหล่านี้ได้แก่ เครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ ยางพารา เม็ดพลาสติก ก๊าซปิโตรเลียมเหลว แผงวงจรไฟฟ้า น้ำมันสำเร็จรูป ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง เคมีภัณฑ์ น้ำตาลทราย ข้าว กระดาษและผลิตภัณฑ์กระดาษ เหล็ก เหล็กกล้าและผลิตภัณฑ์ ไม้และผลิตภัณฑ์ไม้ เครื่องจักรกลและส่วนประกอบของเครื่องจักรกล มอเตอร์และเครื่องกำเนิดไฟฟ้า หลอดภาพโทรทัศน์สี กุ้งสดแช่เย็น แช่แข็ง เส้นใยประดิษฐ์ ผลไม้สดแช่เย็น แช่แข็งและแห้ง และด้ายและเส้นใยประดิษฐ์

ตารางที่ 2.9 ส่วนแบ่งการตลาดของสินค้าไทยที่สำคัญในตลาดจีนปี 2546

HS	สินค้า	มูลค่า (ล้าน US$)	อัตราการขยายตัว (%)			ส่วนแบ่งตลาดประเทศคู่ค้า 3 อันดับแรก และไทย
		2546	2544	2545	2546	2546
8471	เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์	1,040.3	3.2	94.6	246.3	สหรัฐอเมริกา (12.2) สิงคโปร์ (10.5) ฟิลิปปินส์ (9.3) ไทย (9.1)
8542	แผงวงจรไฟฟ้า	914.7	25.2	33.3	71.7	ไต้หวัน (23.4) ญี่ปุ่น (19.5) มาเลเซีย (12.6) ไทย (2.2)
8473	ส่วนประกอบคอมพิวเตอร์	884.5	27.3	-1.4	34.3	ญี่ปุ่น (17.3) ไต้หวัน (13.8) ไทย (7.3)
4001	ยางธรรมชาติ	672.3	-7.1	18.6	55.6	ไทย (58.2) มาเลเซีย (18.4) อินโดนีเซีย (11.5)
2709	น้ำมันดิบ	383.8	-25.2	210.9	154.3	ซาอุดิอาระเบีย (16.5) อิหร่าน (13.3) แองโกลา (11.1) ไทย (1.9)
3903	เม็ดพลาสติกชนิดสไตรีน	229.5	-10.5	-1.3	2.5	ไต้หวัน (37.7) เกาหลีใต้ (26.1) ญี่ปุ่น (11.0) ไทย (6.7)
8541	ไดโอด ทรานซิสเตอร์	196.8	-1.1	123.7	40.2	ญี่ปุ่น (32.2) ไต้หวัน (16.6) มาเลเซีย (8.4) ไทย (2.6)
3902	เม็ดพลาสติกชนิดโพรพิลีน	186.7	9.6	17.5	19.0	เกาหลีใต้ (29.2) ไต้หวัน (14.1) สิงคโปร์ (12.4) ไทย (8.3)
3907	เม็ดพลาสติกชนิดโพลิอะซีทัล	185.6	24.4	75.7	38.9	ไต้หวัน (23.9) ญี่ปุ่น (19.1) สหรัฐอเมริกา (12.2) ไทย (6.5)
8529	ส่วนประกอบเครื่องมือสื่อสารโทรคมนาคม	161.1	95.5	34.1	165.6	ญี่ปุ่น (27.5) เกาหลี (21.3) ไต้หวัน (6.4) ไทย (2.2)
2917	กรดโพลิคาร์บอกซิลิก	157.9	-15.0	108.1	31.9	เกาหลีใต้ (32.9) ไต้หวัน (21.2) ญี่ปุ่น (15.5) ไทย (4.5)
0714	ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง	150.3	2470	-9.2	32.4	ไทย (77.1) เวียดนาม (20.8) อินโดนีเซีย (2.0)
8540	หลอดเทอร์มิโอนิก	148.7	-24.3	-17.3	51.0	เกาหลีใต้ (43.2) ญี่ปุ่น (18.0) มาเลเซีย (5.9) ไทย (4.7)
4407	ไม้แปรรูป	135.2	18.1	85.6	20.8	อินโดนีเซีย (18.1) สหรัฐอเมริกา (16.6) ไทย (11.4)
2711	ก๊าซธรรมชาติ	133.0	-13.4	-44.6	34.3	ซาอุดิอาระเบีย (26.0) สหรัฐอาหรับฯ (14.6) มาเลเซีย (8.1) ไทย (6.7)
3901	เม็ดพลาสติกชนิด เอทิลีน	123.4	7.6	14.1	-2.6	เกาหลีใต้ (19.2) ซาอุดิอาระเบีย (11.4) ไต้หวัน (11.1) ไทย (3.6)
7209	เหล็กแผ่นรีดเย็น	112.7	-32.6	42.4	43.8	ไต้หวัน (18.5) ญี่ปุ่น (13.3) รัสเซีย (13.3) ไทย (2.7)
3904	เม็ดพลาสติกชนิดไวนิลคลอไรด์	110.1	38.6	-6.4	51.4	ญี่ปุ่น (26.0) ไต้หวัน (25.6) เกาหลีใต้ (10.0) ไทย (6.6)
8501	มอเตอร์ไฟฟ้า	99.2	72.2	60.9	-6.2	ญี่ปุ่น (13.0) เยอรมนี (9.4) ไต้หวัน (6.9) ไทย (5.8)
8504	หม้อแปลงไฟฟ้า	98.6	23.2	48.0	60.3	ญี่ปุ่น (16.8) ไต้หวัน (10.5) เยอรมนี (8.8) ไทย (2.8)
	รวม	**8828.9**	**7.6**	**18.8**	**57.7**	

ที่มา: กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2547.

ค. ประเทศคู่แข่งทางการค้ากับไทยในตลาดจีน

วิเคราะห์โดยหลักเกณฑ์เช่นเดียวกับตลาดสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น พบว่า เมื่อพิจารณาการนำเข้าโดยรวมในปี 2546 ประเทศที่มีความสามารถในการแข่งขันเพิ่มขึ้นหรือมีส่วนแบ่งตลาดเพิ่มขึ้นในตลาดจีน ได้แก่ ไต้หวัน เกาหลีใต้ เยอรมนี มาเลเซีย และสิงคโปร์ ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาในรายสินค้าประเทศที่เป็นคู่แข่งขันทางการค้ากับไทยได้แก่ สหรัฐอเมริกา อินเดีย ออสเตรเลีย ไต้หวัน มาเลเซีย เกาหลีใต้

- **สหรัฐอเมริกา** เป็นคู่แข่งทางการค้าในสินค้ายางธรรมชาติ และแผ่นเหล็กรีดเย็นอย่างไรก็ตาม สำหรับยางธรรมชาติผู้ส่งออก 3 ประเทศคือไทย มาเลเซีย และอินโดนีเซีย มีส่วนแบ่งตลาดในจีนถึงร้อยละ 88.1 โดยไทยเป็นผู้ส่งออกหลัก ในขณะที่มาเลเซียและอินโดนีเซียมีส่วนแบ่งตลาดในจีนลดลง สหรัฐอเมริกามีส่วนแบ่งตลาดเพียงร้อยละ 1.7
- **อินเดีย** เป็นคู่แข่งทางการค้าในสินค้ายางธรรมชาติและเหล็กแผ่นรีดเย็น อย่างไรก็ตาม อินเดียมีส่วนแบ่งตลาดยางธรรมชาติในจีนเพียงร้อยละ 1.3 เท่านั้น (ในขณะที่ไทยมีส่วนแบ่งตลาดร้อยละ 58.2) ในขณะที่เหล็กแผ่นรีดเย็น อินเดียมีส่วนแบ่งตลาดในจีนสูงกว่าไทย คือร้อยละ 4.6 ในขณะที่ส่วนแบ่งตลาดของไทยเท่ากับร้อยละ 2.7
- **ออสเตรเลีย** เป็นคู่แข่งทางการค้ากับไทยในก๊าซธรรมชาติ โดยไทยมีส่วนแบ่งตลาดลดลงจากปี 2543 เท่ากับร้อยละ 13.4 เหลือร้อยละ 6.7 ในปี 2546 ในขณะที่ออสเตรเลียมีส่วนแบ่งตลาดในจีนสูงขึ้นจากร้อยละ 4.4 ในปี 2543 เป็น 6.4 ในปี 2546
- **ไต้หวัน** เป็นคู่แข่งทางการค้าในสินค้าแผงวงจรไฟฟ้า ส่วนประกอบคอมพิวเตอร์ ก๊าซธรรมชาติ และเม็ดพลาสติกชนิดเอทิลีน
- **มาเลเซีย** เป็นคู่แข่งทางการค้าในสินค้าแผงวงจรไฟฟ้า ยางธรรมชาติ เม็ดพลาสสติกชนิดสไตรีน และเม็ดพลาสติกชนิดเอทิลีน
- **เกาหลีใต้** เป็นคู่แข่งทางการค้ากับไทยในสินค้าแผงวงจรไฟฟ้า ส่วนประกอบคอมพิวเตอร์ และเม็ดพลาสสติกชนิดสไตรีน

ประเทศที่มีส่วนแบ่งตลาดเพิ่มสูงขึ้นในจีนในปี 2546

HS	สินค้า	ประเทศคู่แข่ง
A. สินค้าที่ประเทศไทยมีส่วนแบ่งการตลาดเพิ่มขึ้นในปี 2546 (เทียบกับ 2543)		
8471	เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์	ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย ไอร์แลนด์
2709	น้ำมันดิบ	ซาอุดิอาระเบีย อิหร่าน เยเมน ซูดาน รัสเซีย คองโก
8541	ไดโอด ทรานซิสเตอร์	มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์
3902	เม็ดพลาสติกชนิดโพรพิลีน	ไต้หวัน สิงคโปร์ อินเดีย ซาอุดิอาระเบีย มาเลเซีย เบลเยี่ยม
3907	เม็ดพลาสติกชนาดโพลิอะซีทัล	ญี่ปุ่น สิงคโปร์ เนเธอร์แลนด์ มาเลเซีย เบลเยี่ยม
8529	ส่วนประกอบเครื่องมือสื่อสารโทรคมนาคม	ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ไต้หวัน ฮ่องกง โรมาเนีย
2917	กรดโพลิคาร์บอกซิลิก	ไต้หวัน อินโดนีเซีย ซาอุดิอาระเบีย เม็กซิโก สิงคโปร์ มาเลเซีย อินเดีย
0714	ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง	เวียดนาม
8540	หลอดเทอร์มิโอนิก	เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น มาเลเซีย เม็กซิโก อินโดนีเซีย ฮ่องกง
4407	ไม้แปรรูป	สหรัฐอเมริกา บราซิล รัสเซีย แคนาดา นิวซีแลนด์ เมียร์มาร์
3904	เม็ดพลาสติกชนิดไวนิลคลอไรด์	ไต้หวัน สหรัฐอเมริกา เยอรมนี มาเลเซีย
8501	มอเตอร์ไฟฟ้า	ญี่ปุ่น เยอรมนี สิงคโปร์
8504	หม้อแปลงไฟฟ้า	เยอรมนี สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส มาเลเซีย
B. สินค้าที่ประเทศไทยมีส่วนแบ่งการตลาดลดลงในปี 2546 (เทียบกับ 2543)		
8542	แผงวงจรไฟฟ้า	ไต้หวัน มาเลเซีย เกาหลีใต้ สิงคโปร์
8473	ส่วนประกอบคอมพิวเตอร์	ไต้หวัน เกาหลีใต้
4001	ยางธรรมชาติ	มาเลเซีย อินโดนีเซีย สหรัฐอเมริกา อินเดีย ศรีลังกา
3903	เม็ดพลาสติกชนิดสไตรีน	เกาหลีใต้ ฮ่องกง มาเลเซีย สิงคโปร์ เนเธอร์แลนด์
2711	ก๊าซธรรมชาติ	ซาอุดิอาระเบีย สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ คูเวต ออสเตรเลีย ไต้หวัน
3901	เม็ดพลาสติกชนิดเอทิลีน	ซาอุดิอาระเบีย ไต้หวัน สิงคโปร์ มาเลเซีย อินเดีย
7209	เหล็กแผ่นรีดเย็น	รัสเซีย อินเดีย บราซิล สหรัฐอเมริกา

ที่มา: กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2547.

2.2.4 ประเทศคู่เจรจาการค้าแบบทวิภาคีอื่น ๆ

ประเทศคู่เจรจาการค้าแบบทวิภาคีกับไทยที่ได้มีความตกลงแล้วและกำลังมีกำหนดการที่จะเจรจารวมทั้งหมดมี 8 ประเทศ ในหัวข้อที่แล้วได้กล่าวถึงประเทศคู่เจรจาหลักไปแล้ว 3 ประเทศ ในส่วนนี้จะสรุปข้อมูลพื้นฐานการส่งออกและนำเข้าของประเทศที่เหลืออีก 5 ประเทศ ซึ่งเป็นตลาดส่งออกของไทยมูลค่า 129.7 พันล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 3.89 ของมูลค่าการส่งออกของไทยปี 2546 และเป็นแหล่งนำเข้าของไทยมูลค่า 116.2 พันล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 3.71 ของมูลค่าการนำเข้าทั้งหมด

ก. อินเดีย

ปี 2546 ประเทศไทยส่งออกสินค้าไปอินเดียมีมูลค่าเท่ากับ 26.5 พันล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 0.8 ของการส่งออกสินค้าไทยทั้งหมด อัตราการขยายตัวของการส่งออกจากไทยไปอินเดียเท่ากับร้อยละ 49.56 ในขณะที่ไทยนำเข้าจากอินเดียมูลค่า 36.3 พันล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 1.16 ของการนำเข้าสินค้าของไทยทั้งหมด อัตราการขยายตัวของการนำเข้าของไทยจากอินเดียเท่ากับร้อยละ 9.2 โดยรวมแล้ว ไทยขาดดุลการค้ากับอินเดีย 9.8 พันล้านบาท

สินค้าส่งออกของไทยไปอินเดียที่สำคัญ 20 อันดับแรกมีมูลค่า 19.8 พันล้านบาท ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 74.8 ของสินค้าส่งออกทั้งหมดของไทยไปอินเดีย ได้แก่ เครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ เครื่องยนต์สันดาปภายในแบบลูกสูบและส่วนประกอบ เม็ดพลาสติก รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ เหล็ก เหล็กกล้าและผลิตภัณฑ์ เคมีภัณฑ์ เครื่องจักรกลและส่วนประกอบ สิ่งทออื่นๆ ยางพารา ด้ายและเส้นใยประดิษฐ์ อัญมณีและเครื่องประดับ ไขมันและน้ำมันจากพืชและสัตว์ ผลิตภัณฑ์พลาสติก เครื่องปรับอากาศและส่วนประกอบ ผ้าผืน เครื่องสำอาง สบู่และผลิตภัณฑ์รักษาผิว ทองแดงและของทำด้วยทองแดง เครื่องรับวิทยุโทรทัศน์และส่วนประกอบ และไม้และผลิตภัณฑ์

สินค้านำเข้าของไทยจากอินเดีย 20 อันดับแรก มีมูลค่า 33.9 พันล้านบาท และคิดเป็นร้อยละ 93.29 ของสินค้านำเข้าของไทยจากอินเดีย ได้แก่ เครื่องเพชรพลอย อัญมณี เงินแท่งและทองคำ เหล็กและเหล็กกล้า เคมีภัณฑ์ สินแร่โลหะอื่นๆ และเศษโลหะ กากพืชน้ำมัน (ถั่วเหลือง ถั่วลิสง ผลปาล์ม เมล็ดฝ้าย) เครื่องจักรใช้ในอุตสาหกรรม เครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ กุ้งสดแช่เย็นแช่แข็ง ผลิตภัณฑ์เวชกรรมและเภสัชกรรม น้ำมันสำเร็จรูป หนังดิบและหนังฟอก ไขมันและน้ำมันพืช เครื่องจักรไฟฟ้าและส่วนประกอบ ยากำจัดศัตรูพืช ผลิตภัณฑ์โลหะ ด้ายทอผ้าและด้ายเส้นเล็ก ผ้าผืน เครื่องมือเครื่องใช้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์การแพทย์ การวัด การตรวจสอบ การถ่ายรูป แร่ดิบ และปลาทูน่าสด แช่เย็นและแช่แข็ง

ข. เปรู

ปี 2546 ประเทศไทยส่งออกสินค้าไปเปรูมีมูลค่าเท่ากับ 810.2 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 0.02 ของการส่งออกสินค้าไทยทั้งหมด อัตราการขยายตัวของการส่งออกจากไทยไปเปรูเท่ากับ ติดลบร้อยละ 16.02 ในขณะที่ไทยนำเข้าจากเปรูมูลค่า 1,523.3 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 0.05 ของการนำเข้าสินค้าทั้งหมดของไทย อัตราการขยายตัวของการนำเข้าของไทยจากเปรูเท่ากับร้อยละ 9.2 โดยรวมแล้ว ไทยขาดดุลการค้ากับเปรู 713.1 ล้านบาท

สินค้าส่งออกของไทยไปเปรูที่สำคัญ 20 อันดับแรกมีมูลค่าเท่ากับ 732.2 ล้านบาท หรือคิดเป็น 90.37 ของมูลค่าสินค้าออกของไทยไปเปรู ได้แก่ เครื่องซักผ้าและเครื่องซักแห้งและส่วนประกอบ ด้ายและเส้นใยประดิษฐ์ ผลิตภัณฑ์ยาง รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ ตู้เย็น ตู้แช่แข็งและส่วนประกอบ เม็ดพลาสติก หลอดไฟฟ้า เครื่องกีฬาและเครื่องเล่นเกม เครื่องส่งวิทยุโทรเลขและโทรศัพท์ เครื่องมือแพทย์และอุปกรณ์ ตาข่ายจับปลา เตาอบไมโครเวฟและเครื่องใช้ไฟฟ้าที่ให้ความร้อน ยางพารา เลนส์ ผลิตภัณฑ์พลาสติก เครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ เคมีภัณฑ์ เครื่องจักรกลและส่วนประกอบ ผลิตภัณฑ์เบ็ดเตล็ด และเครื่องยนต์สันดาปภายในแบบลูกสูบและส่วนประกอบ

สินค้านำเข้าของไทยจากเปรู 20 อันดับแรกมีมูลค่า 1,518.90 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 99.71 ของสินค้านำเข้าของไทยจากเปรูทั้งหมด ได้แก่ สินแร่โลหะอื่นๆ และเศษโลหะ กุ้งสดแช่เย็นและแช่แข็ง ไขมันและน้ำมันสัตว์ ผลิตภัณฑ์โลหะ ยากำจัดศัตรูพืช เคมีภัณฑ์ ปลาหมึกสดแช่เย็นและแช่แข็ง ปลาป่นและสัตว์อื่นๆ ป่น เครื่องเพชรพลอย อัญมณี เงินแท่งและทองคำ ผัก ผลไม้และของปรุงแต่งที่ทำด้วยผักผลไม้ เหล็กและเหล็กกล้า อาหารสัตว์ เส้นใยใช้ในการทอ เสื้อผ้า รองเท้าและผลิตภัณฑ์สิ่งทออื่นๆ สบู่ ผงซักฟอกและเครื่องสำอาง แร่ดิบ ด้ายทอผ้าและด้านเส้นเล็ก แก้วและผลิตภัณฑ์ เครื่องปั้นดินเผา สิ่งพิมพ์ และผ้าผืน

ค. ออสเตรเลีย

ปี 2546 ประเทศไทยส่งออกสินค้าไปออสเตรเลียมีมูลค่าเท่ากับ 89.7 พันล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 2.69 ของการส่งออกสินค้าไทยทั้งหมด อัตราการขยายตัวของการส่งออกจากไทยไปออสเตรเลียเท่ากับร้อยละ 24.44 ในขณะที่ไทยนำเข้าจากออสเตรเลียมูลค่า 65.5 พันล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 2.09 ของการนำเข้าสินค้าทั้งหมดของไทย อัตราการขยายตัวของการนำเข้าของไทยจากออสเตรเลียเท่ากับร้อยละ 1.68 โดยรวมแล้ว ไทยเกินดุลทางการค้ากับออสเตรเลีย 24.2 พันล้านบาท

สินค้าส่งออกของไทยไปออสเตรเลียที่สำคัญ 20 อันดับแรกซึ่งมีมูลค่าเท่ากับ 70.0 พันล้านบาทหรือคิดเป็นร้อยละ 78.02 ของมูลค่าสินค้าออกของไทยไปออสเตรเลีย ได้แก่ รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ เครื่องปรับอากาศและส่วนประกอบ ผลิตภัณฑ์พลาสติก อาหารทะเลกระป๋องและแปรรูป เหล็ก เหล็กกล้าและผลิตภัณฑ์ อัญมณีและเครื่องประดับ น้ำมันดิบ เครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ เม็ดพลาสติก ผลิตภัณฑ์ยาง น้ำมันสำเร็จรูป เครื่องจักรกลและส่วนประกอบ เครื่องโทรสาร โทรพิมพ์ โทรศัพท์อุปกรณ์และส่วนประกอบ เครื่องสำอาง สบู่และผลิตภัณฑ์รักษาผิว เฟอร์นิเจอร์และชิ้นส่วน กระดาษและผลิตภัณฑ์กระดาษ อาหารสัตว์เลี้ยง กุ้งสดแช่เย็นและแข็ง เครื่องรับวิทยุโทรทัศน์และส่วนประกอบ และข้าว

สินค้านำเข้าของไทยจากออสเตรเลียที่สำคัญ 20 อันดับแรกซึ่งมีมูลค่าการนำเข้าเท่ากับ 61.6 พันล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 93.99 ของมูลค่าสินค้านำเข้าของไทยจากออสเตรเลีย ได้แก่ สินแร่โลหะอื่นๆ และเศษโลหะ เครื่องเพชรพลอย อัญมณี เงินแท่งและทองคำ เส้นใยใช้ในการทอ เหล็กและเหล็กกล้า ธัญพืชและธัญพืชสำเร็จรูป น้ำมันดิบ เคมีภัณฑ์ เครื่องจักรใช้ในอุตสาหกรรม ผลิตภัณฑ์นม หนังดิบและหนังฟอก ผัก ผลไม้และของปรุงแต่งที่ทำจากผักผลไม้ ของเล่นเครื่องเล่นกีฬาและเครื่องเล่นเกม เครื่องมือเครื่องใช้เกี่ยววิทยาศาสตร์การแพทย์ ผลิตภัณฑ์เวชกรรมและเภสัชกรรม ผลิตภัณฑ์โลหะ เครื่องจักรไฟฟ้าและส่วนประกอบ ยากำจัดศัตรูพืช น้ำมันสำเร็จรูป อาหารสัตว์ และปุ๋ย

ง. นิวซีแลนด์

ปี 2546 ประเทศไทยส่งออกสินค้าไปนิวซีแลนด์มีมูลค่าเท่ากับ 11.0 พันล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 0.33 ของการส่งออกสินค้าไทยทั้งหมด อัตราการขยายตัวของการส่งออกจากไทยไปนิวซีแลนด์เท่ากับร้อยละ 25.23 ในขณะที่ไทยนำเข้าจากนิวซีแลนด์มูลค่า 8.7 พันล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 0.28 ของการนำเข้าสินค้าทั้งหมดของไทย อัตราการขยายตัวของการนำเข้าของไทยจากนิวซีแลนด์เท่ากับร้อยละ 7.77 โดยรวมแล้ว ไทยเกินดุลทางการค้ากับนิวซีแลนด์ 2.3 พันล้านบาท

สินค้าส่งออกของไทยไปนิวซีแลนด์ที่สำคัญ 20 อันดับแรกซึ่งมีมูลค่า 8,745.2 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 79.38 ของมูลค่าการส่งออกรวมจากไทยไปนิวซีแลนด์ ได้แก่ รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ เม็ดพลาสติก อาหารทะเลกระป๋องและแปรรูป เหล็ก เหล็กกล้าและผลิตภัณฑ์ แก้วและกระจก เครื่องปรับอากาศและส่วนประกอบ ผลิตภัณฑ์พลาสติก เฟอร์นิเจอร์และชิ้นส่วน เครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์เสริมและส่วนประกอบ ผลไม้กระป๋องและแปรรูป กุ้งสดแช่เย็นและแช่แข็ง เคมีภัณฑ์ เครื่องสำอาง สบู่ และผลิตภัณฑ์รักษาผิว เครื่องคอมเพรสเซอร์ของเครื่องทำความเย็น ผลิตภัณฑ์ข้าวสาลีและอาหารสำเร็จรูปอื่นๆ ผลิตภัณฑ์ยาง กระดาษและผลิตภัณฑ์กระดาษ ตู้เย็น ตู้แช่และส่วนประกอบ ข้าว และเครื่องใช้บนโต๊ะอาหารในครัวและบ้านเรือน

สินค้าที่นำเข้าของไทยจากนิวซีแลนด์ 20 อันดับแรก ได้แก่ ผลิตภัณฑ์นม ธัญพืชและธัญพืชสำเร็จรูป ไม้ซุง ไม้แปรรูปและไม้อื่นๆ ผักผลไม้และของปรุงแต่งที่ทำจากผักผลไม้ เยื่อกระดาษและเศษกระดาษ เครื่องจักรไฟฟ้าและส่วนประกอบ เส้นใยใช้ในการทอ ผลิตภัณฑ์หนัง หนังดิบและหนังฟอก เคมีภัณฑ์ ปลาทูน่าสด แช่เย็น แช่แข็ง กระดาษ กระดาษแข็ง และผลิตภัณฑ์ น้ำมันสำเร็จรูป เครื่องจักรใช้ในอุตสาหกรรม เหล็กและเหล็กกล้า ผลิตภัณฑ์พลาสติก ปลาป่นและสัตว์อื่นๆ ป่น สินแร่โลหะอื่นๆ และเศษโลหะ ด้ายทอผ้าและด้ายเส้นเล็ก และเครื่องมือเครื่องใช้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์การแพทย์ มีมูลค่า 8,039.50 ล้านบาท หรือร้อยละ 91.84 ของมูลค่าการนำเข้าของไทยจากนิวซีแลนด์

จ. บาห์เรน

ปี 2546 ประเทศไทยส่งออกสินค้าไปบาห์เรนมีมูลค่าเท่ากับ 1.6 พันล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 0.05 ของการส่งออกสินค้าไทยทั้งหมด อัตราการขยายตัวของการส่งออกจากไทยไปบาห์เรนเท่ากับร้อยละ 11.85 ในขณะที่ไทยนำเข้าจากบาห์เรนมูลค่า 3.9 พันล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 0.13 ของการนำเข้าสินค้าทั้งหมดของไทย อัตราการขยายตัวของการนำเข้าของไทยจากบาห์เรนเท่ากับร้อยละ 62.08 โดยรวมแล้ว ไทยขาดดุลทางการค้ากับนิวซีแลนด์ 2.3 พันล้านบาท

สินค้าส่งออกของไทยไปบาห์เรนที่สำคัญ 20 อันดับแรกซึ่งมีมูลค่า 1.15 พันล้านบาท หรือร้อยละ 69.01 ของมูลค่าการส่งออกรวมจากไทยไปบาห์เรน ได้แก่ เครื่องปรับอากาศและส่วนประกอบ รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ เหล็ก เหล็กกล้าและผลิตภัณฑ์ เสื้อผ้าสำเร็จรูป ตู้เย็น ตู้แช่แข็งและส่วนประกอบ เครื่องจักรกลและส่วนประกอบของเครื่องจักรกล อัญมณีและเครื่องประดับ ผ้าผืน ผลิตภัณฑ์พลาสติก เครื่องซักผ้าและเครื่องซักแห้งและส่วนประกอบ ทองแดงและของทำด้วยทองแดง เม็ดพลาสติก ข้าว เฟอร์นิเจอร์และชิ้นส่วน แก้วและกระจก อาหารทะเลกระป๋องและแปรรูป มอเตอร์และเครื่องกำเนิดไฟฟ้า ผลไม้สดแช่เย็น แช่แข็งและแห้ง รองเท้าและชิ้นส่วน และเคหะสิ่งทอ

สินค้านำเข้าของไทยจากบาห์เรนที่สำคัญ 20 อันดับแรกซึ่งมีมูลค่า 3.9 พันล้านบาท หรือคิดเกือบร้อยละ 100 ของมูลค่าการนำเข้าของไทยจากบาห์เรน ได้แก่ น้ำมันสำเร็จรูป สินแร่โลหะอื่นๆ และเศษโลหะ ปุ๋ย เครื่องเพชรพลอย อัญมณี เงินแท่งและทองคำ กระดาษ กระดาษแข็ง และผลิตภัณฑ์ เหล็กและเหล็กกล้า สิ่งพิมพ์ ผลิตภัณฑ์พลาสติก เครื่องจักรใช้ในอุตสาหกรรม เส้นใยใช้ในการทอ ผลิตภัณฑ์โลหะ แก้วและผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา เครื่องใช้ไฟฟ้า เสื้อผ้า รองเท้า และผลิตภัณฑ์สิ่งทออื่นๆ เครื่องจักรไฟฟ้าและส่วนประกอบ เครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์และส่วนประกอบของเล่นเครื่องเล่นกีฬาและเครื่องเล่นเกม เครื่องใช้เบ็ดเตล็ด เคมีภัณฑ์ และเครื่องแต่งเรือน

2.3 การเปรียบเทียบโครงสร้างทางการแข่งขันของไทยกับประเทศคู่ค้า

เนื้อหาส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์โครงสร้างการแข่งขันของไทยเปรียบเทียบกับประเทศต่างๆ โดยการวิเคราะห์จะใช้เครื่องมือต่างๆ ดังนี้

- การเปลี่ยนแปลงความสามารถในการแข่งขันของสินค้าไทยในตลาดโลก โดยใช้ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ (Revealed Comparative Advantage : RCA Index)
- ระดับความหนุนเสริม (Complimentary) หรือการแข่งขัน (Substitution) ระหว่างสินค้าไทยกับสินค้าของประเทศคู่ค้า โดยใช้การวิเคราะห์ RCA Rank Correlation, Trade Complimentarily Index, Export Similarity Index และIntra-industry Trade Index
- การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดของสินค้าไทยในตลาดสำคัญ คือ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และจีนว่าเป็นผลจากปัจจัยใด โดยอาศัยการวิเคราะห์ส่วนแบ่งการตลาดคงที่ (Constant Market Share Analysis : CMS)

ทั้งนี้ การพิจารณาโครงสร้างการแข่งขันของประเทศไทยเทียบกับประเทศต่างๆ โดยใช้ดัชนีและวิธีวิเคราะห์ข้างต้นจะทำให้ทราบว่าไทยและประเทศคู่ค้ามีโครงสร้างการค้าระหว่างประเทศในลักษณะเกื้อกูลกันหรือแข่งขันกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ผลได้และผลเสียของการรวมกลุ่มทางการค้ากับแต่ละประเทศต่อไป

2.3.1 การวิเคราะห์ขีดความสามารถในการแข่งขันของสินค้าไทยกับประเทศคู่ค้าโดยใช้ Revealed Comparative Advantage Index (RCA)

เนื่องจากว่าการเปรียบเทียบความสามารถในการแข่งขันสินค้าส่งออกระหว่างประเทศโดยใช้ข้อมูลด้านต้นทุนและประสิทธิภาพการผลิตทำได้ยาก ดังนั้น การวิเคราะห์ขีดความสามารถในการแข่งขันของสินค้าระหว่างประเทศมักจะนิยมใช้ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ (Revealed Comparative Advantage Index) หรือดัชนี RCA โดยการคำนวณดัชนี RCA จะเปรียบเทียบสัดส่วนของสินค้าส่งออกของประเทศหนึ่งเทียบกับสัดส่วนของสินค้านั้นที่ส่งออกสู่ตลาดโลก ซึ่งหากมีข้อมูลการส่งออกสินค้ารวมทั้งโลกก็จะสามารถคำนวณดัชนี RCA ได้ โดยประเทศจะมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกสินค้าหนึ่งๆ ก็ต่อเมื่อสินค้านั้นมีส่วนแบ่งตลาดมากกว่าส่วนแบ่งตลาดสินค้านั้นในตลาดโลก หรือมีค่า RCA > 1

กรอบที่ 2.1 ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ (RCA Index)

$$RCA = (X_{iK}/\Sigma X_K) / (X_{iW}/\Sigma X_W)$$

โดยที่ X_{iK} คือ มูลค่าการส่งออกสินค้า i ของประเทศ K
X_{iW} คือ มูลค่าการส่งออกสินค้า i ของทั้งโลก

ถ้าค่า RCA > 1 แปลความได้ว่า ประเทศนั้นมีความได้เปรียบในการส่งออกสินค้าชนิดนั้น และในทางกลับกัน ถ้าค่า RCA < 1 แสดงว่าประเทศนั้นไม่มีความได้เปรียบในการส่งออกสินค้าชนิดนั้น

การศึกษาในส่วนนี้ได้ใช้ข้อมูลการส่งออกสินค้าระหว่างประเทศของทั้งโลกในช่วงปี 2539-2543 โดยคำนวณดัชนี RCA ของสินค้าตามระบบ HS 2 พิกัดแรก ซึ่งมีสินค้าจำนวน 99 กลุ่มสินค้า

ผลการศึกษาทำให้สามารถแบ่งกลุ่มสินค้าของไทยออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

I. *กลุ่มสินค้าที่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ และความได้เปรียบเพิ่มขึ้น* (ค่า RCA > 1 และมีค่าเพิ่มขึ้น) มี 6 หมวดสินค้า (รูปที่ 2.7) คือ

- หมวด HS 11 (Milling products, malt, starches, inulin, wheat gluten)
- หมวด HS 16 (Meat, fish and seafood food preparations)
- หมวด HS 25 (Salt, sulphur, earth, stone, plaster, lime and cement)
- หมวด HS 55 (Manmade staple fibres)
- หมวด HS 69 (Ceramic products) และ
- หมวด HS 80 (Tin and articles thereof)

อย่างไรก็ตาม สัดส่วนมูลค่าการส่งออกสินค้ากลุ่มนี้ต่อการส่งออกทั้งหมดของไทยไม่สูงนักคือเพียงประมาณไม่ถึงร้อยละ 1 ยกเว้นสินค้าในหมวด HS 16 (Meat, fish and seafood food preparations) เท่านั้นที่มีสัดส่วนการส่งออกร้อยละ 3.7 ของมูลค่าการส่งออกสินค้าทั้งหมดของไทย และมีการเปลี่ยนแปลงค่า RCA ที่มากกว่าสินค้าในหมวดอื่นๆ

รูปที่ 2.7 ดัชนี RCA ของสินค้าที่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบเพิ่มขึ้น

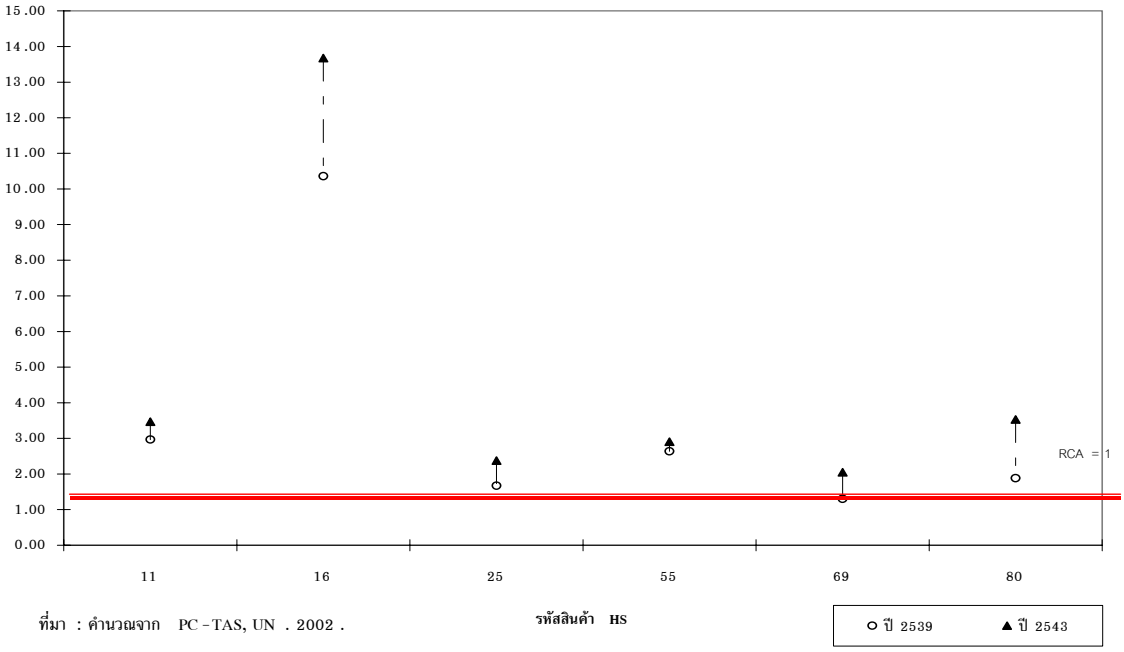

II. *กลุ่มสินค้าที่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ แต่ความได้เปรียบน้อยลง* (ค่า RCA > 1 แต่มีค่าลดลง) มี 16 หมวดสินค้า (รูปที่ 2.8) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติเข้มข้น[1] และสินค้าที่ใช้แรงงานเข้มข้น[2] เมื่อพิจารณาสัดส่วนการส่งออกพบว่าสินค้าส่วนใหญ่ คือ 12 หมวดมีสัดส่วนการส่งออกที่ต่ำในการส่งออกรวมของไทย ยกเว้นสินค้าเพียง 4 หมวดที่มีสัดส่วนการส่งออกประมาณร้อยละ 2-4 ของการส่งออกรวมของไทย ได้แก่

- หมวด HS 03 (Fish, crustaceans, molluscs, aquatic invertebrates nes)
- หมวด HS 40 (Rubber and articles thereof)
- หมวด HS 62 (Articles of apparel, accessories, not knit or crochet) และ
- หมวด HS 71 (Pearls, precious stones, metals, coins, etc)

[1] สินค้าในหมวด HS 03 (Fish, crustaceans, molluscs, aquatic invertebrates nes), 07 (Edible vegetables and certain roots and tubers), 14 (Vegetable plaiting materials, vegetable products nes), 17 (Sugars and sugar confectionery), 20 (Vegetable, fruit, nut, etc food preparations), 40 (Rubber and articles thereof), และ 41(Raw hides and skins (other than furskins))

[2] สินค้าในหมวด HS 62 (Articles of apparel, accessories, not knit or crochet), 64 (Footwear, gaiters and the like, parts thereof), 65 (Headgear and parts thereof), 66 (Umbrellas, walking-sticks, seat-sticks, whips, etc), 67 (Bird skin, feathers, artificial flowers, human hair), 71 (Pearls, precious stones, metals, coins, etc), 91 (Clocks and watches and parts thereof) และ 95 (Toys, games, sports requisites)

รูปที่ 2.8 ดัชนี RCA ของสินค้าที่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบลดลง

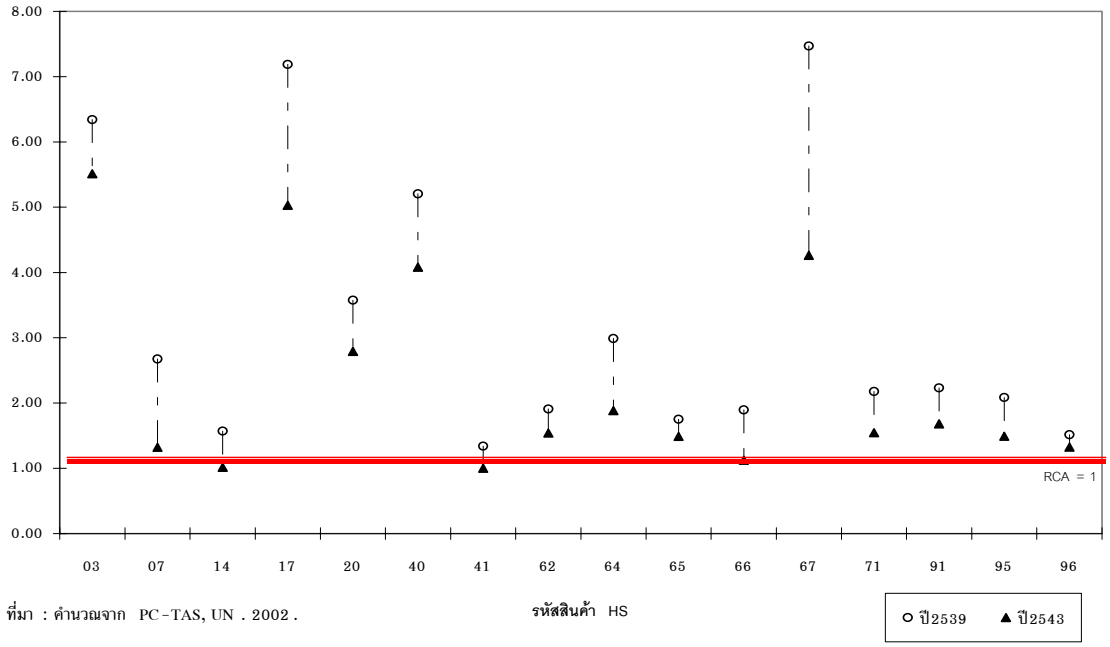

III. *กลุ่มสินค้าที่ไม่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบแต่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น* (ค่า RCA < 1 แต่มีค่าเพิ่มขึ้น) มี 19 หมวดสินค้า[3] (รูปที่ 2.9) โดยสินค้าในกลุ่มนี้มีความหลากหลายคือมีทั้งสินค้าที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติเข้มข้น สินค้าที่ใช้แรงงานเข้มข้น และสินค้าที่ใช้เทคโนโลยีเข้มข้น สินค้าในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่มีสัดส่วนการส่งออกค่อนข้างต่ำคือประมาณร้อยละ 1 และต่ำกว่า แต่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ยกเว้นสินค้าในหมวด HS 39 (Plastics and articles thereof) ซึ่งมีสัดส่วนการส่งออกร้อยละ 3.9 ในปี 2543 และมีการเปลี่ยนแปลงค่า RCA สูงกว่าสินค้าในหมวดอื่นๆ

IV. *กลุ่มสินค้าที่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบแต่ความได้เปรียบนั้นมีค่าคงที่* (ค่า RCA > 1 และ ไม่เปลี่ยนแปลง) คือ สินค้าในหมวด HS 85 (Electrical, electronic equipment) และ สินค้าในหมวด HS 84 (Nuclear reactors, boilers, machinery, etc) ซึ่งมีสัดส่วนการส่งออกมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 17.55 และ 20.42 ของการส่งออกรวมของไทยในปี 2543 โดยมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบค่อนข้างคงที่ คือ ค่า RCA ประมาณ 1.4 และ 1.1 ตามลำดับ

[3] หมวด HS 02 (Meat and edible meat offal), 05 (Products of animal origin, nes), 13 (Lac, gums, resins, vegetable saps and extracts nes), 23 (Residues, wastes of food industry, animal fodder), 29 (Organic chemicals), 33 (Essential oils, perfumes, cosmetics, toileteries), 39 (Plastics and articles thereof), 44 (Wood and articles of wood, wood charcoal), 46 (Manufactures of plaiting material, basketwork, etc.), 47 (Pulp of wood, fibrous cellulosic material, waste etc), 48 (Paper & paperboard, articles of pulp, paper and board), 57 (Carpets and other textile floor coverings), 59 (Impregnated, coated or laminated textile fabric), 60 (Knitted or crocheted fabric), 72 (Iron and steel), 73 (Articles of iron or steel), 74 (Copper and articles thereof), 76 (Aluminium and articles thereof), 81 (Other base metals, cermets, articles thereof)

รูปที่ 2.9 ดัชนี RCA ของสินค้าที่ไม่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ (RCA<1) แต่มีทิศทางการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น

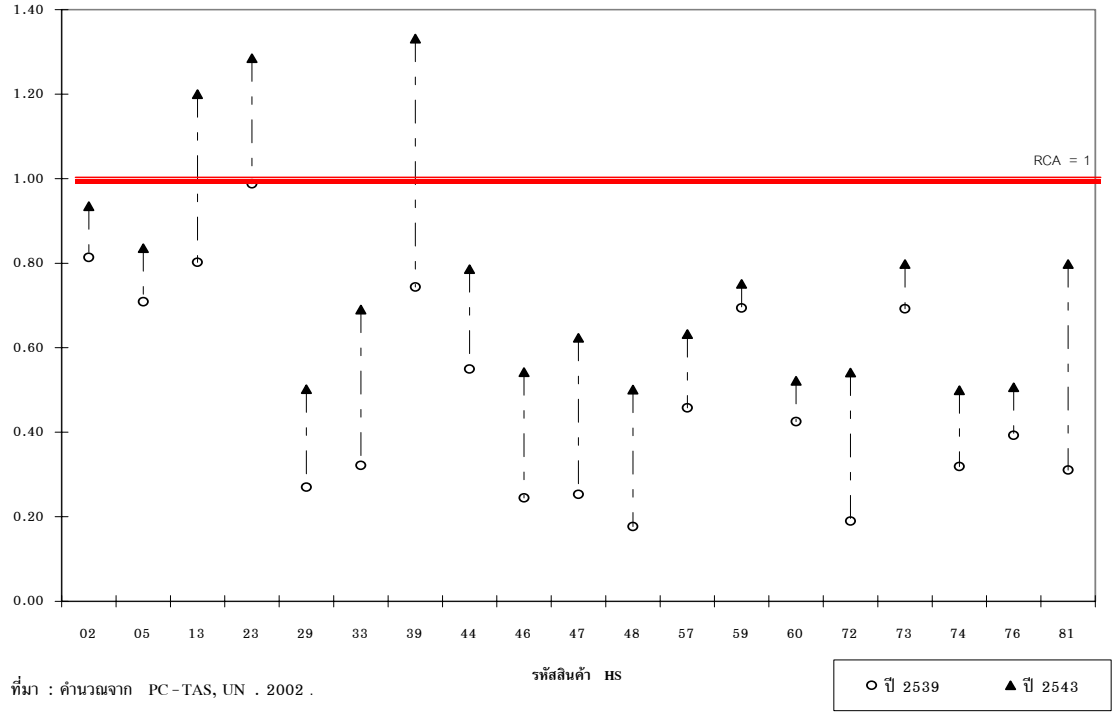

ที่มา : คำนวณจาก PC-TAS, UN . 2002 .

V. *กลุ่มสินค้าที่ไม่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบและเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ลดลง* (ค่า RCA < 1 และมีค่าลดลง) มี 16 หมวดสินค้า[4] (รูปที่ 2.10) สินค้าในกลุ่มนี้ทั้งหมดมีการส่งออกที่ต่ำมาก โดยการส่งออกรวมของสินค้าทั้ง 16 ประเภทนี้มีสัดส่วนเพียงร้อยละ 2.75 ของการส่งออกไทย สินค้าที่เปลี่ยนแปลงลดลงมากที่สุดในกลุ่มนี้คือ HS86 (Railway, tramway locomotives, rolling stock, equipment) ค่า RCA ลดลงจาก 0.56 ในปี 2539 เหลือ 0.01 ในปี 2543 และ HS 88 (Aircraft, spacecraft, and parts) ลดลงจาก 0.79 ในปี 2539 เหลือ 0.04 ในปี 2543

[4] หมวด HS 09 (Coffee, tea, mate and spices) HS 18 (Cocoa and cocoa preparations) HS 22 (Beverages, spirits and vinegar) HS 24 (Tobacco and manufactured tobacco substitutes) HS 30 (Pharmaceutical products) HS 32 (Tanning, dyeing extracts, tannins, derivs, pigments etc) HS 51 (Wool, animal hair, horsehair yarn and fabric thereof) HS 53 (Vegetable textile fibres nes, paper yarn, woven fabric) HS 54 (Nickel and articles thereof) HS 82 (Tools, implements, cutlery, etc of base metal) HS 86 (Railway, tramway locomotives, rolling stock, equipment) HS 88 (Aircraft, spacecraft, and parts thereof) HS 89 (Ships, boats and other floating structures) HS 90 (Optical, photo, technical, medical, etc apparatus) HS 92 (Musical instruments, parts and accessories) HS 97 (Works of art, collectors pieces and antiques)

รูปที่ 2.10 ดัชนี RCA ของสินค้าที่ไม่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ (RCA<1) และมีทิศทางการเปลี่ยนแปลงลดลง

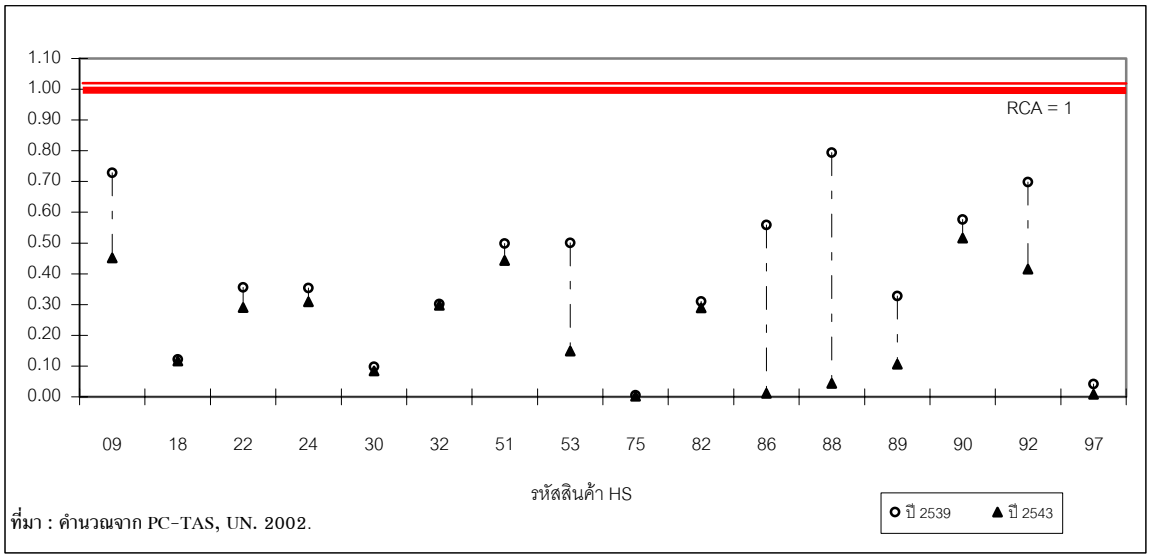

ที่มา : คำนวณจาก PC-TAS, UN. 2002.

2.3.2 วิเคราะห์ระดับความหนุนเสริม (Complimentary) หรือการแข่งขัน (Substitution) ระหว่างสินค้าไทยกับสินค้าของประเทศคู่ค้า

ก. การวิเคราะห์โดยใช้ RCA Rank Correlation

ในส่วนที่แล้วทำการวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันโดยใช้ RCA ของประเทศไทย ของปี 2543 เทียบกับ 2539 สำหรับในส่วนนี้จะวิเคราะห์โดยใช้ค่า RCA ของประเทศคู่ค้าและคู่แข่งของไทยประกอบด้วย โดยจะใช้วิธีหาสหสัมพันธ์ (Spearman's Rank Correlation) ระหว่าง RCA ของไทยกับประเทศต่างๆ หรือเรียกว่า RCA Rank Correlation

การหาสหสัมพันธ์ระหว่าง RCA ของประเทศ มักนิยมใช้สำหรับวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันทางการค้าของประเทศคู่หนึ่ง เช่น ไทยกับสหรัฐอเมริกา ว่ามีลักษณะการค้าที่เกื้อกูลกันหรือไม่ โดยจะดูที่สหสัมพันธ์ของลำดับความสามารถในการส่งออกสินค้าแต่ละชนิด (หรือในทางคำนวณคือนำ RCA ของสินค้าส่งออกจากทั้งสองประเทศมาเรียงลำดับ) แล้วคำนวณค่า Spearman's Rank Correlation ค่าสหสัมพันธ์จะมีค่าอยู่ระหว่าง –1 กับ 1 โดยมีวิธีการตีความค่าสหสัมพันธ์ ดังนี้

- ลำดับของ RCA ของสินค้าตรงกันมากเกือบทุกรายการ สหสัมพันธ์จะมีค่าเข้าใกล้ +1 โดยหากลำดับของ RCA ตรงกันทุกรายการ สหสัมพันธ์จะเท่ากับ -1
- ลำดับของ RCA ของสินค้าตรงกันข้ามเกือบทุกรายการ สหสัมพันธ์จะมีค่าเข้าใกล้ –1 โดยหากลำดับของ RCA ตรงกันข้ามทุกรายการ สหสัมพันธ์จะเท่ากับ -1
- ในกรณีที่ไม่ค่อยมีความสัมพันธ์กัน ค่าสหสัมพันธ์จะเข้าใกล้เท่ากับ 0 และถ้าไม่มีความสัมพันธ์กันเลย สหสัมพันธ์จะเท่ากับ 0

การวิเคราะห์ในส่วนนี้ใช้ข้อมูลการส่งออกในปี 2543 โดยจับคู่ไทยกับประเทศคู่ค้าต่างๆ แล้วคำนวณค่า Rank Correlation ของ RCA ในสินค้าจำนวน 99 รายการแยกตามพิกัด HS 2 หลัก ทั้งนี้การแสดงผลโดยใช้รูปกราฟ (รูปที่ 2.11) ค่า Rank Correlation จะอยู่บนแกนตั้ง ส่วนแกนนอนจะใช้ GDP per Capita เพื่อเป็นตัวแทนของต้นทุนค่าแรงงาน โดยกำหนดให้ไทยอยู่ที่ตำแหน่ง O

ตามรูปที่ 2.8 ประเทศที่อยู่ในส่วนที่มีสหสัมพันธ์ใกล้ 0 แสดงว่าโครงสร้างความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบของสินค้าส่งออกประเทศนั้นๆ ไม่ได้แข่งขันกับไทย ดังนั้น ประโยชน์และโอกาสทางการค้ากับประเทศเหล่านี้เป็นไปในทางบวก โดยเฉพาะประเทศที่มีรายได้มากกว่า ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย แคนาดา เยอรมนี ฝรั่งเศส และสิงคโปร์ เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว

ส่วนประเทศที่อยู่ในส่วนที่มีค่าสหสัมพันธ์มากกว่า 0 แสดงความโครงสร้างความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบของสินค้าส่งออกประเทศนั่นๆ จะแข่งขันกับไทย หรือมีโครงสร้างความสามารถในการแข่งขันทางการค้าระหว่างประเทศคล้ายคลึงกับไทย ประเทศเหล่านี้ได้แก่ จีน อินเดีย อินโดนีเซีย เกาหลีใต้ มาเลเซีย เม็กซิโก และฟิลิปปินส์

รูปที่ 2.11 RCA Rank correlation ของไทยกับประเทศต่าง ๆ เทียบกับรายได้ต่อหัว

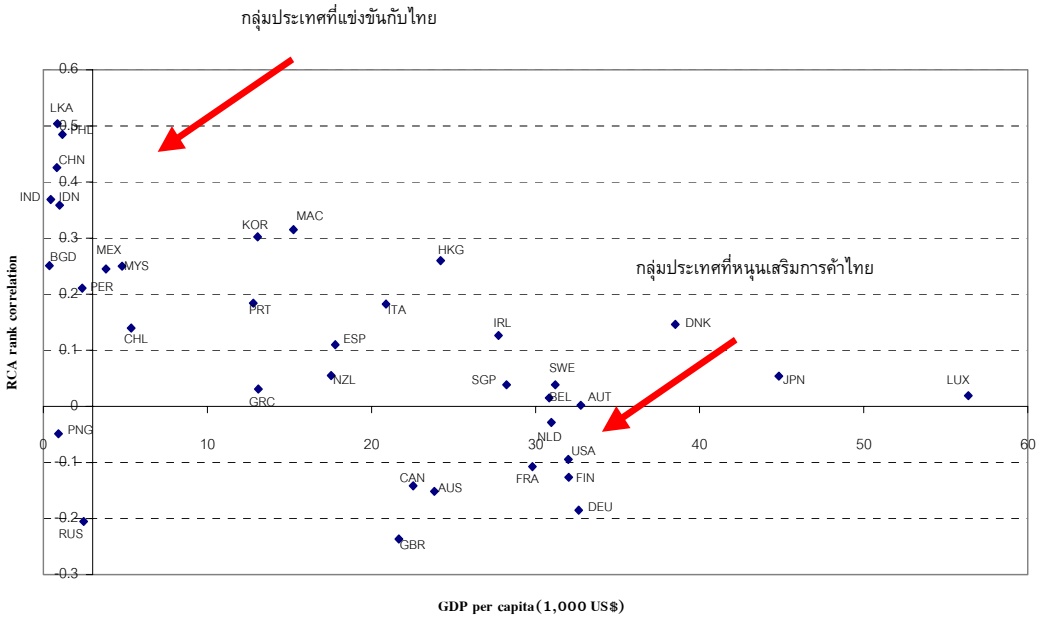

ที่มา : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2545)

หมายเหตุ : 1. RCA rank correlation คำนวณจาก PC-TAS, UN, 2002

2. GDP per capita จาก World Bank, 2002b

ข. การวิเคราะห์โดยใช้ Trade Complementarity Index (TC)

ความหนุนเสริมของการค้าระหว่างประเทศไทยกับประเทศต่างๆ สามารถวิเคราะห์โดยใช้ดัชนี Trade Complementarity (TC) การวิเคราะห์ในส่วนนี้ได้ใช้ข้อมูลการส่งออกและนำเข้าสินค้าระหว่างประเทศของประเทศไทยและประเทศคู่เจรจาการค้า 8 ประเทศในปี 2539 และ 2543 โดยคำนวณดัชนี TC ของสินค้าตามระบบ HS 2 พิกัดแรก ซึ่งมีสินค้าจำนวน 99 กลุ่มสินค้า

กรอบที่ 2.2 Trade Complementarity Index (TC)

$$TC_{ij} = 100 - \Sigma \left(\left| M_{ik} - X_{ij} \right| / 2 \right)$$

โดยที่ M_{ik} คือ สัดส่วนการนำเข้าสินค้า i ของประเทศ k จากตลาดโลก

X_{ij} คือ สัดส่วนการส่งออกสินค้า i ของประเทศ j ไปตลาดโลก

ค่า TC จะอยู่ระหว่าง 0 และ 100

ถ้าค่า TC = 0 แปลว่า ไม่มีสินค้าใดที่ส่งออกโดยประเทศหนึ่ง หรือนำเข้าโดยอีกประเทศหนึ่งเลย เช่น ประเทศ k มีการนำเข้าสินค้า i ในขณะที่ประเทศ j ไม่มีการส่งออกสินค้า i

ถ้าค่า TC = 100 แปลว่า สัดส่วนการส่งออกและนำเข้าของทั้งสองประเทศตรงกันทุกประการ

ดัชนี Trade Complementarity ใช้วัดโครงสร้างการค้าระหว่างประเทศเพื่อต้องการวิเคราะห์ว่าโครงสร้างการค้าระหว่าง 2 ประเทศเข้าคู่ (match) กันหรือไม่เพียงใด โดยประเทศที่มีดัชนี TC สูงก็มีแนวโน้มว่าหากทำข้อตกลงกันก็น่าจะได้ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย เช่น ประเทศ j ส่งออกสินค้าส่วนประกอบรถยนต์สู่ตลาดโลกประมาณร้อยละ 5 ของการส่งออกทั้งหมดของ j และประเทศ k ก็นำเข้าส่วนประกอบรถยนต์จากตลาดโลกร้อยละ 5 ของการนำเข้าทั้งหมดของประเทศ k ดังนั้น สองประเทศนี้สามารถเจรจาเพื่อหาความตกลงเพื่อเพิ่มพูนการค้าระหว่างกันได้ โดยจะต้องพิจารณาควบคู่ไปกับมูลค่าหรือปริมาณการค้าระหว่างกันในสินค้านั้นๆ

ผลการคำนวณพบว่าประเทศที่มีดัชนี Trade Complementarity กับไทยสูง ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย จีน ญี่ปุ่น และนิวซีแลนด์ โดยมีค่าดัชนี TC สูงกว่า 50 ซึ่งการเจรจาข้อตกลงการค้าระหว่างประเทศกับประเทศกลุ่มนี้น่าจะมีประโยชน์ต่อไทยเนื่องจากมีลักษณะเป็นแหล่งนำเข้า ในรายกลุ่มสินค้าโดยรวมที่ไทยนำเข้าจากตลาดโลกอยู่แล้ว ในขณะที่ประเทศเปรู อินเดีย และบาห์เรนมีค่าดัชนี TC ต่ำ หรือกล่าวได้ว่าโดยรวมแล้วไทยไม่ได้นำเข้าสินค้าในประเภทหนึ่งๆ ในสัดส่วนเดียวกับที่ประเทศเหล่านี้ส่งออก

รูปที่ 2-12 Trade Complementarity Index ระหว่างไทยกับประเทศต่าง ๆ

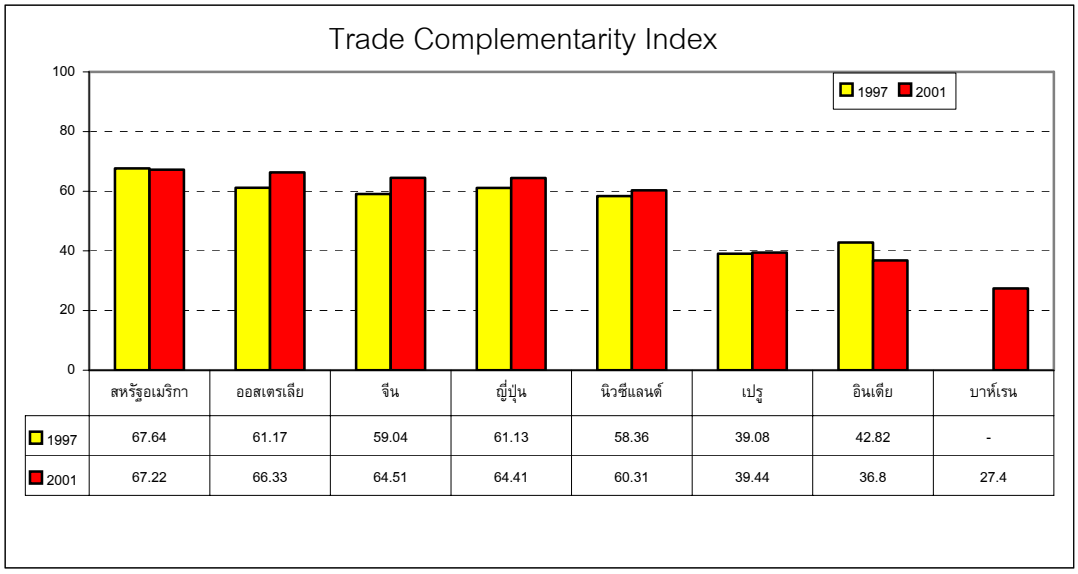

	สหรัฐอเมริกา	ออสเตรเลีย	จีน	ญี่ปุ่น	นิวซีแลนด์	เปรู	อินเดีย	บาห์เรน
1997	67.64	61.17	59.04	61.13	58.36	39.08	42.82	-
2001	67.22	66.33	64.51	64.41	60.31	39.44	36.8	27.4

ที่มา : คำนวณจาก PC-TAS, UN 2002.

ค. การวิเคราะห์โดยใช้ Export Similarity Index (XS)

ความคล้ายคลึงกันของโครงสร้างการส่งออกสินค้า โดยเฉพาะระหว่างประเทศคู่เจรจาการค้าแบบทวิภาคีกับไทย 8 ประเทศ สามารถวิเคราะห์โดยใช้ดัชนี Export Similarity (XS) การวิเคราะห์ในส่วนนี้ได้ใช้ข้อมูลการส่งออกสินค้าระหว่างประเทศของประเทศไทยและประเทศคู่เจรจาการค้า 8 ประเทศในปี 2539 และ 2543 โดยคำนวณดัชนี XS ของสินค้าตามระบบ HS 2 พิกัดแรก[5] ซึ่งมีสินค้าจำนวน 99 กลุ่มสินค้า

[5] การใช้ดัชนี XS จะต้องคำนึงด้วยว่าค่าจะเปลี่ยนแปลงไปขึ้นกับระดับของพิกัดของสินค้าที่ใช้ โดยการคำนวณหากใช้ระดับพิกัดสินค้าที่สูงขึ้น เช่นระดับ HS 6 พิกัด ซึ่งทำให้มีสินค้าในการคำนวณหลายพันรายการ ก็จะยิ่งทำให้ดัชนี XS มีค่าลดลง

กรอบที่ 2.3 Export Similarity Index (XS)

$$XS_{(j,k)} = \sum(\min(X_{ij}, X_{ik}) * 100)$$

โดยที่ X_{ij} คือ สัดส่วนการส่งออกสินค้า i ของประเทศ j

X_{ik} คือ สัดส่วนการส่งออกสินค้า i ของประเทศ k

ค่า XS จะอยู่ระหว่าง 0 และ 1

ถ้าค่า XS = 0 แปลความได้ว่า โครงสร้างสินค้าส่งออกของทั้งสองประเทศไม่มีความคล้ายคลึงกันเลย (complete dissimilarity)

ถ้าค่า XS = 100 แปลความได้ว่า โครงสร้างสินค้าส่งออกของทั้งสองประเทศเหมือนกันทุกประการ (identical export composition)

ผลการคำนวณพบว่าประเทศที่มีโครงสร้างสินค้าส่งออกคล้ายคลึงกับไทยได้แก่สหรัฐอเมริกา และ จีน โดยมีค่าดัชนี Export Similarity มากกว่า 50 โดยที่ในปี 2543 ความคล้ายคลึงกันของโครงสร้างการส่งออกของไทยกับสหรัฐอเมริกาและจีนได้เพิ่มมากขึ้นจากปี 2539 ซึ่งแสดงว่าประเทศเหล่านี้ล้วนมีความเชี่ยวชาญในการส่งออก (export specialization) สินค้าประเภทเดียวกับไทย ในขณะที่ประเทศอินเดีย ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น นิวซีแลนด์ เปรู และบาห์เรนมีโครงสร้างสินค้าที่ไม่เหมือนกับไทยมากนัก

อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์ในระดับสินค้า HS 2 พิกัดอาจยังไม่ให้ภาพที่ชัดเจนนัก เนื่องจากมีลักษณะเป็นกลุ่มสินค้าที่กว้าง หากจะให้การวิเคราะห์ชัดเจนขึ้นจะต้องลงลึกพิจารณาทีละกลุ่มสินค้า เนื่องจากการค้าที่เหมือนกันในกลุ่มสินค้าหนึ่งๆ อาจเกิดจากการส่งต่อสินค้าขั้นกลาง ชิ้นส่วน อุปกรณ์ต่างๆ ซึ่งถือเป็นการค้าที่เกื้อกูลกัน

รูปที่ 2.13 Export Similarity Index ระหว่างไทยกับประเทศคู่เจรจาการค้าแบบทวิภาคี

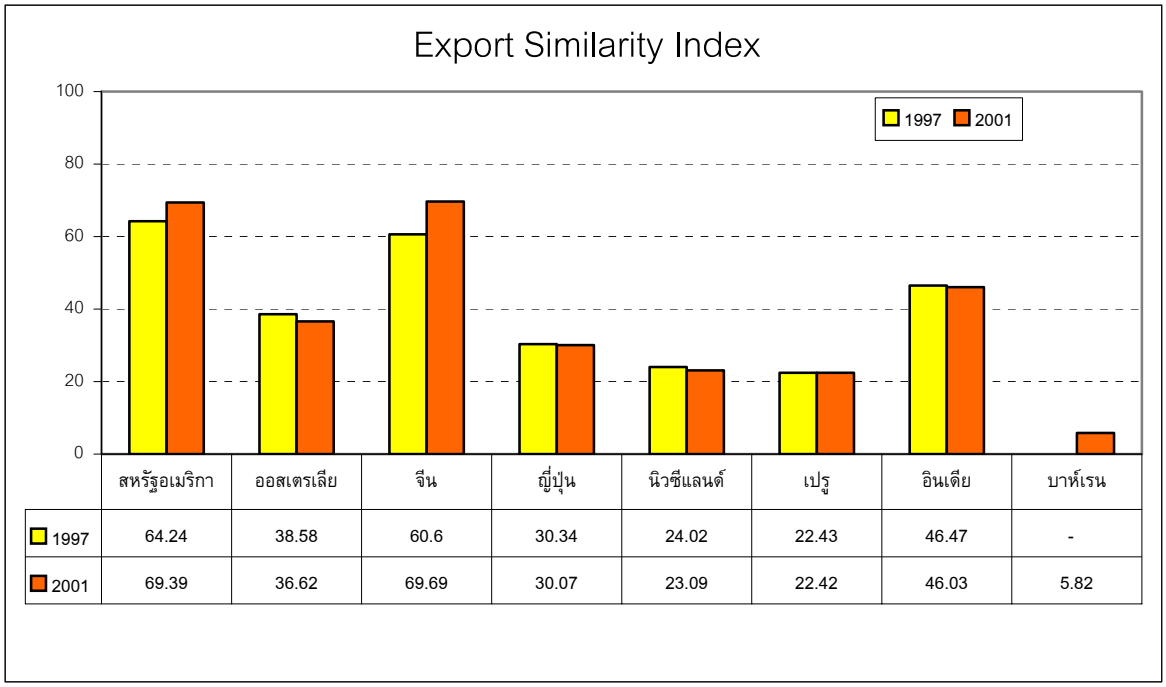

	สหรัฐอเมริกา	ออสเตรเลีย	จีน	ญี่ปุ่น	นิวซีแลนด์	เปรู	อินเดีย	บาห์เรน
1997	64.24	38.58	60.6	30.34	24.02	22.43	46.47	-
2001	69.39	36.62	69.69	30.07	23.09	22.42	46.03	5.82

ที่มา: คำนวณจาก PC-TAS, UN 2002.

ง. วิเคราะห์แบบแผนการค้าในระดับอุตสาหกรรมโดยใช้ Intra-industry Trade Index (IIT)

ดัชนี Intra-industry Trade (IIT) ใช้วัดระดับของการค้าภายในกลุ่มอุตสาหกรรมเดียวกัน เพื่อวิเคราะห์ว่าประเทศสองประเทศมีโครงสร้างทางการค้าที่เสริมกันหรือไม่ เช่นมีการค้าสินค้าขั้นกลางในกลุ่มอุตสาหกรรมหนึ่งๆ ระหว่างกันสูงก็น่าจะแสดงความประเทศทั้งคู่มีลักษณะโครงสร้างทางการค้าที่เสริมกัน ดังนั้น หากประเทศหนึ่งมีระดับการค้ากับประเทศอื่นสูงขึ้น ย่อมจะส่งผลดีให้กับประเทศที่มีโครงสร้างการค้าที่เสริมกันนี้ได้

กรอบที่ 2.4 Intra-industry Trade Index (IIT)

$$IIT = \left(1 - sum\left(\left|X_{ik} - M_{ik}\right| / \left(X_{ik} + M_{ik}\right)\right)\right) * 100$$

โดยที่ X_{ik} คือ มูลค่าการส่งออกสินค้า i ของประเทศ k ไปยังตลาดที่พิจารณา

M_{ik} คือ มูลค่าการนำเข้าสินค้า i ของประเทศ k จากตลาดที่พิจารณา

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2545) ได้คำนวณดัชนี Intra-industry Trade เพื่อวัดระดับการหนุนเสริมกันระหว่างประเทศไทยและประเทศคู่ค้า โดยใช้ข้อมูลสินค้าในระดับพิกัด HS 6 หลัก ดัชนีมีค่าระหว่าง 0 ถึง 100 โดยค่า 100 แสดงถึงสินค้าที่ส่งออกไปยังประเทศคู่ค้ามีมูลค่าเท่ากับการนำเข้า นั้นคือหากดัชนี IIT มีค่ามากจะแสดงถึงการค้าระหว่างประเทศในกลุ่มอุตสาหกรรมนั้นๆ อยู่ในระดับสูง

ผลการศึกษาจะเน้นที่หมวด ISIC38 หรือผลิตภัณฑ์โลหะ เครื่องจักรและอุปกรณ์ เนื่องจากมีสัดส่วนในการส่งออกของไทยสูงถึงร้อยละ 46.91 ในปี 2543 ซึ่งพบว่าสามารถแบ่งกลุ่มโครงสร้างทางการค้าได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

- *ประเทศที่มีดัชนี IIT กลางถึงสูง* หมายถึงกลุ่มประเทศที่มีโครงสร้างการค้าเป็นไปในทางที่ให้เกิดการเกื้อกูลมากกว่าที่จะแข่งขันกัน ได้แก่ มาเลเซีย เม็กซิโก และฟิลิปปินส์ และประเทศที่มีดัชนี IIT ระดับกลาง คือ จีน สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น
- *ประเทศที่มีดัชนี IIT ระดับต่ำ* คือ อินโดนีเซีย และเกาหลีใต้
- *ประเทศที่แทบจะไม่มี IIT กับไทยเลย* คือ อินเดีย

ตารางที่ 2.10 ดัชนี Intra-industry Trade เฉลี่ยปี 2539-2543 ระหว่างประเทศไทยกับประเทศต่าง ๆ แยกรายสินค้า[6]

ประเทศ	ISIC1	ISIC2	ISIC31	ISIC32	ISIC33	ISIC34	ISIC35	ISIC36	ISIC37	ISIC38	ISIC39
สหรัฐอเมริกา	0.18	0.00	0.22	0.18	0.05	0.07	0.68	0.05	0.02	13.77	0.61
ญี่ปุ่น	0.04	0.01	0.14	0.24	0.04	0.06	1.63	0.27	0.38	15.87	0.49
จีน	0.26	0.60	0.15	0.87	0.04	0.11	0.93	0.07	0.18	18.94	0.06
อินโดนีเซีย	0.12	1.69	0.15	0.60	0.04	0.49	3.90	0.13	0.10	4.80	0.03
เกาหลีใต้	0.05	0.00	0.10	0.32	0.01	0.06	1.48	0.09	0.17	11.49	0.06
มาเลเซีย	0.09	0.02	0.34	0.28	0.09	0.13	2.14	0.11	0.35	27.46	0.14
ฮ่องกง	0.11	0.02	0.04	1.55	0.02	0.10	1.16	0.05	0.19	12.86	2.45
เม็กซิโก	0.00	0.00	0.00	0.01	0.00	0.00	0.43	0.00	0.00	43.88	0.05
ฟิลิปปินส์	0.04	0.00	0.23	0.14	0.01	0.10	1.79	0.05	0.06	28.68	0.01
อินเดีย	0.09	0.02	0.18	0.36	0.00	0.06	2.64	0.03	0.14	1.76	0.95

ที่มา : คำนวณจาก PC-TAS 2002, UN.

2.3.3 วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดของสินค้าไทยในประเทศคู่ค้าโดยใช้การวิเคราะห์ Constant Market Share (CMS)

การพิจารณาสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงของการส่งออกในตลาดสินค้าสำคัญของไทย อาศัยการวิเคราะห์ส่วนแบ่งการตลาดคงที่ (CMS) ซึ่งมีแนวคิดพื้นฐานว่า การเติบโตของสินค้าส่งออกของไทยไปยังตลาดหนึ่งๆ ควรจะมีอัตราการขยายตัวไปพร้อมกับตลาดนั้นๆ หรืออีกนัยหนึ่งคือควรมีอัตราการขยายตัวใกล้เคียงกับอัตราการขยายตัวของการนำเข้าของประเทศนั้นๆ การเติบโตที่ช้าหรือเร็วกว่าอัตราการขยายตัวของตลาดมาจาก 2 ส่วนซึ่งรวมกับเท่ากับร้อยละ 100 คือ

- *ผลจากส่วนประกอบของสินค้า (Commodity Composition Effect)* เป็นส่วนของการเติบโตของตลาดสินค้าชนิดนั้นๆ เมื่อเทียบกับการเติบโตโดยเฉลี่ยของการนำเข้าทั้งหมด
- *ผลจากการแข่งขัน (Competitiveness Effect)* เป็นส่วนของการเติบโตของการส่งออกสินค้าชนิดนั้นๆ จากไทยเมื่อเทียบกับการเติบโตของความต้องการสินค้าชนิดนั้นในตลาด

[6] การแบ่งสินค้าตาม International Standard Industrial Classification (ISIC) 1 - Agriculture, Hunting, Forestry and Fishing 2 - Mining and Quarrying 31 - Manufacture of Food, Beverages and Tobacco 32 - Textile, Wearing Apparel and Leather Industries 33 - Manufacture of Wood and Wood Products, Including Furniture 34 - Manufacture of Paper and Paper Products, Printing and Publishing 35 - Manufacture of Chemicals and Chemical, Petroleum, Coal, Rubber and Plastic Products 36 - Manufacture of Non-Metallic Mineral Products, except Products of Petroleum and Coal 37 - Basic Metal Industries 38 - Manufacture of Fabricated Metal Products, Machinery and Equipment 39 - Other Manufacturing Industries

กรอบที่ 2.5 การวิเคราะห์ Constant Market Share (CMS)

$$x_t - x_0 = mx_0 + sum\left((m_i - m)x_{i0}\right) + sum\left(x_{it} - x_{i0} - m_i x_{i0}\right)$$

โดยที่ X_t คือ ปริมาณการนำเข้าจากไทยในปีสุดท้าย ที่นี้ คือ 2543
X_0 คือ ปริมาณนำเข้าจากไทยในปีเริ่มต้น ในที่นี้ คือ 2539
m คือ อัตราการขยายตัวของการนำเข้าของประเทศที่เลือก
i คือ ชนิดของสินค้า
$sum\left((m_i - m)x_{i0}\right)$ คือ ผลจากส่วนประกอบของสินค้า
$sum\left(x_{it} - x_{i0} - m_i x_{i0}\right)$ คือ ผลจากการแข่งขัน

การวิเคราะห์ส่วนแบ่งการตลาดคงที่เปรียบเทียบข้อมูลระหว่างปี 2539 กับปี 2543 พิจารณาใน 3 ตลาดที่สำคัญ คือ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และจีน ทั้งนี้ในการศึกษาขั้นต่อไปจะทำการวิเคราะห์ส่วนแบ่งตลาดคงที่ในตลาดของประเทศคู่เจรจาการค้าแบบทวิภาคีกับไทยอีก 5 ประเทศ
รวมทั้งลงลึกในระดับอุตสาหกรรม

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าไทยสูญเสียความสามารถในการแข่งขันในทั้ง 3 ตลาด

1.ตลาดสหรัฐอเมริกา การสูญเสียความสามารถในการแข่งขันของไทยในตลาดสหรัฐอเมริกาเนื่องจากผลจากส่วนประกอบของสินค้าถึงร้อยละ 81.57 อีกร้อยละ 18.43 เป็นผลจากการแข่งขัน ประเทศที่มีความสามารถในการแข่งขันในตลาดสหรัฐอเมริกาเพิ่มขึ้น คือจีน อินเดีย เกาหลีใต้ เม็กซิโก และฟิลิปปินส์ ส่วนประเทศที่มีความสามารถในการแข่งขันในตลาดสหรัฐอเมริกาลดลง คือ อินโดนีเซีย มาเลเซีย และไทย

2.ตลาดญี่ปุ่น การสูญเสียความสามารถในการแข่งขันของไทยในตลาดญี่ปุ่นต่างจากตลาดสหรัฐอเมริกา คือเกิดจากผลของการแข่งขันมากกว่า โดยคิดเป็นร้อยละ 93.47 อีกร้อยละ 6.53 เป็นผลจากส่วนประกอบของสินค้า ประเทศที่มีความสามารถในการแข่งขันในตลาดญี่ปุ่นคือจีน เกาหลีใต้ มาเลเซีย เม็กซิโก และฟิลิปปินส์ ส่วนประเทศที่มีความสามารถในการแข่งขันในตลาดสหรัฐอเมริกาลดลง คือ อินเดีย อินโดนีเซีย และไทย

3.ตลาดจีน การสูญเสียความสามารถในการแข่งขันของไทยในตลาดจีน เป็นผลจากการแข่งขันถึงร้อยละ 116.32 ดังนั้น ถึงแม้ว่า ผลจากส่วนประกอบของสินค้าจะเป็นบวกร้อยละ 16.62 ก็ไม่ทำให้ความสามารถในการแข่งขันของไทยในประเทศจีนเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ ทุกประเทศที่นำมาวิเคราะห์คือ

อินเดีย อินโดนีเซีย เกาหลีใต้ มาเลเซีย เม็กซิโก ฟิลิปปินส์ และไทย ล้วนมีความสามารถในการแข่งขันในตลาดจีนลดลง

รูปที่ 2.14 การวิเคราะห์ส่วนแบ่งการตลาดคงที่ (CMS) ของไทยในตลาดสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น สหภาพยุโรป และจีน

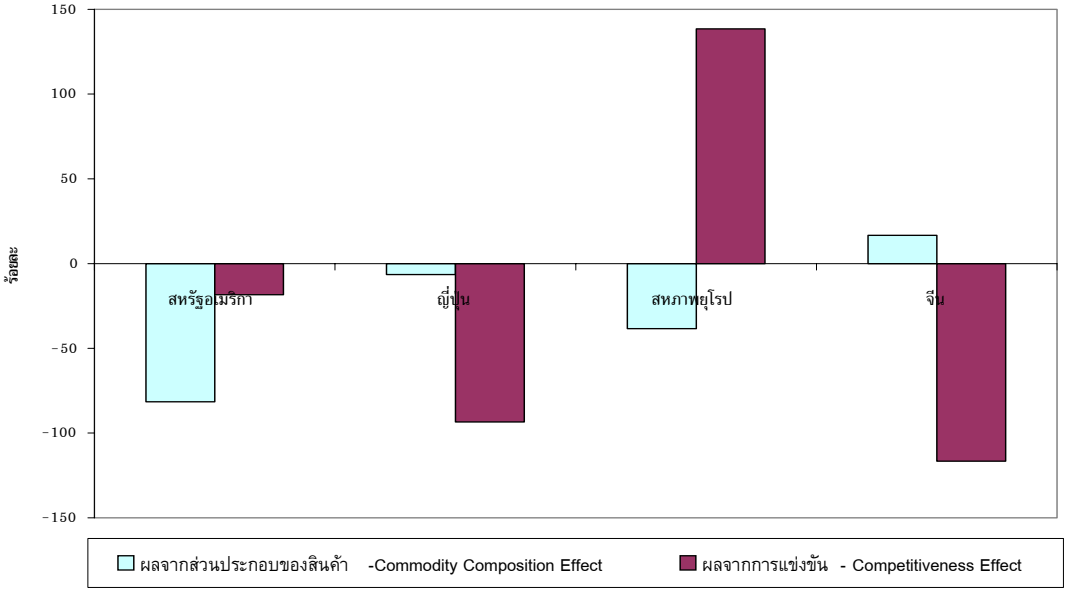

ที่มา : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2545)

รูปที่ 2.15 การวิเคราะห์ส่วนแบ่งการตลาดคงที่ (CMS) ในตลาดสหรัฐอเมริกา

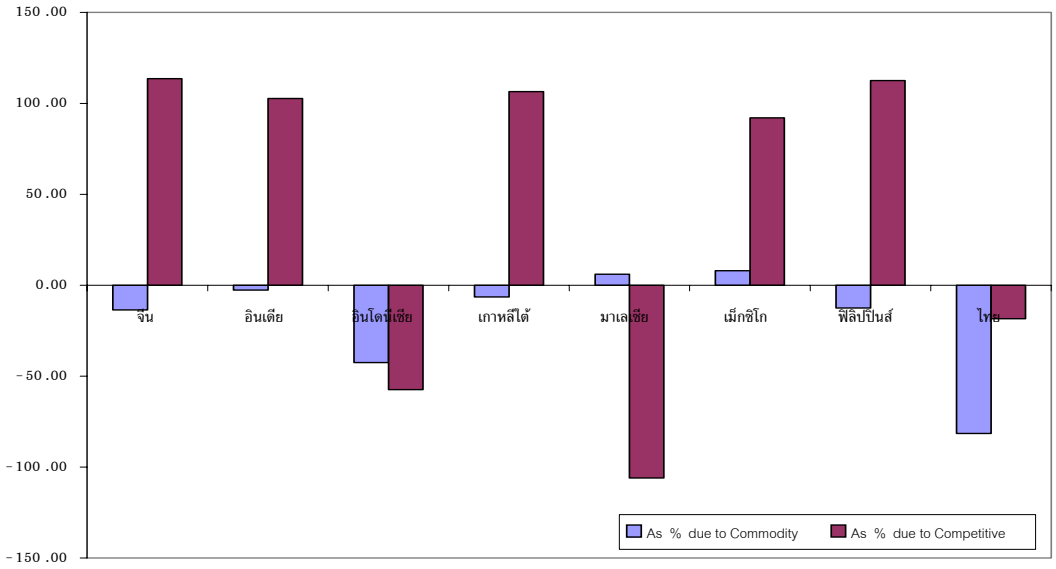

ที่มา : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2545)

รูปที่ 2.16 การวิเคราะห์ส่วนแบ่งการตลาดคงที่ (CMS) ในตลาดญี่ปุ่น

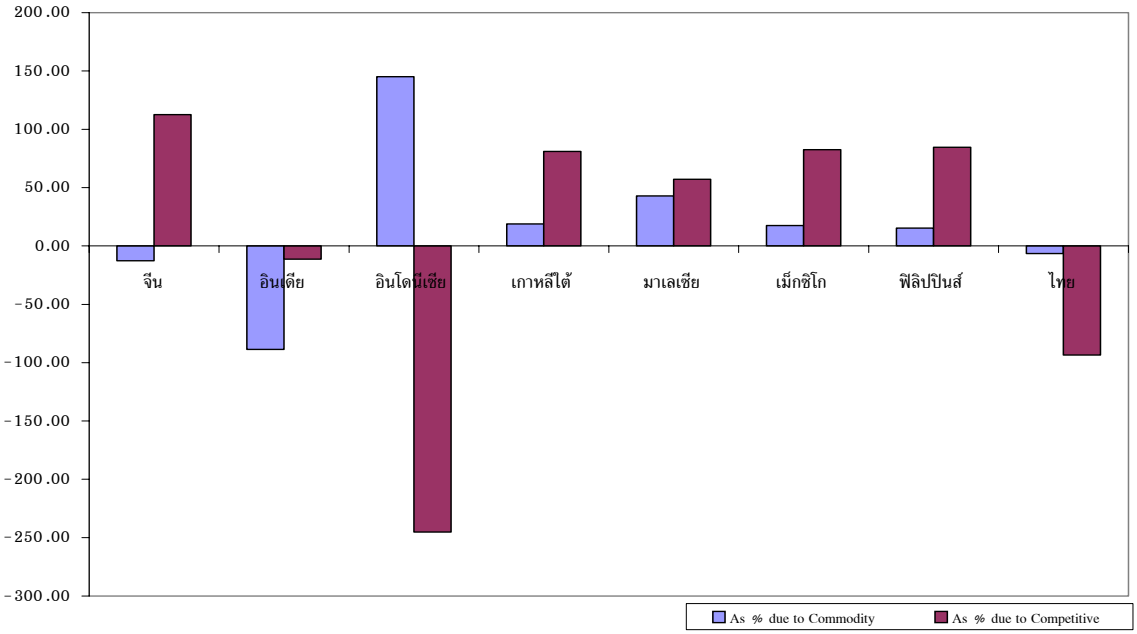

ที่มา : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2545)

รูปที่ 2.17 การวิเคราะห์ส่วนแบ่งการตลาดคงที่ (CMS) ในตลาดจีน

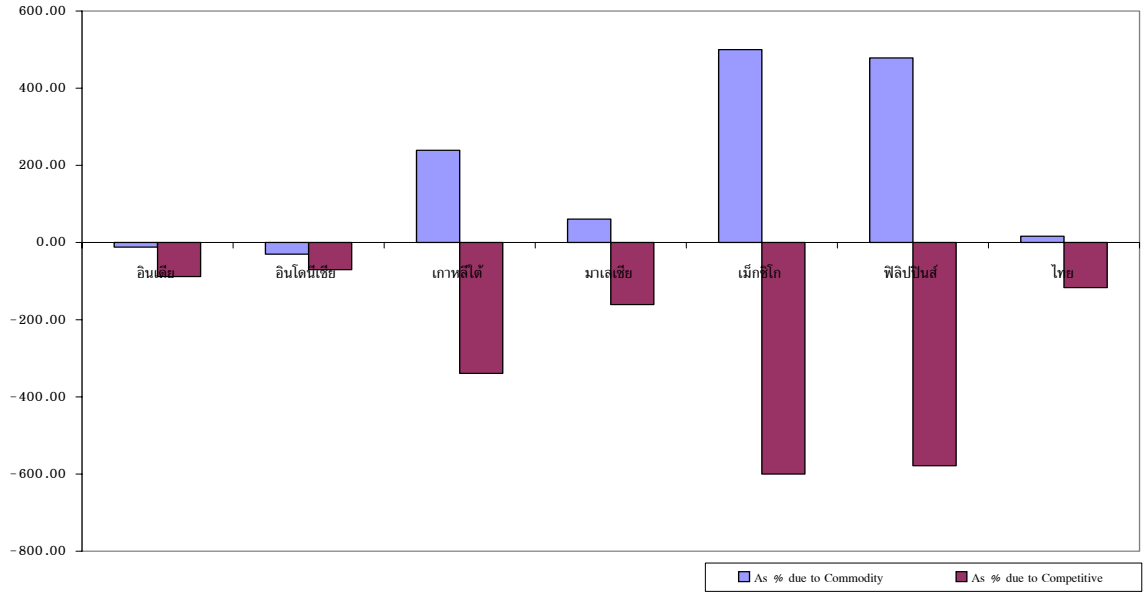

ที่มา : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2545)

2.3.4 สรุป

การศึกษาแบบแผนทางการค้าระหว่างประเทศไทยกับประเทศคู่เจรจาการค้าระหว่างประเทศและประเทศคู่แข่งที่สำคัญ ได้ข้อสรุปคือ

1. การวิเคราะห์โดยใช้ *RCA rank correlation* พบว่า โครงสร้างสินค้าส่งออกของประเทศสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย แคนาดา เยอรมนี ฝรั่งเศส และสิงคโปร์ มีลักษณะหนุนเสริมกันกับประเทศไทย ดังนั้นประโยชน์และโอกาสทางการค้ากับประเทศเหล่านี้เป็นไปในทางบวก ส่วนโครงสร้างสินค้าส่งออกของประเทศจีน อินเดีย อินโดนีเซีย เกาหลีใต้ มาเลเซีย เม็กซิโก และฟิลิปปินส์ มีลักษณะแข่งขันกับประเทศไทย
2. การวิเคราะห์โดยใช้ *Trade Complementarity Index* กับประเทศคู่เจรจาการค้าแบบทวิภาคีกับประเทศไทย 8 ประเทศ พบว่าประเทศที่มี Trade Complementarity กับไทยสูง ได้แก่สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น จีน ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ ซึ่งการเจรจาข้อตกลงการค้ากับประเทศกลุ่มนี้น่าจะมีประโยชน์ต่อไทยในแง่ที่ประเทศเหล่านี้เป็นแหล่งนำเข้าในรายกลุ่มสินค้าโดยรวมที่ไทยนำเข้าจากตลาดโลกอยู่แล้ว ในขณะที่ประเทศเปรู อินเดีย บาห์เรน มี Trade Complementarity กับไทยต่ำ หรืออีกนัยหนึ่ง ประเทศเหล่านี้ไม่ได้ส่งออกสินค้าที่ไทยต้องการจะนำเข้าจากตลาดโลกนัก
3. การวิเคราะห์โดยใช้ *Export Similarity Index* กับประเทศคู่เจรจาการค้าแบบทวิภาคีกับประเทศไทย 8 ประเทศ พบว่า ประเทศที่มีโครงสร้างสินค้าส่งออกคล้ายคลึงกับไทยคือสหรัฐอเมริกาและจีน ส่วนประเทศอื่นๆ มีโครงสร้างสินค้าคล้ายคลึงกับไทยน้อย
4. การวิเคราะห์โดยใช้ *Intra-Industry Trade* โดยเฉพาะกับสินค้าหมวด ISIC38 หรือผลิตภัณฑ์โลหะ เครื่องจักรและอุปกรณ์ซึ่งมีสัดส่วนในการส่งออกไทยร้อยละ 76.91 พบว่าประเทศที่มีดัชนี IIT กับไทยในระดับกลางและสูงคือ มาเลเซีย เม็กซิโก ฟิลิปปินส์ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่นและจีน ในขณะที่ประเทศที่มีดัชนี IIT กับไทยต่ำ คืออินโดนีเซีย เกาหลีใต้ และอินเดีย
5. การวิเคราะห์โดยใช้ *Constant Market Share (CMS)* พบว่าประเทศไทยได้สูญเสียความสามารถในการแข่งขันในตลาดหลักๆ ทั้ง 3 ตลาด คือ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และจีน โดยในตลาดสหรัฐอเมริกาเป็นผลจากส่วนประกอบของสินค้าเป็นหลัก (Commodity Composition Effect) ในขณะที่ในตลาดญี่ปุ่นและจีนเป็นผลจากการแข่งขัน (Competitiveness Effect)

หนังสืออ้างอิงบทที่ 2

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2545) "***การค้า การลงทุนและการแข่งขันระหว่างประเทศ***", เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการประจำปี 2545 เรื่อง *"เผชิญความท้าทายจากกระแสโลกาภิวัฒน์"* จัดโดยมูลนิธิชัยพัฒนา, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, กระทรวงพาณิชย์, สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน และสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

Ichikawa, hiroya (1997)***, "Constant-Market Share Analysis and Open Regionalism-A Study Suggestion",*** The View of Economic and Technology Cooperation in APEC, Edited by Keiji Omura, IDE-JETRO.

World Bank (2002a), **"*Development, Trade, And The WTO: A Handbook***", Washington D.C.

World Bank (2002b), ***"Global Economic Prospects and the Developing Countries"***, Washington D.C.

ภาคผนวกบทที่ 2
การแปลงรหัสสินค้า Harmonized System Code (HS) ให้อยู่ในกลุ่มสินค้าอุตสาหกรรมตามมาตรฐาน International Standard Industrial Classification (ISIC) Rev.2

การคำนวณ Intra-Industry Index ในรายงานฉบับนี้ ได้จัดกลุ่มอุตสาหกรรมตามมาตรฐาน ISIC เพื่อให้สอดคล้องกับระดับการผลิต โดยแปลงรหัส HS 6 หลัก (สินค้าประมาณ 5,000 รายการ) ให้อยู่ในมาตรฐาน ISIC โดยในส่วนนี้จะแสดงนิยามกลุ่มอุตสาหกรรมตามมาตรฐาน ISIC และสินค้ารหัส HS อย่างไรก็ตาม ในภาคผนวกนี้จะแสดงสินค้าในรหัส HS 2 หลัก เท่านั้น (โดยผู้ที่สนใจการแปลงสินค้ารหัส HS 6 หลักเป็นกลุ่มสินค้าอุตสาหกรรม ISIC สามารถดูรายละเอียดได้จากฐานข้อมูลที่อยู่ในรูปไฟล์อิเล็กทรอนิกส์ซึ่งส่งมอบพร้อมกับรายงานการศึกษาขั้นต้นนี้)

ตารางภาคผนวกที่ 2.1 การจัดกลุ่มอุตสาหกรรมตาม ISIC

ISIC	นิยาม	รหัส HS
1	**Agriculture, Hunting, Forestry and Fishing**	HS01 HS03 HS04 HS05 HS06 HS07 HS08 HS09 HS10 HS12 HS13 HS14 HS18 HS23 HS24 HS40 HS41 HS43 HS44 HS50 HS51 HS52 HS53 HS71 (รวม 375 สินค้า)
11	Agriculture and Hunting	
12	Forestry and logging	
13	Fishing	
2	**Mining and Quarrying**	HS25 HS26 HS27 HS31 HS71 (รวม 115 สินค้า)
21	Coal Mining	
22	Crude Petroleum and Natural Gas Production	
23	Metal Ore Mining	
29	Other Mining	
3	**Manufacturing**	
31	Manufacture of Food, Beverages and Tobacco	HS02 HS03 HS04 HS05 HS07 HS08 HS09 HS10 HS11 HS12 HS15 HS16 HS17 HS18 HS19 HS20 HS21 HS22 HS23 HS24 HS35 HS41 (รวม 385 สินค้า)
32	Textile, Wearing Apparel and Leather Industries	HS05 HS12 HS14 HS39 HS40 HS41 HS42 HS43 HS46 HS48 HS50 HS51 HS52 HS53 HS54 HS55 HS56 HS57 HS58 HS59 HS60 HS61 HS62 HS63 HS64 HS65 HS70 HS88 HS96 (รวม 864 สินค้า)

33	Manufacture of Wood and Wood Products, Including Furniture	HS44 HS45 HS94 (รวม 70 สินค้า)
34	Manufacture of Paper and Paper Products, Printing and Publishing	HS37 HS44 HS47 HS48 HS49 (รวม 153 สินค้า)
35	Manufacture of Chemicals and Chemical, Petroleum, Coal, Rubber and Plastic Products	HS15 HS17 HS22 HS26 HS27 HS28 HS29 HS30 HS31 HS32 HS33 HS34 HS35 HS36 HS37 HS38 HS39 HS40 HS55 HS56 HS59 HS64 HS68 HS71 HS85 HS94 HS95 HS97 (รวม 1,008 สินค้า)
36	Manufacture of Non-Metallic Mineral Products, except Products of Petroleum and Coal	HS25 HS38 HS68 HS69 HS70 HS71 HS85 HS94 HS96 (รวม 154 สินค้า)
37	Basic Metal Industries	HS26 HS28 HS31 HS37 HS72 HS73 HS74 HS75 HS76 HS78 HS79 HS80 HS81 HS84 (รวม 386 สินค้า)
38	Manufacture of Fabricated Metal Product, Machinery and Equipment	HS30 HS34 HS73 HS74 HS75 HS76 HS78 HS79 HS80 HS81 HS82 HS83 HS84 HS85 HS86 HS87 HS88 HS89 HS90 HS91 HS92 HS94 HS95 HS96 (รวม 1,324 สินค้า)
39	Other Manufacturing Industries	HS42 HS46 HS48 HS66 HS67 HS71 HS73 HS85 HS91 HS92 HS94 HS95 HS96 (รวม 169 สินค้า)

ตารางภาคผนวกที่ 2.2 รายละเอียดสินค้าในรหัส HS 2 หลัก

01	Live animals	51	Wool, animal hair, horsehair yarn and fabric thereof
02	Meat and edible offal	52	Cotton
03	Fish, crustaceans	53	Vegetable textile fibres nes, paper yarn, woven fabric
04	Dairy products	54	Manmade filaments
05	Animal products nes	55	Manmade stable fibres
06	Live trees, plants	56	Wadding, felt, nonwovens, yarns, twine, cordage, etc

07	Edible vegetables	57	Carpets and other textile floor coverings
08	Edible fruit, nuts	58	Special woven or turfted fabric, lace, tapestry etc
09	Coffee, tea, spices	59	Impregnated, coated or laminated textile fabric
10	Cereals	60	Knitted or crocheted fabric
11	Milling products	61	Articles of apparel, accessories, knit or crochet
12	Oil seed	62	Articles of apparel, accessories, not knit or crochet
13	Lac, gums, resins	63	Other made textile articles, sets, worn clothing etc
14	Vegetable plaiting	64	Footwear, gaiters and the like, parts thereof
15	Animal, vegetable fats and oils, cleavage products	65	Headgear and parts thereof
16	Meat, fish and seafood food preparations	66	Umbrellas, walking-sticks, seat-sticks, whips, etc
17	Sugars	67	Bird skin, feathers, artificial flowers, human hair
18	Cocoa and cocoa preparations	68	Stone, plaster, cement, asbestos, mica, etc articles
19	Cereal, flour. Starch, milk preparations and products	69	Ceramic products
20	Vegetable, fruits, nut, etc food preparations	70	Glass and glassware
21	Miscellaneous edible preparations	71	Pearls, precious stones, metals, coins, etc
22	Beverages, spirits and vinegar	72	Iron and steel
23	Residues, wasted of food industry, animal fodder	73	Articles of iron or steel
24	Tobacco	74	Copper and articles thereof
25	Salt, Sulfur, Earths and Stone, Plastering Materials, Lime and Cement	75	Nickel and articles thereof

26	Ores, Slag and Ash	76	Aluminum and articles thereof
27	Mineral fuels, oils, distillation products, etc	77	Lead and articles thereof
28	Inorganic Chemicals	78	Zinc and articles thereof
29	Organic Chemicals	79	Tin and articles thereof
30	Pharmaceutical products	80	Other base metals, cermets, articles thereof
31	Fertilizers	81	Aluminum and articles thereof
32	Tanning, dyeing extracts, tannins, derives, pigments	82	Tools, Implements, Cutlery, Spoons and Forks, of Base Metal and Parts
33	Essential oils, perfumes, cosmetics, toileteries	83	Miscellaneous articles of base metal
34	Soap, lubricants, waxes, candles, modeling pastes	84	Machinery and Mechanical Appliances, including parts
35	Albuminoids, modified starches, glues, enzymes	85	Electrical, electronic equipment
36	Explosives, pyrotechnics, matches, pyrophorics, etc	86	Railway, tramway locomotives, rolling stock, equipment
37	Photographic or cinematographic goods	87	Vehicles other than Railway, Parts and Accessories
38	Miscellaneous chemical products	88	Aircraft, spacecraft, and parts thereof
39	Plastics and articles thereof	89	Ships, boats and other floating structures
40	Rubber and articles thereof	90	Optical, photo, technical, medical, etc apparatus
41	Raw hides and skins (other than furskins) and leather	91	Clocks and watches and parts thereof
42	Articles of leather, animal gut, harness, travel goods	92	Musical Instruments, Parts and Accessories thereof
43	Furskins and artificial fur, manufactures thereof	93	Arms and Ammunition, Parts and Accessories thereof
44	Wood and articles of wood, wood charcoal	94	Furniture, lighting, sign, prefabricated buildings
45	Cork and articles of cork	95	Toys, games, sports requisites
46	Manufactures of plaiting material,	96	Miscellaneous manufactured articles

	basketwork, etc.		
47	Pulp of wood, fibrous cellulosic material, waste etc.	97	Works of art, collectors pieces and antiques
48	Paper & paperboard, articles of pulp, paper and board	98	Commodities specified at chapter level only
49	Printed books, newspapers, pictures etc	99	Commodities not elsewhere specified
50	Silk		

บทที่ 3
การวิเคราะห์แนวโน้มการทำความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีของไทยและประเทศคู่ค้า

เนื้อหาในบทนี้วิเคราะห์ถึงแนวโน้มการทำความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีของไทยและประเทศคู่ค้าที่สำคัญคือ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และจีน โดยจะวิเคราะห์ยุทธศาสตร์การค้าเสรีของแต่ละประเทศ และสรุปสาระสำคัญของความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีของคู่เจรจาที่สำคัญ โดยเน้นความตกลงที่เกี่ยวกับการค้าสินค้า (Trade in Goods) โดยเฉพาะสินค้าอุตสาหกรรม และประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับ สินค้าอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักของโครงการวิจัยนี้

3.1 ภาพรวมการเจรจาการค้าเสรีในโลก

การเจรจาความตกลงการค้าเสรีทำได้ 3 ระดับ คือ การเจรจาแบบพหุภาคีในองค์การการค้าโลก (WTO) การเจรจาแบบรวมกลุ่มทางภูมิภาค (Regional Integration) ต่างๆ เช่น การจัดทำเขตการค้าเสรีแห่งทวีปอเมริกาเหนือ (NAFTA) ซึ่งครอบคลุมถึงสหรัฐ แคนาดา และเม็กซิโก และการเจรจาเพื่อทำความตกลงแบบทวิภาคี (Bilateral Agreement) โดยในช่วงที่การเจรจาการค้าในระดับพหุภาคีประสบปัญหา ประเทศต่างๆ ได้หันมาใช้แนวทางการรวมกลุ่มทางภูมิภาคและการเจรจาแบบทวิภาคีกันมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด (รูปที่ 3.1) ในช่วงเวลา 2 ปีหลังจากการเจรจาองค์การการค้าโลกที่กรุงโดฮาเมื่อพฤศจิกายนปี 2001 มีการเจรจาการค้าระหว่างประเทศแบบภูมิภาคและแบบทวิภาคีที่รายงานต่อองค์การการค้าโลกเพิ่มขึ้นถึง 33 ความตกลง

รูปที่ 3.1 จำนวนความตกลงการค้าเสรีระดับภูมิภาคและทวิภาคีที่รายงานต่อ GATT/WTO ปี ค.ศ. 1948-2003

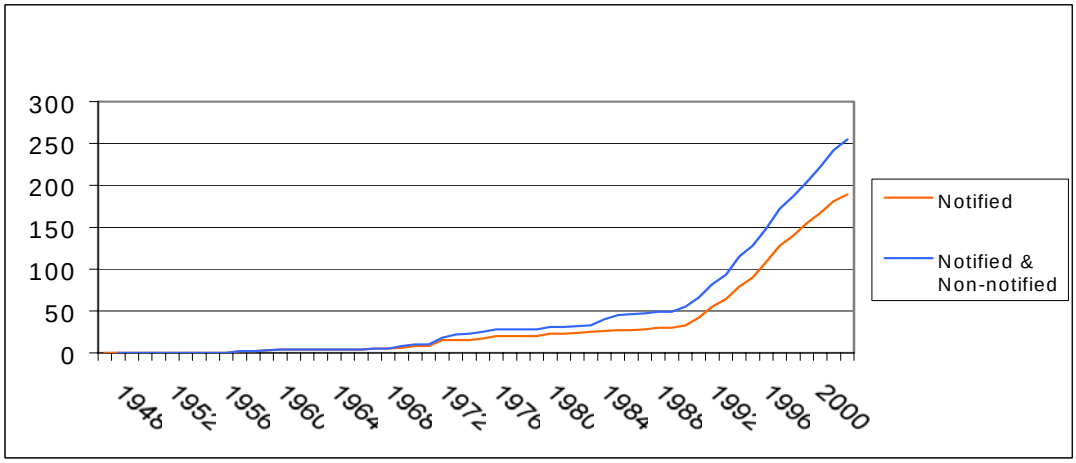

ที่มา: WTO Secretariat (2003)

ในปัจจุบัน ประเทศที่เป็นสมาชิกองค์การการค้าโลกเกือบทุกประเทศได้เข้าร่วมหรือกำลังอยู่ในระหว่างการเจรจารวมกลุ่มทางภูมิภาคหรือจัดทำความตกลงแบบทวิภาคี ข้อมูล ณ เดือนพฤษภาคม 2003 ระบุว่ามีการเจรจารวมกลุ่มทางภูมิภาคและแบบทวิภาคี ซึ่งรายงานต่อองค์การการค้าโลกแล้ว 259 ความตกลง[1] โดยเป็นความตกลงที่มีผลบังคับใช้แล้ว 184 ความตกลง ซึ่งความตกลงที่มีผลบังคับใช้แล้วส่วนใหญ่เกิดขึ้นหลังปีค.ศ. 1990 โดยส่วนใหญ่เกิดในยุโรป (82 ความตกลง) และทวีปอเมริกา (10 ความตกลง) ในขณะที่เกิดในเอเชียแปซิฟิกประมาณ 30 ข้อตกลง

ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา ประเทศที่เคยเน้นยุทธศาสตร์การค้าเสรีในระดับพหุภาคีผ่านองค์การการค้าโลกหลายประเทศได้หันมาให้ความสนใจการใช้นโยบายการค้าเสรีในระดับภูมิภาคและทวิภาคีเป็นนโยบายการค้าระหว่างประเทศที่สำคัญ เช่น ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ญี่ปุ่น สิงคโปร์ เกาหลีใต้ ฮ่องกง จีน และไต้หวัน[2]

ในจำนวนความตกลงการค้าเสรี 259 ความตกลงนี้ ความตกลง 126 ความตกลงอยู่ในรูปแบบความตกลงการค้าเสรี (Free Trade Agreements หรือ FTAs) ในขณะที่ความตกลง 13 ความตกลงอยู่ในรูปแบบสหภาพศุลกากร[3] (Custom Unions หรือ CUs) ภายใต้ GATT มาตรา 24 โดยความตกลงเพียง 19 ความตกลงที่อยู่ภายใต้ Enabling Clause (ความตกลงระหว่างประเทศกำลังพัฒนา) นอกจากนี้ ความตกลง 26 ความตกลงเป็นความตกลงการค้าบริการภายใต้ GATS (General Agreement on Trade in Services) มาตรา 5 ซึ่งอนุญาตให้ประเทศพัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนาสามารถทำความตกลงการค้าบริการระดับภูมิภาคได้ (ตารางที่ 3.1)

ตารางที่ 3.2 แสดงจำนวนความตกลงการค้าเสรีแบบภูมิภาค (Regional Trade Agreements)[4] จำแนกตามภูมิภาคคือ อเมริกา ยุโรป เอเชีย ออสเตรเลีย/นิวซีแลนด์ และแอฟริกา ช่วงก่อนและหลังปี 1990 จากตารางแสดงให้เห็นว่าหลังปี 1990 ความตกลงการค้าเสรี 82 ความตกลงเป็นข้อตกลงภายในภูมิภาคยุโรป เพิ่มขึ้นจากก่อนปี 1990 ที่มีเพียง 16 ความตกลงเท่านั้น โดยความตกลงที่เพิ่มขึ้นมาจากทั้งความตกลงในภูมิภาคเดียวกันและระหว่างภูมิภาค สำหรับในภูมิภาคเอเชียก็จะเห็นได้ชัดเจนว่าหลังปี 1990 มีการทำความตกลงการค้าเสรีระดับภูมิภาคมากขึ้นโดยเป็นความตกลงกับประเทศในภูมิภาคยุโรปถึง 29 ความตกลง จากเดิมก่อนปี 1990 ที่มีเพียง 3 ความตกลงเท่านั้น

---

[1] ข้อมูล ณ ตุลาคม 2003 เพิ่มเป็น 285 ความตกลง

[2] WTO secretariat (2003)

[3] สหภาพศุลกากร (customs unions) เป็นรูปแบบการรวมกลุ่มเศรษฐกิจที่มากกว่าความตกลงการค้าเสรี (FTA) โดยนอกจากประเทศที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกสหภาพศุลกากรจะต้องขจัดข้อกีดกันทั้งการค้าต่าง ๆ (ภาษีสินค้านำเข้าและโควตา) ระหว่างกันแล้ว ประเทศต่าง ๆ จะต้องกำหนดอัตราภาษีสินค้านำเข้าที่เรียกเก็บจากประเทศนอกกลุ่มให้มีอัตราเดียวกันด้วย ตัวอย่างเช่น กลุ่ม MERCOSUR และ African Common Market เป็นต้น

[4] รวมถึงความตกลงการเค้าเสรีทวิภาคีด้วย

ตารางที่ 3.1 ความตกลงการค้าเสรีที่รายงานต่อองค์การการค้าโลก

	ลงบัญชี (Accessions)	ความตกลงระดับภูมิภาค	รวม
ภายใต้ GATT มาตรา 24 (เขตการค้าเสรี)	4	122	126
ภายใต้ GATT มาตรา 24 (สหภาพศุลกากร)	4	9	13
Enabling Clause (ความตกลงระหว่างประเทศกำลังพัฒนา)	0	19	19
ภายใต้ GATS มาตรา 5 (การค้าบริการ)	1	25	26
รวม	9	175	184

ที่มา: WTO (www.wto.org)

ตารางที่ 3.2 ความตกลงการค้าเสรีจำแนกตามภูมิภาค ก่อนและหลังปี 1990

ภูมิภาค	อเมริกา	ยุโรป	เอเชีย	ออสเตรเลีย/นิวซีแลนด์	แอฟริกา
อเมริกา					
ก่อนปี 1990	1	-	1	-	-
หลังปี 1990	10	4	3	-	-
ยุโรป					
ก่อนปี 1990	-	16	3	-	2
หลังปี 1990	4	82	29	-	3
เอเชีย					
ก่อนปี 1990	1	3	1	-	-
หลังปี 1990	3	29	4	2	-
ออสเตรเลีย/นิวซีแลนด์					
ก่อนปี 1990	-	-	-	3	-
หลังปี 1990	-	-	2	1	-
แอฟริกา					
ก่อนปี 1990	-	2	-	-	-
หลังปี 1990	-	3	-	-	-

ที่มา: WTO

ประเด็นหลักของการเจรจาการทำความตกลงการค้าเสรีดังกล่าวโดยทั่วไปคือ การลดภาษีศุลกากรและอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากร (NTBs) เช่น การจำกัดปริมาณนำเข้า การอุดหนุนการผลิต การอุดหนุนการส่งออกและมาตรฐานด้านสุขอนามัย ทั้งนี้ รูปแบบในการเจรจามักมีความหลากหลาย ทั้งการเร่งเปิดเสรีภาคอุตสาหกรรมบางภาคไปก่อน (Early harvest) การชะลอการเปิดเสรีสำหรับกลุ่มสินค้าที่มีความอ่อนไหว (Sensitive list) การยกเว้นการเปิดเสรีสินค้าบางรายการ (Exclusion list) การเลือกเปิดเสรีแบบระบุรายการที่เปิดเสรี (Positive-list approach) หรือระบุรายการที่ไม่เปิดเสรี (Negative-list approach)

นอกจากนี้ ความตกลงการค้าเสรีในปัจจุบันมักจะมีประเด็นที่นอกเหนือไปจากการลดภาษีสินค้านำเข้าเท่านั้น โดยมีประเด็นใหม่ๆ ในกรอบการเจรจา เช่น การค้าบริการ มาตรการการลงทุน ความโปร่งใสของกฎระเบียบต่างๆ การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา นโยบายการแข่งขันทางการค้า (นโยบายต่อต้านการผูกขาด) พิธีการศุลกากร มาตรฐานสิ่งแวดล้อม มาตรฐานแรงงาน การอำนวยความสะดวกทางการค้า และการจัดซื้อจัดจ้างของรัฐ[5]

3.2 ความตกลงการค้าเสรีที่สหรัฐอเมริกามีส่วนร่วม

3.2.1 ยุทธศาสตร์การค้าเสรีของสหรัฐอเมริกา

ในช่วงเวลา 50 ปีที่ผ่านมา สหรัฐได้เน้นเจรจาความตกลงการค้าระดับพหุภาคีโดยมีจุดประสงค์เพื่อลดอุปสรรคทางการค้าโดยเฉพาะภาษีสินค้านำเข้า ต่อมาในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา สหรัฐได้เจรจาทำความตกลงการค้าเสรีระดับภูมิภาคและทวิภาคีจำนวน 4 ความตกลง โดยเจรจากับประเทศเพื่อนบ้านและประเทศคู่ค้าทางยุทธศาสตร์ (Strategic partners) คือ ความตกลงการค้าเสรีสหรัฐ-อิสราเอล (1985) สหรัฐ-แคนาดา (1989) ความตกลงการค้าเสรีอเมริกาเหนือ หรือ NAFTA (1994) และ สหรัฐ-จอร์แดน (2001)

ปัจจุบัน สหรัฐได้เน้นการเปิดเสรีระดับภูมิภาคและทวิภาคีเป็นยุทธศาสตร์สำคัญของนโยบายการค้า ซึ่งเรียกยุทธศาสตร์ดังกล่าวว่า “*Competitive liberalization*” หมายความว่า สหรัฐจะเน้นการเปิดเสรีการค้าทั้งระดับพหุภาคี ภูมิภาค และทวิภาคีไปพร้อมๆ กัน โดยเจรจาระดับทวิภาคีและ

[5] ดูรายละเอียดความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีของสหรัฐซึ่งครอบคลุมประเด็นการเปิดเสรีใหม่ๆ ดังกล่าวได้ใน TDRI(2003), “Thailand-US Free Trade Agreement”,summitted to Thailand-US Business Council American, Chamber of Commerce, US-ASEAN Businss Council. http://www.info.tdri.or.th/

ภูมิภาคกับประเทศที่เต็มใจจะทำความตกลงการค้าเสรีกับสหรัฐ ในขณะเดียวกัน สหรัฐจะดำเนินนโยบายผลักดันให้เปิดเสรีในประเด็นอื่นๆ ที่สหรัฐต้องการในการเจรจาภายใต้องค์การการค้าโลก[6]

นอกจากสหรัฐจะลงนามในความตกลงเขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ (NAFTA) และ ความร่วมมือทางเศรษฐกิจเอเชีย-แปซิฟิก (APEC) แล้ว สหรัฐได้ลงนามในความตกลงการค้าเสรีกับ 5 ประเทศในอเมริกากลาง (Central American Common Market : CACM) และยังอยู่ในระหว่างเจรจากลุ่มการค้าเสรีในระดับภูมิภาคกับ 34 ประเทศในทวีปอเมริกาเหนือและใต้

ในส่วนของการเจรจาแบบทวิภาคี สหรัฐอเมริกาได้ทำความตกลงการค้าเสรีไปแล้วกับจอร์แดน อิสราเอล ชิลี สิงคโปร์ ออสเตรเลีย และโมร็อคโค และอยู่ในระหว่างการเจรจากลุ่ม 5 ประเทศในแอฟริกา (Southern African Customs Union : SACU) รูปที่ 3.2 แสดงความตกลงการค้าเสรีต่างๆ ที่สหรัฐมีส่วนร่วม

นอกจากนี้ สหรัฐยังอยู่ในช่วงการพิจารณาทำความตกลงการค้ากับประเทศอื่นๆ อีก คือ ความตกลงการค้าเสรีสหรัฐ-ตะวันออกกลาง และ ความตกลงการค้าเสรีกับประเทศต่างๆ ใน เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งประเทศไทย นอกจากนี้สหรัฐยังมีความตกลงทวิภาคี (Bilateral Agreement) ทั้งความตกลงการค้าเสรีและความตกลงทางการค้าเฉพาะด้านกับประเทศต่างๆ เป็นจำนวนมาก แสดงในตารางที่ 3.3

รูปที่ 3.2 ความตกลงการค้าเสรีที่สหรัฐอเมริกามีส่วนร่วม

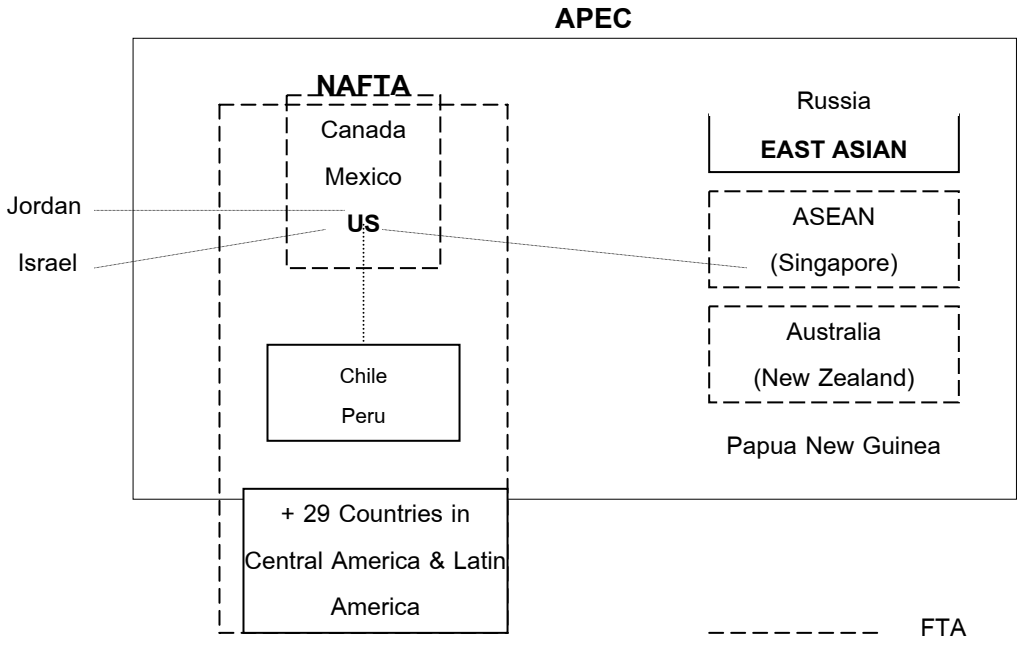

[6] Fergusson and Sek, "Trade Negotiations in the 108th Congress," **CRS Issue Brief for Congress**, March, 2004

3.2.2 สาระสำคัญของความตกลงการค้าเสรีของสหรัฐอเมริกา[7]

ความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีซึ่งสหรัฐจะใช้เป็นต้นแบบในการเจรจากับประเทศไทยได้แก่ ความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีระหว่างสหรัฐอเมริกากับสิงคโปร์ (US-Singapore Free Trade Agreement) และระหว่างสหรัฐอเมริกากับชิลี (US-Chile Free Trade Agreement) โดยประเด็นหลักในการเจรจาความตกลงการค้าเสรีระหว่างสหรัฐกับประเทศคู่เจรจาที่เกี่ยวข้องกับการค้าสินค้า คือ การลดภาษีสินค้านำเข้า ซึ่งประเด็นที่มักเป็นเรื่องอ่อนไหวในการเจรจาเกี่ยวกับสินค้าระหว่างประเทศพัฒนาแล้วและกำลังพัฒนาส่วนใหญ่ คือการลดภาษีนำเข้าสินค้าเกษตร

ในกรณีความตกลงการค้าเสรีสหรัฐ-ชิลี ประเทศชิลีจะต้องลดภาษีสำหรับสินค้าบริโภคและอุตสาหกรรมทั้งหมดภายใน 4 ปีและสำหรับสินค้าเกษตรกรรมภายใน 4-12 ปี ในขณะที่กรณีความตกลงการค้าเสรีสหรัฐ-สิงคโปร์ สิงคโปร์จะลดภาษีสินค้านำเข้าจากสหรัฐทั้งหมดในทันทีที่ความตกลงมีผลบังคับใช้ นอกจากนี้ การเจรจาจะครอบคลุมถึงอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี (NTBs) ตัวอย่างเช่นในกรณีความตกลงการค้าเสรีสหรัฐ-ชิลี ได้เจรจาลดการอุดหนุนการส่งออก การบังคับใช้มาตรการคุ้มครองเกษตร และการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับมาตรฐานสุขอนามัย (SPS) เป็นต้น ตารางที่ 3.4 สรุปสาระสำคัญความตกลงการค้าเสรีสหรัฐ-สิงคโปร์ สหรัฐ-ชิลี และสหรัฐ-ออสเตรเลียในส่วนการเปิดเสรีสินค้า

นอกจากประเด็นการค้าสินค้าแล้ว สหรัฐยังต้องการให้ประเทศคู่เจรจาเปิดเสรีในประเด็นอื่นๆ อีก ตัวอย่างเช่น การค้าบริการ (Trade in Services) โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริการทางการเงิน (Financial Services) บริการโทรคมนาคม (Telecommunications) และบริการขนส่งด่วนพิเศษ (Express Delivery Services) ทั้งนี้ ประเด็นหลักเกี่ยวกับการค้าบริการคือการเข้าสู่ตลาดบริการและการกำกับดูแลในประเทศที่เป็นธรรม โดยการเปิดเสรีการค้าบริการตามความตกลงการค้าเสรีสหรัฐ-สิงคโปร์จะกว้างและลึกกว่ากรณีสหรัฐ-ชิลี นอกจากนี้ จะมีประเด็นเรื่องการลงทุน การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา การจัดซื้อจัดจ้างของภาครัฐ พิธีการศุลกากร นโยบายแข่งขันทางการค้า มาตรฐานแรงงาน มาตรฐานสิ่งแวดล้อม การอำนวยความสะดวกต่อการค้า และกลไกระงับข้อพิพาท[8]

---

[7] ติดตามความคืบหน้าในการเจรจาและเอกสารความตกลงการค้าเสรีของสหรัฐใน http://www.ustr.gov/

[8] ดูรายละเอียดความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีของสหรัฐได้ใน TDRI(2003), “Thailand-US Free Trade Agreement”,summitted to Thailand-US Business Council American, Chamber of Commerce, US-ASEAN Businss Council. http://www.info.tdri.or.th/

3.3 ความตกลงการค้าเสรีที่ญี่ปุ่นมีส่วนร่วม

3.3.1 ยุทธศาสตร์การค้าเสรีของญี่ปุ่น[9]

ญี่ปุ่นมียุทธศาสตร์การเปิดเสรีการค้าทั้งระดับพหุภาคี ภูมิภาค และทวิภาคี สำหรับการเปิดเสรีในระดับพหุภาคีญี่ปุ่นถือเป็นการเปิดเสรีขั้นต่ำ (Minimum Requirement) ส่วนการทำความตกลงการค้าเสรีระดับภูมิภาคถือเป็นยุทธศาสตร์ใหม่ที่สำคัญของญี่ปุ่นซึ่งในอดีตญี่ปุ่นไม่เคยเจรจาในระดับภูมิภาคหรือทวิภาคีมาก่อน แต่เน้นเฉพาะการเปิดเสรีการค้าระดับพหุภาคีเพียงอย่างเดียว เป้าหมายสำคัญในการเปิดเสรีการค้าระดับภูมิภาคของญี่ปุ่น คือ ต้องการให้เกิดการรวมกลุ่มเศรษฐกิจเอเชียตะวันออก (East Asian regional cooperation) โดยผ่านการทำความตกลงการค้าเสรีกับอาเซียน เกาหลีใต้ และจีน (หรืออาเซียน + 3) และเชื่อมต่อกับไต้หวันและฮ่องกงจนสามารถรวมเป็นกลุ่มเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกในที่สุด รูป 3.3 แสดงยุทธศาสตร์การทำความตกลงการค้าเสรีทวิภาคของญี่ปุ่น

ยุทธศาสตร์ในช่วงเริ่มต้น คือการทำความตกลงการค้าเสรีกับกลุ่มอาเซียน ซึ่งปัจจัยหลักในการผลักดันให้ญี่ปุ่นต้องการทำความตกลงการค้าเสรีญี่ปุ่น-อาเซียนที่สำคัญมี 3 ประการ คือ

- เขตการค้าเสรีญี่ปุ่น-อาเซียนจะช่วยให้อาเซียนกลายเป็นฐานการผลิตและการตลาดที่สำคัญ และช่วยให้ญี่ปุ่นลดความเสี่ยงจากการลงทุนมากเกินไปในประเทศจีนที่ระบบเศรษฐกิจกำลังเติบโตสูง ถือเป็นการกระจายความเสี่ยงโดยลงทุนในอาเซียนพร้อมๆ กับจีน
- การผลิตสินค้าหลายประเภทของญี่ปุ่นต้องผ่านกระบวนการผลิตในหลายประเทศในอาเซียน การจัดทำความตกลงการค้าเสรีญี่ปุ่น-อาเซียน โดยออกแบบกฎแหล่งกำเนิดสินค้าโดยใช้แนวคิด “แหล่งผลิตสินค้าในญี่ปุ่นและอาเซียน” (originated in both Japan and ASEAN) จะทำให้สินค้าหลายประเภทของญี่ปุ่นได้ประโยชน์จากการลดภาษีสินค้านำเข้าที่ลดลง
- ปัจจุบันหลายประเทศพยายามแข่งขันกันเพื่อทำความตกลงการค้าเสรีกับอาเซียน เช่น จีน อินเดีย ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ และสหรัฐอเมริกา ดังนั้น ญี่ปุ่นจึงจำเป็นต้องกำหนดยุทธศาสตร์การค้าระหว่างประเทศเพื่อป้องกันการสูญเสียตลาดจากการที่ประเทศอื่นๆ สามารถทำความตกลงการค้าเสรีกับกลุ่มอาเซียนได้ก่อน

[9] METI (2003) หน้า 297-317

ก่อนจัดทำความตกลงการค้าเสรีญี่ปุ่น-อาเซียน ญี่ปุ่นจะเริ่มจากทำความตกลงการค้าเสรีกับแต่ละประเทศในกลุ่มอาเซียนทีละประเทศ โดยในปัจจุบัน ญี่ปุ่นได้ลงนามในความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีญี่ปุ่น-สิงคโปร์ไปแล้วในปี 2001 (มีผลบังคับเมื่อพฤศจิกายน 2002) และญี่ปุ่นกำลังเจรจาการทำความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีกับไทย ในขณะเดียวกันญี่ปุ่นได้ตั้งคณะทำงานเพื่อจัดทำความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีกับประเทศต่างๆ ในกลุ่มอาเซียน คือ ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และเวียดนาม โดยเมื่อเจรจากับทำความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีกับประเทศต่างๆ ในกลุ่มอาเซียนแล้ว เป้าหมายต่อไปคือการสร้างเขตการค้าเสรีญี่ปุ่น-อาเซียน ซึ่งจะเป็นการลดภาษีสินค้านำเข้าและอุปสรรคการค้าอื่นๆ ระหว่างประเทศญี่ปุ่นและประเทศสมาชิกอาเซียนให้หมดไป ทั้งนี้ ญี่ปุ่นคาดว่าจะได้ประโยชน์จากเขตการค้าเสรีญี่ปุ่น-อาเซียนหลายประการ เช่น รักษาตลาดส่งออกในอาเซียน ส่งเสริมการจัดซื้อจัดจ้างภายในภูมิภาค จัดระบบการกระจายผลผลิตที่เหมาะสมในภูมิภาค และทำให้ผลประกอบการของธุรกิจดีขึ้นจากการลดต้นทุนทางธุรกรรมในการค้าระหว่างประเทศ เป็นต้น

เอกสารยุทธศาสตร์การทำความตกลงการค้าเสรีของญี่ปุ่น (Japan's FTA Strategy)[10] ระบุว่าญี่ปุ่นจะใช้ความตกลงการค้าเสรีญี่ปุ่น-สิงคโปร์ (Japan-Singapore Economic Partnership Agreement: JSEPA) เป็นต้นแบบในการเจรจากับประเทศคู่ค้าอื่นๆ อย่างไรก็ตามการเจรจาดังกล่าวสามารถยืดหยุ่นได้ โดยอาจครอบคลุมประเด็นที่มากกว่าหรือน้อยกว่าความตกลงที่ทำกับสิงคโปร์ (Singapore-plus or Singapore-minus approach) โดยคาดว่าในประเด็นสินค้าเกษตร ญี่ปุ่นจะใช้ความตกลงการค้าเสรีญี่ปุ่น-เม็กซิโกเป็นต้นแบบในการเจรจา

[10] Economic Affairs Bureau, "Japan's FTA Strategy (Summery)" Ministry of Foreign Affairs, October 2002. (http://www.mofa.go.jp/policy/economy/fta/strategy0210.html)

รูปที่ 3.3 ยุทธศาสตร์การทำความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีของประเทศญี่ปุ่น

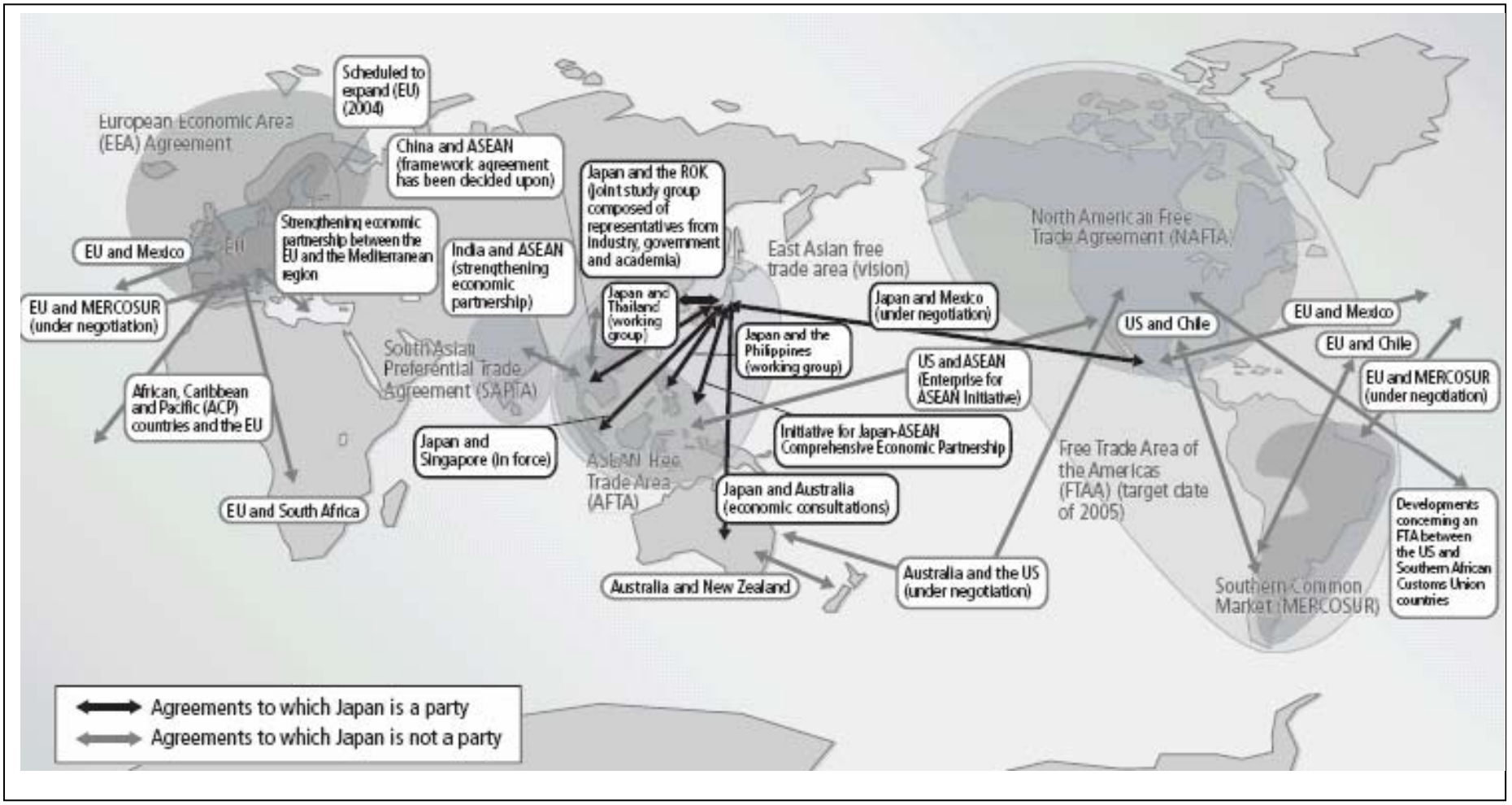

ที่มา: Diplomatic Blue Book 2003 , Ministry of Foreign Affair of Japan. (www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/2003/index.html)

3.3.2 สาระสำคัญของความตกลงการค้าเสรีของญี่ปุ่น[11]

ปัจจุบัน ญี่ปุ่นได้ทำความตกลงการค้าเสรีทวิภาคี 2 ฉบับ คือ ความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีญี่ปุ่น-สิงคโปร์ (Japan and The Republic of Singapore for a New-Age Economic Partnership Agreement: JESPA) ซึ่งลงนามเมื่อวันที่ 13 มกราคม 2002 และความตกลงการค้าเสรีญี่ปุ่น-เม็กซิโก (Japan-Mexico Economic Partnership Agreement) ลงนามในเดือนกันยายน 2004

ความตกลงการค้าเสรีญี่ปุ่น-สิงคโปร์ครอบคลุมร้อยละ 95.8 ของสินค้าที่สองประเทศค้าระหว่างประเทศกัน โดยสิงคโปร์จะลดภาษีสินค้านำเข้าเหลือร้อยละ 0 ทั้งหมดทันทีเมื่อความตกลงบังคับใช้ ในขณะที่สินค้าที่ญี่ปุ่นลดภาษีสินค้านำเข้าให้สิงคโปร์เหลือร้อยละ 0 นั้นครอบคลุมสินค้าเพิ่มขึ้นจากที่ญี่ปุ่นผูกพันกับองค์การการค้าโลก โดยที่ญี่ปุ่นผูกพันลดภาษีสินค้านำเข้ากับองค์การการโลกให้เหลือร้อยละ 0 ครอบคลุมสินค้าร้อยละ 34 ของสินค้าส่งออก ในขณะที่ภายใต้ความตกลงนี้ครอบคลุมสินค้าร้อยละ 77 สินค้าที่มีตารางการลดภาษีเป็นพิเศษคือสินค้า ปิโตรเคมี 10 ชนิด ซึ่งสิงคโปร์จะลดภาษีเหลือร้อยละ 0 ในช่วงปี 2003-2010

สำหรับความตกลงการค้าเสรีญี่ปุ่น-เม็กซิโกมีผลครอบคลุมถึงร้อยละ 99.8 ของสินค้าทั้งหมดที่ค้าขายระหว่างสองประเทศ แต่ยังไม่รวมสินค้าบางประเภท เช่น สับปะรด ขนมหวาน ข้าวสาลี พาสตา และน้ำผลไม้ที่ทำจากสับปะรดหรือแอปเปิล โดยทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องกันว่าจะพิจารณาทบทวนการเปิดตลาดสินค้าเหล่านี้อีกครั้งภายในเวลา 3 ปี ทั้งนี้ ความตกลงการค้าเสรีญี่ปุ่น-เม็กซิโกนี้ถือเป็นความตกลงการค้าเสรีแรกของญี่ปุ่นที่ได้เจรจาเรื่องสินค้าเกษตรซึ่งเป็นสินค้าอ่อนไหวของญี่ปุ่นอย่างจริงจัง โดยครอบคลุมสินค้าเกษตรมากกว่า 300 ชนิด ทั้งนี้ ญี่ปุ่นยอมเปิดตลาดเนื้อสัตว์ โดยเฉพาะเนื้อหมู และสินค้าเกษตรอื่นๆ เช่น มะเขือเทศ ส้ม ไข่ไก่ ไวน์ ยาสูบ สำหรับเนื้อหมูและน้ำส้มนั้น มีข้อตกลงว่าภายในปีที่ 5 หลังจากความตกลงมีผลบังคับใช้ เม็กซิโกจะสามารถส่งออกเนื้อหมูไปญี่ปุ่นได้ 80,000 ตันต่อปี และน้ำส้ม 6,500 ตันต่อปี

ในส่วนของสินค้าอุตสาหกรรม ญี่ปุ่นและเม็กซิโกตกลงว่าจะลดภาษีสินค้านำเข้าสำหรับสินค้าอุตสาหกรรมทั้งหมดภายใน 10 ปี โดยในบางสาขาจะลดลงทันทีเช่น อิเล็กทรอนิกส์ เครื่องใช้ไฟฟ้าในบ้าน สินค้าทุน และรถยนต์ นอกจากนี้ เม็กซิโกตกลงลดภาษีสินค้านำเข้าอุตสาหกรรม อาทิ เหล็กกล้าและรถยนต์ลงประมาณร้อยละ 40 โดยสำหรับเหล็กกล้า เม็กซิโกจะยกเลิกภาษีนำเข้าเหล็กกล้าจากญี่ปุ่นทั้งหมดภายใน 10 ปี และอนุญาตให้นำเข้ารถยนต์จากญี่ปุ่นโดยภาษีร้อยละ 0 เป็นจำนวนประมาณร้อยละ 5 ของตลาดรถยนต์เม็กซิโกภายในปีแรก

[11] ติดตามความคืบหน้าในการเจรจาและเอกสารความตกลงการค้าเสรีของญี่ปุ่นใน http://www.meti.go.jp/english/index.html

ของการบังคับใช้ข้อตกลง และมีเป้าหมายที่จะยกเลิกภาษีนำเข้ารถยนต์จากญี่ปุ่นทั้งหมดภายใน 7 ปี

3.4 ความตกลงทางการค้าเสรีที่จีนมีส่วนร่วม

3.4.1 ยุทธศาสตร์การค้าเสรีของจีน

ยุทธศาสตร์หลักในการเจรจาการค้าเสรีของจีนคือการเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก (WTO) โดยองค์การการค้าโลกรับจีนเข้าเป็นสมาชิกเมื่อพฤศจิกายน 2001 ซึ่งทำให้จีนต้องค่อยๆ ลดอุปสรรคทางการค้าต่างๆ ทั้งที่เป็นภาษีและมิใช่ภาษีลงในช่วงปี 2002-2010

นับจากต้นทศวรรษ 1990s อัตราภาษีเฉลี่ยของจีนลดลงจากประมาณร้อยละ 40 เหลือประมาณร้อยละ 15 อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบกับอัตราภาษีเฉลี่ยของโลก (ร้อยละ 6) นับว่าอัตราภาษีจีนยังค่อนข้างสูง โดยตามพันธะผูกพันกับองค์การการค้าโลก จีนจะลดภาษีสินค้าเกษตรจากภาษีเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 18.9 เหลือร้อยละ 15 (ภาษีนำเข้าสินค้าเกษตรอยู่ในช่วงร้อยละ 0-65) ในด้านสินค้าอุตสาหกรรม จีนจะลดภาษีสินค้าอุตสาหกรรมจากระดับเฉลี่ยร้อยละ 14.8 เหลือร้อยละ 8.9 (ภาษีนำเข้าสินค้าอุตสาหกรรมอยู่ในช่วงร้อยละ 0-47) โดยสินค้าส่วนใหญ่จะลดลงตามข้อผูกพันกับองค์การการค้าโลกในสิ้นปี 2004 และสินค้าที่เหลือไม่เกินสิ้นปี 2010 นอกจากนี้ พันธะผูกพันยังครอบคลุมถึงการค้าบริการ (การเงิน การขนส่งสินค้า ธุรกิจการสื่อสาร และการท่องเที่ยว) ทรัพย์สินทางปัญญา มาตรการเกี่ยวกับมาตรฐานทางเทคนิคและสุขอนามัย และมาตรการปกป้องการค้า[12]

นอกจากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลกแล้ว จีนได้เริ่มมีบทบาทในการเจรจาระดับภูมิภาคและทวิภาคีเพิ่มมากขึ้น โดยมีการทำความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-จีน ความตกลงการค้าเสรีจีน-ฮ่องกง และอยู่ในระหว่างศึกษาความเป็นไปได้ในกรณีความตกลงการค้าเสรีจีน-ออสเตรเลีย[13] และกำลังจะเริ่มเจรจาและศึกษาความเป็นไปได้ของกรอบความตกลงการค้าเสรีจีน-นิวซีแลนด์[14]

---

[12] OECD (2002) pp.747-757

[13] Australian Government Department of Foreign Affairs and Trade (http://www.dfat.gov.au)

[14] China Diary (2004)

3.4.2 สาระสำคัญของความตกลงการค้าเสรีของจีน

เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2002 ได้มีการลงนามความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-จีน โดยมีกรอบความตกลงที่สำคัญคือ กลุ่มอาเซียนและจีนตกลงจะลดภาษีสินค้าพิกัด 01-08[15] และสินค้าเฉพาะ 2 รายการ[16] ตามโปรแกรมการลดภาษีเร่งด่วน (Early harvest) ตั้งแต่มกราคม 2004 และจะลดภาษีเหลือร้อยละ 0 ภายในปี 2006 โดยไทยกับจีนจะลดภาษีพิกัด 07 (ผัก) และ 08 (ผลไม้) จำนวน 116 รายการ[17] ให้เหลือร้อยละ 0 ก่อนโดยเริ่มตั้งแต่ตุลาคม 2003

สำหรับสินค้าพิกัด 09-97 คณะเจรจาอาเซียน-จีน ได้หารือเรื่องรูปแบบการลดภาษีสินค้าเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มสินค้าปกติ (Normal track) จะลดภาษีที่สูงกว่าร้อยละ 20 ให้เหลือร้อยละ 20 ในปี 2005 และลดเหลือร้อยละ 0 ในปี 2010 (สินค้าบางประเภทสามารถขยายเวลาเป็นปี 2012) และกลุ่มสินค้าอ่อนไหว (Sensitive track) ซึ่งยังไม่สามารถสรุปท่าทีที่ชัดเจนได้

ความตกลงการค้าเสรีดังกล่าวนอกจากจะเป็นการลดภาษีสินค้าแล้ว ยังครอบคลุมประเด็นอื่นๆ อีก คือ การเปิดเสรีการค้าบริการซึ่งให้มีการเปิดเสรีแบบค่อยเป็นค่อยไปในสาขาที่ประเทศสมาชิกมีความพร้อม โดยต้องมีการเปิดตลาดมากกว่าที่ตกลงกันในองค์การการค้าโลก โดยมีการจัดทำข้อผูกพันการเปิดตลาดแบบเลือกเปิดเสรีแบบระบุรายการที่เปิดเสรี (Positive-list approach) ทั้งนี้ สำหรับเรื่องการเจรจาด้านการลงทุนยังอยู่ระหว่างการพิจารณาจัดทำร่างความตกลง

นอกจากนี้ จีนและฮ่องกงได้ลงนามความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีจีน-ฮ่องกง (CEPA) เมื่อเดือนพฤษภาคม 2003 โดยความตกลงครอบคลุม 3 ประเด็นคือการเปิดเสรีสินค้า การเปิดเสรีการค้าบริการ และการอำนวยความสะดวกทางการค้าและการลงทุน ในส่วนของการเปิดเสรีสินค้านั้น ภาษีสินค้านำเข้าจากฮ่องกงจะลดลงเหลือร้อยละ 0 ทันทีสำหรับสินค้า 273 ชนิด[18] สำหรับสินค้าอื่นๆ ภาษีจะลดลงประมาณร้อยละ 90 สำหรับสินค้าที่ผลิตในฮ่องกง โดยสินค้าที่เหลือจะลดภาษีเหลือร้อยละ 0 ภายในปี 2006 ในขณะที่การเปิดเสรีการค้าบริการนั้นจีนและ

---

[15] สัตว์มีชีวิต เนื้อสัตว์ ปลาและอาหารทะเล นมและผลิตภัณฑ์นม ผลิตภัณฑ์จากพืชและสัตว์ ผักและผลไม้

[16] ถ่านหินเอนทราไซด์ และถ่านหินโค้ก เซมิโค้ก

[17] พืชผักสดแช่แข็งทุกชนิด มันเส้น มันอัดเม็ด หอม กระเทียม มันฝรั่ง มันสำปะหลัง ถั่วต่างๆ ผลไม้สดหรือแห้งเช่นลำไย ทุเรียน เงาะ กล้วย และแอปเปิ้ล

[18] สินค้ากลุ่มเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ พลาสติก กระดาษ สิ่งทอและเสื้อผ้า ผลิตภัณฑ์เคมี ยา นาฬิกา อัญมณี เครื่องสำอาง และผลิตภัณฑ์เหล็ก

ฮ่องกงตกลงกันจะเปิดเสรีบริการ 18 สาขา ซึ่งมากกว่าที่ประเทศจีนผูกพันกับองค์การการค้าโลก

3.5 ความตกลงทางการค้าเสรีที่ไทยมีส่วนร่วม

3.5.1 ยุทธศาสตร์การค้าเสรีของไทย

รัฐบาลไทยภายใต้การนำของ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ใช้แนวทางการทำความตกลงแบบภูมิภาคและทวิภาคีเป็นยุทธศาสตร์ทางการค้าที่สำคัญ ในปัจจุบันไทยมีส่วนร่วมในกลุ่มการค้าเสรีที่สำคัญ คือ APEC และ AFTA กรอบความร่วมมือ ASEM GMS และ IMT-GT และอยู่ในระหว่างการพิจารณาหรือเจรจากับประเทศต่างๆ ในหลายกรอบ เช่น AFTA-CER ASEAN+3 ASEAN+1 และ BIMST-EC (บังคลาเทศ อินเดีย เมียนมาร์ ศรีลังกา ภูฏาน และเนปาล) ในระดับทวิภาคีไทยกำลังเจรจาจัดทำเขตการค้าเสรีกับ 8 ประเทศ (รูป 3.4 แสดงความตกลงการค้าเสรีที่ไทยมีส่วนร่วม) โดยได้มีการลงนามความตกลงแล้วกับจีน (ตามกรอบอาเซียน-จีน) บาห์เรน อินเดีย ออสเตรเลียและได้ลงนามในกรอบความตกลงกับเปรู ทั้งนี้ ในปี 2547 กำลังมีการเจรจาอย่างจริงจังกับอีก 3 ประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และนิวซีแลนด์

รูปที่ 3.4 ความตกลงการค้าเสรีที่ไทยมีส่วนร่วม

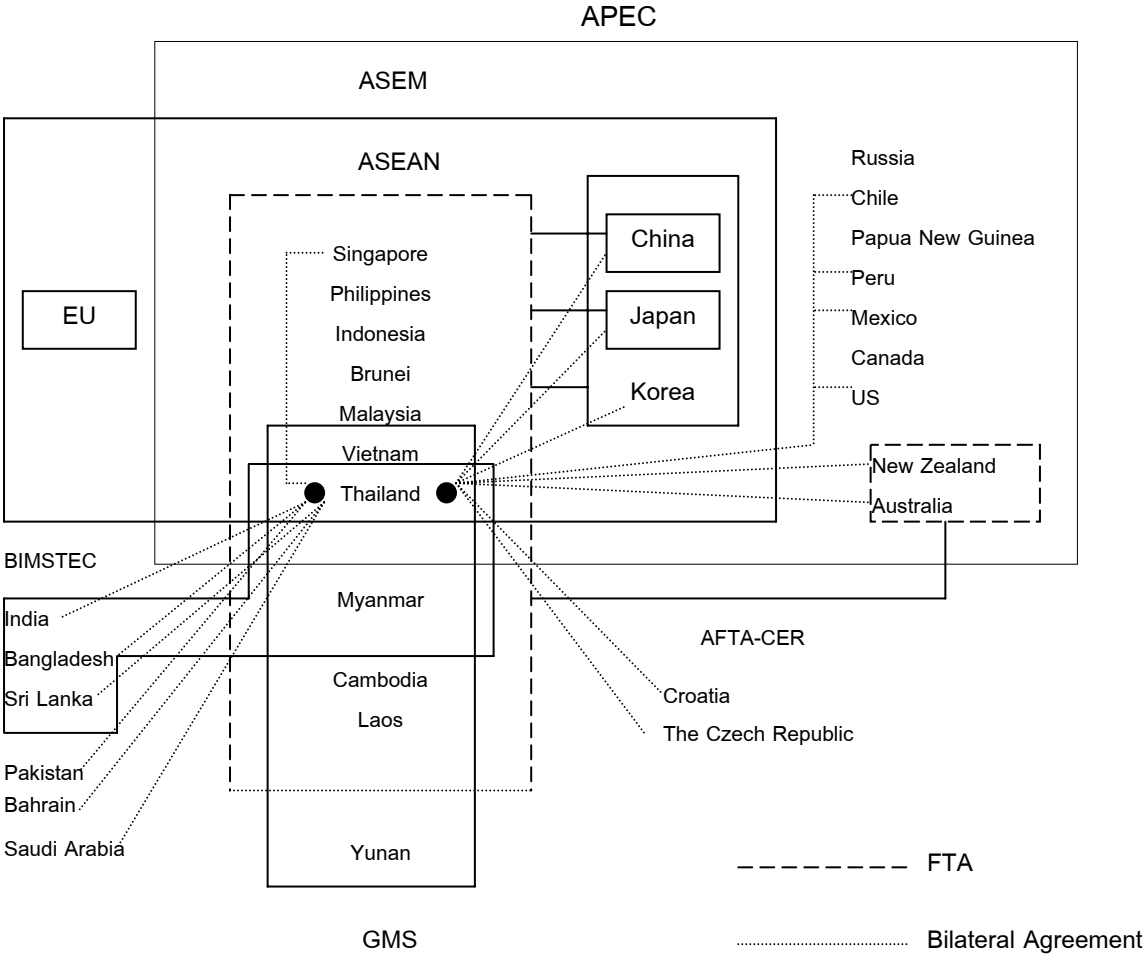

ความตกลงการค้าเสรีที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย

ความตกลงระดับภูมิภาค	ประเภทความร่วมมือ
APEC	ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ
ASEM	ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ
AFTA	เขตการค้าเสรี
AFTA-CER	พันธมิตรทางเศรษฐกิจที่ใกล้ชิด (Closer economic partnership)
ASEAN-China	เขตการค้าเสรี
ASEAN plus one	พันธมิตรทางเศรษฐกิจ (Comprehensive economic partnership)
ASEAN plus three	เขตการค้าเสรี
BIMST-EC	ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ
GMS	ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ
IMT-GT	ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ
ความตกลงทวิภาคี	
ออสเตรเลีย	พันธมิตรทางเศรษฐกิจที่ใกล้ชิด (Closer economic partnership / FTA plus)
บาห์เรน	ความตกลงการค้าเสรี
จีน	ความตกลงการค้าเสรี
ญี่ปุ่น	พันธมิตรทางเศรษฐกิจที่ใกล้ชิด
อินเดีย	ความตกลงการค้าเสรี
สหรัฐอเมริกา	ความตกลงทางการค้าและการลงทุน (Trade and investment framework agreement)
ประเทศที่คาดว่าจะทำความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีในอนาคต (prospect BTAs)	บังคลาเทศ ชิลี โครเอเชีย เม็กซิโก นิวซีแลนด์ ปากีสถาน เปรู เกาหลีใต้ ซาอุดิอาระเบีย สิงคโปร์ แอฟริกาใต้ ศรีลังกา สาธารณรัฐเช็ค

ที่มา: TDRI (2003)

3.5.2 สาระสำคัญของความตกลงการค้าเสรีของไทย[19]

ความตกลงการค้าเสรีของไทยมีเป้าหมายหลัก คือ การลดอุปสรรคทางการค้าระหว่างประเทศคู่ค้า โดยรายละเอียดจะแตกต่างกันระหว่างความตกลง ตามลักษณะของผลประโยชน์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศคู่ค้านั้นๆ โดยสามารถสรุปได้ดังนี้ (ตารางที่ 3.7)

ความตกลงการค้าเสรีไทย-บาห์เรน (มีผลบังคับใช้เมื่อ 29 ธันวาคม 2002)

[19] ติดตามความคืบหน้าในการเจรจาความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีของไทยได้ที่ http://www.thaifta.com/

ไทยและบาห์เรนตกลงจะลดภาษีสินค้าบางส่วนอย่างเร่งด่วนจำนวน 623 รายการ โดยมีอัตราภาษีร้อยละ 0 สำหรับสินค้า 417 รายการ[20] และร้อยละ 3 สำหรับสินค้า 109 รายการ[21] (โดยจะลดเป็นร้อยละ 0 ในปี 2005) สำหรับสินค้าส่วนที่เหลือ 5,000 กว่าชนิด จะจัดเป็น 3 กลุ่ม คือ

- กลุ่มที่สามารถลดลงได้อย่างเร็ว (Fast track) ประกอบด้วยสินค้าร้อยละ 40 โดยตกลงจะลดภาษีสินค้าในกลุ่มนี้เหลือร้อยละ 0 ภายในวันที่ 1 มกราคม 2005
- กลุ่มสินค้าทั่วไป (Normal track) ประกอบด้วยสินค้าร้อยละ 40 โดยตกลงจะลดภาษีสินค้าในกลุ่มนี้เหลือร้อยละ 0 ภายในวันที่ 1 มกราคม 2007
- กลุ่มสินค้าอื่นๆ (Other products) ประกอบด้วยสินค้าร้อยละ 20 โดยตกลงจะลดภาษีสินค้าในกลุ่มนี้เหลือร้อยละ 0 ภายในวันที่ 1 มกราคม 2010

สำหรับการค้าบริการ ทั้งสองประเทศได้เริ่มหารือในสาขาการค้าบริการที่แต่ละฝ่ายให้ความสนใจ โดยไทยให้ความสำคัญกับสาขาก่อสร้างและธุรกิจที่เกี่ยวเนื่อง บริการสุขภาพและท่องเที่ยว ในขณะที่บาห์เรนให้ความสำคัญกับสาขาการเงินและการธนาคาร และบริการโทรคมนาคม

ความตกลงการค้าเสรีไทย-อินเดีย (เริ่มลดภาษี 1 กันยายน 2004)

ในส่วนของการเปิดเสรีสินค้า ไทยและอินเดียตกลงจะลดภาษีสินค้าบางส่วนทันที (Early harvest) โดยจะทยอยลดภาษีแต่ละปีลงในอัตราร้อยละ 50 75 และ 100 ของอัตราภาษีทั่วไป (MFN applied rates) โดยจะเริ่มลดภาษีสินค้าเบื้องต้นที่ตกลงกันไว้รวม 82 รายการ[22] ตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน 2004 การเจรจามีกำหนดจะให้แล้วเสร็จในเดือนมีนาคม 2005 และกำหนดให้เสร็จสมบูรณ์ในปี 2010

สำหรับประเด็นอื่นๆ ในการเจรจา ได้แก่ การค้าบริการและการลงทุนได้ตกลงกำหนดให้ทยอยเปิดเสรีในรายสาขาที่มีความพร้อมก่อน นอกจากนี้ ไทยและอินเดียได้ตกลงแนวทางการเจรจาเพื่อขจัดอุปสรรคทางการค้าระหว่างกัน เช่นเรื่องการอำนวยความสะดวกทางการค้าใน

[20] ได้แก่ข้าว สินค้าหมวดอาหาร น้ำมันสำเร็จรูปและก๊าซธรรมชาติ ผลิตภัณฑ์พลาสติก สิ่งทอ เครื่องนุ่งห่ม อะลูมิเนียม เครื่องปรับอากาศ และเครื่องจักรกล

[21] ได้แก่ รองเท้า สินค้าหมวดอาหารบางรายการ เคมีภัณฑ์ เสื้อผ้าสตรี อัญมณีและเครื่องประดับ รถยนต์ และชิ้นส่วนและอะไหล่ยานยนต์

[22] ได้แก่ อาหารทะเลแปรรูป เกลือ สินแร่ เคมีภัณฑ์ เม็ดพลาสติกและผลิตภัณฑ์ ไม้อัด ไม้บาง อัญมณีและเครื่องประดับ เหล็กและของทำด้วยโลหะ ชิ้นส่วนยานยนต์ อลูมิเนียม เครื่องจักร เครื่องสูบของเหลว เครื่องระบายอากาศ เครื่องปรับอากาศ เครื่องจักรกลการเกษตร อิเล็กทรอนิกส์และอุปกรณ์ไฟฟ้า นาฬิกา เฟอร์นิเจอร์

ด้านต่างๆ เช่น การจัดทำข้อตกลงยอมรับร่วม (Mutual Recognition Arrangement หรือ MRA) พิธีการศุลกากร การออกวีซ่า และการเดินทางของนักธุรกิจ เป็นต้น รวมถึงการลดหรือยกเลิกมาตรกรที่มิใช่ภาษี

ความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-จีน (มีผลบังคับใช้มกราคม 2004)

กลุ่มอาเซียนและจีนตกลงจะลดภาษีสินค้าพิกัด 01-08[23] และสินค้าเฉพาะ 2 รายการ[24] ตามโปรแกรมการลดภาษีเร่งด่วน (Early harvest) ตั้งแต่มกราคม 2004 และจะลดภาษีเหลือร้อยละ 0 ภายในปี 2006 โดยไทยกับจีนจะลดภาษีพิกัด 07-08 (ผักและผลไม้) จำนวน 116 รายการ[25] ให้เหลือร้อยละ 0 ก่อนโดยเริ่มตั้งแต่ตุลาคม 2003 สำหรับสินค้าพิกัด 09-07 คณะเจรจาอาเซียน-จีน ได้หารือเรื่องรูปแบบการลดภาษีสินค้าเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มสินค้าปกติ (Normal track) จะลดภาษีที่สูงกว่าร้อยละ 20 ให้เหลือร้อยละ 20 ในปี 2005 และลดเหลือร้อยละ 0 ในปี 2010 (สินค้าบางประเภทสามารถขยายเวลาเป็นปี 2012) และกลุ่มสินค้าอ่อนไหว (Sensitive track) ซึ่งยังไม่สามารถสรุปท่าทีที่ชัดเจนได้

ประเด็นอื่นๆ ได้แก่ การเปิดเสรีการค้าบริการซึ่งให้มีการเปิดเสรีแบบค่อยเป็นค่อยไปในสาขาที่ประเทศสมาชิกมีความพร้อม โดยต้องมีการเปิดตลาดมากกว่าที่ตกลงกันในองค์การการค้าโลก สำหรับเรื่องการเจรจาด้านการลงทุนยังอยู่ระหว่างการพิจารณาจัดทำร่างความตกลง

ความตกลงการค้าเสรีไทย-เปรู

ไทยและเปรูได้ลงนามในกรอบความตกลงว่าด้วยการเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้นเมื่อตุลาคม 2003 และเริ่มการเจรจาต้นปี 2004 และคาดว่าจะแล้วเสร็จภายในปี 2005 โดยเขตการค้าเสรีไทย-เปรู จะมีผลสมบูรณ์ภายในปี 2015 ผลการประชุมคณะเจรจาครั้งที่ 1 สรุปได้ว่า ไทยและเปรูจะลดภาษีครอบคลุมสินค้าทุกรายการและจะลดเหลือร้อยละ 0 ภายในปี 2015 ยกเว้นสินค้าที่มีความอ่อนไหวจะพิจารณาเป็นรายการไป ซึ่งฝ่ายไทยเสนอว่าควรให้มีให้น้อยที่สุด โดยประเด็นในการเจรจาการเปิดเสรีการค้าสินค้าได้แก่ การเปิดตลาด กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า สินค้าเกษตร มาตรการสุขอนามัย มาตรการปกป้อง และการอำนวยความสะดวกการค้า

---

[23] สัตว์มีชีวิต เนื้อสัตว์ ปลาและอาหารทะเล นมและผลิตภัณฑ์นม ผลิตภัณฑ์จากพืชและสัตว์ ผักและผลไม้

[24] ถ่านหินเอนทราไซต์ และถ่านหินโค้ก เซมิโค้ก

[25] พืชผักสดแช่แข็งทุกชนิด มันเส้น มันอัดเม็ด หอม กระเทียม มันฝรั่ง มันสำปะหลัง ถั่วต่างๆ ผลไม้สดหรือแห้งเช่นลำไย ทุเรียน เงาะ กล้วย และแอปเปิ้ล

ประเด็นอื่นๆ ได้แก่ การเปิดเสรีการค้าบริการซึ่งทั้งสองฝ่ายเห็นว่าควรเน้นด้านความร่วมมือและการอำนวยความสะดวกเพื่อให้มีการขยายการค้าบริการ เช่น การขนส่ง และการท่องเที่ยว เป็นต้น สำหรับประเด็นด้านการลงทุน ฝ่ายไทยเห็นว่าเป็นสิ่งสำคัญของการทำความตกลงเสรีทวิภาคี เพื่อที่จะดึงดูดการลงทุน ขอบเขตการเจรจาจึงควรมุ่งที่จะส่งเสริมการลงทุนระหว่างกัน ทั้งในด้านความร่วมมือและการอำนวยความสะดวก ในเบื้องต้น ควรมีความเข้าใจกฎหมายการลงทุนของกันและกัน จึงควรมีการแลกเปลี่ยนข้อมูล และตั้งหน่วยงานที่จะเป็นศูนย์ประสานงานขึ้น กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศระบุว่าประชุมครั้งที่สองในเดือนเมษายน 2004 นี้ ทั้งนี้ ได้กำหนดเป้าหมายที่จะสรุปผลการเจรจาภายในเดือนมิถุนายน 2005

ความตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย(มีผลบังคับใช้มกราคม 2005)

ไทยและออสเตรเลียลงนามในความตกลงเปิดเสรีการค้าทวิภาคีไทย – ออสเตรเลีย ในเดือนกรกฎาคมปี 2004 ความตกลงดังกล่าวถือเป็นความตกลงเปิดเสรีการค้าทวิภาคีฉบับแรกของประเทศไทยที่ครอบคลุมในทุกเรื่อง (Comprehensive) ความตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลียจะมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2005

ออสเตรเลียตกลงจะลดภาษีสินค้านำเข้าเป็นร้อยละ 0 สำหรับสินค้ากว่าร้อยละ 83 ของรายการสินค้าทั้งหมดทันทีเมื่อความตกลงมีผลบังคับใช้[26] สำหรับรายการที่เหลือทั้งหมดจะลดภาษีเป็นศูนย์ภายในปี 2010 ยกเว้นเสื้อผ้าสำเร็จรูป ออสเตรเลียจะค่อยๆทยอยลดภาษีให้เป็นศูนย์ภายในปี 2015 ในขณะที่ไทยตกลงจะลดภาษีสินค้านำเข้าเหลือร้อยละ 0 สำหรับสินค้าที่นำเข้าจากออสเตรเลียเกือบร้อยละ 50 ของรายการสินค้าทั้งหมด เมื่อความตกลงมีผลบังคับใช้ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสินค้าวัตถุดิบที่ไทยต้องนำเข้า[27] และจะทยอยลดภาษีสินค้านำเข้าเหลือร้อยละ 0 สำหรับสินค้าที่เหลืออีกร้อยละ 45 ภายในปี 2010 ส่วนที่เหลือเป็นสินค้าอ่อนไหวจะทยอยลดภาษีสินค้านำเข้าเหลือร้อยละ 0 ในปี 2015-2020

ประเด็นอื่นๆ ได้แก่การเปิดเสรีการค้าบริการและการลงทุน โดยจะครอบคลุมธุรกิจบริการทุกประเภท ซึ่งจะเจรจาเปิดเสรีในธุรกิจบริการที่พร้อมทุกๆ 3 ปี นอกจากนี้ ไทยและออสเตรเลียจะร่วมมือกันพัฒนาในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวกับการค้าให้มีความโปร่งใสและสนับสนุนให้การค้าระหว่างสองประเทศมีความคล่องตัวมากขึ้น และร่วมมือกันแก้ไขมาตรการด้านสุขภาพอนามัยพืชและสัตว์

[26] เช่นเดิม สินค้าผักและผลไม้สด สับปะรดกระป๋องและน้ำสับปะรด อาหารสำเร็จรูป กระดาษ อัญมณีและเครื่องประดับ รถยนต์ขนาดเล็กและรถปิกอัพ

[27] เช่น สินแร่ เชื้อเพลิง เคมีภัณฑ์ หนังดิบและหนังฟอก

ความตกลงการค้าเสรีไทย-สหรัฐอเมริกา

การเจรจาความตกลงการค้าเสรีไทย-สหรัฐอเมริกาเริ่มในเดือนมิถุนายน 2004 โดยในเบื้องต้นคาดว่าจะมีการประชุมอย่างเป็นทางการประมาณ 6-8 ครั้ง จากเอกสารความคืบหน้าในการจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-สหรัฐของกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ[28] ระบุว่าความตกลงการค้าเสรีไทย-สหรัฐฯ จะครอบคลุมประเด็นต่างๆ ที่สำคัญได้แก่ การเปิดเสรีการค้าสินค้า การเปิดเสรีการค้าบริการ การลงทุน การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา โดย คาดว่าสหรัฐจะให้ความสำคัญกับเรื่องพิธีการทางศุลกากร การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา การพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ยานยนต์ และการค้าบริการเป็นสำคัญ ในขณะที่ไทยจะผลักดันเรื่องการเข้าสู่ตลาดสินค้าเกษตร การเปิดเสรีบริการ เช่น การเปิดตลาดแก่ร้านอาหารไทยในสหรัฐฯ การส่งเสริมให้คนสหรัฐฯ มาใช้บริการด้านการแพทย์ในประเทศไทย เป็นต้น โดยประเด็นอ่อนไหวในการเจรจาระหว่างไทย-สหรัฐคือ สินค้าเกษตร สิ่งทอ และบริการบางประเภท เช่นการเงินและโทรคมนาคม การจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ และการลงทุน

ความตกลงการค้าเสรีไทย-ญี่ปุ่น

การเจรจาเริ่มต้นครั้งแรกเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2004 และมีเป้าหมายว่าจะเสร็จสิ้นในเดือนธันวาคม 2004 โดยในการเจรจาครั้งแรกสรุปได้ว่า ไทยได้เสนอรูปแบบการลดภาษีโดยแบ่งสินค้าออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

- Early Harvest จะลดภาษีเป็นร้อยละ 0 ทันทีที่ความตกลงมีผลบังคับใช้
- Normal List ฝ่ายไทยจะลดภาษีเป็นร้อยละ 0 ในช่วงปี 2005-2012 และฝ่ายญี่ปุ่นในช่วงปี 2005-2007 และ
- Sensitive List กรอบระยะเวลาในการลดภาษีและอัตราภาษีสุดท้ายของสินค้าในกลุ่มนี้จะขึ้นอยู่กับการเจรจา โดยกรอบการเจรจาเรื่องภาษีเกษตรและความร่วมมือด้านเกษตรดำเนินไปภายใต้คณะทำงานร่วมด้านเกษตรที่จัดตั้งขึ้น

ในส่วนของกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า (RoOs) ทั้งสองฝ่ายเห็นชอบในหลักการโดยการยอมรับเงื่อนไขการพิจารณาแหล่งกำเนิดสินค้าใน 3 หลักการสำคัญ ได้แก่ (1) การผลิตภายในประเทศทั้งหมด (Wholly obtained) (2) การเปลี่ยนแปลงพิกัดศุลกากร (Change in Tariff Classification: CTC) แต่ยังมีความแตกต่าง คือ ญี่ปุ่นต้องการให้ใช้พิกัด HS 4 หลัก

[28] กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ (2547) “สรุปสถานะความคืบหน้าการจัดทำเขตการค้าเสรีของ ไทยในระดับทวิภาคีและภูมิภาค” (http://www.dtn.moc.go.th/)

ขณะที่ไทยเสนอให้ใช้ 6 หลัก และ (3) การเปลี่ยนแปลงมูลค่าเพิ่ม (Value-added rule) ญี่ปุ่นเสนอให้ใช้
สัดส่วนร้อยละ 60 ซึ่งใช้ภายใต้โครงการ GSP และความตกลงการค้าเสรีญี่ปุ่น-ออสเตรเลีย (JSEPA) ส่วนไทยเสนอให้ใช้สัดส่วนร้อยละ 40

ความตกลงการค้าเสรีไทย-นิวซีแลนด์

ในการหารือระหว่างนายกรัฐมนตรีไทยและนิวซีแลนด์ ระหว่างการประชุมผู้นำเขตเศรษฐกิจเอเปค เมื่อตุลาคม 2003 ทั้งสองฝ่ายเห็นชอบให้ทำการศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการทำความตกลงระหว่างสองประเทศ (Closer Economic Partnership) โดยการทำความตกลงการค้าเสรีไทย-นิวซีแลนด์เริ่มเจรจาเดือนมิถุนายน 2004 คาดว่าจะสรุปผลในเดือนพฤศจิกายน 2004 และคาดว่าจะมีการลงนามในต้นปี 2005

ตารางที่ 3.3 ข้อตกลงทวิภาคีของสหรัฐอเมริกา (U.S. Bilateral Agreement)

ประเทศคู่ค้า	ข้อตกลง
I. ข้อตกลงที่มีผลบังคับใช้แล้ว	
Albania	- Agreement on Bilateral Trade Relations (May 14, 1992) - Bilateral Investment Treaty (January 4, 1998)
Argentina	- Private Courier Mail Agreement (May 25, 1989) - Bilateral Investment Treaty (October 20, 1994)
Armenia	- Agreement on Bilateral Trade Relations (April 7, 1992) - Bilateral Investment Treaty (March 29, 1996)
Australia	- Settlement on Leather Products Trade (November 25, 1996) - Understanding on Automotive Leather Subsidies (June 20, 2000)
Azerbaijan	- Agreement on Bilateral Trade Relations (April 21, 1995) - Bilateral Investment Treaty (August 2, 2001)
Bahrain	- Bilateral Investment Treaty (May 30, 2001)
Bangladesh	- Bilateral Investment Treaty (July 25, 1989)
Belarus	- Agreement on Bilateral Trade Relations (February 16, 1993) - Agreement regarding Imports of Certain Fiberglass Fabric (February 17, 2000)
Bolivia	- Bilateral Investment Treaty (June 6, 2001)
Brazil	- Memorandum of Understanding between the Government of Brazil and the Government of the United States Concerning Trade Measures in the Automotive Sector (March 16, 1998)
Bulgaria	- Agreement on Trade Relations (November 22, 1991) - Bilateral Investment Treaty (June 2, 1994) - Agreement Concerning Intellectual Property Rights (July 6, 1994)
Cambodia	- Agreement Between the United States of America and the Kingdom of Cambodia on Trade Relations and Intellectual Property Rights Protection (October 8, 1996) - Agreement on Trade in Textiles and Textile Products (1999) - Agreement on Trade in Textiles and Textile Products (January 1, 2002)

Cameroon	- Bilateral Investment Treaty (April 6, 1989)
Canada	- Agreement on Salmon & Herring (May 11, 1993) - Agreement Regarding Tires (May 25, 1993) - Memorandum of Understanding on Provincial Beer Marketing Practices (August 5, 1993) - Agreement on Ultra-High Temperature Milk (September 1993) - Agreement on Beer Market Access in Quebec and British Columbia Beer Antidumping Cases (April 4, 1994) - Agreement on Salmon & Herring (April 1994) - Agreement on Barley Tariff-Rate Quota (September 8, 1997) - Record of Understanding on Agriculture (December 1998) - Agreement on Magazines (Periodicals) (May 1999) - Agreement on Implementation of the WTO Decision on Canada's Dairy Support Programs (December 1999)
China	- Accord on Industrial and Technological Cooperation (January 12, 1984) - Memorandum of Understanding on the Protection of Intellectual Property Rights (January 17,1992) - Memorandum of Understanding on Prohibiting Import and Export in Prison Labor Products (June 18, 1992) - Memorandum of Understanding Concerning Market Access (October 10, 1992) - Agreement on Trade Relations Between the United States of America and the People's Republic of China (signed July 7, 1979; entered into force February 1, 1980; renewed February 1, 2001) - Agreement on Providing Intellectual Property Rights Protection (February 26, 1995) - Report on China's Measures to Enforce Intellectual Property Protections and Other Measures (June 17, 1996) - Interim Agreement on Market Access for Foreign Financial Information Companies (Xinhua) (October 24, 1997) - Agreement to Strengthen Space Launch Trade Terms (October 27, 1997) - Bilateral Agriculture Agreement (April 10, 1999)
Colombia	- Memorandum of Understanding on Trade in Bananas (January 9, 1996)
Congo, Democratic Republic of the (formerly Zaire)	- Bilateral Investment Treaty (July 28, 1989)
Congo, Republic of the	- Bilateral Investment Treaty (August 13, 1994)
Costa Rica	- Memorandum of Understanding on Trade in Bananas (January 9, 1996)
Croatia	- Memorandum of Understanding on Intellectual Property Rights (May 26, 1998) - Bilateral Investment Treaty (June 20, 2001)
Czech Republic	- Agreement on Bilateral Trade Relations (April 12, 1990) - Bilateral Investment Treaty (December 19, 1992)
Ecuador	- Agreement on Intellectual Property Rights Protection (October 15, 1993) - Bilateral Investment Treaty (May 11, 1997)
Egypt	- Bilateral Investment Treaty (June 27, 1992)
Estonia	- Bilateral Investment Treaty (February 16, 1997)
European Union	- Wine Accord (July 1983) - Agreement for the Conclusion of Negotiations Between the United States and the European Community under GATT Article XXIV:6 (January 30, 1987) - Agreement on Exports of Pasta with Settlement, Annex and Related Letter (September 15, 1987) - Agreement on Canned Fruit (updated) (April 14, 1992) - Agreement Concerning the Application of the GATT Agreement on Trade in Civil Aircraft (July 17, 1992) - Agreement on Meat Inspection Standards (November 13, 1992) - Corn Gluten Feed Exchange of Letters (December 4 and 8, 1992) - Malt-Barley Sprouts Exchange of Letters (December 4 and 8, 1992) - Oilseeds Agreement (December 4 and 8, 1992) - Agreement on Recognition of Bourbon Whiskey and Tennessee Whisky as

	Distinctive U.S. Products (March 28, 1994) - Memorandum of Understanding on Government Procurement (April 15, 1994) - Letter on Financial Services Confirming Assurances to Provide Full MFN and National Treatment (July 14, 1995) - Agreement on EU Grains Margin of Preference (signed July 22, 1996; retroactively effective December 30, 1995) - Exchange of Letters Concerning Implementation of the Marrakesh Agreement Establishing the World Trade Organization and Related Matters (June 26, 1996) - Exchange of Letters between the United States of America and the European Community on a Settlement for Cereals and Rice, and Accompanying Exchange of Letters on Rice Prices (July 22, 1996) - Agreement for the Conclusion of Negotiations between the United States of America and the European Community under GATT Article XXIV:6, and Accompanying Exchange of Letters (signed July 22, 1996; retroactively effective December 30, 1995) - Tariff Initiative on Distilled Spirits (February 28, 1997) - Agreement on Global Electronic Commerce (December 9, 1997) - Agreed Minute on Humane Trapping Standards (December 18, 1997) - Agreement on Mutual Recognition Between the United States of America and the European Community (signed May 18, 1997; entered into force December 1, 1998) - Agreement between the United States and the European Community on Sanitary Measure to Protect Public and Animal Health in Trade in Live Animals and Animal Products (July 20, 1999) Understanding on Bananas (April 11, 2001) - Agreement on the Mutual Acceptance of Oenological Practices (December 18, 2001)
Georgia	- Agreement on Bilateral Trade Relations (August 13, 1993) - Bilateral Investment Treaty (August 17, 1997)
Grenada	- Bilateral Investment Treaty (March 3, 1989)
Honduras	- Memorandum of Understanding on Worker Rights (November 15, 1995) - Bilateral Investment Treaty (July 11, 2001)
Hungary	- Agreement on Trade Relations (July 7, 1978) - Agreement on Intellectual Property Rights Protection (September 29, 1993) - Agreement on Comprehensive Trade Package on Tariff Reduction (April, 2002)
India	- Agreement Regarding Indian Import Policy for Motion Pictures (February 5, 1992) - Reduction of Tariffs on In-Shell Almonds (May 27, 1992) - Agreement on Intellectual Property Rights Protection (March 1993) - Agreement on Import Restrictions (December 28, 1999) - Agreement on Textile Tariff Bindings (September 15, 2000)
Indonesia	- Conditions for Market Access for Films and Videos into Indonesia (April 1992)
Israel	- U.S.-Israel Free Trade Agreement (August 19, 1985) - U.S.-Israel Agreement on Trade in Agriculture (December 4, 1996) - U.S.-Israel Agreement on Almonds and Certain Other Agricultural Trade Issues (November 30, 1997)
Jamaica	- Agreement on Intellectual Property (February 1994) - Bilateral Investment Treaty (March 7, 1997)
Japan	- Market-Oriented Sector-Selective (MOSS) Agreement on Medical Equipment and Pharmaceuticals (January 9, 1986) - Exchange of Letters Regarding Tobacco (October 6, 1986) - Science and Technology Agreement (June 20, 1988; extended June 16, 1993) - Measures Concerning Cellular Telephone and Third Party Radio System Telecommunications Issues (June 28, 1989) - Procedures to Introduce Supercomputers (June 15, 1990) - Measures Relating to Wood Products (June 15, 1990) - Policies and Procedures Regarding Satellite Research and Development/ Procurement (June 15,1990) - Policies and Procedures Regarding International Value-Added Network Services and Network Channel Terminating Equipment (July 31, 1990) - Joint Announcement on Amorphous Metals (September 21, 1990)

	- Measures Further to 1990 Policies and Procedures regarding International Value-Added Network Services (April 27, 1991) - Measures Regarding International Value-Added Network Services Investigation Mechanisms (June 25, 1991) - U.S.-Japan Major Projects Arrangement (July 31, 1991; originally negotiated 1988) - Measures Related to Japanese Public Sector Procurement of Computer Products and Services (January 22, 1992) - U.S.-Japan Framework for a New Economic Partnership (July 10, 1993) - Exchange of Letters Regarding Apples (September 13, 1993) - U.S.-Japan Public Works Agreement (January 18, 1994) - Mutual Understanding on Intellectual Property Rights between the Japanese Patent Office and the U.S. Patent and Trademark Office (January 20, 1994) - Exchange of Letters Regarding Implementation of the Measures Regarding Cellular Telephone and Third-Party Radio Systems (March 12, 1994) - Rice (April 15, 1994) - Harmonized Chemical Tariffs (April 15, 1994) - Copper (April 15, 1994) - Market Access (April 15, 1994) - Actions to be Taken by the Japanese Patent Office and the U.S. Patents and Trademark Office pursuant to the January 20, 1994, Mutual Understanding on Intellectual Property Rights (August 16, 1994) - Measures by the Government of the United States and the Government of Japan Regarding Insurance (October 11, 1994) - Measures on Japanese Public Sector Procurement of Telecommunications Products and Services (November 1, 1994) - Measures Related to Japanese Public Sector Procurement of Medical Technology Products and Services (November 1, 1994) - Measures Regarding Financial Services (February 13, 1995) - Policies and Measures Regarding Inward Direct Investment and Buyer-Supplier Relationships (June 20, 1995) - Exchange of Letters on Financial Services (July 26 and 27, 1995) - Interim Understanding for the Continuation of Japan-U.S. Insurance Talks (September 30, 1996) - U.S.-Japan Insurance Agreement (December 24, 1996) - Japan's Recognition of U.S.-Grademarked Lumber (January 13, 1997) - Resolution of WTO dispute with Japan on Sound Recordings (January 13, 1997) - National Policy Agency Procurement of VHF Radio Communications System (March 31, 1997) - U.S.-Japan Enhanced Initiative on Deregulation and Competition Policy (June 19, 1997) - U.S.-Japan Agreement on Distilled Spirits (December 17, 1997) - First Joint Status Report on Deregulation and Competition Policy (May 29, 1998) - U.S.-Japan Joint Report on Investment (April 28, 1999) - Second Joint Status Report on Deregulation and Competition Policy (May 3, 1999) - U.S.-Japan Agreement on NTT Procurement Procedures (July 1, 1999) - Third Joint Status Report on Deregulation and Competition Policy (July 19, 2000) - Fourth Joint Status Report on Deregulation and Competition Policy (June 30, 2001) - U.S.-Japan Economic Partnership for Growth (June 30, 2001) - First Report to the Leaders on the U.S.-Japan Regulatory Reform and Competition Policy Initiative (June 25, 2002)
Jordan	- Agreement Between U.S. and Hashemite Kingdom of Jordan on the Establishment of a Free Trade Area (December 17, 2001)
Kazakstan	- Agreement on Bilateral Trade Relations (February 18, 1993) - Bilateral Investment Treaty (January 12, 1994)
Korea	- Record of Understanding on Intellectual Property Rights (August 28, 1986) - Agreement on Access of U.S. Firms to Korea's Insurance Markets (August 28, 1986) - Record of Understanding Concerning Market Access for Cigarettes (May 27, 1988; amended October 16, 1989)

	- Agreement Concerning the Korean Capital Market Promotion Law (September 1, 1988) - Agreement on the Importation and Distribution of Foreign Motion Pictures(December 30, 1988) - Agreement on Market Access for Wine and Wine Products (January 18, 1989) - Investment Agreement (May 19, 1989) - Agreement on Liberalization of Agricultural Imports (May 25, 1989) - Record of Understanding on Telecommunications (January 23, 1990) - Record of Understanding on Telecommunications (February 15, 1990) - Exchange of Letters Regarding the 1986 Intellectual Property Rights Agreement: Product Pipeline Protection (February 22, 1990) - Record of Understanding on Beef (March 21, 1990) - Exchange of Letters on Beef (April 26 and 27, 1990) - Agreement on Wine Access (December 19, 1990) - Record of Understanding on Telecommunications (February 7, 1991) - Agreement on International Value-Added Services (June 20, 1991) - Understanding on Telecommunications (February 17, 1992) - Exchange of Letters Relating to Korea Telecom Company's Procurement of AT&T Switches (March 31, 1993) - Beef Agreements (June 26, 1993; December 29, 1993) - Record of Understanding on Agricultural Market Access in the Uruguay Round (December 13, 1993) - Exchange of Letters on Telecommunications Issues Relating to Equipment Authorization and - Korea Telecom Company's Procurement (March 29, 1995) - Agreement on Steel (July 14, 1995) - Shelf-Life Agreement (July 20, 1995) - Revised Cigarette Agreement (August 25, 1995) Memorandum of Understanding to Increase Market Access for Foreign Passenger Vehicles in Korea (September 28, 1995) Exchange of Letters on Implementation of the 1992 Telecommunications Agreement (April 12, 1996) Korean Commitments on Trade in Telecommunications Goods and Services (July 23, 1997) Agreement on Korean Motor Vehicle Market (October 20, 1998) Exchange of Letters Regarding Tobacco Sector Related Issues (June 14, 2001) Exchange of Letters on Data Protection (March 12, 2002)
Kyrgyzstan	Agreement on Bilateral Trade Relations (August 21, 1992) Bilateral Investment Treaty (January 12, 1994)
Laos	Exchange of notes extending bilateral agreement on Trade in Textiles and Textile Products (August 4, 2000)
Latvia	Agreement on Trade & Intellectual Property Rights Protection (January 20, 1995) Bilateral Investment Treaty (December 26, 1996)
Lithuania	Bilateral Investment Treaty (November 22, 2001)
Macedonia	Exchange of notes extending bilateral agreement on Trade in Textiles and Textile Products (June 2, 2000) Memorandum of Understanding Establishing Outward Processing Program (September 1999)
Mexico	Agreement with Mexico on Tire Certification (March 8, 1996) Memorandum of Understanding Between the United States and Mexico Regarding Areas of Food and Agriculture Trade (April 4, 2002)
Moldova	Agreement on Bilateral Trade Relations (July 2, 1992) Bilateral Investment Treaty (November 25, 1994)
Mongolia	Agreement on Bilateral Trade Relations (January 23, 1991) Bilateral Investment Treaty (January 1, 1997)
Morocco	Bilateral Investment Treaty (May 29, 1991)
Nepal	Exchange of notes extending bilateral agreement on Trade in Textiles and Textile Products (July 13, 2000)

Nicaragua	Bilateral Intellectual Property Rights Agreement with Nicaragua (December 22, 1997)
Norway	Agreement on Procurement of Toll Equipment (April 26, 1990)
Panama	Bilateral Investment Treaty (May 30, 1991) Agreement on Bilateral Trade Relations (1994)
Paraguay	Memorandum of Understanding on Intellectual Property Rights (November 17, 1998)
Peru	Memorandum of Understanding on Intellectual Property Rights (May 23, 1997)
Philippines	Protection and Enforcement of Intellectual Property Rights (April 6, 1993) Agreement regarding Pork and Poultry Meat (February 13, 1998)
Poland	Business and Economic Treaty (August 6, 1994) Bilateral Investment Treaty (August 6, 1994) Agreement on Comprehensive Trade Package on Tariff Reduction (September, 2002)
Romania	Agreement on Bilateral Trade Relations (April 3, 1992) Bilateral Investment Treaty (January 15, 1994) Memorandum of Understanding Establishing Outward Processing Program (September 1999)
Russia	Trade Agreement Concerning Most Favored Nation and Nondiscriminatory Treatment (June 17, 1992) Joint Memorandum of Understanding on Market Access for Aircraft (January 30, 1996) Agreed Minutes regarding exports of poultry products from the United States to Russia (March 15, March 25, and March 29, 1996) Protocol of the Negotiations between the Experts of Russia and the United States of America on the Issue of U.S. Poultry Meat Imports into the Russian Federation (March 31, 2002) Agreement on Russian Firearms & Ammunition (April 3, 1996) Exchange of notes extending bilateral agreement on Trade in Textiles and Textile Products (December 15, 2000)
Senegal	Bilateral Investment Treaty (October 25, 1990)
Singapore	Agreement on Intellectual Property Rights Protection (April 27, 1987)
Slovakia	Agreement on Bilateral Trade Relations (April 12, 1990) Bilateral Investment Treaty (December 19, 1992)
Sri Lanka	Agreement on the Protection and Enforcement of Intellectual Property Rights (September 20, 1991) Bilateral Investment Treaty (May 1, 1993)
Suriname	Agreement on Bilateral Trade Relations (1993)
Switzerland	Exchange of Letters on Financial Services (November 9 and 27, 1995)
Taiwan	Agreement on Customs Valuation (August 22, 1986) Agreement on Export Performance Requirements (August 1986) Agreement Concerning Beer, Wine, and Cigarettes (1987) Agreement on Turkeys and Turkey Parts (March 16, 1989) Agreement on Beef (June 18, 1990) Agreement on Intellectual Property Protection (June 5, 1992) Agreement on Intellectual Property Protection (Trademark) (April 1993) Agreement on Intellectual Property Protection (Copyright) (July 16, 1993) Agreement on Market Access (April 27, 1994) Telecommunications Liberalization by Taiwan (July 19, 1996) U.S.-Taiwan Medical Device Issue: List of Principles (September 30, 1996) Agreement on Market Access (February 20, 1998) Understanding on Government Procurement (August 23, 2001)
Tajikistan	Agreement on Bilateral Trade Relations (November 24, 1993)
Thailand	Agreement on Cigarette Imports (November 23, 1990) Agreement on Intellectual Property Protection and Enforcement (December 19, 1991) Agreement on Trade in Textiles and Textile Products (1997)
Trinidad and Tobago	Agreement on Intellectual Property Protection and Enforcement (September 26, 1994) Bilateral Investment Treaty (December 26, 1996)
Tunisia	Bilateral Investment Treaty (February 7, 1993)
Turkey	Bilateral Investment Treaty (May 18, 1990) WTO Settlement Concerning Taxation of Foreign Film Revenues (July 14, 1997)

Turkmenistan	Agreement on Bilateral Trade Relations (October 25, 1993)
Ukraine	Agreement on Bilateral Trade Relations (June 23, 1992) Bilateral Investment Treaty (November 16, 1996) Agreement on Trade in Textiles and Textile Products (1997)
Uzbekistan	Agreement on Bilateral Trade Relations (January 13, 1994)
Vietnam	Agreement between the United States and Vietnam on Trade Relations (December 10, 2001) Copyright Agreement (June 27, 1997)
II. ข้อตกลงที่ลงนามเรียบร้อยแล้วแต่ยังไม่มีผลบังคับใช้	
Belarus	Bilateral Investment Treaty (signed January 15, 1994; pending exchange of instruments)
El Salvador	Bilateral Investment Treaty (signed March 10, 1999; pending exchange of instruments)
Estonia	Trade and Intellectual Property Rights Agreement (April 19, 1994; requires approval by Estonian legislature)
Jordan	Bilateral Investment Treaty (signed July 2, 1997; pending exchange of instruments)
Laos	Bilateral Trade Agreement (initialed August 13, 1997)
Lithuania	Trade and Intellectual Property Rights Agreement (April 26, 1994; requires approval by Lithuanian legislature)
Nicaragua	Bilateral Investment Treaty (signed July 1, 1995; pending ratification by both parties and exchange of instruments of ratification.)
Russia	Bilaterall Investment Treaty (signed June 17, 1992; pending approval by Russian Parliament and exchange of instruments of ratification)
Uzbekistan	Bilateral Investment Treaty (signed December 16, 1994; pending exchange of instruments)

ที่มา: Annex 3 ใน Trade Policy Agenda (USTR 2004) (http://www.ustr.gov)

ตารางที่ 3.4 สรุปสาระสำคัญความตกลงการค้าเสรีสหรัฐ-ชิลี, สหรัฐ-สิงคโปร์ และสหรัฐ-ออสเตรเลีย ในส่วนการค้าสินค้า (Trade in goods)

U.S.-Chile FTA	U.S.-Singapore FTA	U.S-Australia
Consumer and Industrial Products • More than 85% of bilateral trade in consumer and industrial products becomes duty-free immediately upon entry into force of the Agreement, with most remaining tariffs eliminated within four years. • Chile's "luxury tax" on automobiles will be phased out over 4 years. In the meantime, the number of vehicles to which this tax applies will be sharply reduced as soon as the Agreement takes effect. • Textiles and apparel will be duty-free immediately if they meet the Agreement's rule of origin, promoting new opportunities for U.S. and Chilean fiber, yarn, fabric and	• Most U.S. tariffs on Singaporean goods will be eliminated immediately upon entry into force of the Agreement, with remaining tariffs phased out over 3-10 years. • Singapore guarantees zero tariffs immediately on all U.S. products. • Textiles and apparel will be duty-free immediately if they meet the Agreement's rule of origin, promoting new opportunities for U.S. and Singaporean fiber,	**Industrial Products** • More than 99 percent of U.S. exports of manufactured goods to Australia will become duty-free *immediately* upon entry into force of the Agreement. Manufactured goods currently account for 93 percent of total U.S. goods exports to Australia • This is the most significant immediate reduction of industrial tariffs ever achieved in a U.S. free trade agreement, and will provide immediate benefits for America's manufacturing workers and companies. U.S. manufacturers estimate that the elimination of tariffs could result in $2 billion per year in increased U.S. exports of manufactured goods. • There will be immediate benefits for such key U.S. manufacturing

apparel manufacturing. A limited yearly amount of textiles and apparel containing non-US or non-Chilean yarns, fibers or fabrics may also qualify for duty-free treatment. • Key U.S. export sectors gain immediate duty-free access to Chile, such as agricultural and construction equipment, autos and auto parts, computers and other information technology products, medical equipment, and paper products. **Agricultural products** • More than three-quarters of U.S. farm goods will enter Chile duty-free within 4 years and all duties on U.S. products will be phased out over 12 years. Key U.S. farm products will benefit from improved market access, including pork and pork products, beef and beef products, soybeans and soybean meal, durum wheat, feed grains, potatoes, and processed food products such as french fries, pasta, distilled spirits and breakfast cereals. Tariffs on U.S. and Chilean wines will first be equalized at low U.S. rates and then eliminated. • U.S. farmers will have access to Chile that is as good as or better than the European Union or Canada, both of which already have FTAs with Chile.U.S. farmers will have access to Chile that is as good as or better than the European Union or Canada, both of which already have FTAs with Chile. • Chilean price bands, under which import duties on the same product may vary according to price level, will be phased out. During the phase out, producers of these products will be treated as good as or better than their competitors with other countries. Elimination of price bands was not part of the EU or Canada FTAs with Chile. • Eliminates the use of export subsidies on U.S.-Chilean farm	yarn, fabric and apparel manufacturing. A limited yearly amount of textiles and apparel containing non-US or non-Singaporean yarns, fibers or fabrics may also qualify for duty-free treatment. • Extensive monitoring and anti-circumvention commitments—such as reporting, licensing, and unannounced factory checks—so that only Singaporean textiles and apparel receive tariff preferences.	sectors as: Autos and auto parts Chemicals, plastics, and soda ash Construction equipment Electrical equipment and appliances Fabricated metal products Furniture and fixtures Information technology products Medical and scientific equipment Non-electrical machinery Paper and wood products • Because Australian tariffs are much higher than U.S. average tariffs, American firms today pay 10 times as much in total annual import tariffs to Australia as the U.S. collects from Australian imports. The U.S.-Australia FTA will eliminate this disparity. **Agricultural products** • All U.S. agricultural exports to Australia, totaling more than $400 million, will receive immediate duty-free access. • Key agricultural products that will benefit from immediate tariff elimination include: Processed food products such as soups, food preparation and bakery products. Soybeans and oilseeds products. Fresh and processed fruits, vegetables and nuts, including: dried onions, fruit and vegetable juices, dried plums, potatoes, almonds, tomatoes, cherries, raisins, olives, fresh grapes, sweet corn, frozen strawberries, and walnuts. With resolution of technical issues expected in the near future, pork products. Alcoholic beverages, including distilled spirits. • The U.S. and Australia will work to resolve sanitary and phytosanitary barriers to agricultural trade, in particular for pork, citrus, apples and stone fruit. The agreement establishes a new mechanism for scientific cooperation between U.S. and Australian authorities to resolve specific bilateral animal and plant health matters. USDA's Animal and Plant Health Inspection Service and Biosecurity

trade, but preserves the right to respond if third countries use export subsidies to displace U.S. products in the Chilean market. • An agricultural safeguard provision will help protect U.S. farmers and ranchers from sudden surges in imports from Chile. • Both sides renewed their commitment to continue the work on resolving important sanitary and phytosanitary issues, such as meat and dairy inspection and meat grading, that are inhibiting access to consumers in both markets.Both sides renewed their commitment to continue the work on resolving important sanitary and phytosanitary issues, such as meat and dairy inspection and meat grading, that are inhibiting access to consumers in both markets.		Australia will operate a standing technical working group, including trade agency representation, to engage at the earliest appropriate point in each country's regulatory process to cooperate in the development of science-based measures that affect trade between the two countries. • In response to U.S. concerns about Australia's agricultural state trading enterprises, Australia committed to working with the U.S. in the ongoing WTO negotiations on agriculture to develop export competition disciplines that eliminate restrictions on the right of entities to export. • The FTA is sensitive to concerns that have been expressed by some members of Congress and some U.S. farm sectors, and the agreement uses tariff-rate quotas to respond to these concerns. • Beef: U.S. above-quota duties will be phased out over an 18-year period. Initial increased imports from Australia under the TRQ quota will amount to about 0.17% of U.S. beef production, and 1.6% of U.S. beef imports. The quota increases will take effect when U.S. beef exports return to their 2003 (pre-BSE) levels, or three years after the effective date of the agreement, whichever comes first. The U.S. and Australia will cooperate in international organizations on BSE standards. After the transition period, a price-based safeguard will be available, designed to be sensitive to market disruptions for high-quality beef. • Dairy: There will be no change in the U.S. MFN above-quota tariff on dairy products subject to quotas. Increases in imports from Australia under the FTA tariff rate quotas will amount to about 0.17% of the annual value of U.S. dairy production, and about 2% of the current value of total U.S. dairy imports. The additional imports are

		not expected to affect the operation of the Commodity Credit Corporation's dairy price support program. • Sugar: Australia's current quota access for sugar is unchanged. Under the Uruguay Round Agreements, Australia's access for sugar in FY 2004 was 87,402 metric tons. • An agricultural safeguard will be available in the event of significant price decreases in certain imported Australian horticultural products.

ที่มา: Office of the United States Trade Representative (USTR) www.ustr.gov.

ตารางที่ 3.5 สรุปสาระสำคัญและความคืบหน้าของความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีของญี่ปุ่น

ความตกลง	สาระสำคัญ
ญี่ปุ่น-สิงคโปร์	ลงนามความตกลง Japan and The Republic of Singapore for a New-Age Economic Partnership (JSEPA) เมื่อวันที่ 13 มกราคม 2002 **การค้าสินค้า :** ลดภาษีสินค้านำเข้าครอบคลุมร้อยละ 98.5 ของสินค้าที่ค้าระหว่างประเทศทั้งสอง โดยสิงคโปร์ลดภาษีเหลือร้อยละ 0 ทั้งหมดทันทีที่ความตกลงบังคับใช้ ในขณะที่ญี่ปุ่นลดภาษีเหลือร้อยละ 0 โดยจำนวนสินค้าที่ลดภาษีนำเข้าเหลือศูนย์เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 34 ของสินค้า ภายใต้ข้อผูกพันองค์การการโลกเป็นร้อยละ 77 ของสินค้าภายใต้ความตกลงนี้ ทั้งนี้ สินค้าส่งออกจากสิงคโปร์ไปญี่ปุ่นที่ภาษีเท่ากับศูนย์เพิ่มขึ้นจากเดิมที่ร้อยละ 84 ของสินค้าส่งออกเป็นร้อยละ 94 ของสินค้าส่งออก สำหรับสินค้าปิโตรเคมี 10 ชนิด มีตารางการลดภาษีเป็นพิเศษ โดยสินค้า 7 ชนิดจะลดลงทุกปีตั้งแต่ปี 2003 และเหลือศูนย์ในปี 2010 สินค้า 2 ชนิดจะลดลงเริ่มจากปี 2005 เหลือศูนย์ในปี 2010 และอีกสินค้า 1 ชนิดลดลงเหลือศูนย์ในปี 2006 **กฎแหล่งกำเนิดสินค้า** จะใช้กฎที่สำคัญคือ 1. สินค้าผลิตในประเทศทั้งหมด (Wholly Obtained Product) สำหรับสินค้าเกษตร 2. กฎเฉพาะสำหรับสินค้า (Product-specific rules) สำหรับสินค้าอุตสาหกรรม โดยกฎทั่วไปคือการเปลี่ยนแปลงพิกัดศุลกากรของสินค้า (Change in tariff classification : CTC) และใช้กฎเกี่ยวกับมูลค่าเพิ่มประกอบในสินค้าบางชนิด นอกจากนี้ ความตกลงอื่นๆ ประกอบด้วย การเปิดเสรีและอำนวยความสะดวก พิธีการศุลกากร ข้อตกลงร่วมกัน (MRA) การค้าบริการ การลงทุน การเคลื่อนย้ายบุคคล การจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ การเป็นพันธมิตรและหุ้นส่วน ประกอบด้วย พิธีการศุลกากร การค้าอิเล็กทรอนิกส์ (paperless trading) ทรัพย์สินทางปัญญา นโยบายการแข่งขัน บริการการเงิน เทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การพัฒนาและการจัดการทุนมนุษย์ การส่งเสริมการค้าและการลงทุน การพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม การแพร่ภาพกระจายเสียง การท่องเที่ยว และการระงับข้อพิพาท
ญี่ปุ่น-เม็กซิโก	ลงนามความตกลง Japan-Mexico economic partnership agreement เดือนกันยายน 2004 **การค้าสินค้า** : ข้อตกลงดังกล่าวมีผลครอบคลุมถึงร้อยละ 99.8 ของสินค้าทั้งหมดในทันที แต่ยังไม่รวมสินค้าบางประเภท เช่น สับปะรด ขนมหวาน ข้าวสาลี พาสตา และน้ำผลไม้ที่ทำจากสับปะรดหรือแอปเปิล โดยทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องกันว่าจะพิจารณาทบทวนการเปิดตลาดสินค้าเหล่านี้อีกครั้งภายในเวลา 3 ปี ทั้งสองฝ่ายตกลงที่จะยกเลิกภาษีนำเข้าสินค้ายานยนต์และภาคเกษตรภายใน 10 ปี เป็นความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีฉบับแรกของญี่ปุ่นที่มีการเจรจาเรื่องการเกษตรอย่างจริงจัง โดยครอบคลุมสินค้าเกษตรมากกว่า 300 ชนิด โดยที่ญี่ปุ่นยอมเปิดตลาดเนื้อสัตว์ โดยเฉพาะเนื้อหมู ตลอดจนสินค้าเกษตรอื่นๆ อาทิ มะเขือเทศ ส้ม ไข่ไก่ ไวน์ และยาสูบจากเม็กซิโก ทั้งนี้สำหรับเนื้อหมูและน้ำส้ม มีกรอบตกลงพิเศษ คือ ภายในปีที่ 5 หลังจากความตกลงมีผลบังคับใช้ เม็กซิโกสามารถส่งออกเนื้อหมู 80,000 ตันต่อปีและน้ำส้ม 6,500 ตันต่อปีไปญี่ปุ่นได้ ประเทศทั้งสองตกลงว่าจะลดภาษีนำเข้าอุตสาหกรรมเกือบทั้งหมดภายใน 10 ปี ในบางสาขาเช่น อิเล็กทรอนิกส์ เครื่องใช้ไฟฟ้าในบ้าน สินค้าทุน และรถยนต์จะลดลงภาษีลงทันที เม็กซิโกตกลงลดภาษีนำเข้าสินค้าอุตสาหกรรม อาทิ เหล็กกล้าและรถยนต์ ลงประมาณร้อยละ 40 และเม็กซิโกตกลงยกเลิกภาษีนำเข้า

	เหล็กกล้าจากญี่ปุ่นทั้งหมดภายใน 10 ปี ตลอดจนอนุญาตให้นำเข้ารถยนต์จากญี่ปุ่นโดยไม่คิดภาษีเป็นจำนวนกว่าร้อยละ 5 ของตลาดรถยนต์เม็กซิโก ภายในปีแรกของการบังคับใช้ข้อตกลงดังกล่าว และมีจุดมุ่งหมายที่จะยกเลิกภาษีนำเข้ารถยนต์จากญี่ปุ่นทั้งหมดภายในระยะเวลา 7 ปี
ญี่ปุ่น-ฟิลิปปินส์	จัดตั้งคณะทำงานร่วมกันในการทำความตกลงเป็นพันธมิตรทางเศรษฐกิจระหว่างญี่ปุ่นและฟิลิปปินส์ (ธันวาคม 2003)
ญี่ปุ่น-ไทย	จัดตั้งคณะทำงานร่วมกันในการทำความตกลงเป็นพันธมิตรทางเศรษฐกิจระหว่างญี่ปุ่นและไทย (ธันวาคม 2003) เจรจากันแล้ว 4 รอบ (ญี่ปุ่นเป็นเจ้าภาพการเจรจา JTEPA อย่างเป็นทางการครั้งที่ 4 ระหว่างวันที่ 13-15 กันยายน 2547)
ญี่ปุ่น-มาเลเซีย	จัดตั้งคณะทำงานร่วมกันในการทำความตกลงเป็นพันธมิตรทางเศรษฐกิจระหว่างญี่ปุ่นและมาเลเซีย (ธันวาคม 2003)
ญี่ปุ่น-เกาหลีใต้	จัดตั้งกลุ่มศึกษาความตกลงการค้าเสรีระหว่างญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ (ตุลาคม 2003)
ญี่ปุ่น-อาเซียน	จัดทำกรอบสำหรับการเป็นพันธมิตรทางเศรษฐกิจ (Comprehensive Economic Partnership) ระหว่างญี่ปุ่นกับ ASEAN

ที่มา: www.mofa.go.jp/policy/economy/fta/ และ http://www.meti.go.jp/english/index.html

ตารางที่ 3.6 สรุปสาระสำคัญของข้อตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีของจีน

ความตกลง	สาระสำคัญ
จีน-ฮ่องกง	ลงนามความตกลง China-Hong Kong Closer Economic Partnership Agreement (CEPA) เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2003 และมีผลบังคับใช้วันที่ 1 มกราคม 2004 ความตกลงครอบคลุม 3 ประเด็นคือ การค้าสินค้า การค้าบริการ และ การอำนวยความสะดวกทางการค้าและการลงทุน **การค้าสินค้า :** ภาษีสินค้านำเข้าจากฮ่องกงเท่ากับร้อยละ 0 ทันทีสำหรับสินค้า 273 ชนิด คือสินค้าที่อยู่ในกลุ่มเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ พลาสติก กระดาษ สิ่งทอและเสื้อผ้า ผลิตภัณฑ์เคมี ยา นาฬิกา อัญมณี เครื่องสำอาง และผลิตภัณฑ์เหล็ก สำหรับสินค้าอื่นๆ ภาษีจะลดลงประมาณร้อยละ 90 สำหรับสินค้าที่ผลิตในฮ่องกง โดยที่สินค้าที่เหลือจะลดภาษีเหลือร้อยละ 0 ในปี 2006 **การค้าบริการ** : เปิดเสรีบริการ 18 สาขา (มากกว่าที่จีนผูกพันกับ WTO)
จีน-อาเซียน และจีนไทย	ดูตารางที่ 3.7
จีน-ออสเตรเลีย	กำลังอยู่ในช่วงการศึกษาความเป็นไปได้ในการทำความตกลงการค้าเสรี (ดูรายละเอียดได้จาก Australian Government Department of Foreign Affairs and Trade http://www.dfat.gov.au/geo/china/fta/)

ตารางที่ 3.7 สรุปสาระสำคัญของความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีของไทย

ความตกลง	สาระสำคัญ
อาเซียน-จีน	**การค้าสินค้า** ภายใต้กรอบการค้าเสรีอาเซียน-จีน ลดภาษีสินค้ากลุ่มแรกภายใต้ Early Harvest Programme ในพิกัดศุลกากร 01-08 (สัตว์มีชีวิต เนื้อสัตว์ ปลาและอาหารทะเล นมและผลิตภัณฑ์นม ผลิตภัณฑ์จากพืชและสัตว์ ผักและผลไม้ ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2004 และภาษีจะลดเหลือร้อยละ 0 ภายในปี 2006) คณะเจรจาอาเซียน-จีน ได้หารือเรื่องรูปแบบการลดภาษีสินค้า Normal Track และ Sensitive Track ภายใต้พิกัด 09-97 ดังนี้ • Normal Track มีรูปแบบการลดภาษีโดยกำหนดให้ภาษีสูงกว่าร้อยละ 20 ให้ลดเหลือร้อยละ 20 ในปี 2005 และให้ลดเหลือร้อยละ 0 ภายในปี 2010 โดยสินค้าบางรายการสามารถยืดหยุ่นการลดภาษีให้เหลือร้อยละ 0 ได้ในปี 2012 ส่วนรายละเอียดการลดภาษีอาจเป็นลักษณะของการลดภาษีแบบเว้นช่วงระยะ เช่น อาจมีการลดภาษีในปีที่ 1, 3 และ 6 เป็นต้น • Sensitive Track อาเซียน-จีน ได้หารือประเด็นต่างๆ เช่น หลักเกณฑ์การจำกัดจำนวนสินค้า ปีเริ่มต้น ปีสุดท้าย อัตราภาษีเริ่มต้น อัตราภาษีสุดท้าย เป็นต้น โดยจีนเสนอแนวทางการให้อาเซียนพิจารณา และอาเซียนได้ตกลงที่จะนำประเด็นเหล่านี้มาพิจารณาเพื่อประมวลท่าทีของอาเซียน อย่างไรก็ตาม อาเซียนยังไม่สามารถสรุปท่าทีที่ชัดเจนได้ เนื่องจากยังไม่ได้รับรายการสินค้าอ่อนไหวจากสมาชิกอาเซียนบางประเทศ ไทยและจีนได้ลดภาษีสินค้าผักและผลไม้ทุกรายการตามพิกัดศุลกากรตอนที่ 07-08 (116 รายการตามพิกัดศุลกากร 6 หลัก) ให้เหลือร้อยละ 0 ภายในวันที่ 1 ตุลาคม 2003 **ประเด็นอื่น ๆ** **การค้าบริการ** : ให้มีการเปิดเสรีแบบค่อยเป็นค่อยไปในสาขาที่ประเทศสมาชิกพร้อม โดยต้องมีการเปิดตลาดมากกว่าที่ตกลงกันในองค์การการค้าโลก นอกจากนี้ได้มีการพิจารณาร่างความตกลงการค้าบริการว่าควรครอบคลุมสาขาทุกรูปแบบ โดยมีการจัดทำข้อผูกพันการเปิดตลาดแบบ Positive list การเจรจาด้านการลงทุน : อยู่ระหว่างการพิจารณาจัดทำร่างความตกลงด้านการลงทุน ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านการส่งเสริมการลงทุน การคุ้มครองการลงทุน และการเปิดเสรีด้านการลงทุน ทั้งนี้ ขอบเขตของการเจรจาจัดทำความตกลงด้านการลงทุน จีนได้เสนอให้เริ่มจากสาขาการผลิตก่อน **ความคืบหน้า** ได้มีการประชุมคณะเจรจาอาเซียน-จีนในวันที่ 1 สิงหาคม 2004 ณ ประเทศเวียดนาม ซึ่งผลการประชุมไม่มีความคืบหน้ามากนัก ทำให้เรื่องจำนวนรายการสินค้าอ่อนไหวที่ต้องลดภาษีให้เหลือร้อยละ 0-5 มีอันต้องเลื่อนออกไป
ไทย-บาห์เรน	ความตกลงการเป็นพันธมิตรทางเศรษฐกิจไทย-บาห์เรนมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2002 **การค้าสินค้า** ลดภาษีบางส่วน (Early Harvest) จำนวน 626 รายการ โดยมีอัตราภาษีอยู่ที่ร้อยละ 0 และร้อยละ 3 และภาษีร้อยละ 3 จะลดลงเป็น 0 ภายในวันที่ 1 มกราคม 2005 สำหรับการลดภาษีสินค้าส่วนที่เหลือประมาณ 5,000 รายการ ฝ่ายไทยได้เสนอให้มีการจัดกลุ่มสินค้าเป็น 3 กลุ่ม และใช้รูปแบบวิธีการลดภาษีดังนี้ • *Fast Track* ประกอบด้วยสินค้าประมาณร้อยละ 40 ของสินค้าส่วนที่เหลือทั้งหมดและลดภาษีลงเหลือร้อยละ 0 ภายในวันที่ 1 มกราคม 2005 ทั้งนี้ ฝ่ายไทยได้ยื่นรายการในกลุ่ม Fast Track จำนวน 1,862 รายการที่จะลดลงเหลือ 0 ภายในปี 2005 ให้ฝ่ายบาห์เรนพิจารณา

	• *Normal Track* ประกอบด้วยสินค้าประมาณร้อยละ 40 ของสินค้าส่วนที่เหลือทั้งหมดและลดภาษีลงเหลือร้อยละ 0 ภายในวันที่ 1 มกราคม 2007 • *Other Products* ประกอบด้วยสินค้าประมาณร้อยละ 20 ของสินค้าส่วนที่เหลือทั้งหมด และลดภาษีลงเหลือร้อยละ 0 ภายในวันที่ 1 มกราคม 2010 **ประเด็นอื่น ๆ** **การค้าบริการ** : ทั้งสองฝ่ายได้เริ่มหารือในสาขาการค้าบริการที่แต่ละฝ่ายให้การสนใจ โดยอาจมีสาขาที่จะนำมาเจรจาในช่วงแรก ซึ่งบาห์เรนให้ความสำคัญกับการเงินและการธนาคาร โทรคมนาคม ในขณะที่ไทยให้ความสำคัญในสาขาก่อสร้างและธุรกิจที่เกี่ยวเนื่อง บริการสุขภาพและท่องเที่ยว เป็นต้น **ความคืบหน้า** การเจรจาไม่มีความคืบหน้ามากนัก เนื่องจากมีการเลื่อนการประชุมบ่อยครั้ง ล่าสุดบาห์เรนสนใจการเปิดเสรีการค้าบริการโดยเฉพาะสาขาการเงินการธนาคาร ซึ่งไทยยังไม่มีนโยบายที่จะเปิดสาขานี้ ทำให้บาห์เรนไม่เร่งดำเนินการลดภาษีสินค้า Early Harvest กับไทย
ไทย-อินเดีย	**การค้าสินค้า** เปิดเจรจาการค้าเริ่มต้นมกราคม 2004 และกำหนดให้แล้วเสร็จภายในเดือนมีนาคม 2005 ซึ่งกำหนดให้เปิดเสรีภายในปี 2010 โดยตกลงให้ลดภาษีสินค้าบางส่วนทันที (Early Harvest Scheme: EHS) โดยจะทยอยลดภาษีแต่ละปีลงในอัตราร้อยละ 50 75 และ 100 ของอัตราภาษี MFN applied rates ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2004 จนถึงวันที่ 1 มีนาคม 2006 ตามลำดับ ครอบคลุมสินค้ารวม 82 รายการ เช่น เงาะ ลำไย มังคุด ทุเรียน องุ่น ข้าวสาลี อาหารทะเลกระป๋อง (ปลาซาร์ดีน ปลาแซลมอน ปลาแมกเคอเรล และปู) และสินค้าอุตสาหกรรม อาทิ อัญมณีและเครื่องประดับ (พลอยสี) เม็ดพลาสติก เครื่องปรับอากาศและส่วนประกอบ พัดลม ตู้เย็น เครื่องรับวิทยุ โทรทัศน์และส่วนประกอบ เครื่องสีข้าว หม้อแปลงไฟฟ้า เครื่องประมวลผลข้อมูล วงจรพิมพ์ ส่วนประกอบของเฟอร์นิเจอร์ บอลล์แบริ่ง และส่วนประกอบของเครื่องยนต์ เป็นต้น **กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า** การประชุมครั้งที่ 7 ระหว่างคณะเจรจาเรื่องกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดไทยและอินเดีย สามารถสรุปหลักเกณฑ์ในการพิจารณาแหล่งกำเนิดสินค้าได้ 3 หลักเกณฑ์ดังนี้ 1. หลักเกณฑ์การเปลี่ยนแปลงที่มากเพียงพอ (Substantial Transformation) ควบคู่กับการกำหนดสัดส่วนวัตถุดิบภายในประเทศ 2. หลักเกณฑ์การเปลี่ยนแปลงในการจำแนกพิกัดอัตราศุลกากร โดยกำหนดการเปลี่ยนพิกัดที่ 6 หลัก 3. หลักเกณฑ์การกำหนดสัดส่วนวัตถุดิบภายในประเทศ (Local Content) โดยกำหนดไว้ที่ร้อยละ 40 **การค้าบริการและการลงทุน** กำหนดให้ทยอยเปิดเสรีในรายสาขาที่มีความพร้อมก่อน โดยเริ่มต้นเจรจารายละเอียดการลดภาษีสินค้าตั้งแต่เดือนกันยายน 2004 (เลื่อนจากมกราคม 2004) และให้เสร็จสิ้นภายในเดือนกันยายน 2006 **ประเด็นอื่น ๆ** ตกลงแนวทางการเจรจาเพื่อขจัดอุปสรรคทางการค้าระหว่างกัน เช่นเรื่องการอำนวยความสะดวกทางการค้าในด้านต่าง ๆ เช่น การจัดทำข้อตกลงยอมรับร่วม (Mutual Recognition Arrangement หรือ MRA) พิธีการศุลกากร การออกวีซ่า และการเดินทางของนักธุรกิจ เป็นต้น รวมถึงการลดหรือยกเลิกมาตรกรที่มิใช่ภาษี

	ความคืบหน้า อินเดียได้เป็นเจ้าภาพจัดการประชุมคณะกรรมการเจรจาการค้าเสรีไทย-อินเดีย ครั้งที่ 3 ระหว่างวันที่ 9-12 สิงหาคม 2004 สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้ - ทั้งสองฝ่ายได้เห็นชอบร่างพิธีสารแก้ไขกรอบความตกลงในเรื่องการบังคับใช้สินค้าภายใต้ Early Harvest Scheme (EHS) จำนวน 82 รายการ ซึ่งจะเริ่มลดภาษีตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน 2004 และกำหนดให้มีการลงนามในวันที่ 30 สิงหาคม 2004 - ไทยหยิบประเด็นเรื่องมาตรการทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีที่จะเป็นอุปสรรคทางการค้าของไทย โดยเฉพาะสินค้า EHS มาตรการที่สำคัญเช่น กฎหมาย Plant Quarantine Order 2004 มีผลให้ต้องส่งตัวอย่างผลไม้สดไปตรวจสอบที่นิวเดลี ซึ่งจะเป็นอุปสรรคในการส่งผลไม้จากไทยไปอินเดีย อย่างไรก็ตามทางอินเดียจะดำเนินการเพื่อให้เกิดความสะดวกทางการค้าระหว่างกัน
ไทย-เปรู	ลงนามในกรอบความตกลงว่าด้วยการเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้นระหว่างไทยและเปรูเมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2003 ซึ่งเริ่มเจรจาต้นปี 2004 และคาดว่าจะแล้วเสร็จภายในปี 2005 โดยเขตการค้าเสรีไทย-เปรู จะมีผลสมบูรณ์ภายในปี 2015 ผลการประชุมคณะเจรจาความตกลงว่าด้วยการเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้นระหว่างประไทยกับเปรู ครั้งที่ 1 สรุปได้ดังนี้ **การค้าสินค้า** การลดภาษีจะครอบคลุมสินค้าทุกรายการ และจะลดเหลือร้อยละ 0 ภายในปี 2015 ยกเว้นสินค้าที่มีความอ่อนไหวจะพิจารณาเป็นรายการไป ซึ่งฝ่ายไทยเสนอว่าควรให้มีให้น้อยที่สุด **ประเด็นอื่น ๆ** **การค้าบริการ** : ทั้งสองฝ่ายเห็นว่าควรเน้นด้านความร่วมมือและการอำนวยความสะดวกเพื่อให้มีการขยายการค้าบริการ เช่น การขนส่ง และการท่องเที่ยว เป็นต้น **การลงทุน** : ฝ่ายไทยเห็นว่าเป็นสิ่งสำคัญของการทำความตกลงเสรีทวิภาคี เพื่อที่จะดึงดูดการลงทุน ขอบเขตการเจรจาจึงควรมุ่งที่จะส่งเสริมการลงทุนระหว่างกัน ทั้งในด้านความร่วมมือและการอำนวยความสะดวก ในเบื้องต้น ควรมีความเข้าใจกฎหมายการลงทุนของกันและกัน จึงควรมีการแลกเปลี่ยนข้อมูล และตั้งหน่วยงานที่จะเป็นศูนย์ประสานงานขึ้น **กระบวนการระงับข้อพิพาท** : ทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องที่จะใช้หลักการขององค์การการค้าโลกเป็นพื้นฐานในการเจรจาเรื่องกระบวนการระงับข้อพิพาท **การแลกเปลี่ยนข้อมูล** : ฝ่ายไทยได้เสนอรายการข้อมูลที่จะให้มีการแลกเปลี่ยนระหว่างกันเพื่อเป็นประโยชน์ในการเจรจา **ความคืบหน้า** ไทยได้เป็นเจ้าภาพจัดการประชุมคณะเจรจาเขตการค้าเสรีไทย-เปรูครั้งที่ 3 ระหว่างวันที่ 17-19 สิงหาคม 2004 สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้ - การค้าสินค้า เปรูตกลงที่ปรับรายการสินค้าในข้อเสนอให้สอดคล้องกับฝ่ายไทย โดยจะเพิ่มจำนวนรายการสินค้าที่ลดภาษีทันทีให้ได้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 50 ของจำนวนรายการและมูลค่าการนำเข้าจากไทย นอกจากนี้ทั้งสองฝ่ายสามารถตกลงที่จะใช้รูปแบบการลดภาษีเดียวกันสำหรับสินค้าที่มีการลดภาษีภายในปี 2010 - การค้าบริการ ฝ่ายไทยเสนอให้ใช้ Positive list approach ขณะที่เปรูต้องการใช้ Negative list approach ซึ่งทั้งสองฝ่ายยังตกลงกันไม่ได้ ดังนั้นในระหว่างการเจรจาทั้งสองฝ่ายจึงใช้ Consolidated agreement นอกจากนี้ ไทยได้ยื่นข้อเสนอให้เปรูเปิดตลาดการค้าบริการในสาขาวิชาชีพ(สถาปนิก วิศวกร) การจัดจำหน่ายภาพยนตร์ การก่อสร้าง การศึกษา

	การท่องเที่ยว ธุรกิจเสริมความงาม การบำบัดด้วยธรรมชาติ (นวดแผนโบราณและสปา) การบริการที่เกี่ยวเนื่องกับการประมง เหมืองแร่และการผลิต - ความร่วมมืออื่นๆ ทั้งสองฝ่ายมีความตกลงที่จะร่วมมือในเรื่องการศึกษา การขนส่ง การท่องเที่ยวและจะมีการเจรจาเพิ่มเติมในเรื่องวัฒนธรรม สุขภาพ การก่อสร้างและธุรกิจที่อยู่อาศัย
BIMST-EC (ภูฏาน อินเดีย เมียนมาร์ เนปาล ศรีลังกา ไทย)	สมาชิก BIMST-EC 6 ประเทศได้ลงนามในกรอบความร่วมมือ BIMST-EC เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2004 ซึ่งจะมีการตั้งคณะกรรมการเจรจาการค้า (TNC) เพื่อการเจรจาความตกลงฯ และเริ่มเจรจาเดือนกรกฎาคม 2004 **การค้าสินค้า** มีการเจรจาลดหรือยกเว้นภาษีสินค้านำเข้าสินค้าระหว่างสมาชิก โดยแบ่งเป็น Fast Track และ Normal Track โดยจะเริ่มจะเจรจาเดือนกรกฎาคม 2004 และคาดว่าจะเสร็จภายในปี 2005 ให้มีสินค้าที่ไม่นำมาลดภาษีสินค้านำเข้า (Negative list) ซึ่งจะมีการจำกัดจำนวนให้น้อยที่สุด และการเจรจาจะครอบคลุมถึงเรื่องรูปแบบการลดหรือยกเลิกภาษีสินค้านำเข้าและหลักการต่างตอบแทนแหล่งกำเนินสินค้า การปฏิบัติต่อสินค้าที่มีโควตา อุปสรรคและมาตรการที่มิใช่ภาษีศุลกากร เป็นต้น **ประเด็นอื่นๆ** **การค้าบริการ** : การเจรจาการเปิดเสรีการค้าบริการครอบคลุมสาขาที่สำคัญโดยใช้ Positive list approach และมีให้การปฏิบัติพิเศษและแตกต่าง และความยืดหยุ่นแก่ประเทศพัฒนาน้อยที่สุด **การลงทุน** : ให้การส่งเสริมการลงทุนด้านต่างๆ และให้มีการเจรจาเพื่อเปิดเสรีในนโยบายการลงทุนโดยให้ใช้ Positive list approach ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอื่นๆ : ให้มีความร่วมมือสาขาความร่วมมือของ BIMST-EC ให้มีความก้าวหน้ามากขึ้น ให้มีการอำนวยความสะดวกในด้าน MRAs ความร่วมมือด้านศุลกากร เป็นต้น
ไทย-ออสเตรเลีย	**สถานะการณ์ล่าสุด** ไทยและออสเตรเลียได้ลงนามในความตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย (FTA) ซึ่งถือเป็นความตกลงการค้าเสรีฉบับแรกของประเทศไทยที่ครอบคลุมในทุกเรื่อง (Comprehensive) และในเบื้องต้นทั้งสองประเทศจะเริ่มลดภาษีระหว่างกันตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2005 ในภาพรวม ไทยจะได้รับประโยชน์จากการที่ออสเตรเลียลดภาษีเป็นศูนย์สำหรับสินค้ากว่าร้อยละ 83 ของรายการสินค้าทั้งหมดทันทีเมื่อความตกลงมีผลบังคับใช้ เช่นเดิม สินค้าผักและผลไม้สด สับปะรดกระป๋องและน้ำสับปะรด อาหารสำเร็จรูป กระดาษ อัญมณีและเครื่องประดับ รถยนต์ขนาดเล็กและรถปิกอัพ คิดเป็น มูลค่าประมาณ 3.4 หมื่นล้านบาท และสำหรับรายการที่เหลือทั้งหมด จะลดภาษีเป็นศูนย์ภายในปี พ.ศ.2010 ยกเว้นเสื้อผ้าสำเร็จรูป ออสเตรเลียจะค่อยๆทยอยลดภาษีให้เป็นศูนย์ภายในปี พ.ศ.2015 ในทางกลับกัน ไทยจะลดภาษีเป็นศูนย์สำหรับสินค้าที่นำเข้าจากออสเตรเลียเกือบร้อยละ 50 ของรายการสินค้าทั้งหมด เมื่อความตกลงมีผลบังคับใช้ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสินค้าวัตถุดิบที่ไทยต้องนำเข้า เช่น สินแร่ เชื้อเพลิง เคมีภัณฑ์ หนังดิบและหนังฟอก คิดเป็นมูลค่าประมาณ 8 พันล้านบาท และค่อยๆทยอยลดภาษีเป็นศูนย์สำหรับสินค้าที่เหลืออีกร้อยละ 45 ภายในปี พ.ศ. 2010 ส่วนที่เหลือเป็นสินค้าอ่อนไหว จะทยอยลดเป็นศูนย์ในปี พ.ศ. 2015-2020 สำหรับกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าทั้งสองประเทศตกลงกันว่า จะใช้หลักการเปลี่ยนแปลงที่มากเพียงพอ (Substantial transformation) ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงในการจำแนกพิกัดอัตราศุลกากร (Change of tariff classification : CTC) หรือ การกำหนดมูลค่าของวัตถุดิบที่ใช้ภายในประเทศ (Regional value content : RVC) สินค้าทุกรายการจะมีการกำหนดกฎการเปลี่ยนพิกัด (CTC) เพื่อใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาแหล่งกำเนิดสินค้า และมีสินค้าบางรายการที่

	กำหนดให้มีการใช้กฎการเปลี่ยนพิกัดควบคู่ไปกับ RVC โดยจะกำหนดไว้ที่สัดส่วนร้อยละ 40 ได้แก่ สินค้าสิ่งทอและเสื้อผ้า พลาสติก ผลิตภัณฑ์ทำด้วยเหล็กหรือเหล็กกล้า ตะกั่ว สังกะสี ดีบุก เครื่องจักรอิเล็กทรอนิกส์ รถยนต์และส่วนประกอบ นาฬิกา เครื่องดนตรี ของเล่น และเฟอร์นิเจอร์ เป็นต้น **การเปิดเสรีการค้าบริการและการลงทุน** 1) ครอบคลุมธุรกิจบริการทุกประเภท โดยจะค่อยๆเจรจาเปิดเสรีในธุรกิจที่พร้อมทุกๆ 3 ปี ออสเตรเลียให้หลักประกันว่าคนไทยสามารถเข้าไปลงทุนในกิจทุกประเภทได้ 100% ยกเว้นหนังสือพิมพ์ การ กระจายเสียง การขนส่งทางอากาศ โดยออสเตรเลียจะเปิดสาขาธุรกิจการลงทุนให้กับไทยมากกว่าที่ผูกพันภายใต้ WTO ธุรกิจดังกล่าว ได้แก่ ที่ปรึกษากฎหมาย การตกแต่งภูมิทัศน์ ซ่อมรถยนต์ โทรคมนาคม บริการศึกษา เหมืองแร่ และการผลิตสินค้าทุกประเภท 2) การอนุญาตให้นักธุรกิจต่างชาติเข้ามาทำงานในประเทศการเข้าทำงานชั่วคราวในออสเตรเลียมีความสะดวกมากขึ้น - ออสเตรเลียยกเลิกเงื่อนไขการทดสอบตลาดแรงงาน (Labor Market Testing)ให้กับคนไทยเป็นการถาวรกล่าวคือ นายจ้างไม่จำเป็นต้องประกาศหาคนงานในออสเตรเลียก่อนจึงจะสามารถจ้างแรงงานจากนอกประเทศได้ - ผู้บริหาร ผู้จัดการ ผู้เชี่ยวชาญ รวมทั้งผู้ติดตาม (คู่สมรสและบุตร) เข้าไปทำงานได้คราวละ 4 ปีและสามารถต่ออายุได้ถึง 10 ปี - พ่อครัวของไทยที่มีประกาศนียบัตรจากกรมฝีมือแรงงาน สามารถไปประกอบอาชีพในออสเตรเลียได้ **ความร่วมมือด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการค้า** ไทยและออสเตรเลียจะร่วมมือกันพัฒนาในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวกับการค้าให้มีความโปร่งใสและสนับสนุนให้การค้าระหว่างสองประเทศมีความคล่องตัวมากขึ้น **การแก้ไขมาตรการด้านสุขภาพอนามัยพืชและสัตว์** ไทยและออสเตรเลียได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการด้านมาตรการสุขภาพพอนามัยเพื่อแก้ไขปัญหาการส่งออกสินค้าเกษตรของไทยไปออสเตรเลีย
ไทย-สหรัฐอเมริกา	**ภาพรวม** FTA ไทย-สหรัฐฯ จะต้องมีลักษณะ Comprehensive และ Commercially Meaningful โดยจะครอบคลุมด้านต่างๆ ที่สำคัญได้แก่ สินค้า บริการ การลงทุน การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา คาดว่าสหรัฐฯ จะให้ความสำคัญกับเรื่อง Customs, IPR, E-Commerce, Telecommunications, Automobile และ Services เป็นสำคัญ ขณะที่ไทยควรจะผลักดันเรื่อง Market Access, สินค้าเกษตร เช่น Poultry Products, Fruits และภาคการบริการ เช่น การเปิดตลาดแก่ร้านอาหารไทยในสหรัฐฯ การส่งเสริมให้คนสหรัฐฯ มาใช้บริการด้านการแพทย์ในประเทศไทย ซึ่งประเด็นนี้จะผูกกับ VISA Provision นอกจากนั้น สินค้าไทยที่ได้รับ GSP อยู่แล้วจะเป็นสินค้ากลุ่มแรกในตารางการลดภาษี **มาตรการที่มิใช่ภาษี** เนื่องจากสหรัฐฯ มีอัตราภาษีที่ต่ำอยู่แล้ว การกีดกันทางการค้าจะอยู่ในรูปแบบของมาตรการทางการค้าที่มิใช่ภาษี ซึ่งเป็นประเด็นที่ไทยควรจะเจรจาให้สหรัฐฯ มีการผ่อนปรน รวมทั้งหลักการในการใช้ Safeguard ด้วย **กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า** เป็นประเด็นหลักที่ไทยต้องพิจารณาอย่างรอบคอบเพราะจะเป็นตัวกำหนดว่าไทยจะได้รับประโยชน์จาก FTA มากน้อยเพียงใด **ประเด็นอ่อนไหว** ของการทำความตกลงการค้าเสรีไทย-สหรัฐฯ คือ สินค้าเกษตร สิ่งทอ และภาคการบริการบางประเภท นอกจากนี้ ประเด็นแรงงานและสิ่งแวดล้อมเป็นประเด็น Sensitive ในรัฐสภา

	สหรัฐฯ สำหรับเรื่องการจัดซื้อจัดจ้างโดยรัฐยังเป็นเรื่องที่ฝ่ายไทยอาจมีปัญหา โดยกรมบัญชีกลางซึ่งเป็นเจ้าของเรื่องเห็นว่ายังไม่พร้อมที่จะเจรจาในส่วนนี้ **สถานะล่าสุด** เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2004 USTR ได้มีหนังสือถึงรัฐสภาสหรัฐฯ แสดงเจตจำนงค์ที่จะเปิดการเจรจา FTA กับประเทศไทย โดยได้ระบุว่าจะเริ่มเจรจาภายในเดือนมิถุนายน 2004 **การดำเนินการต่อไป** จากการหารือระหว่างกระทรวงพาณิชย์และ USTR คาดว่าการเจรจาจะเริ่มต้นได้ในเดือนพฤษภาคม 2004 และให้แล้วเสร็จในปี 2005 โดยจะมีการประชุมอย่างเป็นทางการประมาณ 6-8 ครั้ง แต่ละครั้งจะจัดการประชุมระดับ Plenary และการประชุมแยกเป็นคณะทำงานควบคู่กันไป
ไทย-ญี่ปุ่น	**การค้าสินค้า** ไทยเสนอรูปแบบการลดภาษีโดยแบ่งสินค้าออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ • Early Harvest จะลดภาษีเป็นร้อยละ 0 ทันทีที่ความตกลงมีผลบังคับใช้ • Normal List ฝ่ายไทยจะลดภาษีเป็นร้อยละ 0 ในช่วงปี 2005-2012 และฝ่ายญี่ปุ่นในช่วงปี 2005-2007 และ • Sensitive List กรอบระยะเวลาในการลดภาษีและอัตราภาษีสุดท้ายของสินค้าในกลุ่มนี้จะขึ้นอยู่กับการเจรจา โดยกรอบการเจรจาเรื่องภาษีเกษตรและความร่วมมือด้านเกษตรดำเนินไปภายใต้คณะทำงานร่วมด้านเกษตรที่จัดตั้งขึ้น **กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า** ทั้งสองฝ่ายเห็นชอบในหลักการโดยการยอมรับเงื่อนไขการพิจารณาแหล่งกำเนิดสินค้าใน 3 หลักการสำคัญ ได้แก่ (1) wholly obtained (2) Change in Tariff Classification (CTC) แต่ยังมีความแตกต่าง คือ ฝ่ายญี่ปุ่นต้องการให้ใช้การเปลี่ยนพิกัด 4 หลัก ขณะที่ไทยเสนอให้ใช้ 6 หลัก และ (3) Value-added rule ฝ่ายญี่ปุ่นเสนอให้ใช้สัดส่วนร้อยละ 60 ซึ่งใช้ภายใต้โครงการ GSP และ Japan-Singapore Economic Partnership Agreement (JSEPA) ส่วนไทยเสนอให้ใช้สัดส่วนร้อยละ 40 ตาม ASEAN และ CER-FTA ไทย-ออสเตรเลีย **ประเด็นอื่น ๆ** คณะทำงานเพื่อเตรียมสาระเบื้องต้นสำกรับการจัดทำความตกลง Japan-Thailand Economic Partnership (JSEP) ได้เตรียมประเด็นการเจรจาและความร่วมมือด้านอื่นๆ ตัวอย่างเช่น การค้าบริการ ทรัพย์สินทางปัญญา นโยบายการแข่งขัน พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ การส่งเสริมการลงทุน **ความคืบหน้า** ระหว่างวันที่ 4-6 สิงหาคม 2004 ได้มีการหารือนอกรอบ ณ กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น มีประเด็นที่สำคัญดังนี้ - ทั้งสองฝ่ายได้ชี้แจงและสอบถามรายละเอียด และคำจำกัดความของข้อเสนอ (Content of offer) รวมทั้งแสดงความคิดเห็นต่อข้อเสนอของแต่ละฝ่าย โดยไทยเสนอญี่ปุ่นว่าไม่ควรจะตัดสินค้าข้าว มันสำปะหลัง ไก่และน้ำตาลออกจากการเจรจา ซึ่งญี่ปุ่นยังยืนยันว่าจะไม่นำรายการสินค้าเหล่านั้นมาเจรจา - ไทยแสดงความผิดหวังที่ญี่ปุ่นยื่นข้อเรียกร้องให้ไทยยกเลิกภาษีสินค้าอุตสาหกรรมทั้งหมดทันทีที่ความตกลงมีผลบังคับใช้
ไทย-นิวซีแลนด์	ในการหารือระหว่างนายกรัฐมนตรีไทยและนิวซีแลนด์ ระหว่างการประชุมผู้นำเขตเศรษฐกิจเอเปค เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2003 ณ ประเทศไทย ทั้งสองฝ่ายเห็นชอบให้ทำการศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการทำ CEP ระหว่างสองประเทศ โดยเริ่มเจรจาเดือนมิถุนายนนี้ และคาดว่าสรุปผลในเดือนพฤศจิกายน 2004 โดยคาดว่าจะมีการลงนามระดับผู้นำในต้นปี 2005 และภายใน 6-12 เดือน

	จะเริ่มลดภาษีนำเข้าภายในข้อตกลงเปิดเขตการค้าเสรี สินค้าที่อาจจะได้รับผลกระทบ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์นม เนื่องจากเป็นสินค้าที่นิวซีแลนด์มี ศักยภาพในการแข่งขันสูง ซึ่งไทยจะต้องใช้เทคโนโลยีการผลิตนมของนิวซีแลนด์มาพัฒนา อุตสาหกรรมนมของไทย ผักและผลไม้ เนื้อสัตว์ และสินค้าประมง แต่โดยภาพรวมแล้ว สินค้าที่จะมีการนำเข้ามากขึ้นในกลุ่มดังกล่าวจะทำให้เกิดการแข่งขันกับสินค้าประเภทเดียว กันที่นำเข้าจากประเทศอื่น ซึ่งผู้บริโภคจะได้รับประโยชน์จากการแข่งขันด้านราคา คุณภาพ และความหลากหลายของสินค้า **กรอบการเจรจา** จะใช้ความตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลียเป็นพื้นฐานในการเจรจา โดยการเจรจาจะครอบคลุมการค้าสินค้า(จะใช้ระดับพิกัดศุลกากรที่ 6 หรือ 7 หลักในการเจรจา) การค้าบริการและการลงทุน กฎเกณฑ์อื่นๆที่เกี่ยวกับการค้า อาทิ มาจรการทางสุขอนามัย อุปสรรคทางเทคนิคต่อการค้า **ความคืบหน้า** ไทยได้เป็นเจ้าภาพการเจรจาการจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-นิวซีแลนด์ ครั้งที่ 2 ระหว่างวันที่ 9-11 สิงหาคม 2004 สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้ - การค้าสินค้า ทั้งสองฝ่ายยังไม่สามารถตกลงรูปแบบการลดภาษีสินค้าปกติได้ จะมีการหารือกันต่อไป - การค้าบริการ ได้มีการพิจารณาร่างบริบทด้านบริการที่นิวซีแลนด์เสนอ และให้มีการแลกเปลี่ยนข้อเสนออย่างเป็นทางการในวันที่ 3 กันยายน 2004 และแลกเปลี่ยนข้อเสนอเบื้องต้น (Initial offer) ภายในวันที่ 15 กันยายน 2004 - เรื่องนโยบายการแข่งขัน การจัดซื้อจัดจ้างโดยรัฐและทรัพย์สินทางปัญญา เน้นให้ความร่วมมือระหว่างกัน และสามารถตกลงกันได้แล้ว **การดำเนินการต่อไป** จะมีการประชุมครั้งต่อไปที่ประเทศนิวซีแลนด์ ระหว่างวันที่ 27-29 กันยายน 2004

ที่มา: กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, สิงหาคม 2547 และ
http://www.thaifta.com/fta_progress.html?g_id=152&f_id=3798

หนังสืออ้างอิงบทที่ 3

Ministry of Foreign Affair of Japan (2003) **"Diplomatic Blue Book 2003"** (www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/2003/index.html)

Economic Affairs Bureau (2002), **"Japan's FTA Strategy (Summery)"** Ministry of Foreign Affairs, October 2002. (http://www.mofa.go.jp/policy/economy/fta/strategy0210.html)

Fergusson and Sek (2004) , **"Trade Negotiations in the 108th Congress,"** CRS Issue Brief for Congress, March.

TDR I(2003), **"Thailand-US Free Trade Agreement"**,summitted to Thailand-US Business Council American, Chamber of Commerce, US-ASEAN Businss Council. http://www.info.tdri.or.th/

USTR (2004) **"Trade Policy Agenda"** (http://www.ustr.gov)

บทที่ 4
การวิเคราะห์ผลกระทบจากการทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีของไทย

4.1 หลักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับความตกลงการค้าเสรีทวิภาคี

4.1.1 ทฤษฎีว่าด้วยผลกระทบจากการรวมกลุ่มเศรษฐกิจ

ทฤษฎีสำหรับวิเคราะห์ผลกระทบจากการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจส่วนใหญ่ที่ใช้ในปัจจุบันพัฒนาต่อเนื่องจากงานของ Viner (1950) และ Meade (1955) ในทางทฤษฎี Viner (1950) เป็นผู้บุกเบิกทฤษฎีวิเคราะห์ผลกระทบจากการรวมกลุ่มเศรษฐกิจ โดยสร้างแบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ที่ประกอบไปด้วย สินค้าที่เหมือนกัน (homogenous products) ผลิตโดยประเทศสมาชิกของกลุ่มเศรษฐกิจและประเทศที่มิได้เป็นสมาชิก โดยสมมติให้กลุ่มเศรษฐกิจประกอบด้วย 2 ประเทศ และประเทศอื่นๆ (ROW) โดยใช้แบบจำลองดุลยภาพบางส่วน (partial equilibrium) อย่างไรก็ตาม ต่อมาได้มีการปรับปรุงพัฒนาให้แบบจำลองสามารถวิเคราะห์ประเทศหลายประเทศและสินค้าจำนวนมาก ได้รวมทั้งเพิ่มข้อสมมติฐานให้ใกล้เคียงกับโลกที่เป็นจริงมากขึ้น

แนวคิดของ Viner (1950) ที่ใช้มาจนถึงปัจจุบันในการวิเคราะห์ผลกระทบจากการรวมกลุ่มเศรษฐกิจ คือ การรวมกลุ่มเศรษฐกิจจะเกิดผลประโยชน์หรือผลเสียต่อสวัสดิการของประเทศต่างๆ ขึ้นอยู่กับผลสุทธิของการสร้างการค้า (trade creation) และการเบี่ยงเบนทางการค้า (trade diversion)

- *การสร้างการค้า (trade creation)* เกิดขึ้นเมื่อประเทศสมาชิกของความตกลง (ประเทศที่ 1) เพิ่มการนำเข้าจากประเทศคู่ค้า (ประเทศที่ 2) โดยปราศจากการลดการนำเข้าจากประเทศอื่นๆ (Rest of the World: ROW) เนื่องจากการลดภาษีสินค้านำเข้าระหว่างประเทศคู่ค้าทำให้สินค้าที่นำเข้าจากประเทศที่ 2 ราคาต่ำลง การเพิ่มการนำเข้าเป็นผลจากการเพิ่มการบริโภคและการลดการผลิตในประเทศที่ 1 การสร้างการค้าจึงถือเป็นผลประโยชน์ (benefit) ที่จะเกิดกับประเทศสมาชิกและกับโลกโดยรวม
- *การเบี่ยงเบนทางการค้า (trade diversion)* เกิดขึ้นเมื่อประเทศสมาชิก (ประเทศที่ 1) นำเข้าสินค้าจากประเทศคู่ค้า (ประเทศที่ 2) ที่ราคาสินค้าต่ำกว่าราคาสินค้านำเข้าจากประเทศอื่นๆ (ROW) ทั้งที่ประเทศที่ 2 ไม่ได้มีต้นทุนที่ต่ำกว่าอย่างแท้จริง แต่ราคาสินค้าต่ำกว่าประเทศอื่นๆ (ROW) เนื่องจากประเทศที่ 2 ได้รับการลดภาษีจากการทำความตกลงการค้าเสรี การที่ประเทศที่ 1 ลดการนำเข้าจากประเทศอื่นๆ (ROW) ลงและเพิ่มการนำเข้าจากประเทศที่ 2 ทดแทนถือว่าเป็นการเบี่ยงเบนทางการค้าซึ่งจึงถือเป็นผลเสีย (loss)

ผลสุทธิต่อสวัสดิการของประเทศจากการรวมกลุ่มเศรษฐกิจจึงไม่สามารถสรุปได้ชัดเจนล่วงหน้าว่าจะเกิดประโยชน์หรือผลเสียต่อประเทศ ทั้งนี้ จำเป็นต้องเปรียบเทียบระหว่างการสร้างการค้าและการเบี่ยงเบนทางการค้าว่าส่วนไหนมีค่ามากกว่ากัน

ต่อมา Meade (1955) ได้สร้างแบบจำลองดุลยภาพทั่วไป (general equilibrium model) และให้ความสนใจต่อระดับราคาและอัตราส่วนทางการค้า (term of trade) เพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของสวัสดิการทางเศรษฐกิจของแต่ละประเทศและโลก โดยแบบจำลองของ Meade สามารถศึกษาผลกระทบ 2 ทางระหว่างสมาชิกของกลุ่มค้าเสรีและประเทศที่มิใช่สมาชิก ตลอดจนวิเคราะห์ถึงดุลยภาพการชำระเงินระหว่างประเทศ

ในปัจจุบัน ทฤษฎีในการวิเคราะห์ผลกระทบจากการรวมกลุ่มทางการค้าได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยเพิ่มข้อสมมติต่างๆ ให้สะท้อนความเป็นจริงมากขึ้น[1] ทั้งนี้ แบบจำลองที่สร้างส่วนใหญ่ยังอิงอยู่กับงานของ Viner (1950) และ Meade (1955) เป็นสำคัญ โดยในช่วงทศวรรษที่ผ่านมานอกจากมีการสร้างแบบจำลองทางทฤษฎีแล้ว นักเศรษฐศาสตร์ยังใช้ประโยชน์จากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ โดยสร้างแบบจำลองดุลยภาพทั่วไปที่สามารถคำนวณได้ (CGE) เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบจากการรวมกลุ่มเศรษฐกิจต่างๆ รวมทั้งผลจากการทำความตกลงการค้าเสรีทวิภาคี

Baldwin and Venables (1995) ได้แบ่งแบบจำลองดุลยภาพทั่วไปที่ใช้วิเคราะห์ผลกระทบจากการรวมกลุ่มเศรษฐกิจเป็น 3 รุ่น คือ

- *แบบจำลองรุ่นที่ 1* เป็นแบบจำลองแบบดั้งเดิม มีข้อสมมติคือผลได้ต่อขนาดคงที่ ตลาดมีการแข่งขันสมบูรณ์ และจำนวนสินค้าคงที่
- *แบบจำลองรุ่นที่ 2* สร้างขึ้นในทศวรรษที่ 1980s ซึ่งมักเรียกว่าทฤษฎีการค้าใหม่ (New Trade Theory) มีสมมติฐานให้ผลได้ต่อขนาดเพิ่มขึ้นอย่างน้อยในบางอุตสาหกรรม และตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์
- *แบบจำลองรุ่นที่ 3* ได้เพิ่มการวิเคราะห์ผลกระทบจากการลงทุนและการเจริญเติบโต (investment and growth effects)

โดยทั่วไปแล้วแบบจำลองรุ่นที่ 1 ยังคงใช้วิเคราะห์ผลจากการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจเนื่องจากสามารถครอบคลุมองค์ประกอบของทฤษฎีหลักอย่างครบถ้วน ซึ่งแบบจำลองดุลยภาพทั่วไปแบบคำนวณได้ (CGE) ส่วนใหญ่ก็ยังยึดทฤษฎีแบบดั้งเดิมเป็นหลัก

[1] ผู้ที่สนใจการพัฒนาทางทางทฤษฎีสามารถดูได้จาก DeRosa (1998) ซึ่งได้อธิบายทฤษฎีและการพัฒนาเกี่ยวกับการรวมกลุ่มเศรษฐกิจอย่างละเอียด

นอกจากงานทางทฤษฎีในการวิเคราะห์ผลกระทบจากการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจต่อประเทศต่างๆ แล้ว คำถามที่สำคัญอีกประการต่อการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจที่เป็นที่สนใจสำหรับนักเศรษฐศาสตร์การค้าระหว่างประเทศคือ การทำความตกลงการค้าระหว่างประเทศหรือการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจเหล่านี้จะเป็นตัวเร่งหรือเป็นอุปสรรคต่อการไปสู่การค้าเสรีแบบพหุภาคี[2] ซึ่ง Bhagwati (1990) ตั้งคำถามว่าการรวมกลุ่มการค้าจะเป็นทางไปสู่การค้าเสรีระดับพหุภาคีหรือเป็นกำแพงขัดขวาง (building blocs or stumbling blocs)[3] Bhagwati and Panagariya (1996) ให้คำจำกัดความ Building blocs และ Stumbling blocs ไว้ดังนี้

- *Building blocs :* การรวมกลุ่มเศรษฐกิจและการทำความตกลงการเสรีทวิภาคีจะช่วยเร่งให้เกิดการเจรจาหพุภาคีเร็วขึ้น เนื่องจากประเทศคู่ค้าสามารถเจรจาในประเด็นต่างๆ เพิ่มเติมจากการเจรจาพหุภาคีโดยเริ่มจากกลุ่มประเทศเล็กๆ ก่อน นอกจากนี้ประเทศยังได้รับประสบการณ์จากการปฏิรูประบบเศรษฐกิจ การกำกับดูแล และกฎหมาย จากการบังคับใช้ความตกลงทวิภาคีหรือการรวมกลุ่มเศรษฐกิจ นอกจากนั้น การค่อยๆ ทยอยเพิ่มประเทศสมาชิกเข้ามาในกลุ่มเศรษฐกิจหนึ่งๆ จะช่วยนำไปสู่การเปิดเสรีการค้าทั้งโลก (global free trade) ได้ในอนาคต
- *Stumbling blocs:* การรวมกลุ่มเศรษฐกิจจะทำให้เกิดการเบี่ยงเบนทางการค้าและการปกป้องทางการค้าเฉพาะกลุ่ม ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการเปิดเสรีการค้าทั้งโลก

งานวิจัยที่ต้องการประเมินผลการรวมกลุ่มเศรษฐกิจว่านำไปสู่การสร้างหรือทำลายกลุ่มส่วนใหญ่เป็นงานทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ตามกรอบของ Viner (1950) และ Meade (1955) เช่นกัน ทั้งนี้ Winters (1996) ได้ให้ข้อสรุปว่าแบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์สามารถให้คำตอบได้ทั้งสองแนวทาง และผลจากการวิจัยเชิงประจักษ์ก็ไม่สามารถสรุปเป็นกรณีทั่วไปได้ว่าจะนำไปสู่การสร้างกลุ่มหรือทำลายกลุ่ม

4.1.2 งานวิจัยเชิงประจักษ์ว่าด้วยการรวมกลุ่มเศรษฐกิจและการทำความตกลงการค้าเสรีทวิภาคี

งานวิจัยเชิงประจักษ์ที่เกี่ยวข้องกับการวัดผลกระทบจากการรวมกลุ่มเศรษฐกิจและการทำความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีในปัจจุบันมีเป็นจำนวนมาก โดยเครื่องมือหลักที่ใช้วิเคราะห์สามารถจำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรก การใช้แบบจำลองแรงดึงดูด (Gravity Model) ในการหาศักยภาพทางการค้าที่เกิดจากการรวมกลุ่มเศรษฐกิจหรือการทำความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีระหว่างประเทศโดยใช้แบบจำลองทางเศรษฐมิติในการวิเคราะห์ กลุ่มที่สอง การใช้แบบจำลองดุลยภาพทั่วไปที่

[2] ดูงานสำรวจวิจัยในเรื่องนี้ใน Panagariya (1998) และ DeRosa (1998)

[3] นักวิชาการหลายท่านเรียกว่าเป็นวิวาทะระหว่างภูมิภาคนิยมกับพหุภาคีนิยม (Regionalism versus Multilateralism) เช่นงานของ Andriammananjara (2003) Panagariya (1998) เป็นต้น

คำนวณได้ (CGE) ซึ่งมีทั้งการใช้แบบจำลองสถิตและแบบจำลองพลวัต โดยจุดเด่นของการใช้แบบจำลอง CGE คือการสามารถวัดสวัสดิการที่เปลี่ยนแปลงของประเทศ ตลอดจนการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมอย่างละเอียดได้ ในขณะที่แบบจำลองแรงดึงดูดจะให้คำตอบเฉพาะศักยภาพของการส่งออกจากการรวมกลุ่มเศรษฐกิจ หรือการทำความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีเท่านั้น

ตัวอย่างงานวิจัยเชิงประจักษ์ที่เกี่ยวข้องกับการวัดผลกระทบจากการรวมกลุ่มเศรษฐกิจมีดังต่อไปนี้

Brown et al. (1992) วิเคราะห์ผลกระทบจาก*การทำเขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ (NAFTA)* โดยใช้แบบจำลองดุลยภาพทั่วไปที่คำนวณได้ (CGE) โดยมีสมมติฐานว่ามีการเปิดเสรีการค้าสินค้าระหว่างแคนาดา เม็กซิโก และสหรัฐอเมริกา ผลการศึกษาพบว่าสวัสดิการของประเทศทั้งสามจะสูงขึ้นจากการทำเขตการค้าเสรี โดยประเทศที่ได้รับประโยชน์มากที่สุดคือเม็กซิโก รองลงมาคือแคนาดา และสหรัฐ ซึ่งได้ผลได้สวัสดิการที่วัดเป็นร้อยละของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศร้อยละ 1.6, 0.7 และ 0.1 ตามลำดับ สำหรับประเทศอื่นในแบบจำลองจำนวน 31 ประเทศพบว่าผลได้สวัสดิการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก

Haaland and Norman (1992) วิเคราะห์ผลกระทบจาก*การจัดตั้งสหภาพยุโรป (EU)* โดยใช้แบบจำลอง CGE และมีสมมติฐานว่าต้นทุนทางการค้าสินค้าอุตสาหกรรมภายในสหภาพยุโรปลดลงร้อยละ 2.5 ผลการศึกษาพบว่าผลได้สวัสดิการของสหภาพยุโรปจะสูงขึ้นร้อยละ 0.4 - 0.64

Young and Huff (1997) ใช้แบบจำลอง GTAP ฐานข้อมูล version 2 วิเคราะห์ผลกระทบจาก*ความร่วมมือทางเศรษฐกิจเอเชีย-แปซิฟิก (APEC)* โดยมีสมมติฐานว่าสามารถลดอุปสรรคทางค้าทั้งที่เป็นภาษีและไม่ใช่ภาษีทั้งหมดของประเทศต่างๆ ในกลุ่ม APEC ซึ่งผลการศึกษาพบว่าบางประเทศจะได้ผลได้สวัสดิการสูงขึ้นโดยสวัสดิการสูงขึ้นร้อยละ 1.28-3.16 ในขณะที่บางประเทศจะสูญเสียสวัสดิการ โดยสวัสดิการลดลงร้อยละ 0.17-3.05

Scollay and Gilbert (2001) ใช้แบบจำลอง GTAP ฐานข้อมูล version 4 ทดลองวิเคราะห์ผลกระทบจากการทำความตกลงต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก สมมติให้มีการยกเลิกภาษีสินค้านำเข้าทั้งหมด แล้วผลได้จากสวัสดิการที่เปลี่ยนแปลงไปในรูปของร้อยละของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของแต่ละประเทศ ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

- *กรณีความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีระหว่างญี่ปุ่นและสิงคโปร์*: ญี่ปุ่นจะได้ผลได้สวัสดิการเพิ่มขึ้นสูงสุด คือร้อยละ 4.06 ในขณะที่สิงคโปร์สวัสดิการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก (ร้อยละ

0.00) โดยรวมแล้วสวัสดิการของสมาชิก 2 ประเทศจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.05 สำหรับประเทศที่ไม่ได้เป็นสมาชิกจะสูญเสียสวัสดิการรวมร้อยละ 0.01

- *กรณีหากมีความตกลงการค้าเสรีญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และจีน*: ประเทศจีนจะได้สวัสดิการเพิ่มขึ้นสูงสุดเท่ากับร้อยละ 2.09 รองลงมาคือเกาหลีใต้สวัสดิการเพิ่มสูงขึ้นร้อยละ 0.80 และญี่ปุ่นสวัสดิการเพิ่มสูงขึ้นร้อยละ 0.25 โดยรวมแล้วสวัสดิการของสมาชิก 3 ประเทศจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.5 ในขณะที่ประเทศสิงคโปร์จะสูญเสียสวัสดิการเท่ากับร้อยละ 0.87 และประเทศที่ไม่ได้เป็นสมาชิกจะสูญเสียสวัสดิการรวมร้อยละ 0.03
- *กรณี ASEAN+3*: ประเทศทั้งสามคือญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และจีนจะมีสวัสดิการเพิ่มขึ้นรวมร้อยละ 0.34 โดยสวัสดิการทั้งกลุ่มจะเพิ่มขึ้นเท่ากับน้อยละ 0.64 ในขณะที่ประเทศนอกกลุ่มทั้งหมดจะสูญเสียสวัสดิการเท่ากับร้อยละ 0.06
- *กรณีเปิดเสรีการค้าโลก*: สวัสดิการของทุกประเทศจะสูงขึ้นทั้งหมด โดยสวัสดิการของสิงคโปร์จะเพิ่มขึ้นสูงสุดคือร้อยละ 6.94 รองลงมาคือจีนร้อยละ 4.51 และสวัสดิการของโลกจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.56

Lee, Roland-Holst and Mensbrugghe (2004) วิเคราะห์ผลกระทบจากการทำความตกลงการค้าเสรีโดยใช้แบบจำลอง LINKAGE ซึ่งเป็นแบบจำลองดุลยภาพทั่วไประดับโลกแบบพลวัต โดยใช้ฐานข้อมูลของ GTAP version 5.2 ซึ่งเป็นข้อมูลปี 1997 โดยวัดผลกระทบจากสวัสดิการที่เปลี่ยนแปลงไป[4] หลังจากการทำความตกลงการค้าเสรี ซึ่งในการศึกษานี้สมมติให้ลดภาษีสินค้านำเข้าเหลือร้อยละ 0 โดยได้จำลองภาพสถานการณ์การทำความตกลงการค้าเสรี 7 สถานการณ์ คือ

- กรณีการเปิดเสรีโดยจีนฝ่ายเดียว (china's unilateral trade liberalization)
- กรณีการทำความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-จีน
- กรณีการทำความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-ญี่ปุ่น
- กรณีการทำความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-จีน-ญี่ปุ่น-เกาหลีใต้ (ASEAN+3)
- กรณีการทำความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-จีน-สหภาพยุโรป
- กรณีการทำความตกลงการค้าเสรีจีน-ญี่ปุ่น-สหรัฐอเมริกา และ
- กรณีการเปิดเสรีทั้งโลก (global trade liberalization)

ผลการศึกษาพบว่าการเปิดเสรีทุกประเทศในโลกจะทำให้สวัสดิการเพิ่มขึ้นสูงกว่าทุกกรณี เท่ากับ 732.2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐหรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.1 โดยประเทศส่วนใหญ่ได้รับสวัสดิการเพิ่มขึ้น

[4] การศึกษานี้สวัสดิการวัดจาก Hicksian Equivalent Variation (EV) ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนแปลงของรายได้ของผู้บริโภคที่ยินดีจ่ายเพื่อให้ได้อรรถประโยชน์ ณ จุดดุลยภาพใหม่หลังจากการทำความตกลงการค้าเสรี ณ ราคาปีฐาน

สูงสุด อาทิเช่น สวัสดิการของจีนเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.3 สวัสดิการของญี่ปุ่นเพิ่มขึ้น 2.8 สวัสดิการของสหภาพยุโรปเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.0 ในขณะที่สวัสดิการของสหรัฐอเมริกาเพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 0.7

ในกรณีกลุ่มอาเซียน ภาพสถานการณ์ที่จะทำให้สวัสดิการของอาเซียนเพิ่มสูงสุดคือ กรณีการทำความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-จีน-สหภาพยุโรป ซึ่งจะทำให้สวัสดิการของอาเซียนเพิ่มสูงขึ้นร้อยละ 4.2 หรือคิดเป็นมูลค่าเท่ากับ 43.0 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ และกรณีการทำความตกลงการค้าเสรีอาเซียนบวก 3 (เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น จีน) ทำให้สวัสดิการของอาเซียนเพิ่มสูงขึ้นร้อยละ 4.0 ตามลำดับ หรือคิดเป็นมูลค่าเท่ากับ 41.8 อย่างไรก็ตาม กรณีการทำความตกลงการค้าเสรีจีน-ญี่ปุ่น-สหรัฐอเมริกา จะทำให้อาเซียนสวัสดิการลดลงร้อยละ 1.6 หรือคิดเป็นมูลค่าเท่ากับ 16.5 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ

จากการศึกษานี้จะพบว่าในกรณีประเทศที่เป็นสมาชิกความตกลงการค้าเสรีจะได้ประโยชน์ในทุกกรณี ในขณะที่ประเทศที่ไม่เป็นสมาชิกอาจจะได้รับประโยชน์หรืออาจจะเสียประโยชน์ก็ได้ เช่น ประเทศจีนจะเสียประโยชน์ในกรณีมีการทำความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-ญี่ปุ่น ประเทศเกาหลีใต้จะเสียประโยชน์ในกรณีมีการทำความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-จีน อาเซียน-ญี่ปุ่น อาเซียน-จีน-สหภาพยุโรป และจีน-ญี่ปุ่น-สหรัฐ ทั้งนี้ ประเทศสหรัฐอเมริกาจะเสียประโยชน์ในกรณีที่มีความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-ญี่ปุ่น และอาเซียน-จีน-สหภาพยุโรป ในขณะที่สหภาพยุโรปจะเสียประโยชน์ในกรณีที่มีความตกลงการค้าเสรีจีน-ญี่ปุ่น-สหรัฐ (ดูตาราง 4.1)

จากผลการศึกษาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ผลกระทบจากการรวมกลุ่มเศรษฐกิจต่างๆ ให้ผลแตกต่างกันไป โดยแต่ละประเทศจะได้ประโยชน์แตกต่างกัน และในบางกรณีบางประเทศจะเสียประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Andriamananjara (2003) ที่ได้สำรวจงานวิจัยเชิงประจักษ์จำนวนมากและสรุปว่าผลกระทบจากการทำความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีและการรวมกลุ่มระดับภูมิภาคอาจจะทำให้สวัสดิการของประเทศสมาชิกและประเทศนอกกลุ่มเพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ได้ ขึ้นอยู่กับประเภทของความตกลง ขอบเขตของสินค้า และประเทศคู่เจรจา

ธนาคารโลกได้จัดทำโครงการศึกษาเกี่ยวกับการรวมกลุ่มเศรษฐกิจระดับภูมิภาคและการทำความตกลงการค้าเสรีในช่วงปี 1996-2003 โดยมีงานวิจัยภายใต้โครงการกว่า 100 งานวิจัย ธนาคารโลกได้สรุปข้อเสนอแนะในการทำความตกลงการค้าเสรี โดยเสนอแนะให้ผู้ดำเนินนโยบายระมัดระวังในการทำความตกลงการค้าเสรีไว้หลายประการ อาทิเช่น ผู้ดำเนินนโยบายควรวางยุทธศาสตร์การทำความตกลงการค้าเสรีอย่างเป็นระบบ มีประสิทธิภาพ โดยใช้ความตกลงดังกล่าวเป็นเครื่องมือเพื่อส่งเสริมการแข่งขันในตลาดในประเทศ การทำความตกลงควรมีลักษณะโปร่งใสและเปิดเผยต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในสังคม โดยต้องคำนึงถึงต้นทุนทางธุรกรรม (transactions costs) ที่ใช้ในการบริหารจัดการความตกลงการค้าเสรีต่างๆ ด้วย (ดูรายละเอียดในตารางที่ 4.2)

ตารางที่ 4.1 ผลกระทบต่อสวัสดิการจากทำความตกลงการค้าเสรี: การศึกษาของ Lee, Roland-Holst and Mensbrugghe (2004)

ภูมิภาค	ภาพสถานการณ์						
	(1) จีนเปิดเสรีฝ่ายเดียว (China Unilateral)	(2) อาเซียน-จีน (ASEAN-China)	(3) อาเซียน-ญี่ปุ่น (ASEAN-Japan)	(4) อาเซียน-เกาหลีใต้-ญี่ปุ่น-จีน (ASEAN+3)	(5) อาเซียน-จีน-สหภาพยุโรป (ASEAN-China-EU)	(6) จีน-ญี่ปุ่น-สหรัฐ (China-Japan-US)	(7) เปิดเสรีทั้งโลก
A. สวัสดิการเพิ่มขึ้น (พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ณ ราคาปี 1997)							
จีนและฮ่องกง	73.3	34.8	-3.0	102.3	74.1	105.3	134.8
ญี่ปุ่น	13.5	1.4	18.2	66.3	4.8	77.3	116.1
เกาหลีใต้	5.0	-0.4	-1.2	30.1	-1.9	-4.3	29.1
ไต้หวัน	5.6	-1.5	-0.7	-5.4	-2.8	-5.5	12.7
อาเซียน	5.4	26.0	28.4	41.8	43.0	-16.5	38.1
สหรัฐอเมริกา	13.8	0.8	-1.4	-0.9	-2.9	60.6	70.9
แคนาดา ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์	1.2	0.2	-0.4	-0.2	-0.6	-2.9	17.3
สหภาพยุโรป	16.9	3.9	0.2	6.8	127.9	-0.3	165.9
ประเทศอื่นๆ	7.9	-3.6	-2.4	-9.8	-18.4	-15.5	147.4
โลก	142.4	61.8	37.7	231.1	223.4	198.1	732.2
B. สวัสดิการเพิ่มขึ้น (ร้อยละ)							
จีนและฮ่องกง	2.9	1.4	-0.1	4.0	2.9	4.1	5.3
ญี่ปุ่น	0.3	0.0	0.4	1.6	0.1	1.9	2.8
เกาหลีใต้	0.6	-0.1	-0.1	3.7	-0.2	-0.5	3.6
ไต้หวัน	1.0	-0.3	-0.1	-1.0	-0.5	-1.0	2.4
อาเซียน	0.5	2.5	2.7	4.0	4.2	-1.6	3.7
สหรัฐอเมริกา	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.6	0.7
แคนาดา ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	-0.2	1.4
สหภาพยุโรป	0.2	0.0	0.0	0.1	1.5	0.0	2.0
ประเทศอื่นๆ	0.1	-0.1	0.0	-0.2	-0.3	-0.3	2.4
โลก	0.4	0.2	0.1	0.7	0.6	0.6	2.1

ที่มา: Lee, Roland-Holst and Mensbrugghe (2004)

ตารางที่ 4.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำความตกลงการค้าเสรี

ข้อ	รายละเอียด
1.	การทำความตกลงการค้าเสรีควรใช้เป็นเครื่องมือเพื่อส่งเสริมให้เกิดการแข่งขันในตลาดในประเทศ (procompetitive instrument)
2.	ประเทศที่ทำความตกลงการค้าเสรีได้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจไม่เท่ากัน โดยประเทศกำลังพัฒนาทำความตกลงการค้าเสรีกับประเทศพัฒนาแล้วมักจะได้ประโยชน์กว่าทำความตกลงการค้าเสรีกับประเทศกำลังพัฒนาด้วยกัน (North-South dominates South-South)
3.	การทำความตกลงการค้าเสรีจะช่วยทำให้ประเทศสามารถสร้างความเชื่อถือจากประเทศอื่นๆ ในการปฏิรูประบบเศรษฐกิจได้ อย่างไรก็ตามความน่าเชื่อถือจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อกลไกและกระบวนการกำกับดูแลในประเทศมีความโปร่งใสและเปิดกว้างให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนเข้าร่วมได้
4.	ความตกลงการค้าเสรีที่มีประสิทธิภาพเท่านั้น (efficient FTA) ที่จะส่งผลดีทางการเมืองได้ การทำความตกลงการค้าเสรีที่ไม่เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ (economically wasteful) และไม่เป็นระบบ (divisive) จะทำให้เกิดผลตรงกันข้าม
5.	ความร่วมมือระหว่างประเทศหรือระหว่างภูมิภาคในด้านต่างๆ เช่น การปฏิรูปการกำกับดูแล สามารถเกิดขึ้นได้โดยไม่จำเป็นต้องทำผ่านการทำความตกลงการค้าเสรี
6.	การทำความตกลงการค้าเสรีควรคำนึงถึงต้นทุนทางธุรกรรม (transactions costs) ที่ใช้ในการจัดการความตกลงการค้าเสรีประเภทต่างๆ
7.	การทำความตกลงการค้าเสรีอาจเกิดผลในทางบวกหรือในทางลบต่อรายรับของรัฐบาลจากภาษีศุลกากรก็ได้
8.	ประเทศควรออกแบบความตกลงการค้าเสรีอย่างระมัดระวัง โดยไม่หวังพึ่งการตรวจสอบความตกลงดังกล่าวจากองค์การการค้าโลก (WTO)

ที่มา: Schiff et al (2003) “Regional integration and development” World Bank, Washington, DC.

4.2 ศักยภาพทางการค้าระหว่างประเทศของไทย

การศึกษาศักยภาพทางการค้าระหว่างไทยและประเทศคู่ค้าในการศึกษานี้ทำโดยสร้างแบบจำลองแรงดึงดูด (Gravity Model) เพื่อเปรียบเทียบปริมาณการค้าที่ประมาณการได้จากแบบจำลองและปริมาณการค้าจริง โดยแบบจำลองแรงดึงดูดเป็นแบบจำลองทางเศรษฐมิติที่อธิบายปริมาณการค้าระหว่างประเทศโดยอ้างอิงกับขนาดของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GDP) ระยะทางระหว่างประเทศ และตัวแปรอื่นๆ เช่น ความแตกต่างของภาษา การมีชายแดนติดกัน และการเคยตกเป็นอาณานิคม เป็นต้น

4.2.1 กรอบแนวคิดของแบบจำลองแรงดึงดูด (Gravity Model)

หลักการของแบบจำลองแรงดึงดูด คือ การค้าระหว่างสองประเทศจะแปรผันในทางเดียวกันกับขนาดเศรษฐกิจของประเทศ ในขณะที่แปรผกผันกับระยะห่างระหว่างประเทศ นอกจากนี้ยังมีการใส่ตัวแปรควบคุมอื่นๆ ที่สามารถอธิบายการค้าระหว่างสองประเทศเพิ่มเติม โดย ในทางทฤษฎี เราสามารถสร้างแบบจำลองแรงดึงดูดได้จากแบบจำลองดุลยภาพทั่วไปของการค้าสินค้าระหว่างประเทศ ตัวอย่างเช่น Baier and Bergstrand (2001) สร้างสมการแบบจำลองแรงดึงดูดจากแบบจำลองดุลยภาพทั่วไปที่มีสมมติฐานให้ตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด (monopolistic competition) Markusen and Rose (2001) สร้างสมการแบบจำลองแรงดึงดูดจาก reciprocal dumping model ในการค้าสินค้าชนิดเดียวกัน (homogeneous product) และ Deardoff (1998) สร้างแบบจำลองแรงดึงดูดจากแบบจำลองดุลยภาพทั่วไปที่ตลาดมีการแข่งขันอย่างสมบูรณ์ (perfectly competitive market) เป็นต้น

โดยทั่วไปแล้ว ปัจจัยกำหนดรูปแบบการค้าระหว่างประเทศมีด้วยกันหลายปัจจัย Frankel (1997) และ Oguledo and MacPhee (1994) ได้สำรวจตัวแปรที่เคยใช้ในแบบจำลองในแรงดึงดูดในการศึกษาในอดีตแสดงในตารางที่ 4.3 โดยสามารถแบ่งกลุ่มตัวแปรเป็น 4 กลุ่ม คือ

1. ตัวแปรขนาด (size variables)

ขนาดของประเทศสามารถวัดได้ทั้งในรูปของรายได้ ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ จำนวนประชากร และพื้นที่ โดยตัวแปรกลุ่มนี้ถือเป็นตัวแปรหลักในแบบจำลอง ขนาดของประเทศเป็นตัวแปรสำหรับวัดระดับของอุปสงค์ของประเทศนำเข้า และระดับของอุปทานของประเทศส่งออก โดยทั่วไป ประเทศที่มีขนาดใหญ่มักจะมีการค้ามากกว่าประเทศขนาดเล็ก ประเทศที่มีรายได้สูงมักจะมีการค้ามากกว่าประเทศที่มีรายได้ต่ำ

ตัวแปรในกลุ่มนี้ที่ได้เคยมีการศึกษาในอดีต ได้แก่ รายได้ของประเทศส่งออกและนำเข้า จำนวนประชากรของประเทศส่งออกและนำเข้า พื้นที่เพาะปลูกของประเทศส่งออกและนำเข้า ผลผลิตของประเทศส่งออกและนำเข้า ผลรวมของรายได้ประเทศส่งออกและนำเข้า และความคล้ายคลึงกันของรายได้ระหว่างประเทศส่งออกและนำเข้า เป็นต้น

2. ตัวแปรเชิงภูมิศาสตร์ (geographic variables)

ระยะทางระหว่างประเทศเป็นอีกตัวแปรหลักในแบบจำลองแรงดึงดูด Linnemann (1996) กล่าวถึงเหตุผลที่ระยะทางมีผลต่อการค้าระหว่างประเทศไว้ว่า ระยะทางมีผลให้เพิ่มต้นทุนการขนส่งและเพิ่มเวลาในการขนส่ง (ซึ่งมีผลต่อผลผลิตที่เน่าเสียง่าย) นอกจากนี้ ระยะทางอาจทำให้ประเทศไม่คุ้นเคยกับระบบกฎหมายและวัฒนธรรมของประเทศคู่ค้าซึ่งอาจส่งผลให้มีการค้าระหว่างประเทศกันน้อย ตัวแปรในกลุ่มนี้ที่เคยมีการศึกษาในอดีต ได้แก่ ระยะทางระหว่างประเทศ ลักษณะประเทศที่เป็นเกาะ ลักษณะประเทศที่ไม่มีพื้นที่ติดทะเล การมีชายแดนติดกันของประเทศคู่ค้า ภาษา และต้นทุนค่าขนส่ง เป็นต้น

3. ตัวแปรทางการเงินและราคา (monetary and price variables)

ตัวแปรทางการเงินและราคาเป็นตัวแปรกลุ่มหนึ่งที่เพิ่มเข้าไปในแบบจำลองแรงดึงดูด ตัวแปรในกลุ่มนี้ที่มีการศึกษาในอดีต ได้แก่ การมีสกุลเงินเดียวกัน ระดับราคาในประเทศส่งออกและประเทศนำเข้า เป็นต้น ตัวอย่างเช่น หากประเทศสองประเทศใช้อัตราแลกเปลี่ยนสกุลเดียวกันจะช่วยลดความเสี่ยงในผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยนและลดต้นทุนทางธุรกรรมทางธุรกิจ

4. ตัวแปรนโยบายและสถาบัน (policy and institutional variables)

ปัจจัยเชิงนโยบายและสถาบันถือเป็นปัจจัยเชิงคุณภาพหรือตัวแปรควบคุม ตัวอย่างตัวแปรในกลุ่มนี้ได้แก่ อุปสรรคทางการค้า การเคยเป็นอาณานิคม การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา และการคอรัปชั่น เป็นต้น ตัวอย่างเช่น หากประเทศมีอุปสรรคทางการค้าสูง มีคอรัปชั่นมาก การค้าระหว่างประเทศน่าจะเกิดขึ้นน้อย เป็นต้น

ตารางที่ 4.3 ตัวแปรที่ใช้ในแบบจำลองแรงดึงดูด (Gravity Model) ในการศึกษาในอดีต

ตัวแปร	การศึกษา	ผลที่คาดว่ามีต่อการค้า
ก. ตัวแปรขนาด (Size variables)		
รายได้ของประเทศส่งออกและนำเข้า	Frankel (1997) Krueger (1999) Soloaga and Winters (2001) Freund (2000)	บวก
จำนวนประชากรของประเทศส่งออกและนำเข้า	Aitken (1973) Bayoumi and Eichengreen (1995) Boisso and Ferrantino (1997) Frankel (1997) Fink and Primo Braga (1999)	บวก/ลบ
พื้นที่เพาะปลูกของประเทศส่งออกและนำเข้า	Soloaga and Winters (2001)	ลบ
ผลผลิตของประเทศส่งออกและนำเข้า	Frankel, Stein and Wei (1995) Frankel (1997) Bayouni and Eichengreen (1995)	บวก
ผลรวมของรายได้ประเทศส่งออกและนำเข้า	Egger (2000) Di Mauro (2000) Baier and Bergstrand (2001)	บวก
ความคล้ายคลึงกันของรายได้ระหว่างประเทศส่งออกและนำเข้า	Egger (2000) Di Mauro (2000)	บวก
รายได้ต่อประชากรของประเทศส่งออกและนำเข้า	Bergstrand (1989) Frankel (1997) Krueger (1999) Soloaga and Winters (2001)	บวก/ลบ
ผลผลิตต่อประชากรของประเทศส่งออกและนำเข้า	Frankel, Stein and Wei (1995) Frankel (1997) Bayoumi and Eichengreen (1995)	บวก
ผลต่างในรายได้ต่อประชากรของประเทศส่งออกและนำเข้า	Egger (2000) Di Mauro (2000) Freund (2000) Gilbert, Scollay and Bora (2001)	บวก/ลบ
ข. ตัวแปรเชิงภูมิศาสตร์ (Geographic variables)		
ระยะทางระหว่างประเทศ	Bayouni and Eichengreen (1995) Fink and Primo Braga (1999) Freund (2000) Gilbert, Scollay and Bora (2001)	ลบ
ประเทศเป็นเกาะ	Krueger (1999) Soloaga and Winters (2001)	ลบ
ประเทศไม่มีพื้นที่ติดทะเล	Soloaga and Winters (2001)	ลบ
ชายแดนติดกัน	Li (2000) Soloaga and Winters (2001) Clark and Tavares (2000) Freund (2000) Gilbert, Scollay and Bora (2001)	บวก
ภาษา	Boisso and Ferrantino (1997) Frankel (1997) Fink and Primo Braga (1999) Krueger (1999) Soloaga and Winters (2001) Clark and Tavares (2000)	บวก
ความห่างไกล (Remoteness)	Polak (1996) Frankel (1997) Krueger (1999) Soloaga and Winters (2001)	ลบ
ต้นทุนค่าขนส่ง	Geraci and Prewo (1977)	ลบ
ค. ตัวแปรทางการเงินและราคา (Monetary and price variables)		
สกุลเงินเดียวกัน (common currency)	Rose (2000)	บวก
Exchange rate variability	Thursby and Thursby (1987) Frankel and Wei (1993) Eichengreen and Irwin (1995)	ลบ
ราคาในประเทศส่งออกและนำเข้า	Bergstrand (1985, 1989) Oguledo and MacPhee (1994) Bayoumi and Eichengreen (1995) Boisso and Ferrantino (1997) Matyas (1997) Di Mauro (2000) Egger (2000) Winters and Chang (2000)	บวก/ลบ

ง. ตัวแปรนโยบายและสถาบัน (Policy and institutional variables)		
อุปสรรคทางการค้า (มาตรการภาษีศุลกากร มาตรการที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากร และภาษีส่งออก)	Geraci and Prewo (1977) Oguledo and MacPhee (1994) Boisso and Ferrantino (1997) Di Mauro (2000) Baier and Bergstrand (2001)	ลบ
Lagged Trade flows	Irwin and Eichengreen (1998)	บวก
การเคยตกเป็นอาณานิคม	Frankel (1997) Soloaga and Winters (2001) Freund (2000)	บวก
การคุ้มครองสิทธิบัตรและทรัพย์สินทางปัญญา	Fink and Primo Braga (1999)	บวก/ลบ
คอรัปชั่น	Anderson and Marcouiller (1999) Do Mauro (2000)	ลบ

ที่มา: Frankel (1997) และ Oguledo and MacPhee (1994) อ้างจาก Adams et al (2003)

4.2.2 แบบจำลองแรงดึงดูดที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษาของคณะผู้วิจัยในรายงานนี้จะใช้กลุ่มตัวอย่างประเทศส่งออกที่สำคัญในโลกจำนวน 56 ประเทศ และประเทศคู่ค้ารวม 193 ประเทศ โดยใช้ข้อมูลปี 1997 – 2001 เพื่อดูศักยภาพทางการค้าของประเทศไทยกับประเทศคู่ค้าต่างๆ โดยเฉพาะกับประเทศที่เจรจาทำความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีกับไทย

แบบจำลองที่ใช้ในการศึกษา

แบบจำลองที่ใช้ในการศึกษานี้ใช้แบบจำลองแรงดึงดูดมาตรฐานที่มีปัจจัยสำคัญในการกำหนดการค้าระหว่างประเทศ คือ ระดับผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของประเทศส่งออกและประเทศนำเข้า (เพื่อสะท้อนระดับอุปสงค์และอุปทาน) ระยะทางระหว่างประเทศ ภาษา ชายแดน ลักษณะประเทศที่เป็นเกาะหรือการไม่มีพื้นที่ติดทะเล ตลอดจนตัวแปรหุ่นแทนความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีที่เกี่ยวข้อง โดยสามารถเขียนสมการในเชิงคณิตศาสตร์ได้ดังนี้

$$\ln(Y_{ijt}) = \alpha + \beta_1 \ln(GDP_{it}) + \beta_2 \ln(GDP_{jt}) + \beta_3 \ln(Dis_{ij}) + \beta_4 Lin_{ij} + \beta_5 Bor_{ij} + \beta_6 Is_{i} + \beta_7 Lock_{i} + (\beta_8 RIA^{1}{}_{ij} + \ldots + \beta_m RIA^{n}{}_{ij})$$

โดยที่

Y_{ijt} คือ มูลค่าการส่งออกจากประเทศ i ไปประเทศ j ในปีที่ t

GDP_{it} คือ ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของประเทศ i (ประเทศส่งออก) ในปีที่ t

GDP_{jt} คือ ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของประเทศ j (ประเทศนำเข้า) ในปีที่ t

Dis_{ijt}	คือ	ระยะทางระหว่างประเทศ i และ j
Lin_{ij}	คือ	ความเหมือนกันของภาษาที่ใช้ในประเทศ i และ j
Bor_{ij}	คือ	ตัวแปรหุ่น โดยเท่ากับ 1 เมื่อประเทศ i และ j มีชายแดนติดกันและอื่นๆ ให้เท่ากับ 0
Is_i	คือ	ตัวแปรหุ่น โดยเท่ากับ 1 เมื่อประเทศ i มีลักษณะเป็นเกาะ และอื่นๆ ให้เท่ากับ 0
$Lock_i$	คือ	ตัวแปรหุ่น โดยเท่ากับ 1 เมื่อประเทศมีพื้นที่ติดทะเล และอื่นๆ ให้เท่ากับ 0
RIA^1_{ij}... RIA^n_{ij}	คือ	ตัวแปรหุ่นแทนความตกลงการค้าเสรีหรือการรวมกลุ่มเศรษฐกิจต่างๆ โดยเท่ากับ 1 เมื่อประเทศ i และ j มีความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีหรือภูมิภาคระหว่างกัน และอื่นๆ ให้เท่ากับ 0 (มีเท่ากับจำนวนความตกลงที่เกี่ยวข้อง)
T	คือ	เวลาปี 1997 - 2001

ตารางที่ 4.4 แสดงคำจำกัดความของตัวแปรต่างๆ และแหล่งที่มาของข้อมูล

ตารางที่ 4.4 คำจำกัดความของตัวแปรและแหล่งที่มาของข้อมูล

ตัวแปร	คำจำกัดความ	แหล่งที่มา
Y_{ijt}	มูลค่าการส่งออกจากประเทศ i ไปประเทศ j ในปีที่ t	ข้อมูลจาก PC-TAS 2002 โดยเป็นข้อมูลการส่งออกปี 1997-2001 คัดเลือกประเทศส่งออกจำนวน 56 ประเทศ และประเทศคู่ค้าจำนวน 193 ประเทศ (ดูตาราง 4-3)
GDP_{it}	ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของประเทศ i (ประเทศส่งออก) ในปีที่ t	ธนาคารโลก (World Bank)
GDP_{jt}	ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของประเทศ j (ประเทศนำเข้า) ในปีที่ t	ธนาคารโลก (World Bank)
Dis_{ijt}	ระยะทางระหว่างประเทศ i และ j	จาก Boisso and Ferrantino (1997) โดยวัดระยะทางระหว่างเมืองที่ใหญ่ที่สุดของประเทศทั้งสอง มีหน่วยเป็นกิโลเมตร
Lin_{ij}	ความเหมือนกันของภาษาที่ใช้ในประเทศ i และ j	จาก Boisso and Ferrantino (1997) ดัชนีวัดจำนวนผู้ใช้ภาษาหลักของประเทศทั้งสอง โดยมีหน่วยตั้งแต่ 0 ถึง 10,000 โดยมีค่าเป็น 0 เมื่อภาษาหลักของประเทศทั้งสองไม่ใช่ภาษาเดียวกัน และมีค่าเป็น 10,000 เมื่อประชากรทั้งหมดของทั้งสองประเทศใช้ภาษาเดียวกัน
Bor_{ij}	ตัวแปรหุ่น โดยเท่ากับ 1 เมื่อประเทศ i และ j มีชายแดนติดกัน และอื่นๆ ให้เท่ากับ 0	แผนที่โลก
Is_i	ตัวแปรหุ่น โดยเท่ากับ 1 เมื่อประเทศ i มีลักษณะเป็นเกาะ และอื่นๆ ให้เท่ากับ 0	แผนที่โลก
$Lock_i$	ตัวแปรหุ่น โดยเท่ากับ 1 เมื่อประเทศมีพื้นที่ติดทะเลและอื่นๆ ให้เท่ากับ 0	แผนที่โลก
RIA^n_{ij}	ตัวแปรหุ่นแทนความตกลงการค้าเสรีหรือการรวมกลุ่มเศรษฐกิจ ต่างๆ โดยเท่ากับ 1 เมื่อประเทศ i และ j มีความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีหรือภูมิภาคระหว่างกัน และอื่นๆ ให้เท่ากับ 0 (มีจำนวนเท่ากับความตกลงที่เกี่ยวข้อง n ความตกลง)	องค์การการค้าโลก (WTO)

4.2.3 ผลการศึกษา

ตารางที่ 4.5 แสดงผลการประมาณการแบบจำลองแรงดึงดูด ซึ่งพบว่าตัวแปรสำคัญที่ใช้ในการอธิบายการส่งออกระหว่างประเทศมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทุกตัว โดยสมการมีค่า Adjusted R^2 เท่ากับร้อยละ 75.68 นอกจากนี้ เครื่องหมายหน้าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรอธิบายทุกตัวเป็นไปตามที่คาดการณ์ไว้ จากผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าการส่งออกระหว่างประเทศจะขึ้นอยู่กับขนาดของเศรษฐกิจของสองประเทศและระยะห่าง โดยหากประเทศส่งออกมีขนาดเศรษฐกิจใหญ่ขึ้นร้อยละ 1 จะทำให้ส่งออกเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.01 และหากประเทศนำเข้ามีขนาดเศรษฐกิจใหญ่ขึ้นร้อยละ 1 จะทำให้มีความต้องการสินค้าจากประเทศส่งออกมากขึ้น ทำให้ส่งออกได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 0.89

อย่างไรก็ตาม หากประเทศที่มีการค้าระหว่างประเทศมีระยะทางห่างกันก็จะยิ่งทำให้การส่งออกมูลค่าลดลงอันเนื่องมาจากต้นทุนค่าขนส่งและเวลาในการขนส่ง โดยหากประเทศมีพรมแดนติดกันก็จะทำให้การค้าระหว่างกันได้มากกว่าประเทศที่ไม่มีพรมแดนติดกัน และประเทศที่มีทางออกทะเลหรือประเทศที่มีลักษณะเป็นเกาะจะส่งผลให้การส่งออกมากกว่าประเทศที่ต่างออกไป ในแบบจำลองได้ใส่ตัวแปรความตกลงการค้าเสรีระหว่างประเทศเข้าไป 3 กลุ่ม คือ AFTA, ANZCER และ MERCOSUR ซึ่งจะพบว่าการมีความตกลงการค้าเสรีดังกล่าวจะทำให้มูลค่าการค้าเพิ่มสูงขึ้นด้วย โดยการเข้ารวมความตกลงการค้าเสรี AFTA จะมีการส่งออกเพิ่มขึ้นร้อยละ 11.27

เมื่อพิจารณาศักยภาพการส่งออกของไทยไปยังตลาดประเทศต่างๆ จากแบบจำลองแรงดึงดูดโดยการแทนค่าตัวแปรอธิบายเข้าในแบบจำลองจะทำให้ได้มูลค่าการส่งออกของไทยโลกเมื่อคำนึงถึงผลจากขนาดเศรษฐกิจ ระยะทาง ภาษา พรมแดน และลักษณะของประเทศตามแบบจำลอง ซึ่งพบว่าประเทศไทยได้ส่งออกไปยังประเทศต่างๆ สูงกว่าศักยภาพหรือค่าเฉลี่ยในระดับโลกอย่างมาก (ดูรูปที่ 4.1 และตารางที่ 4.6) ซึ่งสะท้อนว่าระบบเศรษฐกิจไทยเป็นระบบเศรษฐกิจเปิดและพึ่งพาการค้าระหว่างประเทศสูง โดยไทยส่งออกไปออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และอเมริกามากกว่าระดับเฉลี่ยมากกว่า 1,000 % ในขณะที่ไทยส่งออกไปอินเดีย มาเลเซีย อินโดนีเซีย ต่ำกว่าระดับเฉลี่ยประมาณ 20-30 %

จากแบบจำลองแรงดึงดูดเดิม คณะผู้วิจัยได้ปรับค่าสัมประสิทธิ์ค่าคงที่ของสมการการส่งออกเพื่อให้สะท้อนศักยภาพเฉลี่ยของไทยโดยรวม เพื่อพิจารณาว่าประเทศไทยส่งออกไปยังตลาดประเทศต่างๆ มากกว่าหรือน้อยกว่าหากเปรียบเทียบกับศักยภาพเฉลี่ยของไทยเอง ซึ่งพบว่า ในกรณีออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และสหรัฐ ประเทศไทยได้ส่งออกไปประเทศเหล่านี้สูงกว่าระดับเฉลี่ยของไทยเองแล้วประมาณ 170 % และส่งออกไปญี่ปุ่นสูงกว่าระดับเฉลี่ยของไทยประมาณ 37% อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยยังส่งออกไปจีน อินเดีย บราซิล ต่ำกว่าระดับเฉลี่ย 40-60% (ดูรูปที่ 4.2 และตารางที่ 4.6)

นอกจากนี้ ยังมีข้อที่น่าสังเกตว่าประเทศไทยส่งออกไปยังประเทศกลุ่มอาเซียน คือ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ต่ำกว่าระดับเฉลี่ยของไทยประมาณ 40-80% ทั้งที่ในแบบจำลองได้รวมผลจากการทำความตกลง AFTA ไปแล้วนั้น จึงชี้ให้เห็นว่าลำพังการทำความตกลงการค้าเสรีโดยการตกลงกันลดภาษีอาจไม่เพียงพอในการทำให้การค้าขยายตัว ดังนั้น นอกจากการทำความตกลงการค้าเสรีแล้ว ยังจะต้องเสริมด้วยการอำนวยความสะดวกทางการค้าต่างๆ การลดขั้นตอนพิธีการศุลกากรของประเทศที่ทำความตกลงการค้าเสรี และการให้ข้อมูลแก่ผู้ประกอบการให้มากขึ้น เช่นในเรื่องกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า ซึ่งมีข้อมูลชี้ให้เห็นว่ามีผู้ประกอบการจำนวนไม่มากนักที่ขอใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าสำหรับกลุ่ม AFTA ทำให้ไม่ได้ใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีที่ลดลงสำหรับประเทศที่ทำความตกลงเปิดตลาดเสรี

ตารางที่ 4.5 ผลการประมาณการแบบจำลองแรงดึงดูด

Dependent Variable: LEXPORTIJ
Method: Least Squares
Sample(adjusted): 7 48846
Included observations: 11609
Excluded observations: 37231 after adjusting endpoints

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-22.29382	0.347504	-64.15406	0.0000
LGDPI	1.014690	0.009335	108.6983	0.0000
LGDPJ	0.894113	0.006493	137.7026	0.0000
LDISIJ	-1.021590	0.017561	-58.17279	0.0000
LINIJ	0.000105	7.55E-06	13.97767	0.0000
BORIJ	0.306225	0.087124	3.514823	0.0004
LOCKI	0.154323	0.055735	2.768853	0.0056
ISI	0.385819	0.033314	11.58115	0.0000
AFTA	2.426542	0.166006	14.61720	0.0000
ANZCER	1.067839	0.486465	2.195101	0.0282
MERCOSUR	0.670544	0.250692	2.674769	0.0075
D98	0.097604	0.044880	2.174768	0.0297
D99	0.041604	0.044601	0.932801	0.3509
D00	0.090021	0.044314	2.031435	0.0422
D01	0.145825	0.044950	3.244124	0.0012

R-squared	0.757112	Mean dependent var	17.98280
Adjusted R-squared	0.756819	S.D. dependent var	3.078438
S.E. of regression	1.518082	Akaike info criterion	3.674064
Sum squared resid	26719.22	Schwarz criterion	3.683573
Log likelihood	-21311.10	F-statistic	2581.427
Durbin-Watson stat	1.600866	Prob(F-statistic)	0.000000

ที่มา: คณะผู้วิจัย

หมายเหตุ : AFTA คือ ความตกลงการค้าเสรีอาเซียน ANZCER คือความตกลงการค้าเสรีออสเตรเลีย-นิวซีแลนด์
MERCOSUR คือ กลุ่มตลาดร่วมอเมริกาใต้ ประกอบด้วย อาเจนตินา บราซิล ปารักวัย และอุรุกวัย
D98 ถึง D01 คือตัวแปรหุ่น แทนปี 1998 ถึงปี 2001

รูปที่ 4.1 ศักยภาพการส่งออกของไทยไปตลาดต่าง ๆ จากแบบจำลองแรงดึงดูด (Gravity Model): กรณี 1 เปรียบเทียบกับศักยภาพโดยเฉลี่ยของโลก

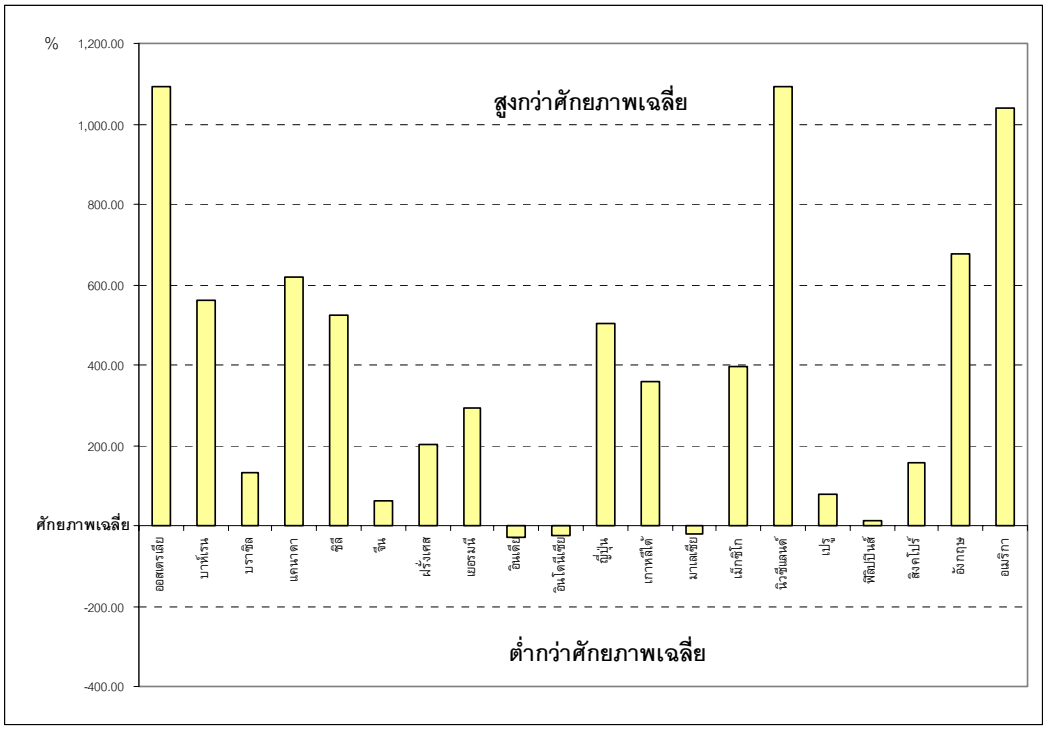

ที่มา: คำนวณจากแบบจำลองแรงดึงดูด

รูปที่ 4.2 ศักยภาพการส่งออกของไทยไปตลาดต่าง ๆ จากแบบจำลองแรงดึงดูด (Gravity Model): กรณี 2 เปรียบเทียบกับศักยภาพโดยเฉลี่ยของไทย

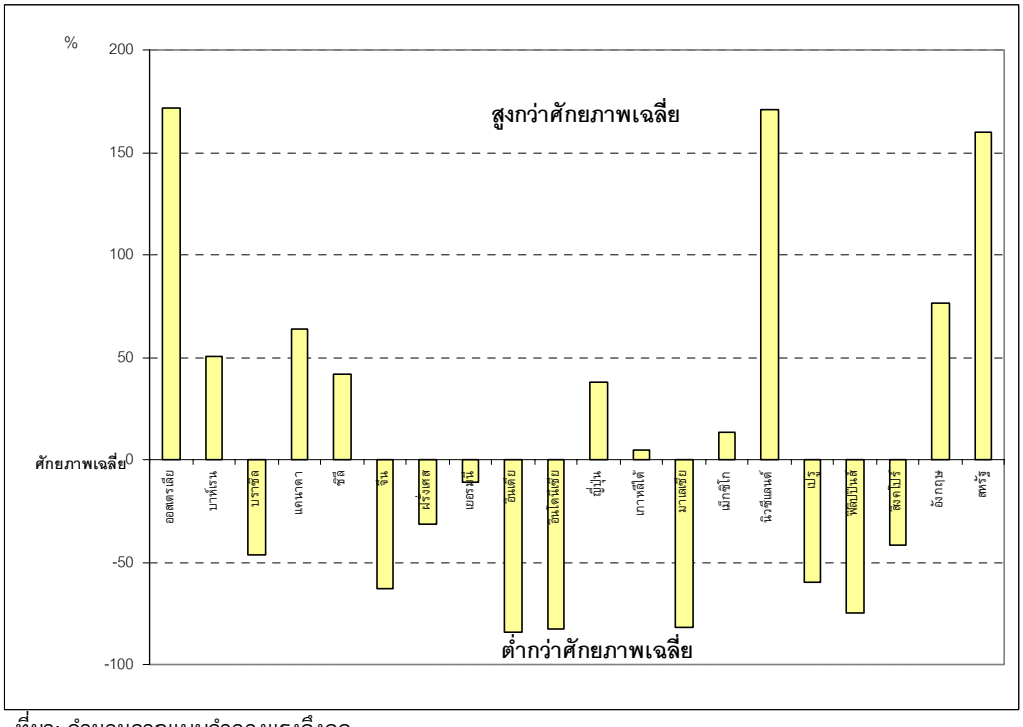

ที่มา: คำนวนจากแบบจำลองแรงดึงดูด

หมายเหตุ: ศักยภาพการส่งออกของไทยไปตลาดต่างๆ จากแบบจำลองแรงดึงดูดกรณีนี้คำนวณจากการปรับค่าสัมประสิทธิ์ค่าคงที่ (α) ของสมการเพื่อให้สะท้อนการส่งออกของไทยไปประเทศต่างๆ เทียบกับระดับเฉลี่ยของการส่งออกไทย

ตารางที่ 4.6 ศักยภาพการส่งออกของไทยไปตลาดต่าง ๆ จากแบบจำลองแรงดึงดูด (Gravity Model)

No	ตลาดส่งออก	ศักยภาพการส่งออก (ดอลลาร์ สรอ.)	มูลค่าการส่งออกไทย (ดอลลาร์ สรอ.)	สูงกว่า (ต่ำกว่า) ศักยภาพ (%)***
กรณี 1 เปรียบเทียบกับศักยภาพโดยเฉลี่ยของโลก				
1	ออสเตรเลีย	113,995,764.82	1,358,622,000.00	1,091.82
2	บาห์เรน	4,949,912.40	32,765,000.00	561.93
3	บราซิล	68,557,454.39	160,399,000.00	133.96
4	แคนาดา	109,374,888.57	788,070,000.00	620.52
6	ชิลี	10,308,082.84	64,333,000.00	524.10
6	จีน	1,778,055,714.94	2,863,184,000.00	61.03
7	ฝรั่งเศส	282,259,762.65	852,879,000.00	202.16
8	เยอรมนี	399,099,622.71	1,566,004,000.00	292.38
9	อินเดีย	695,031,395.92	482,011,000.00	-30.65
10	อินโดนีเซีย	1,833,208,430.58	1,363,795,000.00	-25.61
11	ญี่ปุ่น	1,645,966,751.04	9,958,694,000.00	505.04
12	เกาหลีใต้	266,964,693.25	1,228,729,000.00	360.26
13	มาเลเซีย	3,377,080,222.68	2,722,835,000.00	-19.37
14	เม็กซิโก	85,700,930.01	426,700,000.00	397.89
15	นิวซีแลนด์	15,315,649.87	182,421,000.00	1,091.08
16	เปรู	7,607,732.35	13,435,000.00	76.60
17	ฟิลิปปินส์	1,048,653,813.46	1,158,321,000.00	10.46
18	สิงคโปร์	2,060,705,291.61	5,289,399,000.00	156.68
19	อังกฤษ	300,226,990.57	2,327,798,000.00	675.35
20	อเมริกา	1,161,710,917.14	13,248,169,000.00	1,040.40
กรณี 2 เปรียบเทียบกับศักยภาพโดยเฉลี่ยของไทย				
1	ออสเตรเลีย	500,700,363.00	1,358,622,000.00	171.34
2	บาห์เรน	21,741,359.78	32,765,000.00	50.70
3	บราซิล	301,122,961.47	160,399,000.00	-46.73
4	แคนาดา	480,404,219.36	788,070,000.00	64.04
6	ชิลี	45,275,899.75	64,333,000.00	42.09
6	จีน	7,809,703,661.14	2,863,184,000.00	-63.34
7	ฝรั่งเศส	1,239,761,545.85	852,879,000.00	-31.21
8	เยอรมนี	1,752,953,947.63	1,566,004,000.00	-10.66
9	อินเดีย	3,052,766,677.52	482,011,000.00	-84.21
10	อินโดนีเซีย	8,051,949,369.00	1,363,795,000.00	-83.06
11	ญี่ปุ่น	7,229,533,053.26	9,958,694,000.00	37.75
12	เกาหลีใต้	1,172,581,446.54	1,228,729,000.00	4.79
13	มาเลเซีย	14,833,053,631.25	2,722,835,000.00	-81.64
14	เม็กซิโก	376,421,762.94	426,700,000.00	13.36
15	นิวซีแลนด์	67,270,494.33	182,421,000.00	171.18
16	เปรู	33,415,226.92	13,435,000.00	-59.79
17	ฟิลิปปินส์	4,605,972,387.39	1,158,321,000.00	-74.85
18	สิงคโปร์	9,051,177,376.06	5,289,399,000.00	-41.56
19	อังกฤษ	1,318,678,491.21	2,327,798,000.00	76.53
20	อเมริกา	5,102,549,895.68	13,248,169,000.00	159.64

ที่มา คำนวณจากแบบจำลองแรงดึงดูด

หมายเหตุ *** ค่าเป็นบวก แสดงว่ามูลค่าส่งออกสูงกว่าศักยภาพ (ค่าเฉลี่ย) ค่าเป็นลบ แสดงว่ามูลค่าการส่งออกต่ำกว่าศักยภาพ (ค่าเฉลี่ย)

4.3 การวิเคราะห์ผลกระทบจากการทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีของไทย

การวิเคราะห์ผลกระทบในภาพรวมของการทำความตกลงการค้าเสรีในการศึกษานี้ คณะผู้วิจัยจะอาศัยการวิเคราะห์ด้วยแบบจำลองดุลยภาพทั่วไป (CGE Model) โดยจะใช้แบบจำลอง GTAP (Global Trade Analysis Project) ซึ่งเป็นแบบจำลองที่ครอบคลุมหลายสาขาการผลิต และครอบคลุมหลายประเทศ โดยการวิเคราะห์ดังกล่าวจะทำให้เราทราบผลกระทบในการทำความตกลงการค้าเสรีต่อเศรษฐกิจมหภาค เช่น ผลกระทบต่อการส่งออก การนำเข้า อัตราส่วนทางการค้า (term of trade) การขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ การขยายตัวของการลงทุน และ การเปลี่ยนแปลงของสวัสดิการ (welfare) เป็นต้น

4.3.1 แบบจำลอง GTAP

แบบจำลอง GTAP พัฒนาจากโครงการวิเคราะห์การค้าโลก (Global Trade Analysis Project) ในปี 1992 เป็นแบบจำลองระดับโลกที่ครอบคลุมประเทศส่วนใหญ่ของโลก คณะผู้วิจัยจะใช้ฐานข้อมูล version 5.2 ซึ่งเป็นฐานข้อมูลล่าสุดในปัจจุบันในการวิเคราะห์ผลกระทบจากการทำความตกลงการค้าเสรี ฐานข้อมูลดังกล่าวครอบคลุม 66 ประเทศในโลก โดยมีสาขาการผลิตทั้งเกษตร อุตสาหกรรม และบริการรวม 57 สาขาการผลิต

ทั้งนี้ การวิเคราะห์ในส่วนนี้จะครอบคลุมประเทศที่ไทยลงนามหรือกำลังอยู่ในระหว่างการเจรจาการทำความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีทุกประเทศ ได้แก่ สหรัฐ ญี่ปุ่น จีน อินเดีย ออสเตรเลีย เปรู และนิวซีแลนด์ (ยกเว้นบาห์เรน เนื่องจากไม่สามารถหาข้อมูลโครงสร้างการผลิตของประเทศดังกล่าวได้)

แบบจำลอง GTAP มาตรฐานเป็นแบบจำลองที่มีพื้นฐานจากทฤษฎีเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก (neoclassical economic theory) โดยหน่วยเศรษฐกิจ (economic agents) ต่างๆ เช่น ผู้บริโภค ผู้ผลิต และรัฐบาลจะตัดสินใจทางเศรษฐกิจอย่างมีเหตุผล โดยมีสมมติฐานให้ผู้บริโภคแสวงหาอรรถประโยชน์สูงสุด (maximize utility) และผู้ผลิตแสวงหากำไรสูงสุด (maximize profit) ภายใต้ทรัพยากรที่มีจำกัด โดยสมมติให้ตลาดมีการแข่งขันอย่างสมบูรณ์ การผลิตมีผลได้ต่อขนาดคงที่ (constant returns to scale) ประเทศต่างๆ จะเชื่อมโยงผ่านการค้า

การเปลี่ยนแปลงสวัสดิการ (welfare) ของแต่ละประเทศในแบบจำลอง GTAP มีหลักการจากการจัดสรรทรัพยากรใหม่ (reallocation of resources) อย่างมีประสิทธิภาพภายในระบบเศรษฐกิจของประเทศ หลังจากมีการเปลี่ยนแปลงนโยบาย (policy changes) หรือได้รับผลกระทบต่างๆ (shocks) ทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ

แบบจำลอง GTAP แบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลักที่สำคัญ คือ

- *กิจกรรมเศรษฐกิจของแต่ละประเทศ*: ในแต่ละประเทศจะมีกิจกรรมการผลิตในปัจจุบัน (current production) การผลิตเพื่อสร้างสินค้าทุน (capital creation) การบริโภคของครัวเรือน การใช้จ่ายของรัฐบาล
- *การเคลื่อนย้ายทุนข้ามประเทศ*: แบบจำลองมีข้อสมมติให้ทุกประเทศจะให้รายได้ส่วนหนึ่งเป็นการออม โดยการออมจะถูกรวมเข้าในกองทุนออมของโลก (global saving) และถูกจัดสรรไปเพื่อลงทุนในแต่ละประเทศ โดยสัดส่วนการลงทุนจะขึ้นอยู่กับอัตราผลตอบแทนในการลงทุน (rate of return) ในแต่ละประเทศ ซึ่งการเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศจะช่วยปรับให้ผลตอบแทนในการลงทุนของแต่ละประเทศเท่ากันในระยะยาว
- *การค้าระหว่างประเทศ*: แบบจำลองมีสมมติฐานว่าสินค้าของแต่ละประเทศทดแทนกันได้ในระดับหนึ่ง (imperfect substitutes) โดยเป็นการทดแทนทั้งระหว่างสินค้านำเข้าและสินค้าที่ผลิตภายในประเทศ และการทดแทนระหว่างสินค้านำเข้าจากประเทศต่างๆ

โครงสร้างการผลิต การบริโภค การส่งออก การนำเข้า และการเข้าสู่ดุลยภาพ สรุปในตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 สรุปโครงสร้างแบบจำลอง GTAP ด้านการผลิต การบริโภค การส่งออกและการนำเข้า

โครงสร้าง	รายละเอียด
การผลิต	ผู้ผลิตทำการผลิตเพื่อให้ได้กำไรสูงสุดในตลาดแข่งขันสมบูรณ์ โดยกระบวนการผลิตในแต่ละอุตสาหกรรมจะมีลักษณะของการผลิตสินค้าหลายประเภท และใช้ปัจจัยการผลิตหลายชนิด ภายใต้ separability assumption โดยกำหนดให้ความยืดหยุ่นในการเปลี่ยนแปลงสินค้าที่ต้องการผลิตคงที่ (Constant Elasticity of Transformation: CET) ในด้านกระบวนการผลิตนั้นสมมติให้ผู้ผลิตทำการผลิตโดยใช้ต้นทุนต่ำที่สุดภายใต้ข้อสมมติผลได้ต่อขนาดคงที่ (constant returns to scale)
การบริโภค	ครัวเรือนมีระบบการใช้จ่ายเชิงเส้นตรง (Linear Expenditure System: LES) โดยการบริโภคของครัวเรือนจะใช้เป็นการบริโภคที่จำเป็น รายจ่ายที่ผูกพันและรายจ่ายอื่น สินค้าที่จะเลือกบริโภคประกอบด้วยสินค้านำเข้า และสินค้าที่ผลิตในประเทศเพื่อทดแทนการนำเข้า โดยสมมติให้ความยืดหยุ่นของการทดแทนกันระหว่างสินค้าทั้งสองชนิดคงที่ (Constant Elasticity of Substitution :CES)
การใช้จ่ายภาครัฐ	งบประมาณรายจ่ายภาครัฐบาลจะถูกกำหนดมาล่วงหน้า การจัดสรรงบประมาณรายจ่ายในการซื้อสินค้าต่างๆ ให้มีสัดส่วนคงที่ตาม Cobb-Douglas function
การส่งออก	ปริมาณการส่งออกของสินค้าแต่ละประเภทไปต่างประเทศขึ้นอยู่กับราคาสินค้าส่งออกในรูปเงินตราต่างประเทศ
การนำเข้า	โครงสร้างการนำเข้าสินค้าจะนำมาเพื่อใช้ในกระบวนการผลิต และเพื่อการบริโภค โดยปริมาณนำเข้าจะขึ้นอยู่กับราคาเปรียบเทียบของสินค้านำเข้ากับสินค้าในประเทศ ราคาเปรียบเทียบระหว่างสินค้านำเข้าประเภทต่างๆ และระดับผลผลิตรวมของประเทศ
การเข้าสู่ดุลยภาพ	ในตลาดแข่งขันสมบูรณ์ ราคาจะถูกกำหนดโดยต้นทุนหน่วยสุดท้าย โดยผู้ผลิตทุกรายได้รับกำไรปกติ ระดับอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงในประเทศมีค่าคงที่เท่ากับอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงของโลก อัตราแลกเปลี่ยนขึ้นอยู่กับระดับราคาเปรียบเทียบระหว่างประเทศซึ่งเป็นไปตามข้อสมมติ Purchasing Power Parity (PPP) ระดับค่าจ้างแรงงานปรับตัวตามราคาเพื่อรักษาระดับค่าแรงที่แท้จริง โดย ณ จุดดุลยภาพ อุปสงค์จะเท่ากับอุปทานเมื่อมีการเปรียบแปลงนโยบายหรือได้รับผลกระทบจากภายนอก ระบบทั้งระบบจะเคลื่อนย้ายจากจุดดุลยภาพเดิมไปสู่ดุลยภาพใหม่

ที่มา: Hertel (1998) หน้า 13-73

4.3.2 อุปสรรคทางการค้า

ก. ภาษีศุลกากร

รูปที่ 4.3 และตารางที่ 4.8 แสดงอัตราภาษีศุลกากรของประเทศไทยและประเทศคู่ค้าซึ่งไทยจะทำความตกลงการค้าเสรีทวิภาคี โดยพบว่า ประเทศพัฒนาแล้วมักจะมีอัตราภาษีต่ำโดยเฉพาะในกลุ่มสินค้าอุตสาหกรรม ตัวอย่างเช่น อัตราภาษีเฉลี่ยของสินค้าอุตสาหกรรมสหรัฐเท่ากับร้อยละ 3.7 ญี่ปุ่นเท่ากับ 2.1 อย่างไรก็ตาม ในกรณีญี่ปุ่น อัตราภาษีเฉลี่ยของสินค้าเกษตรจะสูงมากเนื่องจากเป็นสาขาการผลิตที่มีการปกป้องสูง โดยมีอัตราภาษีเฉลี่ยถึงร้อยละ 31.3 สำหรับออสเตรเลียและนิวซีแลนด์นั้นมีอัตราภาษีเฉลี่ยค่อนข้างต่ำ โดยมีข้อน่าสังเกตว่าอัตราภาษีสาขาเกษตรและต่ำกว่าอุตสาหกรรม อย่างไรก็ตาม ในหัวข้อต่อไปจะแสดงให้เห็นว่าประเทศออสเตรเลียและนิวซีแลนด์มีอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีในสินค้าเกษตรสูงมาก

สำหรับประเทศกำลังพัฒนาจะมีอัตราภาษีโดยเฉลี่ยค่อนข้างสูง ทั้งไทย จีน อินเดีย และเปรู โดยมีอัตราภาษีเฉลี่ยประมาณร้อยละ 9-18 สำหรับสินค้าที่มีอัตราภาษีสูงสำหรับประเทศต่างๆ มีดังต่อไปนี้ (ดูตารางที่ 4.8)

- ไทย: ผักผลไม้ เนื้อวัว เครื่องดื่ม ประมง น้ำตาล เครื่องนุ่งห่ม รถยนต์
- สหรัฐ: น้ำตาล ผลิตภัณฑ์นม เครื่องนุ่งห่ม ผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง สิ่งทอ
- ญี่ปุ่น: ข้าว ข้าวผ่านการขัดสี ผลิตภัณฑ์นม ข้าวสาลี วัว น้ำตาล เนื้อสัตว์อื่นๆ
- จีน: ข้าว ข้าวสาลี ข้าวผ่านการขัดสี เครื่องดื่ม เครื่องนุ่งห่ม น้ำมันพืช
- อินเดีย: เครื่องดื่ม อ้อย เครื่องนุ่งห่ม รถยนต์และชิ้นส่วน สิ่งทอ
- ออสเตรเลีย: เครื่องนุ่งห่ม น้ำตาล ผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง สิ่งทอ เครื่องดื่ม ผลิตภัณฑ์นม
- นิวซีแลนด์: เครื่องนุ่งห่ม ปิโตรเลียม ผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง ผลิตภัณฑ์อาหารอื่นๆ รถยนต์ชิ้นส่วน ผลิตภัณฑ์นม
- เปรู: ผักผลไม้ ผลิตภัณฑ์จากป่าไม้ ขนแกะ ไหม ผลิตภัณฑ์จากสัตว์อื่นๆ เมล็ดธัญพืช ข้าว ข้าวผ่านการขัดสี เครื่องนุ่งห่ม

ข. อุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากร (NTB)

UNCTAD จัดแบ่งประเภทของมาตรการทางการค้าที่มิใช่ภาษี (Non-Tariff Measures: NTM) เป็น 7 กลุ่มหลัก คือ

1. มาตรการควบคุมราคา (price control measures) เช่น การกำหนดราคานำเข้าขั้นต่ำ การจำกัดการส่งออกโดยสมัครใจ(voluntary export price restraint) มาตรการทุ่มตลาด (anti-dumping measures) มาตรการตอบโต้การอุดหนุน (countervailing measures) เป็นต้น
2. มาตรการควบคุมทางการเงิน (financial control measures) เช่น การกำหนดเงื่อนไขการจ่ายเงินล่วงหน้า (advance payments requirements) การใช้อัตราแลกเปลี่ยนหลายอัตรา เป็นต้น
3. มาตรการการออกใบอนุญาตอัตโนมัติ (automatic licensing measures)
4. มาตรการควบคุมปริมาณ (quantity control measures) เช่น การกำหนดโควตาหรือจำกัดปริมาณการนำเข้า เป็นต้น
5. มาตรการกึ่งผูกขาดโดยรัฐ (monopolistic measure) เช่น การจำกัดช่องทางการนำเข้า เป็นต้น
6. มาตรการทางเทคนิค (technical measures) เช่น การกำหนดข้อกำหนดทางเทคนิค การติดฉลาก การบรรจุหีบห่อ การกำกับดูแลด้านสุขอนามัยและอนามัยพืช ข้อกำหนดเกี่ยวกับการรีไซเคิลสินค้า เป็นต้น
7. มาตรการอื่นๆ เช่น มาตรการการอุดหนุน มาตรการการแข่งขันทางการค้า การจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ เป็นต้น

Ando and Fujii (2002) ศึกษามาตรการทางการค้าที่มิใช่ภาษีในประเทศสมาชิกกลุ่ม APEC โดยศึกษามาตรการที่ 1 ถึง 6 ข้างต้น พบว่าประเทศพัฒนาแล้วหรือประเทศที่เป็นสมาชิกความตกลงการค้าเสรีซึ่งมีอัตราภาษีนำเข้าต่ำมักจะใช้มาตรการทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีเพื่อปกป้องผู้ผลิตในประเทศ ในขณะที่ประเทศกำลังพัฒนา ส่วนใหญ่ใช้มาตรการ NTM น้อยกว่าประเทศพัฒนาแล้ว ดังนั้น การพิจารณาเฉพาะอุปสรรคทางภาษีเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอต่อการทำความตกลงการเปิดเสรีทางการค้า การศึกษาดังกล่าวสรุปได้ว่ามาตรการ NTM ที่มีการใช้มากในประเทศต่างๆ ในกลุ่ม APEC คือมาตรการทางเทคนิค โดยเฉพาะในออสเตรเลีย ชิลี อินโดนีเซีย ญี่ปุ่น เม็กซิโก ไทย และสหรัฐ

ทั้งนี้ Ando and Fujii (2002) ได้ประมาณการอัตราเทียบเท่าภาษีของ NTM สำหรับมาตรการทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี 5 มาตรการที่มีข้อมูล คือ มาตรการควบคุมราคา มาตรการควบคุมปริมาณ มาตรการกึ่งผูกขาดโดยรัฐ มาตรการออกใบอนุญาตอัตโนมัติ และมาตรการทางเทคนิค ซึ่งมีวิธี 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การหาผลต่างจากราคาที่เกิดจาก NTM

$$PD_i^N = 100 \times (p_i^D - p_i^M) / p_i^M - t_i$$

จากสูตรข้างต้น โดย PD^N คือผลต่างจากราคาที่เกิดจาก NTM ในกลุ่มอุตสาหกรรมต่างๆ P^D คือ ราคาสินค้าในประเทศที่แข่งขันกับสินค้านำเข้าซึ่งนำมาใช้เป็นตัวแทน (proxy) สินค้าที่ถูกเก็บภาษีและ NTM โดย P^M คือราคาสินค้านำเข้า t_i คืออัตราภาษีศุลกากร

2. การหาความสัมพันธ์ระหว่างผลต่างราคากับ NTM มาตรการต่างๆ

$$PD_i^N = \alpha + \sum_j \hat{\beta}_j F_{ji}$$

เมื่อคำนวณหาผลต่างจากราคาที่เกิดจาก NTM หรือค่า PD^N แล้ว นำมาหาความสัมพันธ์กับมาตรการ NTM ต่างๆ โดยประมาณการสมการถดถอย (regression) ซึ่งใช้ข้อมูลความถี่ (F_{ji}) ของมาตรการต่างๆ ในสินค้ากลุ่มต่างๆ ต่อสินค้าทั้งหมด

3. การคำนวณหาอัตราเทียบเท่าภาษี

$$TE_{ji} = \hat{\beta}_j F_{ji}$$

ทำการแปลงมาตรการอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีมาตรการต่างๆ เป็นอัตราเทียบเท่าภาษี (tariff equivalent)

รูปที่ 4.4 และตารางที่ 4.9 แสดงอัตราเทียบเท่าภาษีของอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีของ 6 ประเทศคือ ไทย ญี่ปุ่น จีน สหรัฐ ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ ซึ่งจะพบว่าเมื่อแปลง NTM เป็นภาษีแล้วจะมีอัตราที่สูงมากกว่าอัตราภาษีศุลกากรหลายเท่า ดังจะเห็นได้ว่าประเทศพัฒนาแล้วซึ่งมีอัตราภาษีศุลกากรต่ำนั้น มีอัตราเทียบเท่าภาษีของ NTM สูงมาก ตัวอย่างเช่น สินค้าอุตสาหกรรมของสหรัฐมีอัตราเทียบเท่าภาษีเฉลี่ยถึงร้อยละ 99 ของญี่ปุ่นร้อยละ 39 สำหรับสินค้าเกษตรนั้นประเทศที่มี NTM สูงมากได้แก่ญี่ปุ่น มีอัตราเทียบเท่าภาษีเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 135 สำหรับไทยก็มีอัตราเทียบเท่าภาษีของ NTM เฉลี่ยสูงถึงร้อยละ 114 สหรัฐเท่ากับร้อยละ 77 ออสเตรเลียเท่ากับร้อยละ 93 และนิวซีแลนด์เท่ากับร้อยละ 53

สำหรับสินค้าที่มีอัตราเทียบเท่าภาษีสูงสำหรับประเทศต่างๆ มีดังต่อไปนี้ (ดูตารางที่ 4.9)

- ไทย: สัตว์และน้ำมันจากพืช ผลิตภัณฑ์อาหาร ผลิตภัณฑ์จากผัก ผลิตภัณฑ์จากสัตว์

- สหรัฐ: ผลิตภัณฑ์โลหะ เครื่องจักร พลาสติก อุปกรณ์ขนส่งอื่นๆ เช่นเรือ เครื่องบิน สัตว์ ผลิตภัณฑ์จากสัตว์ ผลิตภัณฑ์อาหาร
- ญี่ปุ่น: สัตว์ ผลิตภัณฑ์จากสัตว์ ผลิตภัณฑ์จากผัก เคมี ผลิตภัณฑ์แร่ ผลิตภัณฑ์โลหะ
- จีน: ผลิตภัณฑ์แร่ ผลิตภัณฑ์จากผัก พลาสติก ไม้ โลหะ
- ออสเตรเลีย: ผลิตภัณฑ์อาหาร สัตว์ ผลิตภัณฑ์จากสัตว์ เครื่องจักรอุปกรณ์
- นิวซีแลนด์: รองเท้า ผลิตภัณฑ์นม เครื่องจักร ผลิตภัณฑ์จากผัก

รูปที่ 4.3 อัตราภาษีนำเข้าเฉลี่ยของไทยและประเทศคู่เจรจาการค้าแบบทวิภาคี (ร้อยละ)

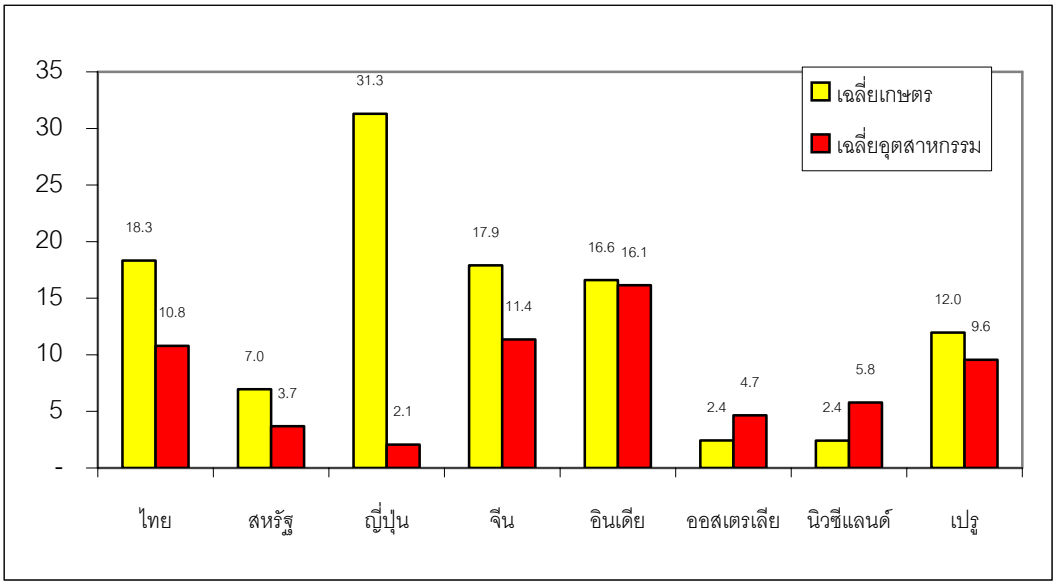

ที่มา: อัตราภาษีนำเข้าเฉลี่ยของเกษตรและอุตสาหกรรมคำนวณจากการหาค่าเฉลี่ยอย่างง่ายของภาษีนำเข้าจากฐานข้อมูล GTAP

รูปที่ 4.4 อัตราเทียบเท่าภาษีของอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากร (ร้อยละ)

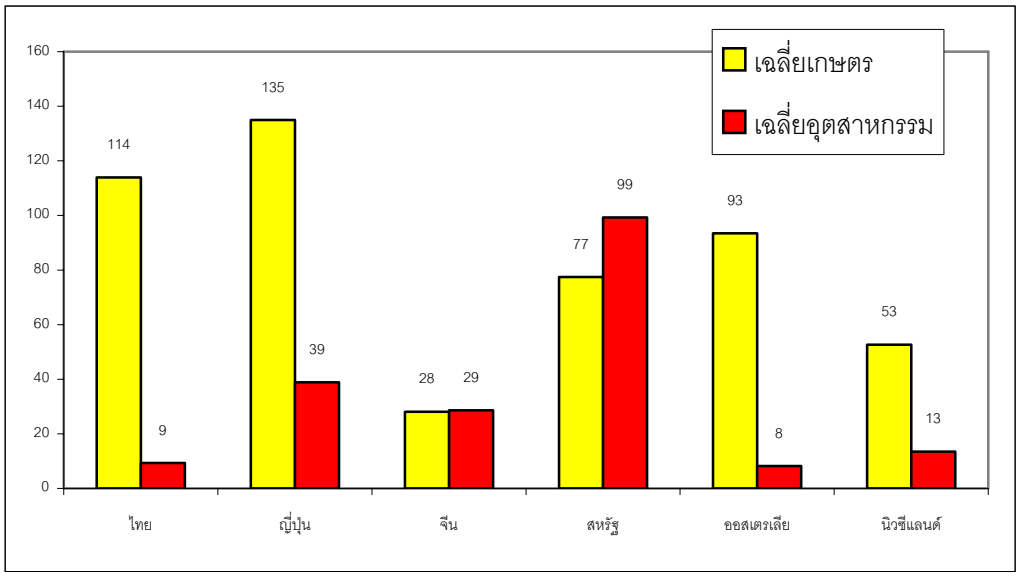

ที่มา: อัตราเทียบเท่าภาษีของอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากรเฉลี่ยของเกษตรและอุตสาหกรรมคำนวณจากการหาค่าเฉลี่ยอย่างง่ายของอัตราภาษีเทียบเท่าจาก Ando and Fujji (2002)

ตารางที่ 4.8 อัตราภาษีนำเข้าของประเทศไทยและประเทศคู่เจรจาการค้าแบบทวิภาคี

	สหรัฐอเมริกา		ญี่ปุ่น		จีน		อินเดีย	
	สหรัฐ	ไทย	ญี่ปุ่น	ไทย	จีน	ไทย	อินเดีย	ไทย
ข้าว	4.64	0	80.35	0	53.27	0	0	0
ข้าวสาลี	2.49	0	71.37	0	53.27	0	0	0
เมล็ดธัญพืช	0.6	0	16.77	0	1.5	0	0	0
ผัก ผลไม้	4.48	36.7	30.98	36.7	18.57	36.7	20.61	36.7
เมล็ดพืชและผลไม้ที่มีน้ำมัน	15.03	27.82	43.32	27.82	15.31	27.82	28.57	27.82
อ้อย	0.65	28.57	0	28.57	0	28.57	28.57	28.57
เส้นใยจากพืช	8.84	8.26	0	8.26	5.64	8.26	14.29	8.26
พืชผลธัญพืชอื่นๆ	17.71	28.03	18.08	28.03	10.18	28.03	19.23	28.03
วัว แกะ แพะ ม้า	1.06	11.65	59.85	11.65	0	11.65	22.33	11.65
ผลิตภัณฑ์จากสัตว์อื่นๆ	0.59	14.5	4.8	14.5	12.49	14.5	12.64	14.5
น้ำนมดิบ	0	0	0	0	0	0	0.01	0
ขนแกะ ไหม	0.91	7.55	35.37	7.55	5.66	7.55	16.67	7.55
เนื้อวัว	5.02	34.53	26.7	34.53	7.52	34.53	10.45	34.53
ผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์อื่นๆ	3.48	31.36	36.8	31.36	17.06	31.36	17.78	31.36
น้ำมันพืช	4.09	20.71	6.2	20.71	23.29	20.71	24.56	20.71
ผลิตภัณฑ์นม	29.82	22.65	74.16	22.65	20.07	22.65	21.31	22.65
ข้าวผ่านการขัดสี	5.07	0	80.35	0	52.62	0	0	0
น้ำตาล	34.83	30.8	53.73	30.8	22.9	30.8	16.67	30.8
ผลิตภัณฑ์อาหารอื่นๆ	10.26	28.74	27.71	28.74	22.77	28.74	25.27	28.74
เครื่องดื่มและยาสูบ	2.95	33.76	13.96	33.76	34.51	33.76	52.53	33.76
การประมง	0.02	32.86	4.05	24.39	11.08	25.92	9.09	37.47
ผลิตภัณฑ์จากป่าไม้	0.56	4.81	4.05	20.86	6.08	22.47	24.54	16.9
ถ่านหิน	0	0.99	0	0.99	0.02	0.99	0	0
น้ำมัน	0	0	-2.43	0	0	0	0	0
ก๊าซ	0	0	0	0	5.66	0	0	0
แร่อื่นๆ เช่น ยูเรเนียม	1.4	6.32	0	5.45	1.77	5.32	0.03	20.65
ผลิตภัณฑ์จากแร่อื่นๆ	6.38	17.21	1.7	12.6	18.69	17.58	28.15	19.52
สิ่งทอ	10.63	20.35	6.82	20.42	17	21.56	25.76	20.68
เครื่องนุ่งห่ม	13.01	30.42	10.29	30.37	24.76	30.83	28.57	32.21
ผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง	12.44	11.22	13.14	15.58	8.5	14	22.59	10.61
ไม้	2.67	9.94	0.7	23.11	10.63	12.95	23.26	17.5
กระดาษ และการพิมพ์	1.03	9.78	1.06	15.96	10.73	11.5	4	11.71
ปิโตรเลียม และผลิตภัณฑ์ถ่านหิน	2.39	6.82	3.32	6.49	7.98	5.95	2.82	6.82
เคมีภัณฑ์ ยาง พลาสติก	1.78	13.55	1.16	15.96	16.09	10.95	19.97	10.03
เหล็ก	4.54	9.36	1.13	10.22	10.04	5.88	22.58	8.16
โลหะอื่นๆ ที่ไม่ใช่เหล็ก	1.69	7.03	0.58	14.18	5.06	8.67	21.09	12.04
ผลิตภัณฑ์โลหะ	3.29	18.41	0.87	18.53	13.81	17.24	21.82	14.72
รถยนต์และชิ้นส่วน	1.51	26.31	0	33.64	21.43	28.1	28.05	16.3
อุปกรณ์ขนส่งอื่นๆ เช่น เรือ เครื่องบิน	2.11	1.68	0	22.37	23.13	3.92	6.22	20.05
อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์	1.37	3.72	0	8.03	9.82	14.32	19.87	15.72
เครื่องจักร และอุปกรณ์	3.24	10.34	0.24	8.9	11.81	12.01	20.88	8.86
อุตสาหกรรมอื่นๆ	4.25	12.46	2.75	18.97	10.25	21.02	27.33	0.2

ตารางที่ 4.8 อัตราภาษีนำเข้าของประเทศไทยและประเทศคู่เจรจาการค้าแบบทวิภาคี (ต่อ)

	ออสเตรเลีย		นิวซีแลนด์		เปรู	
	ออสเตรเลีย	ไทย	นิวซีแลนด์	ไทย	เปรู	ไทย
ข้าว	0.99	0	0	0	16.67	0
ข้าวสาลี	0	0	0	0	0	0
เมล็ดธัญพืช	0.79	0	1.23	0	19.92	0
ผัก ผลไม้	2	36.7	2.39	36.7	39.78	36.7
เมล็ดพืชและผลไม้ที่มีน้ำมัน	1.48	27.82	0	27.82	3.51	27.82
อ้อย	0	28.57	0	0	0	0
เส้นใยจากพืช	0.66	8.26	0	8.26	1.27	8.26
พืชผลธัญพืชอื่นๆ	2.67	28.03	3.63	28.03	10.71	28.03
วัว แกะ แพะ ม้า	0.74	11.65	0	11.65	5.48	11.65
ผลิตภัณฑ์จากสัตว์อื่นๆ	0.53	14.5	0.86	14.5	20.21	14.5
น้ำนมดิบ	0	0	0	0	0	0
ขนแกะ ไหม	3.07	7.55	0	7.55	35.22	0
เนื้อวัว	0.1	34.53	3.8	34.53	0	34.53
ผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์อื่นๆ	3.97	31.36	10	31.36	0	31.36
น้ำมันพืช	2.74	20.71	2.14	20.71	9.11	20.71
ผลิตภัณฑ์นม	6.85	22.65	10.11	22.65	8.08	22.65
ข้าวผ่านการขัดสี	0.99	0	0	0	16.67	0
น้ำตาล	12.2	30.8	0	30.8	8.48	30.8
ผลิตภัณฑ์อาหารอื่นๆ	5.31	28.74	11.1	28.74	15.37	28.74
เครื่องดื่มและยาสูบ	8.41	33.76	7.81	33.76	8.38	33.76
การประมง	0	18.66	0	37.33	8.32	0
ผลิตภัณฑ์จากป่าไม้	0	2.39	0	3.56	36.1	0
ถ่านหิน	0	0	0	0	6.29	0
น้ำมัน	0	0	0	0	0	0
ก๊าซ	0	0	0	0	5.82	0
แร่อื่นๆ เช่น ยูเรเนียม	0	6.28	0	8.08	8.17	8.95
ผลิตภัณฑ์จากแร่อื่นๆ	4.33	15.44	4.12	20.38	10.71	35.48
สิ่งทอ	9.53	3.93	4.24	3.48	11.4	20.9
เครื่องนุ่งห่ม	23.26	11.2	19.74	9.15	16.53	0
ผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง	10.47	8.24	13.34	7.51	16.36	27.27
ไม้	4.78	19.55	7.9	4.05	10.71	0
กระดาษ และการพิมพ์	3.91	9.38	7.34	6.06	10.71	0
ปิโตรเลียม และผลิตภัณฑ์ถ่านหิน	0	6.66	16.22	0	8.13	0
เคมีภัณฑ์ ยาง พลาสติก	5.62	15.52	3.99	14.15	10.71	9.48
เหล็ก	4.51	7.35	5.66	7.94	10.71	0
โลหะอื่นๆ ที่ไม่ใช่เหล็ก	0.65	3.88	0.26	7.43	0	10.17
ผลิตภัณฑ์โลหะ	5.31	18.85	8.14	17.05	10.71	16.67
รถยนต์และชิ้นส่วน	4.84	31.36	10.61	23.87	10.71	0
อุปกรณ์ขนส่งอื่นๆ เช่น เรือ เครื่องบิน	3.34	3.36	1.1	17.82	10.71	0
อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์	2.21	6.86	0.87	9.04	10.71	0
เครื่องจักร และอุปกรณ์	6.4	10.12	5.69	11.53	11.3	0
อุตสาหกรรมอื่นๆ	3.85	24.37	6.35	25.5	10.71	0

ที่มา GTAP Database

ตาราง 4.9 อัตราเทียบเท่าภาษีของอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากร (ร้อยละ)

	ไทย	ญี่ปุ่น	จีน	สหรัฐ	ออสเตรเลีย	นิวซีแลนด์
ข้าว	84.6	141.4	38.2	55.1	91.8	61.8
ข้าวสาลี	84.6	141.4	38.2	55.1	91.8	61.8
เมล็ดธัญพืช	84.6	141.4	38.2	55.1	91.8	61.8
ผัก ผลไม้	84.6	141.4	38.2	55.1	91.8	61.8
เมล็ดพืชและผลไม้ที่มีน้ำมัน	84.6	141.4	38.2	55.1	91.8	61.8
อ้อย	84.6	141.4	38.2	55.1	91.8	61.8
เส้นใยจากพืช	84.6	141.4	38.2	55.1	91.8	61.8
พืชผลธัญพืชอื่นๆ	84.6	141.4	38.2	55.1	91.8	61.8
วัว แกะ แพะ ม้า	79.6	292.8	2.1	106.6	94.3	17.6
ผลิตภัณฑ์จากสัตว์อื่นๆ	79.6	292.8	2.1	106.6	94.3	17.6
น้ำนมดิบ	79.6	292.8	2.1	106.6	94.3	17.6
ขนแกะ ไหม	4	8.4	12.6	69.3	3.2	6.7
เนื้อวัว	79.6	292.8	2.1	106.6	94.3	17.6
ผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์อื่นๆ	79.6	292.8	2.1	106.6	94.3	17.6
น้ำมันพืช	596.6	83.3	40.3	1.7	91.3	6.2
ผลิตภัณฑ์นม	132.4	0	34.4	109.9	114.5	88
ข้าวผ่านการขัดสี	132.4	0	34.4	109.9	114.5	88
น้ำตาล	132.4	0	34.4	109.9	114.5	88
ผลิตภัณฑ์อาหารอื่นๆ	132.4	0	34.4	109.9	114.5	88
เครื่องดื่มและยาสูบ	132.4	0	34.4	109.9	114.5	88
การประมง	84.6	141.4	38.2	55.1	91.8	61.8
ผลิตภัณฑ์จากป่าไม้	84.6	141.4	38.2	55.1	91.8	61.8
ถ่านหิน	12.2	57.8	64.7	52.1	4.6	0.8
น้ำมัน	12.2	57.8	64.7	52.1	4.6	0.8
ก๊าซ	12.2	57.8	64.7	52.1	4.6	0.8
แร่อื่นๆ เช่น ยูเรเนียม	12.2	57.8	64.7	52.1	4.6	0.8
ผลิตภัณฑ์จากแร่อื่นๆ	12.2	57.8	64.7	52.1	4.6	0.8
สิ่งทอ	4	8.4	12.6	69.3	3.2	6.7
เครื่องนุ่งห่ม	4	8.4	12.6	69.3	3.2	6.7
ผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง	0	36.5	17.8	23.8	2.9	4.7
ไม้	6.7	30.7	15.8	7.6	0	9
กระดาษ และการพิมพ์	0	14.2	29.6	0	19.3	0
ปิโตรเลียม และผลิตภัณฑ์ถ่านหิน	44.3	90.1	1.3	42.3	10.3	15.7
เคมีภัณฑ์ ยาง พลาสติก	44.3	90.1	1.3	42.3	10.3	15.7
เหล็ก	0.9	3.5	0	0	0	0.9
โลหะอื่นๆ ที่ไม่ใช่เหล็ก	1	58.8	29.4	284.1	8.3	1.8
ผลิตภัณฑ์โลหะ	1	58.8	29.4	284.1	8.3	1.8
รถยนต์และชิ้นส่วน	5.1	3.7	19.7	210.5	28.7	78.7
อุปกรณ์ขนส่งอื่นๆ เช่น เรือ เครื่องบิน	8.1	6	23.5	176.6	7.2	27.3
อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์	1	58.8	29.4	284.1	8.3	1.8
เครื่องจักร และอุปกรณ์	5.1	3.7	19.7	210.5	28.7	78.7
อุตสาหกรรมอื่นๆ	0.5	16.8	6.2	20.3	2.1	15.8

ที่มา Ando and Fujii (2002)

4.3.3 ผลการวิเคราะห์โดยใช้แบบจำลอง GTAP

ตามหลักการแล้ว ระดับผลกระทบจากความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีกับประเทศต่างๆ จะขึ้นกับปัจจัยหลักอย่างน้อย 3 ประการ คือ มูลค่าการค้าระหว่างประเทศคู่เจรจา ระดับของอุปสรรคทางการค้า (ภาษีและไม่ใช่ภาษี) และ ระดับการเปิดเสรี ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

- *มูลค่าการค้าระหว่างประเทศ*: การทำความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีกับประเทศคู่ค้าที่มีการค้าระหว่างกันสูงจะส่งผลกระทบสูงกว่าทำความตกลงกับประเทศที่มีการค้าระหว่างกันต่ำ ดังนั้น สำหรับประเทศไทยแล้ว การทำความตกลงการค้ากับสหรัฐและญี่ปุ่นซึ่งมีสัดส่วนการค้าระหว่างกันสูง และจีนซึ่งมีแนวโน้มการค้าระหว่างกันที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องน่าจะส่งผลกระทบสูงกว่าการทำความตกลงกับประเทศอินเดีย ออสเตรเลีย เปรู นิวซีแลนด์ และบาห์เรน
- *อุปสรรคทางการค้า*: การทำความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีกับประเทศคู่ค้าที่มีอุปสรรคทางการค้าสูงน่าจะส่งผลกระทบสูงกว่าการทำความตกลงกับประเทศที่มีอุปสรรคทางการค้าต่ำ ทั้งนี้ ประเทศพัฒนาแล้วส่วนใหญ่ เช่น สหรัฐ ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ จะมีอัตราภาษีนำเข้าค่อนข้างต่ำ แต่ขณะเดียวกันก็จะมีอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีค่อนข้างมาก ในขณะที่ประเทศกำลังพัฒนา เช่น จีนและอินเดียจะมีทั้งอัตราภาษีนำเข้าและอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีสูง
- *ระดับการเปิดเสรี*: การทำความตกลงโดยระดับการเปิดเสรีสูงและครอบคลุมในระดับกว้างน่าจะส่งผลกระทบสูงกว่าการทำความตกลงโดยเปิดเสรีในระดับต่ำและแคบ

จากหลักการข้างต้น ทำให้สามารถคาดคะเนได้ว่าความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีที่จะมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจไทยสูงน่าจะได้แก่ความตกลงกับสหรัฐ ญี่ปุ่น และจีน ในทางตรงกันข้ามการทำความตกลงกับนิวซีแลนด์ และเปรูน่าจะส่งผลกระทบต่ำต่อระบบเศรษฐกิจไทย

คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์ผลกระทบจากการทำความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีของไทยกับประเทศคู่ค้าในภาพรวมและรายสาขาอุตสาหกรรม โดยใช้แบบจำลองและฐานข้อมูล GTAP version 5.4 และได้แบ่งกลุ่มประเทศออกเป็น 12 กลุ่ม คือ ไทย อาเซียน ญี่ปุ่น จีน เกาหลีใต้ สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ อินเดีย เปรู สหภาพยุโรป และประเทศอื่นๆ (ตารางที่ 4.10) และแบ่งกลุ่มสินค้าออกเป็น 43 กลุ่ม คือ สินค้าเกษตร 22 กลุ่ม สินค้าอุตสาหกรรม 20 กลุ่ม และสินค้าบริการ 1 กลุ่ม (ตารางที่ 4.11) โดยมีสมมติฐานในการวิเคราะห์ แบ่งออกเป็น 2 ภาพสถานการณ์ คือ

1. การเปิดเสรีการค้าทวิภาคีโดยลดภาษีสินค้านำเข้าของประเทศไทยและประเทศคู่ค้าทั้งหมดให้เท่ากับร้อยละ 0
2. การเปิดเสรีการค้าทวิภาคีโดยลดภาษีสินค้านำเข้าของประเทศไทยและประเทศคู่ค้าทั้งหมดให้เท่ากับร้อยละ 0 และขจัดอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีลงครึ่งหนึ่ง หรือลดลง

ร้อยละ 50 การที่ไม่ขจัดอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีลงทั้งหมดเนื่องจากเป็นไปได้ยาก ทั้งในการเจรจาและการปฏิบัติที่จะขจัดอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีลงทั้งหมด โดยเฉพาะมาตรการทางเทคนิคซึ่งต้องเพิ่มความสามารถในการผลิตสินค้าให้ได้ตามมาตรฐานต่างๆ ทั้งหมด ตลอดจนสำหรับมาตรการอุดหนุนต้องเจรจาในระดับองค์การการค้าโลกเพราะยากที่จะให้ยกเลิกการอุดหนุนเฉพาะสินค้าที่ส่งออกมายังไทย

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากฐานข้อมูล GTAP ล่าสุดที่ใช้สร้างขึ้นจากข้อมูลปี 1997 ดังนั้น ฐานข้อมูลจึงยังไม่ได้ครอบคลุมถึงความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีที่เกิดขึ้นนับจากปี 1997 ถึงปัจจุบัน ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงสร้างกรณีฐานขึ้นมาใหม่ โดยมีสมมติฐานว่ามีการบังคับใช้ความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีต่างๆ แล้ว คือ

- ความตกลงการค้าเสรีสิงคโปร์-ญี่ปุ่น (Singapore-Japan FTA)
- ความตกลงการค้าเสรีสิงคโปร์-ออสเตรเลีย (Singapore-Australia FTA)
- ความตกลงการค้าเสรีสิงคโปร์-สหรัฐ (Singapore-US FTA)
- ความตกลงการค้าเสรีออสเตรเลีย-สหรัฐ (Australia-US FTA)
- เขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA)

ตารางที่ 4.10 การจัดกลุ่มประเทศจากฐานข้อมูล GTAP

	ประเทศ/ภูมิภาค	รายละเอียด
1.	ไทย	Thailand
2.	สิงคโปร์	Singapore
3.	อาเซียน	Indonesia; Malaysia; Philippines
4.	ญี่ปุ่น	Japan
5.	จีน	China
6.	เกาหลีใต้	Korea
7.	สหรัฐอเมริกา	United States
8.	ออสเตรเลีย	Australia
9.	นิวซีแลนด์	New Zealand
10.	อินเดีย	India
11.	เปรู	Peru
12.	สหภาพยุโรป	Austria; Belgium; Denmark; Finland; France; Germany; United kingdom; Greece; Ireland; Italy; Luxembourg; Netherlands; Portugal; Spain; Sweden
13.	ประเทศอื่นๆ (ROW)	Hong Kong; Taiwan; Vietnam; Bangladesh; Sri Lanka; Rest of South Asia; Canada; Mexico; Central America, Caribbean; Colombia; Venezuela; rest of Andean Pact; Argentina; Brazil; Chile; Uruguay; Rest of South America; Switzerland; Rest of Eur Free Trade Area; Albania; Bulgaria; Croatia; Czech Republic; Hungary; Malta; Poland; Romania; Slovakia; Slovenia; Estonia; Latvia; Lithuania; Russian Federation; Rest of Former Soviet Union; Cyprus; Turkey; rest of Middle East; Morocco; Rest of North Africa; Botswana; Rest of South Afr C Union; Malawi; Mozambique; Tanzania; Zambia; Zimbabwe; Other Southern Africa; Uganda; Rest of Sub-Saharan Africa; Rest of World

ตารางที่ 4.11 การจัดกลุ่มอุตสาหกรรมจากฐานข้อมูล GTAP

ลำดับ	สาขาการผลิต
1	ข้าว
2	ข้าวสาลี
3	เมล็ดธัญพืช
4	ผัก ผลไม้
5	เมล็ดพืชและผลไม้ที่มีน้ำมัน
6	อ้อย
7	เส้นใยจากพืช
8	พืชผล ธัญพืช อื่นๆ
9	วัว แกะ แพะ ม้า
10	ผลิตภัณฑ์จากสัตว์อื่นๆ เช่น ไก่ ไข่ น้ำผึ้ง เป็นต้น
11	น้ำนมดิบ
12	ขนแกะ ไหม
13	เนื้อวัว
14	ผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์อื่นๆ
15	น้ำมันพืช
16	ผลิตภัณฑ์นม
17	ข้าวผ่านการขัดสี
18	น้ำตาล
19	ผลิตภัณฑ์อาหารอื่นๆ เช่น ปลาแปรรูป น้ำผัก
20	เครื่องดื่ม และยาสูบ
21	การประมง
22	ผลิตภัณฑ์จากป่าไม้
23	ถ่านหิน
24	น้ำมัน
25	ก๊าซ
26	แร่อื่นๆ เช่น ยูเรเนียม
27	ผลิตภัณฑ์จากแร่อื่นๆ
28	สิ่งทอ
29	เครื่องนุ่งห่ม
30	ผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง
31	ไม้
32	กระดาษ และการพิมพ์
33	ปิโตรเลียม และผลิตภัณฑ์ถ่านหิน
34	เคมีภัณฑ์ ยาง พลาสติก
35	เหล็ก
36	โลหะอื่นๆ ที่ไม่ใช่เหล็ก
37	ผลิตภัณฑ์โลหะ
38	รถยนต์และชิ้นส่วน
39	อุปกรณ์ขนส่งอื่นๆ เช่น เรือ เครื่องบิน
40	อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์
41	เครื่องจักร และอุปกรณ์
42	อุตสาหกรรมอื่นๆ
43	บริการต่างๆ (Services) เช่น ไฟฟ้า น้ำ ก่อสร้าง สื่อสาร การเงิน ประกันภัย สาธารณสุข เป็นต้น

ภาพรวมของผลกระทบ

การทำความตกลงการค้าเสรีของไทยกับประเทศต่างๆ โดยลดภาษีสินค้านำเข้าเหลือร้อยละ 0 นั้น ส่วนใหญ่ทำให้อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น เปรียบเทียบกับกรณีที่ไม่มีการทำความตกลงการค้าเสรี (base scenario) (ยกเว้นกรณีการทำความตกลงการค้าเสรีไทย-นิวซีแลนด์ ที่อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจจะลดลงเล็กน้อย) ทั้งนี้ กรณีที่ประเทศไทยเปิดการค้าเสรีแต่ฝ่ายเดียว (unilateral liberalization) จะทำให้อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจลดลงร้อยละ 0.94 อันเป็นผลจากการขยายตัวของการนำเข้าที่สูงกว่าการขยายตัวของการส่งออกมาก สำหรับกรณีที่มีการเปิดเสรีการค้าทั้งโลก (global liberalization) จะส่งผลให้อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของไทยสูงขึ้นร้อยละ 1.86 และสวัสดิการเพิ่มขึ้น 3.04 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ (รูปที่ 4.5-4.6 และตารางที่ 4.12)

ขนาดของผลกระทบจากการทำความตกลงการค้าเสรีของไทยแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับประเทศที่ทำความตกลง โดยการทำความตกลงกับประเทศสหรัฐและญี่ปุ่นจะส่งผลกระทบในระดับสูง โดยทำให้อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.84 และ 1.27 ตามลำดับ และทำให้สวัสดิการเพิ่มขึ้น 1.18 พันล้านดอลลาร์สหรัฐและ 1.70 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ตามลำดับ ในขณะที่การทำความตกลงการค้าเสรีกับจีนจะได้รับผลกระทบในระดับปานกลาง กล่าวคือทำให้อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของไทยเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.69 และสวัสดิการเพิ่มขึ้น 486 ล้านดอลลาร์สหรัฐ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากข้อมูลโครงสร้างการผลิตในแบบจำลอง GTAP ที่ใช้ยังเป็นข้อมูลของปี 1997 จึงยังไม่สามารถสะท้อนถึงภาวะเศรษฐกิจของจีนที่ได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วจนถึงปัจจุบันได้ ดังนั้นผลกระทบจากการทำความตกลงการค้าเสรีกับจีนน่าจะมากกว่าที่ประมาณการไว้ ทั้งนี้ การทำความตกลงการค้าเสรีกับประเทศอื่นๆ คือ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ อินเดีย และเปรู จะได้ประโยชน์น้อยมาก คือทำให้อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ เพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 0.009-0.1 และสวัสดิการเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นประมาณ 5.61 –73.07 ล้านดอลลาร์สหรัฐ

ในกรณีที่ไทยทำความตกลงการค้าเสรีกับสหรัฐ ญี่ปุ่น และจีนสำเร็จจะส่งผลให้อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของไทยเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.80 หรือมากกว่ากรณีเปิดการค้าเสรีทั้งโลก (multilateral liberalization) ที่ส่งผลให้อัตราการขยายตัวเท่ากับร้อยละ 1.86 ในด้านสวัสดิการที่เปลี่ยนแปลงก็เช่นเดียวกัน การทำความตกลงการค้าเสรีกับประเทศทั้ง 3 จะส่งผลให้สวัสดิการของไทยเพิ่มขึ้น 3.38 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ มากกว่ากรณีเปิดเสรีทั้งโลกที่สวัสดิการจะเพิ่มขึ้น 3.04 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ดังนั้น ประเทศไทยจะต้องให้ความสำคัญกับการทำความตกลงการค้าเสรีกับ 3 ประเทศหลักข้างต้นเนื่องจากจะมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจไทยสูงกว่าการทำความตกลงการค้าเสรีกับประเทศอื่นๆ มาก

ผลกระทบต่อภาคการผลิต

การทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีจะส่งผลกระทบต่อโครงสร้างเศรษฐกิจของไทยเป็นอย่างมากเนื่องจากการเพิ่มขึ้นของปริมาณการค้าจะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบโครงสร้างการผลิต โดยเฉพาะสาขาการผลิตเพื่อส่งออกมีแนวโน้มที่จะขยายตัว ในขณะที่สาขาการผลิตที่แข่งขันกับสินค้านำเข้ามีแนวโน้มจะหดตัว

ตารางที่ 4.13 แสดงการเปลี่ยนแปลงมูลค่าของผลผลิตของไทยใน 43 สาขาภายใต้การทำความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีของไทยกับประเทศต่างๆ โดยหากทำความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีกับทั้ง 7 ประเทศ

- สาขาการผลิตที่จะขยายตัวอย่าง ได้แก่ ผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์อื่นๆ (ไก่) เมล็ดธัญพืช ผลิตภัณฑ์อาหารอื่นๆ (ปลาแปรรูป) อ้อย น้ำนมดิบ น้ำตาล วัว เนื้อวัว ผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง ประมง เครื่องนุ่งห่ม ข้าว ข้าวผ่านการขัดสี ผัก ผลไม้ พืชผลธัญพืชอื่นๆ และ สิ่งทอ เป็นต้น
- สาขาการผลิตที่จะมีความสำคัญลดลง ได้แก่ เมล็ดพืชและผลไม้ที่มีน้ำมัน เหล็ก ผลิตภัณฑ์โลหะ ผลิตภัณฑ์นม ไม้ เส้นใยจากพืช อุปกรณ์ขนส่งอื่นๆ โลหะอื่นๆ ที่ไม่ใช่เหล็ก ข้าวสาลี และเคมีภัณฑ์ยางพลาสติก เป็นต้น สำหรับ การหดตัวอย่างมากของสาขายานยนต์อาจเนื่องมาจากฐานข้อมูล GTAP ที่ใช้เป็นข้อมูลปี 1997 ซึ่งข้อมูลในปีดังกล่าวไม่สะท้อนการขยายตัวอย่างรวดเร็วของสาขานี้ภายหลังวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งไทยกลายเป็นฐานการผลิตที่สำคัญของญี่ปุ่น[5]

ทั้งนี้ แบบแผนทางการค้าระหว่างประเทศของไทยภายหลังการทำความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีจะส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจของญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และจีนมีบทบาทต่อระบบเศรษฐกิจไทยมากขึ้น ในขณะที่บทบาทของสหภาพยุโรปและประเทศอื่นๆ จะลดลง ดังนั้น ความผันผวนต่างๆ ในประเทศคู่เจรจาจะส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจไทยมากขึ้นผ่านช่องทางการค้าระหว่างประเทศ (international trade linkages)

โดยทั่วไปแล้ว ภาคการเกษตรถือเป็นภาคที่อ่อนไหวในบางประเทศ เช่น ญี่ปุ่น ซึ่งจะได้รับการปกป้องจากภาครัฐเป็นอย่างสูง โดยถึงแม้จะมีการเปิดเสรีแต่มักจะไม่เปิดเสรีอย่างเต็มที่เหมือน

[5] ทั้งนี้ จากการสอบถามความเห็นของกลุ่มอุตสาหกรรม ค่อนข้างเห็นด้วยกับผลการศึกษาโดยรวม อย่างไรก็ตาม กรณีสินค้าอิเล็กทรอนิกส์และเครื่องหนัง ผลการศึกษายังคงขัดแย้งกับความเห็นของกลุ่มอุตสาหกรรม ซึ่งอาจเกิดขึ้นเนื่องจากในแบบจำลองข้อมูลที่ใช้เป็นปี 1997 ซึ่งไม่สะท้อนเศรษฐกิจจีนที่พัฒนาอย่างรวดเร็ว ตลอดจนการที่ไทยกลายเป็นฐานการผลิตที่สำคัญของรถยนต์หลังปี 1997 จึงไม่

อย่างภาคอุตสาหกรรม ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงได้วิเคราะห์ผลกระทบโดยมีสมมติฐานว่าเปิดเสรีเฉพาะภาคอุตสาหกรรมเท่านั้น ตารางที่ 4.14-4.15 แสดงผลกระทบดังกล่าว ซึ่งจะพบว่าไม่แตกต่างจากกรณีเปิดเสรีทั้งเกษตรและอุตสาหกรรมมากนัก โดยผลกระทบจากการทำความตกลงการค้ากับญี่ปุ่นและสหรัฐต่ออัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจลดลงเพียงร้อยละ 0.02-0.03 เมื่อเทียบกับการเปิดเสรีทั้งเกษตรและอุตสาหกรรม ทั้งนี้ ผลกระทบจากการเปิดเสรีเกษตรค่อนข้างต่ำก็อาจมาจากความยืดหยุ่นอุปสงค์สินค้าต่อราคาในแบบจำลอง GTAP มีค่าค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับสินค้าอุตสาหกรรม

ผลกระทบในกรณีลดภาษีเหลือร้อยละ 0 และขจัดอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีลงครึ่งหนึ่ง

เมื่อวิเคราะห์ภาพสถานการณ์การเปิดเสรีทวิภาคีในกรณีการขจัดอุปสรรคทางการค้าทั้งหมด คือลดภาษีเหลือร้อยละ 0 และขจัดอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีลงครึ่งหนึ่ง จะพบว่าผลได้ต่อระบบเศรษฐกิจไทยจะสูงขึ้นมากที่สุดในกรณีทำความตกลงการค้าเสรีกับสหรัฐอเมริกา ซึ่งจะทำให้อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจสูงถึงร้อยละ 20.15 และสวัสดิการเพิ่มขึ้นถึง 11.6 หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งเกิดจากอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีของสหรัฐสูงมาก โดยเฉพาะกลุ่มสินค้าอุตสาหกรรมโลหะ รถยนต์ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เครื่องจักรอุปกรณ์ ที่คิดเทียบเท่าเป็นภาษีศุลกากรถึงประมาณมากกว่าร้อยละ 200 ดังนั้น เมื่อขจัดอุปสรรคเหล่านี้ทั้งหมด และจากความยืดหยุ่นอุปสงค์สินค้าต่อราคาของสินค้าอุตสาหกรรมค่อนข้างสูงทำให้ไทยส่งออกได้มากขึ้น

สำหรับกรณีไทยทำความตกลงการค้าเสรีกับญี่ปุ่นโดยสามารถขจัดอุปสรรคทางการค้าทั้งหมด จะทำให้เศรษฐกิจไทยขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.12 และสวัสดิการเพิ่มขึ้น 3.8 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งมากกว่ากรณีที่ลดภาษีอย่างเดียวที่ทำให้เศรษฐกิจไทยขยายตัวร้อยละ 1.27 และสวัสดิการเพิ่มขึ้น 1.7 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า การเจรจาการค้าเสรีทวิภาคีโดยการลดภาษีศุลกากรจะทำให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศโดยรวมจากการขยายตัวทางการค้า อย่างไรก็ตาม ผลประโยชน์จะเพิ่มขึ้นอีกหลายเท่าหากสามารถเจรจาลดอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากรลงด้วย

รูปที่ 4.5 ผลกระทบต่ออัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจากการทำความตกลงการค้าเสรีของไทยกับประเทศต่าง ๆ (%)

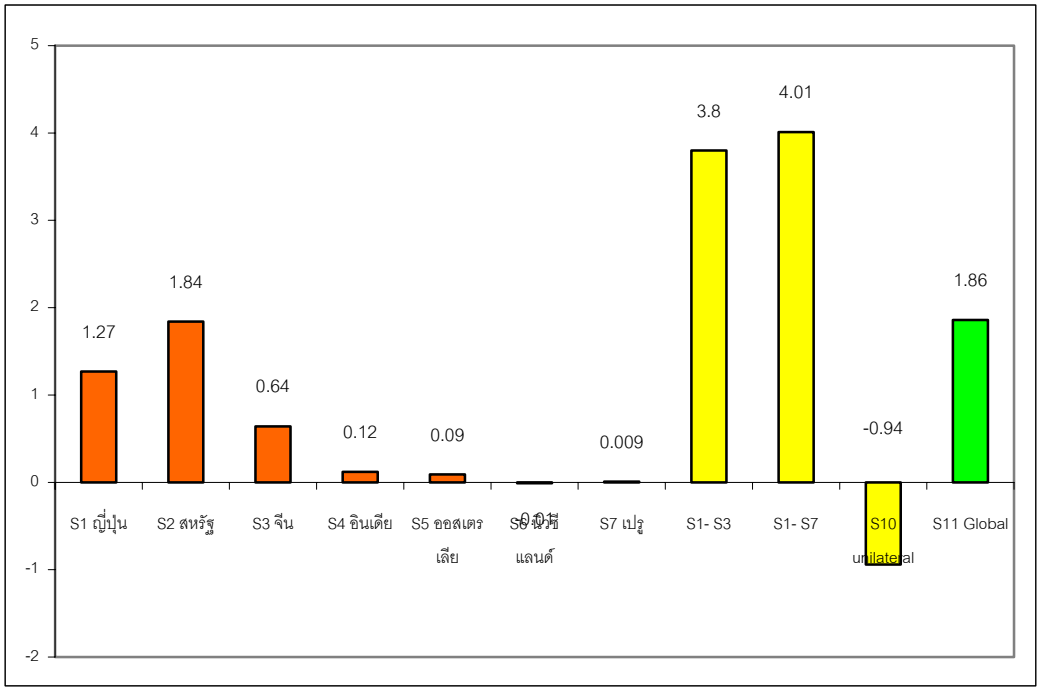

ที่มา จากการคำนวณโดยใช้แบบจำลอง GTAP

รูปที่ 4.6 ผลกระทบต่อสวัสดิการ (welfare) จากการทำความตกลงการค้าเสรีของไทยกับประเทศต่าง ๆ (ล้านดอลลาร์ สหรัฐ)

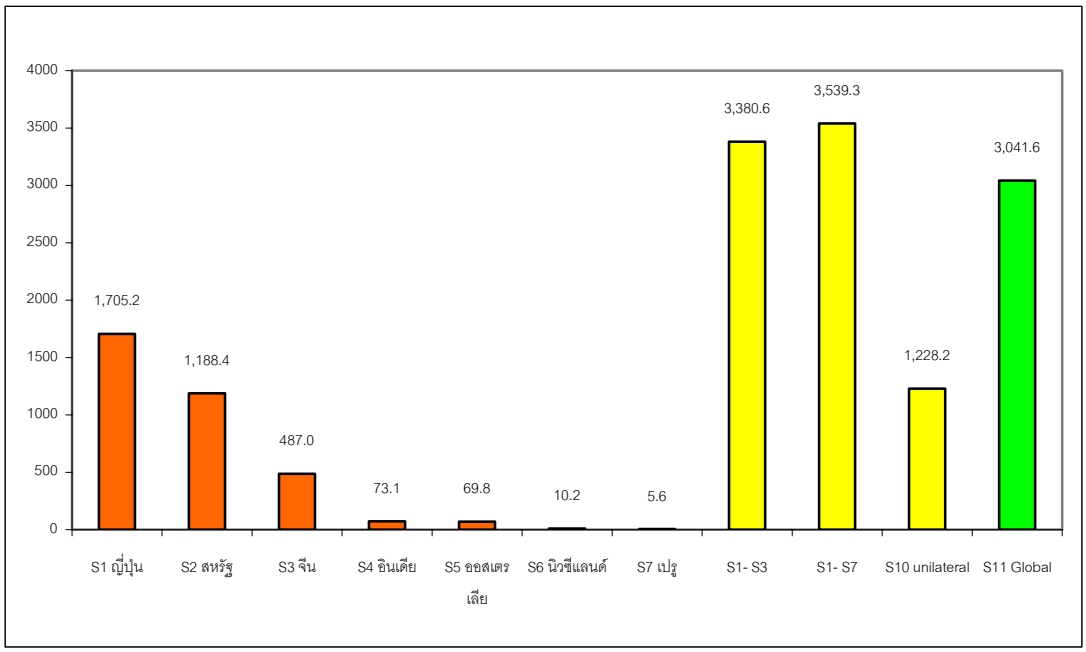

ที่มา จากการคำนวณโดยใช้แบบจำลอง GTAP

ตารางที่ 4.12 ผลกระทบจากการเปิดเสรีการค้าแบบทวิภาคีของไทย :กรณีลดภาษีสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรม

ภาพสถานการณ์	อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ (%)	อัตราการขยายตัวการส่งออก (%)	อัตราการขยายตัวการนำเข้า (%)	อัตราการขยายตัวการบริโภค (%)	อัตราการขยายตัวการลงทุน (%)	สวัสดิการ (ล้าน $)
S1: ไทย-ญี่ปุ่น	1.27	2.93	4.76	1.69	2.77	1,705.17
S2: ไทย-สหรัฐ	1.84	1.52	2.49	1.94	2.87	1,188.39
S3: ไทย-จีน	0.69	0.99	1.27	0.76	0.91	486.99
S4: ไทย-อินเดีย	0.12	0.16	0.22	0.13	0.19	73.07
S5: ไทย-ออสเตรเลีย	0.09	0.19	0.31	0.08	0.23	69.84
S6: ไทย-นิวซีแลนด์	-0.01	0.04	0.06	-0.02	0.03	10.19
S7: ไทย-เปรู	0.009	0.013	0.017	0.009	0.014	5.61
S8: ไทยกับสหรัฐ ญี่ปุ่น และจีน (S1- S3)	3.80	5.43	8.51	4.39	6.54	3,380.59
S9: ไทยกับทั้ง 7 ประเทศ (S1- S7)	4.01	5.84	9.12	4.58	7.00	3,539.26
S10: ไทยเปิดเสรีฝ่ายเดียว (unilateral)	-0.94	6.80	12.45	-0.80	5.41	1,228.23
S11: เปิดเสรีทั้งโลก	1.86	9.33	14.13	2.30	6.65	3,041.64

ที่มา จากการคำนวณโดยใช้แบบจำลอง GTAP

ตารางที่ 4.13 ผลกระทบจากการเปิดเสรีการค้าแบบทวิภาคีของไทยต่อมูลค่าผลผลิต : กรณีลดภาษีสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรม

ภาพสถานการณ์	S1 ไทย-ญี่ปุ่น	S2 ไทย-สหรัฐ	S3 ไทย-จีน	S4 ไทย-อินเดีย	S5 ไทย-ออสเตรเลีย	S6 ไทย-นิวซีแลนด์	S7 ไทย-เปรู
ข้าว	7.29	0.61	3.69	0.04	-0.03	-0.01	0.12
ข้าวสาลี	-0.32	-0.65	-0.37	-0.05	0.00	0.00	0.00
เมล็ดธัญพืช	18.25	4.80	0.78	0.59	0.30	-0.01	-0.00
ผัก ผลไม้	5.27	0.19	3.04	0.36	-0.13	-0.12	0.01
เมล็ดพืชและผลไม้ที่มีน้ำมัน	0.78	-10.50	1.81	0.12	-0.10	-0.02	-0.00
อ้อย	18.19	0.29	2.76	0.29	-0.14	-0.07	0.00
เส้นใยจากพืช	-2.89	0.60	0.16	-0.31	-1.32	0.02	-0.05
พืชผลธัญพืชอื่นๆ	2.44	4.06	0.93	0.11	0.03	-0.01	-0.01
วัว แกะ แพะ ม้า	15.05	0.59	1.14	0.00	-0.24	-0.18	-0.02
ผลิตภัณฑ์จากสัตว์อื่นๆ	7.36	-0.25	0.13	-0.02	-0.68	-0.10	-0.02
น้ำนมดิบ	16.57	0.57	1.56	0.07	-0.21	-0.14	0.00
ขนแกะ ไหม	1.42	5.33	0.50	0.68	-3.54	0.00	0.00
เนื้อวัว	13.60	0.85	0.68	0.02	-0.12	-0.08	-0.02
ผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์อื่นๆ	55.95	-3.59	-0.81	-0.17	-0.07	0.01	-0.14
น้ำมันพืช	2.03	-0.80	0.45	-2.39	0.03	-0.04	-0.00
ผลิตภัณฑ์นม	1.23	0.25	0.04	0.05	-3.34	-3.39	0.00
ข้าวผ่านการขัดสี	6.81	0.93	3.69	0.04	0.01	-0.00	0.10
น้ำตาล	13.66	0.86	1.77	0.24	-0.02	-0.03	-0.01
ผลิตภัณฑ์อาหารอื่นๆ	17.49	5.26	0.02	0.24	0.30	-0.08	-0.04
เครื่องดื่มและยาสูบ	1.26	1.16	0.27	0.10	-0.18	-0.01	0.01
การประมง	10.88	3.39	-0.14	-0.03	0.25	0.02	-0.01
ผลิตภัณฑ์จากป่าไม้	-0.50	-1.74	-0.19	0.07	-0.14	-0.04	0.03
ถ่านหิน	2.01	0.23	0.42	0.05	0.07	0.01	0.01
น้ำมัน	-0.56	-0.62	-0.04	-0.01	-0.04	-0.00	-0.00
ก๊าซ	2.21	1.04	0.46	0.09	0.09	0.02	0.02
แร่อื่นๆ เช่น ยูเรเนียม	0.07	-0.12	0.35	0.01	-0.21	0.02	-0.10
ผลิตภัณฑ์จากแร่อื่นๆ	-1.06	-0.12	0.91	0.01	0.01	0.03	0.01
สิ่งทอ	-0.22	5.43	-0.09	0.58	0.43	0.02	-0.00
เครื่องนุ่งห่ม	1.85	10.92	-0.26	-0.04	0.46	0.05	-0.00
ผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง	-0.64	16.18	-0.83	-0.28	0.26	0.07	0.00
ไม้	-2.17	-1.78	-0.77	-0.04	-0.11	0.00	-0.01
กระดาษ และการพิมพ์	-0.40	0.24	0.98	0.06	0.07	-0.02	0.00
ปิโตรเลียม และผลิตภัณฑ์ถ่านหิน	0.37	0.23	0.26	0.06	0.02	0.01	0.00
เคมีภัณฑ์ ยาง พลาสติก	-3.43	-1.41	3.01	0.51	0.03	0.01	-0.01
เหล็ก	-5.17	-1.59	0.15	0.02	-0.05	0.01	-0.00
โลหะอื่นๆ ที่ไม่ใช่เหล็ก	-0.62	-3.56	-0.47	0.96	1.12	0.00	0.37
ผลิตภัณฑ์โลหะ	-2.63	-2.45	-0.89	-0.02	0.04	0.03	-0.00
รถยนต์และชิ้นส่วน	-16.75	0.30	0.30	0.15	-0.09	0.03	0.00
อุปกรณ์ขนส่งอื่นๆ เช่น เรือ เครื่องบิน	1.69	-2.70	-0.91	-0.26	-0.25	-0.02	-0.02
อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์	0.52	-0.98	0.39	-0.10	-0.06	-0.02	-0.00
เครื่องจักร และอุปกรณ์	-0.15	-0.45	0.68	0.16	0.41	0.02	0.01
อุตสาหกรรมอื่นๆ	-0.50	1.38	-0.80	0.15	0.05	0.02	0.01
บริการ	1.61	1.58	0.55	0.11	0.12	0.01	0.01
รวม	1.08	1.49	0.59	0.11	0.09	-0.00	0.01

ที่มา จากการคำนวณโดยใช้แบบจำลอง GTAP

ตารางที่ 4.13 ผลกระทบจากการเปิดเสรีการค้าแบบทวิภาคีของไทยต่อมูลค่าผลผลิต กรณีลดภาษีสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรม (ต่อ)

ภาพสถานการณ์	สัดส่วนมูลค่าการผลิตของสาขาต่างๆ ต่อมูลค่ารวม (%)	S8 ไทย-สหรัฐ ญี่ปุ่น และจีน	S9 ไทยกับทั้ง 7 ประเทศ	S10 ไทยเปิดเสรีฝ่ายเดียว (unilateral)	S11 เปิดเสรีทั้งโลก
ข้าว	1.07	11.58	11.69	- 0.70	13.74
ข้าวสาลี	0.01	- 1.35	- 1.39	- 0.56	0.56
เมล็ดธัญพืช	0.10	23.84	24.72	1.52	16.95
ผัก ผลไม้	1.43	8.50	8.62	- 3.05	2.52
เมล็ดพืชและผลไม้ที่มีน้ำมัน	0.07	- 7.91	- 7.91	- 17.77	- 14.56
อ้อย	0.21	21.23	21.32	- 2.69	8.24
เส้นใยจากพืช	0.04	- 2.13	- 3.77	- 12.54	- 10.35
พืชผลธัญพืชอื่นๆ	0.31	7.42	7.54	- 3.50	- 1.93
วัว แกะ แพะ ม้า	0.46	16.78	16.35	- 2.95	4.52
ผลิตภัณฑ์จากสัตว์อื่นๆ	0.43	7.25	6.42	- 4.76	- 1.21
น้ำนมดิบ	0.00	18.71	18.42	- 2.06	6.61
ขนแกะ ไหม	0.01	7.28	4.41	- 8.72	1.35
เนื้อวัว	1.04	15.13	14.92	- 1.34	4.54
ผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์อื่นๆ	0.25	51.54	51.18	- 2.45	9.04
น้ำมันพืช	0.31	1.69	- 0.72	- 12.29	- 10.58
ผลิตภัณฑ์นม	0.27	1.53	- 5.15	- 14.30	- 11.81
ข้าวผ่านการขัดสี	1.17	11.43	11.58	- 0.05	13.56
น้ำตาล	0.57	16.28	16.46	- 1.00	6.57
ผลิตภัณฑ์อาหารอื่นๆ	2.50	22.77	23.20	- 1.38	12.28
เครื่องดื่มและยาสูบ	1.69	2.70	2.61	- 7.27	- 3.64
การประมง	0.98	14.13	14.36	- 0.51	8.11
ผลิตภัณฑ์จากป่าไม้	0.20	- 2.43	- 2.51	- 3.26	- 2.51
ถ่านหิน	0.09	2.66	2.80	0.67	1.34
น้ำมัน	0.21	- 1.22	- 1.28	- 1.01	0.05
ก๊าซ	0.16	3.72	3.94	3.79	4.24
แร่อื่นๆ เช่น ยูเรเนียม	0.51	0.30	0.02	- 1.46	- 1.09
ผลิตภัณฑ์จากแร่อื่นๆ	2.01	- 0.27	- 0.21	- 3.71	- 1.26
สิ่งทอ	3.62	5.11	6.15	- 5.36	1.70
เครื่องนุ่งห่ม	2.75	12.52	12.98	0.15	9.10
ผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง	1.32	14.70	14.76	- 1.09	8.40
ไม้	0.83	- 4.72	- 4.88	- 5.82	- 8.33
กระดาษ และการพิมพ์	1.22	0.81	0.92	- 3.87	- 2.40
ปิโตรเลียม และผลิตภัณฑ์ถ่านหิน	2.35	0.85	0.94	- 0.74	1.62
เคมีภัณฑ์ ยาง พลาสติก	3.98	- 1.84	- 1.29	- 5.16	- 4.74
เหล็ก	1.21	- 6.60	- 6.62	- 7.93	-8.45
โลหะอื่นๆ ที่ไม่ใช่เหล็ก	0.26	- 4.65	- 2.20	7.14	-0.00
ผลิตภัณฑ์โลหะ	0.81	- 5.96	- 5.91	- 10.38	- 7.09
รถยนต์และชิ้นส่วน	4.83	- 16.16	- 16.07	- 20.88	- 20.44
อุปกรณ์ขนส่งอื่นๆ เช่น เรือ เครื่องบิน	0.30	- 1.92	- 2.46	8.86	50.98
อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์	7.91	- 0.07	- 0.25	7.98	3.44
เครื่องจักร และอุปกรณ์	3.74	0.08	0.67	4.15	4.26
อุตสาหกรรมอื่นๆ	2.49	0.09	0.31	- 1.33	- 1.92
บริการ	46.29	3.75	4.00	2.22	3.74
รวม	100.00	3.16	3.36	- 0.35	2.01

ที่มา จากการคำนวณโดยใช้แบบจำลอง GTAP

ตารางที่ 4.14 ผลกระทบจากการเปิดเสรีการค้าแบบทวิภาคีของไทย: กรณีลดภาษีเฉพาะสินค้าอุตสาหกรรม

ภาพสถานการณ์	อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ (%)	อัตราการขยายตัวการส่งออก (%)	อัตราการขยายตัวการนำเข้า (%)	อัตราการขยายตัวการบริโภค (%)	อัตราการขยายตัวการลงทุน (%)	สวัสดิการ (ล้าน $)
S1: ไทย-ญี่ปุ่น	1.23	2.87	4.75	1.64	2.81	1,673.37
S2: ไทย-สหรัฐ	1.86	1.45	2.39	1.98	2.80	1,148.26
S3: ไทย-จีน	0.69	0.99	1.27	0.76	0.91	486.99
S4: ไทย-อินเดีย	0.12	0.16	0.22	0.13	0.19	72.06
S5: ไทย-ออสเตรเลีย	0.08	0.18	0.28	0.08	0.20	65.27
S6: ไทย-นิวซีแลนด์	- 0.01	0.04	0.06	- 0.02	0.02	9.16
S7: ไทย-เปรู	0.005	0.013	0.017	0.005	0.009	3.690
S8: ไทยกับสหรัฐ ญี่ปุ่น และจีน (S1- S3)	3.75	5.27	8.38	4.35	6.53	3,285.09
S9: ไทยกับทั้ง 7 ประเทศ (S1- S7)	3.96	5.66	8.95	4.54	6.95	3,435.26
S10: ไทยเปิดเสรีฝ่ายเดียว (unilateral)	- 0.88	6.73	12.21	- 0.66	5.16	1,186.17
S11: เปิดเสรีทั้งโลก	2.05	9.22	13.96	2.57	6.65	3,043.71

ที่มา จากการคำนวณโดยใช้แบบจำลอง GTAP

ตารางที่ 4.15 ผลกระทบจากการเปิดเสรีการค้าแบบทวิภาคีของไทยต่อมูลค่าผลผลิต : กรณีลดภาษีเฉพาะสินค้าอุตสาหกรรม

ภาพสถานการณ์	S1 ไทย-ญี่ปุ่น	S2 ไทย-สหรัฐ	S3 ไทย-จีน	S4 ไทย-อินเดีย	S5 ไทย-ออสเตรเลีย	S6 ไทย-นิวซีแลนด์	S7 ไทย-เปรู
ข้าว	6.97	0.62	3.69	0.04	0.01	-0.00	0.09
ข้าวสาลี	- 0.28	- 0.70	- 0.37	- 0.05	- 0.05	0.00	0.00
เมล็ดธัญพืช	17.99	4.79	0.78	0.60	0.35	-0.01	-0.00
ผัก ผลไม้	4.30	0.82	3.04	0.33	0.09	0.00	0.01
เมล็ดพืชและผลไม้ที่มีน้ำมัน	0.10	- 0.65	1.81	0.31	0.00	-0.02	0.00
อ้อย	17.90	0.30	2.76	0.30	- 0.10	-0.05	0.00
เส้นใยจากพืช	- 2.57	2.37	0.16	0.25	0.15	0.01	-0.02
พืชผลธัญพืชอื่นๆ	- 3.32	- 1.26	0.93	0.10	- 0.04	0.00	-0.01
วัว แกะ แพะ ม้า	14.68	0.58	1.14	0.01	- 0.19	-0.16	-0.02
ผลิตภัณฑ์จากสัตว์อื่นๆ	7.14	0.39	0.13	- 0.03	- 0.05	-0.05	-0.02
น้ำนมดิบ	16.07	0.57	1.56	0.07	- 0.14	-0.14	0.00
ขนแกะ ไหม	0.66	5.11	0.50	0.61	0.33	0.02	0.00
เนื้อวัว	13.46	0.85	0.68	0.02	- 0.09	-0.08	-0.02
ผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์อื่นๆ	56.31	- 3.61	- 0.81	- 0.16	- 0.14	-0.01	-0.13
น้ำมันพืช	2.10	- 0.63	0.45	- 2.39	0.04	-0.03	-0.00
ผลิตภัณฑ์นม	1.23	0.23	0.04	0.05	- 3.36	-3.39	0.00
ข้าวผ่านการขัดสี	6.73	0.93	3.69	0.04	0.04	0.00	0.09
น้ำตาล	13.74	0.84	1.77	0.24	- 0.04	-0.04	-0.00
ผลิตภัณฑ์อาหารอื่นๆ	17.67	5.27	0.02	0.25	0.31	-0.09	-0.03
เครื่องดื่มและยาสูบ	1.24	1.18	0.27	0.10	- 0.19	-0.01	0.00
การประมง	11.05	3.37	- 0.14	- 0.03	0.26	0.01	-0.01
ผลิตภัณฑ์จากป่าไม้	- 0.50	- 1.70	- 0.19	0.07	- 0.11	-0.04	0.03
ถ่านหิน	2.04	0.21	0.42	0.06	0.07	0.01	0.01
น้ำมัน	- 0.55	- 0.62	- 0.04	- 0.01	- 0.04	-0.00	-0.00
ก๊าซ	2.23	1.01	0.46	0.09	0.09	0.02	0.00
แร่อื่นๆ เช่น ยูเรเนียม	0.08	- 0.11	0.35	0.01	- 0.20	0.02	-0.10
ผลิตภัณฑ์จากแร่อื่นๆ	- 1.06	- 0.11	0.91	0.01	0.02	0.03	0.01
สิ่งทอ	- 0.21	5.32	- 0.09	0.56	0.29	0.02	0.00
เครื่องนุ่งห่ม	1.84	10.82	- 0.26	- 0.06	0.33	0.04	0.00
ผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง	- 0.64	16.18	- 0.83	- 0.28	0.26	0.07	0.01
ไม้	- 2.19	- 1.71	- 0.77	- 0.03	- 0.07	0.01	-0.01
กระดาษ และการพิมพ์	- 0.39	0.22	0.98	0.06	0.06	-0.02	0.00
ปิโตรเลียม และผลิตภัณฑ์ถ่านหิน	0.37	0.19	0.26	0.06	0.02	0.00	0.00
เคมีภัณฑ์ ยาง พลาสติก	- 3.21	- 1.45	3.01	0.51	0.00	0.00	-0.00
เหล็ก	- 5.18	- 1.53	0.15	0.03	- 0.02	0.01	0.00
โลหะอื่นๆ ที่ไม่ใช่เหล็ก	- 0.65	- 3.47	- 0.47	0.97	1.17	0.01	0.38
ผลิตภัณฑ์โลหะ	- 2.64	- 2.42	- 0.89	- 0.01	0.06	0.03	0.00
รถยนต์และชิ้นส่วน	- 16.75	0.28	0.30	0.15	- 0.09	0.03	0.00
อุปกรณ์ขนส่งอื่นๆ เช่น เรือ เครื่องบิน	1.69	- 2.60	- 0.91	- 0.25	- 0.21	-0.01	-0.01
อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์	0.50	- 0.91	0.39	- 0.09	- 0.03	-0.01	0.00
เครื่องจักร และอุปกรณ์	- 0.17	- 0.39	0.68	0.17	0.45	0.02	0.01
อุตสาหกรรมอื่นๆ	- 0.50	1.41	- 0.80	0.15	0.06	0.02	0.01
บริการ	1.62	1.55	0.55	0.11	0.11	0.01	0.00
รวม	1.06	1.48	0.59	0.11	0.08	-0.00	0.00

ที่มา จากการคำนวณโดยใช้แบบจำลอง GTAP

ตารางที่ 4.15 ผลกระทบจากการเปิดเสรีการค้าแบบทวิภาคีของไทยต่อมูลค่าผลผลิต : กรณีลดภาษีเฉพาะอุตสาหกรรม (ต่อ)

ภาพสถานการณ์	สัดส่วนมูลค่าการผลิตของสาขาต่าง ๆ ต่อมูลค่ารวม (%)	S8 ไทย-สหรัฐ ญี่ปุ่น และจีน	S9 ไทยกับทั้ง 7 ประเทศ	S10 ไทยเปิดเสรีฝ่ายเดียว (unilateral)	S11 เปิดเสรีทั้งโลก
ข้าว	1.07	11.17	11.31	- 0.33	13.48
ข้าวสาลี	0.01	- 1.25	- 1.35	- 0.70	- 1.30
เมล็ดธัญพืช	0.10	23.48	24.43	1.95	19.42
ผัก ผลไม้	1.43	6.76	7.20	- 0.80	4.94
เมล็ดพืชและผลไม้ที่มีน้ำมัน	0.07	1.45	1.74	- 2.44	- 0.62
อ้อย	0.21	20.78	20.94	- 2.16	7.72
เส้นใยจากพืช	0.04	- 0.95	- 0.55	- 3.26	- 1.97
พืชผลธัญพืชอื่นๆ	0.31	- 4.24	- 4.18	- 1.56	- 4.81
วัว แกะ แพะ ม้า	0.46	16.15	15.79	- 2.35	5.41
ผลิตภัณฑ์จากสัตว์อื่นๆ	0.43	7.78	7.63	- 1.37	2.08
น้ำนมดิบ	0.00	17.85	17.57	- 1.28	7.54
ขนแกะ ไหม	0.01	6.12	7.10	- 5.29	3.76
เนื้อวัว	1.04	14.91	14.74	- 1.08	5.21
ผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์อื่นๆ	0.25	52.09	51.64	- 3.15	10.06
น้ำมันพืช	0.31	1.99	- 0.39	- 12.04	- 9.31
ผลิตภัณฑ์นม	0.27	1.50	- 5.20	- 14.34	- 11.81
ข้าวผ่านการขัดสี	1.17	11.30	11.47	0.10	14.20
น้ำตาล	0.57	16.42	16.57	- 1.15	5.76
ผลิตภัณฑ์อาหารอื่นๆ	2.50	23.10	23.54	- 1.51	15.54
เครื่องดื่มและยาสูบ	1.69	2.68	2.59	- 7.24	- 3.44
การประมง	0.98	14.43	14.66	- 0.71	9.72
ผลิตภัณฑ์จากป่าไม้	0.20	- 2.38	- 2.42	- 3.13	- 2.46
ถ่านหิน	0.09	2.69	2.83	0.59	1.32
น้ำมัน	0.21	- 1.20	- 1.25	- 1.00	0.01
ก๊าซ	0.16	3.72	3.92	3.69	4.22
แร่อื่นๆ เช่น ยูเรเนียม	0.51	0.33	0.05	- 1.44	- 1.10
ผลิตภัณฑ์จากแร่อื่นๆ	2.01	- 0.26	- 0.19	- 3.65	- 1.26
สิ่งทอ	3.62	4.99	5.85	- 6.06	1.12
เครื่องนุ่งห่ม	2.75	12.35	12.66	- 0.41	8.56
ผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง	1.32	14.71	14.77	- 1.11	8.81
ไม้	0.83	- 4.66	- 4.77	- 5.52	- 8.24
กระดาษ และการพิมพ์	1.22	0.82	0.92	- 3.94	- 2.40
ปิโตรเลียม และผลิตภัณฑ์ถ่านหิน	2.35	0.84	0.92	- 0.81	1.58
เคมีภัณฑ์ ยาง พลาสติก	3.98	- 1.54	- 1.02	- 5.60	- 5.03
เหล็ก	1.21	- 6.57	- 6.54	- 7.73	- 8.48
โลหะอื่นๆ ที่ไม่ใช่เหล็ก	0.26	- 4.59	- 2.07	7.48	0.08
ผลิตภัณฑ์โลหะ	0.81	- 5.95	- 5.87	- 10.25	- 7.02
รถยนต์และชิ้นส่วน	4.83	- 16.17	- 16.09	- 20.92	- 20.42
อุปกรณ์ขนส่งอื่นๆ เช่น เรือ เครื่องบิน	0.30	- 1.81	- 2.29	9.16	50.95
อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์	7.91	- 0.02	- 0.15	8.24	3.44
เครื่องจักร และอุปกรณ์	3.74	0.12	0.77	4.39	4.30
อุตสาหกรรมอื่นๆ	2.49	0.12	0.36	- 1.24	- 1.82
บริการ	46.29	3.73	3.96	2.11	3.75
รวม	100.00	3.11	3.31	- 0.35	2.15

ที่มา จากการคำนวณโดยใช้แบบจำลอง GTAP

ตารางที่ 4.16 ผลกระทบจากการเปิดเสรีการค้าแบบทวิภาคีของไทย :กรณีลดภาษีเหลือร้อยละ 0 และขจัดอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีลงครึ่งหนึ่ง

ภาพสถานการณ์	อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ (%)	อัตราการขยายตัวการส่งออก (%)	อัตราการขยายตัวการนำเข้า (%)	อัตราการขยายตัวการบริโภค (%)	อัตราการขยายตัวการลงทุน (%)	สวัสดิการ (ล้าน $)
S1: ไทย-ญี่ปุ่น	5.12	6.75	9.69	5.85	7.48	3,895.99
S2: ไทย-สหรัฐ	20.15	24.71	31.71	21.00	26.83	11,604.34
S3: ไทย-จีน	1.03	1.47	1.90	1.11	1.40	693.38
S4: ไทย-ออสเตรเลีย	0.38	0.53	0.76	0.37	0.64	280.53
S5: ไทย-นิวซีแลนด์	- 0.04	0.23	0.44	- 0.09	0.27	41.65
S6: ไทยกับสหรัฐ ญี่ปุ่น และจีน (S1- S3)	26.31	32.93	43.30	27.97	35.70	16,193.71

ที่มา จากการคำนวณโดยใช้แบบจำลอง GTAP

ตารางที่ 4.17 ผลกระทบจากการเปิดเสรีการค้าแบบทวิภาคีของไทยต่อมูลค่าผลผลิต :กรณีลดภาษีเหลือร้อยละ 0 และขจัดอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีลงครึ่งหนึ่ง

ภาพสถานการณ์	สัดส่วนมูลค่าการผลิตของสาขาต่าง ๆ ต่อมูลค่ารวม (%)	S1 ไทย-ญี่ปุ่น	S2 ไทย-สหรัฐ	S3 ไทย-จีน	S4 ไทย-ออสเตรเลีย	S5 ไทย-นิวซีแลนด์	S7 ไทย-สหรัฐ ญี่ปุ่น จีน
ข้าว	1.07	10.64	4.96	4.22	0.94	-0.15	19.82
ข้าวสาลี	0.01	-2.18	-28.58	-0.70	-21.39	-21.21	-31.42
เมล็ดธัญพืช	0.10	17.15	18.39	1.45	4.60	-0.51	37.00
ผักผลไม้	1.43	11.35	1.61	4.37	0.85	-0.45	17.33
เมล็ดพืชและผลไม้ที่มีน้ำมัน	0.07	6.42	-28.95	1.43	-0.02	-0.36	-21.10
อ้อย	0.21	18.21	-9.41	4.16	0.10	-0.21	12.96
เส้นใยจากพืช	0.04	-9.30	-22.64	3.38	-9.09	-8.61	-28.55
พืชผลธัญพืชอื่นๆ	0.31	21.42	2.04	1.96	0.77	0.01	25.42
วัวแกะแพะม้า	0.46	48.02	-1.17	1.41	-0.20	-0.69	48.26
ผลิตภัณฑ์จากสัตว์อื่นๆ	0.43	30.84	5.71	-1.41	-1.32	-2.29	35.14
น้ำนมดิบ	0.00	51.85	-1.92	1.99	-0.07	-0.64	51.92
ขนแกะไหม	0.01	-1.40	-9.35	0.63	-3.72	-3.74	-10.14
เนื้อวัว	1.04	45.42	3.86	0.81	-0.01	-0.34	50.08
ผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์อื่นๆ	0.25	201.88	-24.65	-1.37	-0.58	0.27	175.87
น้ำมันพืช	0.31	3.49	-12.94	-1.20	0.69	-0.17	-10.66
ผลิตภัณฑ์นม	0.27	2.39	5.38	-0.41	-10.79	-11.03	7.36
ข้าวผ่านการขัดสี	1.17	9.46	8.44	4.27	1.01	-0.06	22.17
น้ำตาล	0.57	12.43	-0.14	2.83	0.06	-0.00	15.12
ผลิตภัณฑ์อาหารอื่นๆ	2.50	13.94	24.54	0.29	5.09	-0.31	38.77
เครื่องดื่มและยาสูบ	1.69	3.82	14.89	0.12	-0.49	-0.80	18.83
การประมง	0.98	12.11	18.87	0.06	3.72	-0.01	31.03
ผลิตภัณฑ์จากป่าไม้	0.20	12.86	-15.06	0.56	0.25	-0.07	-1.64
ถ่านหิน	0.09	4.88	1.50	0.84	0.21	0.08	7.22
น้ำมัน	0.21	-0.50	-5.26	1.00	-0.17	-0.10	-4.76
ก๊าซ	0.16	4.02	8.55	0.60	0.29	0.10	13.17
แร่อื่นๆเช่นยูเรเนียม	0.51	3.16	-0.54	1.74	-0.47	-0.48	4.36
ผลิตภัณฑ์จากแร่อื่นๆ	2.01	2.54	-1.35	2.60	-0.02	-0.05	3.78
สิ่งทอ	3.62	-3.28	1.84	-0.07	0.61	0.58	-1.51
เครื่องนุ่งห่ม	2.75	-0.32	23.80	-0.37	0.62	0.52	23.11
ผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง	1.32	-5.98	-10.48	-0.52	-0.19	0.17	-16.98
ไม้	0.83	7.51	-29.12	-1.06	-0.71	-0.26	-22.68
กระดาษและการพิมพ์	1.22	0.39	3.29	2.13	0.29	0.01	5.81
ปิโตรเลียมและผลิตภัณฑ์ถ่านหิน	2.35	1.41	0.93	0.31	0.08	-0.02	2.66
เคมีภัณฑ์ยางพลาสติก	3.98	4.75	-9.75	2.52	-0.24	-0.06	-2.48
เหล็ก	1.21	-6.54	-9.21	0.17	-0.21	-0.18	-15.58
โลหะอื่นๆที่ไม่ใช่เหล็ก	0.26	8.31	-16.47	0.47	1.32	1.94	-7.68
ผลิตภัณฑ์โลหะ	0.81	8.32	37.53	-0.88	0.04	-0.07	44.97
รถยนต์และชิ้นส่วน	4.83	-16.39	9.99	0.46	0.05	-0.02	-5.94
อุปกรณ์ขนส่งอื่น ๆเช่นเรือเครื่องบิน	0.30	-6.24	-17.10	-1.50	-0.90	-0.16	-24.84
อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์	7.91	12.28	125.70	1.15	-0.40	-0.10	139.13
เครื่องจักรและอุปกรณ์	3.74	-4.11	-31.05	1.17	1.12	0.13	-33.98
อุตสาหกรรมอื่นๆ	2.49	-2.07	-10.97	-1.12	-0.22	0.04	-14.16
บริการ	46.29	4.42	15.09	0.83	0.37	0.10	20.34
รวม	100.00	4.67	17.20	0.88	0.36	-0.01	22.74

ที่มาจากการคำนวณโดยใช้แบบจำลองGTAP

หนังสืออ้างอิงบทที่4

Adam,R.,Dee,P.,Gali,J.andMacGuire,G.2003,***"TheTradeandInvestmentEffectsof PreferentialTradingArrangements-OldandNewEvidence",*** Productivity CommissionStaffWorkingPaper,Canberra,May.

Aitken,N.1973,***"TheeffectoftheEECandEFTAonEuropeantrade:Atemporal cross sectionanalysis",***AmericanEconomicReview,63(5),pp.881-92

AndoandFujii2003,***"HiddenTradeProtection:EstimatingTariffEquivalentsofCoreandNon-CoreNon-TariffMeasuresintheAPECMemberEconomies"***,May2003(Revised)

Baier,S.L.andBergstrand,J.H.2001,***"Thegrowthofworldtrade:Tariffs,transport costsandincomesimilarity",***JournaloInternationalEconomics,53(1), pp.1-27.

BaldwinandVenables1995,***"RegionalEconomicIntegration",***inHandbookofInternational Economics:VolIII,Elsevier,Amsterdam

Bayoumi,T.andEichengreen,B.1995,***"Isregionalismsimplyadiversion?Evidence fromtheevolutionoftheECandEFTA,"***CEPRDiscussionPaper no.1294,Centrefor EconomicPolicyResearch,London.

Bergstrand,J.1985,***"Thegravityequationininternationaltrade:Some microeconomic foundationsandempiricalevidence",***ReviewofEconomicsandStatistics,67(3), pp.143-53

Bhagwati,J.andA.Panagariya1996,***"PreferentialTradingAreasandMultilateralism: Strangers,Friends,orFoes?"***inJ.BhagwatiandA.Panagariya,eds.The Economics ofPreferentialTradeAgreements. Washington,DC.:AEIPress.

Brown,D,K.,A.V.DeardorffandR.M.Stern.1992,***"ANorthAmericanFreeTrade Agreement: AnalyticalIssuesandComputationAssessment",***TheWorldEconomy,15,11-12.

Boisso,D.andFerrantino,M.1997,***"Economicdistance,culturaldistance,and opennessin internationaltrade:Empiricalpuzzles",***JournalofEconomicIntegration,12(4),pp.465- 84.

Clark,X.andTavares,J.2000,***"Aquantitativeapproachusingthegravity equation",*** DevelopmentDiscussionPaperno.748,HarvardInstituteforInternationalDevelopment, HarvardUniversity.

DeRosa,D.A.1998,***"Regionalintegrationarrangements:staticeconomictheory, quantitative findingsandpolicyguidelines"***(www.worldbank.org)

DiMauro,F.2000,***"TheimpactofeconomicintegrationonFDIandexports:a gravity approach"***,CEPSWorkingDocumentno.156,theCentreforEuropeanPolicyStudies.

Eichengreen,B.andIrwin,D.A.1995,***"Tradeblocs,currencyblocsandthe reorientationofworldtradeinthe1930s",***JournalofInternational Economics,38(1-2), pp.1-24.

FergussonandSek.2004,***"TradeNegotiationsinthe108thCongress"***,CRSIssue Brieffor Congress,March

Fink,C.andPrimoBraga,C.A.1999,***"Howstrongerprotectionofintellectualproperty rightsaffectsinternationaltradeflows"***,TheWorldBankWorking Paperno.2051,World Bank,WashingtonDC.

Frankel.,J.1997,***"RegionalTradingBlocsintheWorldEconomicSystem",***Institutefor InternationalEconomics,WashingtonDC.

Freund,C.2000,"***Differentpathstofreetrade:Thegainsfromregionalism***",Quarterly Journalof Economics,115(4),pp.1317-41.

Geraci,V.J.andPremo,W.1997,***"Bilateraltradeflowsandtransportcosts"***,Reviewof EconomicsandStatistics,59(1),pp.64-74

Ichikawa,hiroya.1997,***"Constant-MarketShareAnalysisandOpenRegionalism-A Study Suggestion",***TheViewofEconomicandTechnologyCooperationin APEC, Editedby KeijiOmura,IDE-JETRO.

Lee,H.,Roland-HolstD.andvanderMensbrugghe,D.,2004***"GeneralEquilibrium AssessmentsofTradeLiberalizationinAPECCountries".***DiscussionPaper Series,ResearchInstituteforEconomics&BusinessAdministrationKobe University.

Haaland,J.andV.Norman1992,***"GlobalproductioneffectsofEuropean integration"***,inL. A.Winters(ed.)TradeFlowsandTradePolicyafter "1992", CambridgeUniversityPress, Cambridge.

Krueger,A.1999,***"TradecreationandtradediversionunderNAFTA",***NBER WorkingPaperno.7429,NationalBureauofEconomicResearch, Cambridge.

Li,Q.2000,"***Institutionalrulesofregionaltradeblocsandtheirimpacton international trade'***,inSwitky,R.andKerremans,B.(eds),ThePolitical ConsequencesofRegional TradeBlocks,Ashgate,London,pp.85-118.

Matyas,L.1997,***"Propereconometricspecificationofthegravitymodel",***JournalofHuman Resources,22(3),pp.307-38

Matyas,L.1997,***"Thegravitymodel:someeconometricsconsideration"***,World Economy, 20(3),pp.397-401.

OECD2002,***"ChinaintheWorldEconomy:TheDomesticPolicyChallenge"***

Oguledo,V.I.andMacPhee,C.R.1994,***"Gravitymodels:Areformationandanapplication to discriminatorytradearrangements"***,AppliedEconomics, 26(2),pp.107.20

Polak,J.J.1996,***"IsAPECanaturalregionaltradingbloc?Acritiqueofthegravity modelofinternationaltrade"***,WorldEconomy,19(5),pp.533-43

Rose,A.K.2000,***"Onemoney,onemarket:Theeffectofcommoncurrencieson trade"***, EconomicPolicy,15(30),pp.7-33

Scollay,R.andJ.P.Gilbert.2001,***"NewRegionalTradingArrangementsintheAsia Pacific?"***,InstituteforInternationalEconomics,Washington,D.C.

Schiffetal2003,"***Regionalintegrationanddevelopment***"WorldBank,Washington,DC. (www.worldbank.org)

Soloaga,I.AndWinters,L.A.2001,***"Regionalisminthenineties:Whateffectontrade?"*** NorthAmericanJournalofEconomicsandFinance,12(1),pp.1-29.

Thursby,J.G.andThursby,M.C.1987,***"Bilateraltradeflows,theLinderhypothesisand exchangerisk"***,ReviewofEconomicsandStatistics,69(3),pp.488-95.

Viner,J.1950,***"TheCustomsUnionIssue",***CarnegieEndowmentforInternational Peace,New York.

Winters,L.A.andChang,W.2000,***"Regionalintegrationandimportprices:Anempirical investigation"***,JournalofInternationalEconomics,51(2),pp.363-77.

WorldBank2002a,"***Development,Trade,AndTheWTO:AHandbook***", WashingtonD.C.

Young,L.M.andK.M.Huff1997,"***FreetradeinthePacificRim:Onwhatbasis?***", inT.W. Hertel(ed.)GlobalTradeAnalysis:ModelingandApplications.CambridgeUniversityPress, NewYork.

บทที่ 5
การวิเคราะห์กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า

กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า (Rules of Origin: ROO) เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จในการบรรลุเป้าหมายของการทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคี การออกแบบกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าที่ไม่เหมาะสมจะสร้างต้นทุนต่อทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเป็นอย่างมาก ตลอดจนอาจสร้างความสับสนให้แก่ผู้ประกอบการ จนอาจกลายเป็นอุปสรรคทางการค้าอย่างใหม่ ซึ่งทำให้การเปิดเสรีการค้าไม่เกิดประโยชน์

เนื้อหาในบทนี้ประกอบด้วย 7 ส่วน ส่วนแรกกล่าวถึงความหมายของกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดของสินค้า ส่วนที่ 2 กล่าวถึงหลักเกณฑ์การพิจารณาแหล่งกำเนิดสินค้าในความตกลงการค้าเสรี ส่วนที่ 3 วิเคราะห์ให้เห็นภาพรวมของกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าในความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีต่างๆ ส่วนที่ 4 วิเคราะห์และเปรียบเทียบกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าในความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีต่างๆ ส่วนที่ 5 กล่าวถึงหลักการออกแบบกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า ส่วนที่ 6 วิเคราะห์แหล่งกำเนิดสินค้าของสินค้าส่งออกไทย และส่วนสุดท้ายข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการออกแบบกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า[1]

5.1 ความหมายของกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า

การผลิตสินค้าอุตสาหกรรมของประเทศต่างๆ ในปัจจุบันมีลักษณะเป็นการแบ่งงานกันทำระหว่างประเทศ (International division of labor) ตามความเชี่ยวชาญและต้นทุนของแต่ละประเทศ โดยเฉพาะในบางอุตสาหกรรม เช่น ยานยนต์และชิ้นส่วน สิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม ไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์ และอาหารแปรรูปจะมีการผลิตในลักษณะเป็นเครือข่ายการผลิตระหว่างประเทศ (International production network) ซึ่งทำให้สินค้าหนึ่งๆ มีชิ้นส่วนและวัตถุดิบในการผลิตจากหลายประเทศ กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าจึงมีขึ้นเพื่อระบุประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิด (Country of origin) ของสินค้านั้นๆ ซึ่งมีประโยชน์ในการจัดทำสถิติทางการค้า การใช้มาตรการปกป้อง การใช้ภาษีตอบโต้การทุ่มตลาดและตอบโต้การอุดหนุน ตลอดจนการได้รับสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรในกรณีของการค้าระหว่างประเทศที่ทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาค[2]

---

[1] ในรายงานฉบับนี้จะเน้นการวิเคราะห์แหล่งกำเนิดสินค้าเฉพาะสินค้าอุตสาหกรรมเท่านั้น

[2] กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าที่มีการให้สิทธิพิเศษทางการค้า (Preferential Rules of Origin) และกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าที่ไม่มีการให้สิทธิพิเศษทางการค้า (Non-Preferntial Rules of Origin) ซึ่งในการศึกษานี้จะกล่าวถึงเฉพาะกรณีกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าที่มีการให้สิทธิพิเศษทางการค้า (Preferential Rules of Origin) เท่านั้น

ความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคี (Free Trade Agreement) ทุกความตกลงจะมีกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดของสินค้าเพื่อระบุประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิดของสินค้าที่นำเข้าซึ่งจะได้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรในระดับปลอดภาษีหรือระดับต่ำตามข้อผูกพันการลดภาษีในความตกลงนั้นๆ วัตถุประสงค์ที่สำคัญในการมีกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดของสินค้าก็เพื่อป้องกันการเกิดการบ่ายเบนทางการค้า (Trade deflection) หรือการป้องกันประเทศที่ไม่ได้เป็นสมาชิกความตกลงเข้าสู่ตลาดโดยได้รับสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรเช่นเดียวกับประเทศคู่สมาชิกได้

อย่างไรก็ตาม กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าที่มีความเข้มงวดสูงอาจทำให้ประเทศสมาชิกความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีไม่ได้รับประโยชน์จากการทำเปิดเสรีการค้าดังกล่าว เนื่องจากไม่ผ่านกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าและต้องเสียภาษีศุลกากรในอัตราทั่วไป (MFN rate) ทั้งนี้ Brenton (2003) ได้ศึกษาประสบการณ์การทำความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีหลายฉบับและ พบว่าประเทศต่างๆ ไม่ได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่จากการเปิดเสรีทวิภาคี เนื่องจากไม่สามารถส่งออกโดยได้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรในระดับปลอดภาษีหรือระดับต่ำจากการที่สินค้าไม่ผ่านกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าที่มีความเข้มงวดสูง ทำให้สินค้าถูกเก็บภาษีได้อัตราทั่วไป (MFN rate) การศึกษาของ Herin (1986) พบว่าร้อยละ 25 ของสินค้าที่ส่งออกในเขตการค้าเสรีแห่งยุโรป (European Free Trade Area: EFTA) ถูกเก็บภาษีในอัตราทั่วไป (MFN rate) เนื่องจากสินค้าไม่ผ่านกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดของสินค้า

ดังนั้น การพิจารณาประโยชน์ที่จะได้รับจากการทำความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีโดยพิจารณาเฉพาะอัตราภาษีที่ประเทศคู่เจรจาการค้าเสรีแบบทวิภาคีจะลดให้กับประเทศไทยเพียงอย่างเดียวจึงไม่เพียงพอ กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าที่เข้มงวดและซับซ้อนอาจทำให้ประเทศไทยไม่ได้รับประโยชน์จากความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีเท่าที่ควร

5.2 หลักเกณฑ์การพิจารณาแหล่งกำเนิดสินค้าในความตกลงการค้าเสรี

เนื้อหาในส่วนนี้จะกล่าวถึงหลักเกณฑ์การพิจารณาแหล่งกำเนิดสินค้าในความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคี ซึ่งประกอบด้วยหลักเกณฑ์โดยทั่วไปและหลักเกณฑ์เพิ่มเติมต่างๆ

5.2.1 หลักเกณฑ์ทั่วไป

โดยทั่วไป การกำหนดแหล่งกำเนิดของสินค้าอุตสาหกรรมในการทำความตกลงการค้าเสรีจะพิจารณาจากการที่สินค้ามีการเปลี่ยนแปลงที่มากเพียงพอ (Substantial Transformation) จากกระบวนการผลิตจนทำให้เชื่อได้ว่าเป็นสินค้าที่มีแหล่งกำเนิดจากประเทศนั้นๆ ซึ่ง “*การเปลี่ยนแปลงที่มากเพียงพอ*” มักอ้างอิงกับ 3 หลักเกณฑ์ดังนี้

1. หลักเกณฑ์การพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงในการจำแนกพิกัดอัตราศุลกากร (Change in Tariff Classification: CTC): สินค้าส่งออกของประเทศจะถือเป็นสินค้าที่มีแหล่งกำเนิดของสินค้าจากประเทศก็ต่อเมื่อสินค้านั้นผ่านการแปรรูปจนกระทั่งทำให้พิกัดของสินค้าเปลี่ยนแปลงไปจากพิกัดของวัตถุดิบที่นำเข้า ซึ่งโดยทั่วไปพิกัดของสินค้าจะพิจารณาจากรหัสสินค้า Harmonized System (HS)

ในความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีโดยทั่วไปจะแบ่งการเปลี่ยนแปลงพิกัดเป็น 3 ระดับคือ

- *การเปลี่ยนตอน (Change of Chapter: CC)* หรือการเปลี่ยนในระดับ 2 พิกัด เช่น การนำเข้าวัตถุดิบในตอนที่ 48 (กระดาษและกระดาษแข็ง ของทำด้วยเยื่อกระดาษ) มาผลิตสินค้าในตอนที่ 49 (หนังสือที่พิมพ์เป็นเล่ม หนังสือพิมพ์ รูปภาพ) เป็นต้น[3]
- *การเปลี่ยนประเภทพิกัด (Change of Tariff Heading: CTH)* หรือการเปลี่ยนในระดับ 4 พิกัด เช่น การนำเข้าวัตถุดิบในพิกัด 44.01 (ไม้ฟืนหรือไม้ท่อน) มาผลิตสินค้าในพิกัด 44.06 (ไม้หมอนรถไฟ) เป็นต้น
- *การเปลี่ยนประเภทพิกัดย่อย (Change of Tariff Subheading: CTSH)* หรือการเปลี่ยนในระดับ 6 พิกัด เช่น การนำเข้าวัตถุดิบจากประเภทพิกัดย่อย 6612.20 (ด้ายและเส้นด้าย) มาแปรรูปเป็นสินค้าในประเภทพิกัดย่อย 6812.40 (ผ้าทอหรือผ้าถักแบบนิต) เป็นต้น[4]

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนตอน (CC) ถือว่าเป็นกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าที่เข้มงวดมากที่สุด และการเปลี่ยนประเภทพิกัดย่อย (CTSH) จะมีความเข้มงวดค่อนข้างน้อย

2. หลักเกณฑ์การพิจารณาจากสัดส่วนมูลค่าเพิ่ม (Value-added) หรือสัดส่วนวัตถุดิบในประเทศ (Local content) : เกณฑ์ในข้อนี้มีหลักการว่ามูลค่าเพิ่มที่เกิดขึ้นจากกระบวนการผลิตในประเทศจะต้องมีสัดส่วนที่มากพอที่จะถือว่าเป็นสินค้าของประเทศนั้นๆ โดยในกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิด

---

[3] ตัวอย่างของการเปลี่ยนแปลงในการจำแนกพิกัดอัตราศุลกากรในที่นี้ อ้างอิงจาก วรุณพรรณ เมตตาวิหารี (2542)

[4] นอกจากการเปลี่ยนตอน (CC) การเปลี่ยนประเภทของพิกัด (CTH) และการเปลี่ยนประเภทพิกัดย่อย (CTSH) แล้วยังมีการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบอื่นอีก 2 ระดับ คือ ***(1) การเปลี่ยนพิกัดไปยังประเภทพิกัดที่แยกออกมา (Change of Tariff Split Heading: CTHS)*** เช่น การนำเข้าวัตถุดิบจากประเภทพิกัดที่แยกออกมา ex72.26 (a) (ผลิตภัณฑ์แผ่นรีดทำด้วยเหล็กกล้าเจืออื่นๆ มีความกว้างน้อยกว่า 600 มิลลิเมตร ไม่ได้ทำการผลิตมากไปกว่าการรีดร้อน) มาแปรรูปเป็นสินค้าในประเภทพิกัดที่แยกออกมา ex72.26 (c) (ผลิตภัณฑ์แผ่นรีดทำด้วยเหล็กกล้าเจืออื่นๆ มีความกว้างน้อยกว่า 600 มิลลิเมตร หุ้มติดด้วยโลหะใดๆ) และ ***(2) การเปลี่ยนพิกัดไปยังประเภทพิกัดย่อยที่แยกออกมา (Change of Tariff Split Sub-heading: CTSHS)*** เช่น การแปรรูปวัตถุดิบในประเภทพิกัดย่อยที่แยกออกมา ex4401.30 (b) (ขี้เลื่อยหรือเศษไม้ ไม่เกาะหรือติดรวมกัน) ไปเป็นสินค้าในประเภทพิกัดย่อยที่แยกออกมา ex4401.30 (a) (ขี้เลื่อย หรือเศษไม้ เกาะหรือติดรวมกัน) อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนใน 2 รูปแบบนี้พบค่อนข้างน้อยในความตกลงการค้าเสรีโดยทั่วไป

สินค้าของความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคี สินค้าส่งออกของประเทศจะถือว่าเป็นสินค้าที่มีแหล่งกำเนิดของสินค้าจากประเทศก็ต่อเมื่อสินค้าผ่านระดับของสัดส่วนมูลค่าเพิ่มหรือสัดส่วนวัตถุดิบภายในประเทศที่เจรจาตกลงกัน

การคำนวณมูลค่าเพิ่มหรือวัตถุดิบภายในประเทศจะขึ้นอยู่กับความตกลงการค้าเสรีแต่ละฉบับ ซึ่งมีหลายวิธีด้วยกัน โดยอาจกำหนดเกณฑ์มูลค่าของวัตถุดิบที่ไม่ใช่แหล่งกำเนิด (Non-originaing Material Criterion: MC) หรือเกณฑ์มูลค่าวัตถุดิบในภูมิภาค (Regional Value Content : RVC) ตัวอย่างเช่น กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดของสินค้าอาจระบุว่า “มูลค่าของวัตถุดิบที่ไม่ใช่แหล่งกำเนิด (Non-originating Material) ของสินค้าจะต้องไม่เกินร้อยละ 40” หรืออาจระบุว่า “มูลค่าของวัตถุดิบภายในประเทศ (Local content) จะต้องไม่เกินร้อยละ 60” เป็นต้น นอกจากนี้การคิดมูลค่าในการคำนวณก็มีวิธีคิดได้หลายวิธีขึ้นอยู่กับความตกลงแต่ละฉบับ (ดูตารางที่ 5.1) เช่น

- กรณีเกณฑ์มูลค่าของวัตถุดิบที่ไม่ใช่แหล่งกำเนิด (MC) อาจคำนวณมูลค่าจากราคาสินค้าส่งออก ณ ราคา Fob, ราคาส่งออก, Factory cost[5] และ Ex-works price[6] เป็นต้น
- กรณีเกณฑ์มูลค่าวัตถุดิบในภูมิภาค (RVC) อาจคำนวณจาก ราคาส่งออก ณ ราคา Fob, มูลค่าการทำธุรกรรม (Transaction value), มูลค่าของวัตถุดิบ, ต้นทุนโรงงาน การคำนวณแบบ Build-up และ Build-down[7] เป็นต้น

เกณฑ์การพิจารณาจากมูลค่าเพิ่มนี้ถือว่าค่อนข้างก่อให้เกิดต้นทุนในการปฏิบัติสูง โดยผู้ประกอบการจำเป็นต้องมีระบบบัญชีบันทึกต้นทุนและแหล่งที่มาของวัตถุดิบที่สอดคล้องกับกฎ นอกจากนี้ การคำนวณที่อิงมูลค่าของวัตถุดิบนำเข้าและในประเทศ ทำให้มีความเสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงของอัตราแลกเปลี่ยน ค่าจ้างแรงงาน และความผันผวนของราคาสินค้าทั่วไป

3. หลักเกณฑ์การพิจารณาจากกระบวนการผลิตที่สำคัญ (Specific manufacturing process) : การพิจารณาจากเกณฑ์ข้อนี้มี 2 แนวทาง คือ (1) การระบุวิธีการหรือกระบวนการผลิตสำคัญที่จะต้องเกิดขึ้นในการผลิตภายในประเทศ (Positive list) เช่น ในกระบวนการผลิตสินค้าในหมวด X จะต้องมีการทำปฏิกิริยาทางเคมี (Chemical reaction) เกิดขึ้นในอาณาเขตของคู่ภาคี[8] หรือ (2) ระบุวิธีการหรือกระบวนการผลิตที่ไม่ถือว่าเป็นกระบวนการผลิตที่สำคัญ (negative list)

---

[5] factory cost คำนวณจากรายจ่ายสำหรับวัตถุดิบทั้งหมด รวมกับค่าจ้างแรงงานและค่าบริหารจัดการ (overheads)

[6] Ex-work price คำนวณจากวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตหักด้วยภาษีภายในประเทศ

[7] การคิดมูลค่าเพิ่มโดยวิธี Build-down Method และ วิธี Build-up Method มีการใช้ในความตกลงหลายฉบับของสหรัฐอเมริกา เช่น ความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีสหรัฐ-ออสเตรเลีย สหรัฐ-สิงคโปร์ สหรัฐ-ชิลี และเขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ (NAFTA) โดย วิธี Build-down เป็นการคิด RVC จากการหักมูลค่าวัตถุดิบจากต่างประเทศออกจากมูลค่าสินค้ารวมและเทียบเป็นร้อยละของมูลค่าสินค้ารวม ส่วนวิธี Build-up เป็นการคิด RVC จากมูลค่าวัตถุดิบภายในประเทศเทียบเป็นร้อยละของมูลค่าสินค้ารวม

[8] ตัวอย่างกรณีนี้จากความตกลงการค้าเสรีทวิภาคของสิงคโปร์กับประเทศต่างๆ ในสินค้าเคมีภัณฑ์และผลิตภัณฑ์ปิโตรเคมี

ตัวอย่างเช่น การนำเข้าสินค้าแล้วนำมาแยกชิ้นส่วนเพื่อส่งออก การนำเข้าแล้วนำมาบรรจุหีบห่อใหม่ การละลายน้ำ การทำให้ตกผลึก การทำความสะอาด การแช่เย็น เป็นต้น ซึ่งหากนำเข้าวัตถุดิบแล้วผ่านกระบวนการที่ถือว่าไม่สำคัญตามความตกลงจะไม่ได้รับการรับรองว่ามีแหล่งกำเนิดสินค้าจากประเทศ

ทั้งนี้ ความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีบางฉบับใช้กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าเพียงประเภทเดียว เช่น เขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) อย่างไรก็ตาม ในความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีในปัจจุบันมักจะใช้กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าทั้ง 3 ประเภท เช่น ความตกลงการค้าเสรีสิงคโปร์-สหรัฐอเมริกา เป็นต้น

ตารางที่ 5.1 หลักเกณฑ์การพิจารณามูลค่าเพิ่มในความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคี

ความตกลง	หลักเกณฑ์*		การคำนวณมูลค่าเพิ่ม
	MC	RVC	
PANEURO (50)	50-30		Ex-works price
PE (15)ii	50-30		Ex-works price
EU-SA	50-30		Ex-works price
EU-MEX	50-30		Ex-works price
EU-CHILE	50-30		Ex-works price
EFTA-MEX	50-30		Ex-works price
NAFTA		50-60	50 net cost; 60 transaction value
US-CHILE		35-45	35 build-up; 45 build-down
CANADA-CHILE		50-60	50 net cost; 60 transaction value
G3		50-55	Transaction value
MEX-COSTA RICA		41.66-50	41.66 net cost; 50 transaction value
MEX-BOLIVIA		41.66-50	41.66 net cost; 50 transaction value
MEX-CHILE		40-50	40 net cost; 50 transaction value
CACM-CHILE		30	Transaction value
MERCOSUR	40	60	Fob export value
MERCOSUR-CHILE	40		Fob export value
MERCOSUR-BOL	40		Fob export value
CAN	50		Fob export value
LAIA	50		Fob export value
ANZCERTA		50	Factory cost
SAFTA		30-50	Factory cost
SPARTECA		50	Factory cost
AFTA		40	Value of content
JAPAN-SINGAPORE	40	60	Export value
US-SINGAPORE		30-65	30-35 build-up; 45-65 build-down
CHILES-KOREA		30-45	30 build-up; 45 build-down
COMESA	60	35	60 value of materials; 35 ex-factory cost
ECOWAS		30	Factory cost
SADC	70-35		Ex-works price
GULF CC		40	Ex-works price
US-JORDAN		35	Value of materials/processes
US-ISRAEL		35	Value of materials/processes
MEX ISRAEL		35-45	35 net cost; 45 transaction value

ที่มา Estevadeordal and Suominen (2003)

หมายเหตุ * MC คือ เกณฑ์มูลค่าของวัตถุดิบที่ไม่ใช่แหล่งกำเนิด (Non-originating Material Criterion) RVC คือเกณฑ์มูลค่าวัตถุดิบในภูมิภาค (Regional Value Content)

5.2.2 หลักเกณฑ์เพิ่มเติม

นอกจากการพิจารณากฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าโดยใช้ 3 หลักเกณฑ์ข้างต้นแล้ว ในความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีส่วนใหญ่มักจะมีหลักเพิ่มเติม โดยหลักที่สำคัญมีอีกอย่างน้อย 4 ประการ คือ

1. **หลักการการสะสม (Cumulation)**: หลักการข้อนี้คือ การอนุญาตให้ผู้ผลิตสามารถนำเข้าวัตถุดิบจากประเทศใดประเทศหนึ่งหรือภูมิภาคใดภูมิภาคหนึ่ง โดยไม่นำมาคิดเป็นแหล่งกำเนิดสินค้า ซึ่งทำให้สามารถพิจารณาวัตถุดิบนำเข้าจากประเทศหรือภูมิภาคที่ระบุไว้ในความตกลงให้ถือว่ามีแหล่งกำเนิดสินค้าในประเทศ โดยหลักการนี้มี 3 ประเภท คือ
    - **Bilateral cumulation** พิจารณาวัตถุดิบนำเข้าจากประเทศคู่ค้าที่ทำความตกลงการค้าเสรีให้ถือเป็นวัตถุดิบภายในประเทศ เช่น ในความตกลงการค้าเสรีสิงคโปร์-ญี่ปุ่น เป็นต้น
    - **Diagonal cumulation** พิจารณาวัตถุดิบนำเข้าจากประเทศที่ไม่เป็นสมาชิกความตกลงการค้าเสรี (specfic non-member countries) ให้ถือเป็นวัตถุดิบภายในประเทศ เช่น มีการใช้ในความตกลงการค้าเสรีแคนาดา-อิสราเอล (สำหรับประเทศที่ไม่เป็นสมาชิกความตกลงคือ สหรัฐอเมริกา) เป็นต้น
    - **Full cumulation** พิจารณาวัตถุดิบนำเข้าจากประเทศต่างๆ ในกลุ่มภูมิภาค เช่น มีการใช้ในเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) เป็นต้น

2. **หลักการ Tolerance หรือ De Minimis**: หลักการข้อนี้คือการอนุญาตให้สินค้าขั้นสุดท้ายมีสัดส่วนวัตถุดิบจากต่างประเทศ (Non-originating Materials) ไม่เกินสัดส่วนหนึ่งได้โดยไม่กระทบกับแหล่งกำเนิดสินค้าของสินค้าขั้นสุดท้าย เช่น ความตกลงการค้าเสรีแคนาดา-ชิลี กำหนดไว้ร้อยละ 9 ความตกลงสหภาพยุโรปกำหนดไว้ร้อยละ 10 เขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ (NAFTA) กำหนดไว้ร้อยละ 7 แต่ไม่ใช้กับสาขาสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น ทั้งนี้ หลักการนี้จะใช้กับเกณฑ์การพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงในการจำแนกพิกัดอัตราศุลกากร และเกณฑ์การพิจารณาจากกระบวนการผลิตที่สำคัญเท่านั้น แต่ไม่ได้ใช้กับเกณฑ์การพิจารณาจากสัดส่วนมูลค่าเพิ่ม

3. **หลักการ Absorption**: หลักการข้อนี้คือ วัตถุดิบ ชิ้นส่วนหรือสินค้าที่ได้รับใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าแล้วสามารถถือเป็นสินค้าที่มีแหล่งกำเนิดสินค้าจากประเทศทั้งหมด (domestic origin) ในการผลิตขั้นต่อไป หลักการ absorption มีใช้ในความตกลงหลาย

ฉบับเช่นเขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ ความตกลงการค้าเสรีสหรัฐ-อิสราเอล ความตกลงการค้าเสรีส่วนใหญ่ของสหภาพยุโรป เป็นต้น[9]

4. **หลักการ Duty drawback**: ตามหลักการนี้จะมีการจ่ายคืนภาษีสำหรับวัตถุดิบจากต่างประเทศ (Non-originating) ที่ใช้ในการผลิตสินค้าขั้นสุดท้ายเพื่อส่งออกไปยังประเทศคู่เจรจาความตกลงการค้าเสรี ตัวอย่างเช่น มีการใช้ใน CACM ความตกลงการค้าเสรี MERCOSUR-ชิลี และเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) เป็นต้น[10]

5.2.3 หลักการพิจารณาประเทศสุดท้าย ที่เกิดการผลิต

ในความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีบางฉบับ ตัวอย่างเช่น ความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคของสิงคโปร์กับประเทศต่างๆ จะมีหลักการเพิ่มเติมในการพิจารณาประเทศสุดท้าย (Last country) เพื่อคำนวณสัดส่วนวัตถุดิบภายในประเทศ (Local content) โดยการพิจารณาแหล่งกำเนิดสินค้าแบ่งได้ 2 กรณี คือ

1. การผลิตนอกเขตประเทศ (Outward processing): ในกรณีที่กระบวนการผลิตเกิดขึ้นในหลายประเทศ กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าทั่วไป (Conventional ROO) จะพิจารณาสัดส่วนวัตถุดิบภายในประเทศ (Local content) เฉพาะประเทศสุดท้ายที่เกิดการผลิตขึ้นเท่านั้น อย่างไรก็ตาม สำหรับกรณีกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าของสิงคโปร์ จะพิจารณาสัดส่วนวัตถุดิบภายในประเทศในทุกขั้นตอนการผลิตที่เกิดในประเทศ

ตัวอย่างเช่น สมมติสินค้ามีกระบวนการผลิต 3 ขั้นตอนใน 2 ประเทศ ขั้นตอนแรกผลิตในสิงคโปร์แล้วส่งออกไปต่างประเทศเพื่อผลิตขั้นที่สอง จากนั้นนำเข้ามาสิงคโปร์เพื่อผลิตขั้นสุดท้ายก่อนส่งออกขายเป็นสินค้าขั้นสุดท้าย กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าทั่วไปจะพิจารณาสัดส่วนวัตถุดิบในประเทศสิงคโปร์เฉพาะขั้นตอนที่ 3 เท่านั้น ซึ่งทำให้สัดส่วนวัตถุดิบจะต่ำกว่าความเป็นจริง กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าสำหรับการผลิตนอกเขตประเทศ (Outward processing) ของสิงคโปร์ในความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีต่างๆ จึงพิจารณาทุกขั้นตอนการผลิตในสิงคโปร์ ซึ่งในกรณีนี้คือการพิจารณาสัดส่วนวัตถุดิบขั้นที่ 1 และขั้นที่ 3 รวมกัน

2.การผลิตประกอบสินค้าจากหลายประเทศ (Integrated Sourcing Initiative : ISI) ในกรณีสินค้าหมวดเทคโนโลยีสารสนเทศและส่วนประกอบ และอุปกรณ์ทางการแพทย์ในความตกลง

[9] ไม่มีการใช้หลักการนี้ในความตกลงการค้าเสรีสิงคโปร์-ญี่ปุ่น และสหรัฐ-สิงคโปร์

[10] ดู Estevadeordal and Suominen (2003)

การค้าเสรีทวิภาคีของสิงคโปร์จะไม่มีการพิจารณากฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดของสินค้า กล่าวคือ สินค้าส่งออกจากประเทศไหนให้ถือเป็นสินค้าของประเทศนั้น[11]

5.3 กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าในความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีต่าง ๆ

ความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีแต่ละฉบับจะมีกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าเฉพาะสำหรับความตกลงนั้นๆ ซึ่งโดยภาพรวมจะอิงหลักเกณฑ์ที่ได้กล่าวถึงในหัวข้อ 5.2 โดยบางความตกลงอาจใช้เพียงเกณฑ์เดียว ในขณะที่บางความตกลงอาจใช้หลายเกณฑ์ประกอบกันซึ่งเพิ่มความซับซ้อนให้กับกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้ามากขึ้น ทั้งนี้ องค์การการค้าโลก (WTO, 2002) ได้วิเคราะห์กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดของสินค้าของความตกลงการค้าเสรีจำนวน 93 ความตกลง (ความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีจำนวน 87 ความตกลง และสหภาพศุลกากร 6 ความตกลง) พบว่า

- กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าในความตกลงการค้าเสรีส่วนใหญ่มีการใช้หลักเกณฑ์ทั้ง 3 หลักเกณฑ์ในการพิจารณาแหล่งกำเนิดสินค้า คือ การพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงในการจำแนกพิกัดอัตราศุลกากร (CTC) การพิจารณาจากสัดส่วนมูลค่าเพิ่ม (value-added) หรือสัดส่วนวัตถุดิบในประเทศ (local content) และการพิจารณาจากกระบวนการผลิตที่สำคัญ (Specific manufacturing process)
- การพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงในการจำแนกพิกัดอัตราศุลกากร (CTC) เป็นวิธีที่ใช้มากที่สุด จำนวน 89 ความตกลง โดยส่วนใหญ่เป็นการเปลี่ยนพิกัดในระดับ 4 พิกัด การพิจารณาสัดส่วนมูลค่าเพิ่มใช้ใน 77 ความตกลง และการพิจารณาจากกระบวนการผลิตที่สำคัญใช้ใน 74 ความตกลง
- การพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงในการจำแนกพิกัดอัตราศุลกากร (CTC) และการพิจารณาจากสัดส่วนมูลค่าเพิ่ม (value-added) จะใช้ในหลายหมวดสินค้า (chapter) ในขณะที่การพิจารณาจากกระบวนการผลิตที่สำคัญ (Specific manufacturing process) จะใช้ในบางอุตสาหกรรมเท่านั้น เช่นสิ่งทอและเคมีภัณฑ์
- การพิจารณาจากสัดส่วนมูลค่าเพิ่ม (value-added) วิธีที่ใช้สำหรับพิจารณามูลค่าเพิ่มส่วนใหญ่คือการพิจารณาจากมูลค่าสินค้านำเข้า (import content) ว่าไม่เกินสัดส่วนหนึ่งๆ ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในช่วงร้อยละ 30-60 โดยการพิจารณาจากมูลค่าการนำเข้านี้มีการใช้ในความตกลง 70 ความตกลง ส่วนวิธีการคิดสัดส่วนมูลค่าภายในประเทศ (regional value content) ใช้ใน 9 ความตกลง

[11] นอกจากนี้ สินค้าเทคโนโลยีสารสนเทศและส่วนประกอบ และอุปกรณ์ทางการแพทย์ของสิงคโปร์และสหรัฐมีอัตราภาษีนำเข้าอยู่ในระดับต่ำอยู่แล้ว การกำหนดให้ใช้เกณฑ์การผลิตประกอบสินค้าจากหลายประเทศ(Integrated Sourcing Intitative: ISI) สำหรับสินค้าในหมวดดังกล่าวจึงไม่กระทบกับผลประโยชน์ของทั้งสองประเทศ

ตารางที่ 5.2 ภาพรวมกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าในความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคี

ความตกลง	จำนวนความตกลง	เกณฑ์การพิจารณา			
		การพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงในการจำแนกพิกัดอัตราศุลกากร (CTC)	การพิจารณาจากสัดส่วนมูลค่าเพิ่ม (value-added)		การพิจารณาจากกระบวนการผลิตที่สำคัญ (Specific manufacturing process)
			MC	RVC	
สหภาพศุลกากร	6	6	2 (40-60%)	2 (35-60%)	-
ความตกลงการค้าเสรีทวิภาคี	87	83	68 (30-60%)	7 (25-65%)	74
รวม	93	89	70	9	74

ที่มา: WTO (2002)

นอกจากนี้ Manzano (2004) ได้ศึกษากฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าในความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีใหม่ๆ และพบว่า กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าหลายฉบับมีความซับซ้อนเพิ่มขึ้นจากอดีต โดยมีลักษณะทั่วไปดังนี้

- ในความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีในปัจจุบันหลายฉบับจะใช้กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดของสินค้าต่างกันสำหรับต่างสินค้า ซึ่งถือว่ามีความซับซ้อนมากกว่ากฎที่เหมือนกันที่ใช้กับทุกสินค้า ตัวอย่างเช่น กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าในความตกลงการค้าเสรีสิงคโปร์-สหรัฐอเมริกามีกฎเฉพาะสำหรับแต่ละสินค้า โดยเอกสารที่ระบุกฎเฉพาะสำหรับการพิจารณาแหล่งกำเนิดสินค้านี้มีความหนาถึง 240 หน้า ในขณะที่เขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) พิจารณาจากเกณฑ์มูลค่าเพิ่มในทุกสินค้า[12]
- ในความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีในปัจจุบันหลายฉบับจะใช้กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดของสินค้าโดยใช้หลักเกณฑ์หลายประเภทประกอบกันในการพิจารณาแหล่งกำเนิดสินค้า ซึ่งซับซ้อนมากกว่าใช้หลักเกณฑ์เพียงหลักเดียว เช่น ความตกลงการค้าเสรีสิงคโปร์-สหรัฐ ใช้ทั้งการเปลี่ยนพิกัดและการพิจารณามูลค่าเพิ่มประกอบกันในการตัดสินแหล่งกำเนิดสินค้าของสินค้าหนึ่งๆ เป็นต้น

รูปที่ 5.1 แสดงดัชนีวัดความเข้มงวดของกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดของสินค้าในความตกลงการค้าเสรีฉบับต่างๆ โดยดัชนีมีค่าระหว่าง 1-7 ดัชนีเท่ากับ 1 แสดงว่ามีความเข้มงวดน้อยที่สุด (คือส่วนใหญ่ของกฎในรายสินค้าพิจารณาจากการเปลี่ยนรหัสในระดับ 8-10 พิกัด) ในขณะที่ดัชนีเท่ากับ 7

[12] ยกเว้นสิ่งทอและเสื้อผ้าอาภรณ์ ที่ใช้การพิจารณาการเปลี่ยนพิกัด (CTC)

แสดงว่ามีความเข้มงวดมากที่สุด (คือส่วนใหญ่ของกฎในรายสินค้าพิจารณาจากการเปลี่ยนรหัสในระดับ 2 พิกัดและพิจารณากระบวนการผลิตเฉพาะที่ใช้)

ดัชนีวัดความเข้มงวดของกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าแสดงให้เห็นว่าเขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ (NAFTA) มีความเข้มงวดสูงสุด รองลงมาคือ ความตกลงการค้าเสรีเม็กซิโก-โบลิเวีย และสหภาพยุโรป-เม็กซิโก ตามลำดับ ในทางตรงกันข้าม ความตกลง MERCOSUR มีความเข้มงวดน้อยที่สุด ทั้งนี้ เขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) ซึ่งไทยมีส่วนร่วมนั้นมีค่าดัชนีวัดความเข้มงวดเท่ากับ 4 ถือว่าเข้มงวดน้อยกว่าความตกลงการค้าเสรีญี่ปุ่น-สิงคโปร์ และชิลี-เกาหลี

นอกจากความเข้มงวดและซับซ้อนที่เพิ่มขึ้นในแต่ละความตกลงแล้ว การที่ประเทศหนึ่งๆ มีการทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีหลายฉบับ โดยคู่เจรจาแต่ละประเทศมีการเจรจาในกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าที่ใช้หลักเกณฑ์ต่างกัน จึงทำให้กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าในความตกลงการค้าเสรีต่างๆ มีความไม่สอดคล้องกันได้ โดยในปัจจุบันมีความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีในโลกมากกว่า 200 ฉบับ กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าจึงมีความสลับซับซ้อนเป็นอย่างมาก[13]

สำหรับประเทศหนึ่งๆ กฎที่ซับซ้อนและไม่สอดคล้องกันระหว่างความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีกับประเทศคู่ค้าต่างๆ ทำให้สร้างความสับสนและเพิ่มต้นทุนให้กับผู้ประกอบการ ตลอดจนเพิ่มต้นทุนในการตรวจสอบและจัดการของภาครัฐ ตัวอย่างเช่นในประเทศไทย ผู้ประกอบการจำนวนมากยังคิดว่ากฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าของความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีต่างๆ มีลักษณะเหมือนกับกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าของเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) เช่น เกณฑ์การพิจารณาของเขตการค้าอาเซียนคือ พิจารณาจากสัดส่วนวัตถุดิบภายในประเทศ (Local content) ร้อยละ 40 โดยการคิดวัตถุดิบภายในประเทศให้รวมถึงประเทศต่างๆ ในอาเซียนด้วย (Full Cumulation) ในขณะที่ความตกลงการค้าเสรีของไทยอื่นๆ เช่น ความตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย ไม่สามารถนำวัตถุดิบจากอาเซียนมารวมคิดเป็นวัตถุดิบภายในประเทศได้[14] เป็นต้น

[13] ความซับซ้อนของกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าของความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีอาจเกิดจากเหตุผลทางเศรษฐศาสตร์การเมือง (political economy) อย่างน้อย 2 ประการ คือ ประการแรก ผู้เจรจาความตกลงการค้าเสรีใช้กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าเป็นเครื่องมือปกป้องทางการค้าหรืออุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากรเพื่อปกป้องตลาดสินค้าในประเทศที่ยังไม่พร้อมจะเปิดเสรี และ ประการที่สอง ผู้เจรจาความตกลงการค้าเสรีใช้กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าเพื่อเป็นเครื่องมือในการกระตุ้นการลงทุนจากต่างประเทศให้เข้ามาในประเทศ โดยออกกฎให้มีการใช้วัตถุดิบภายในประเทศสูงในสินค้าที่ต้องการ (ดู Manzano (2004))

[14] ยกเว้นสำหรับสินค้าพิกัด 50-64 (สิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม) ซึ่งสามารถใช้วัตถุดิบจากประเทศกำลังพัฒนาได้ไม่เกินร้อยละ 25 (จากภาคผนวก 4.1 ข้อ 8 ความตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย)

รูปที่ 5.1 : ดัชนีวัดความเข้มงวดของกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดของสินค้าในความตกลงการค้าเสรีฉบับต่าง ๆ (Restrictiveness Index)

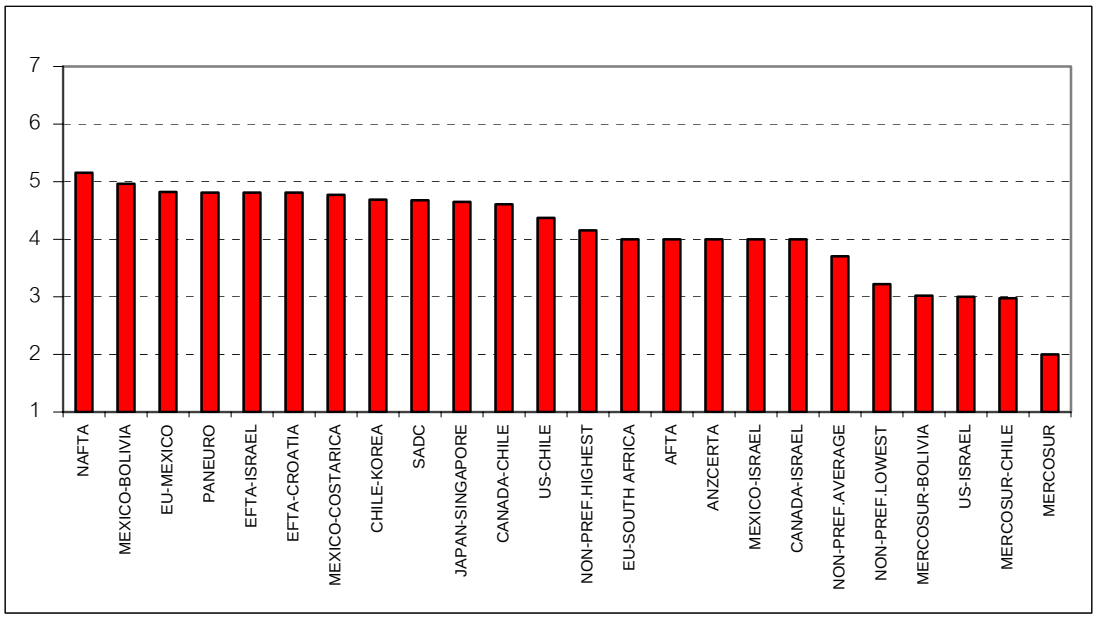

ที่มา Estevadeordal and Suominen (2003)

หมายเหตุ :

1. ดัชนีมีค่าตั้งแต่ 0 ถึง 7 โดยค่า 0 แปลว่ามีความเข้มงวดน้อยที่สุด ค่า 7 คือ มีความเข้มงวดมากที่สุด
2. ค่าดัชนีคำนวณโดยการให้ค่าความเข้มงวดของกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้ารายสินค้า ของความตกลงการค้าเสรีแต่ละฉบับ แล้วจึงนำมาหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต ซึ่งค่าความเข้มงวดมีเกณฑ์ในการกำหนดค่าดังนี้ (Y คือค่าความเข้มงวดของกฎ และ Y* คือกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้ารายสินค้า)

   Y = 1 เมื่อ Y* $\leq$ CI (การเปลี่ยนในระดับ 8-10 พิกัด)

   Y = 2 เมื่อ CI $<$ Y* $\leq$ CS (การเปลี่ยนในระดับ 6 พิกัด)

   Y = 3 เมื่อ CS $<$ Y* $\leq$ CS และ VC (เกณฑ์มูลค่าเพิ่ม)

   Y = 4 เมื่อ CS และ VC $<$ Y* $\leq$ CH (การเปลี่ยนในระดับ 4 พิกัด)

   Y = 5 เมื่อ CH $<$ Y* $\leq$ CH และ VC

   Y = 6 เมื่อ CH และ VC $<$ Y* $\leq$ CC (การเปลี่ยนในระดับ 2 พิกัด)

   Y = 7 เมื่อ CC $<$ Y* $\leq$ CC และ TECH (การพิจารณากระบวนการผลิตเฉพาะ)

ตารางที่ 5.3 กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าของความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีฉบับต่าง ๆ

ความตกลงการค้าเสรี	Change of Tariff Classification (principle, secondaty level)	Local Content	Specific Manufactung Process	Cumulation	Tolerance	Absorption
ก. ความตกลงการค้าเสรีของสหภาพยุโรป						
EU (PanEuro)	2 และ 4 พิกัด	50-70 %	มี	Bilateral Diagonal	มี (10 %)	มี
EU (GSP)		50-70 %	มี	Bilateral Diagonal	มี (10 %)	มี
EU-Cotonou		50-70 %	มี	Full	มี (15 %)	มี
EU-Chile		50-76 %	มี	Bilateral Diagonal	มี (10 %)	มี
EU-Mexico		50-70 %	มี	Bilateral Diagonal	มี (10 %)	มี
EU-South Africa		50-70 %	มี	Bilateral Diagonal (ACP) Full (SACU)	มี (15 %)	มี
ข. ความตกลงการค้าเสรีของสหรัฐ						
NAFTA	2, 4 และ 6 พิกัด	40-50 %	มี	Bilateral Diagonal	มี (7 %)	มี
US-Israel	ไม่มี	65 %		Bilateral Diagonal	ไม่มี	มี
ค. ความตกลงการค้าเสรีของประเทศในเอเชีย						
AFTA	ไม่มี	40 %	ไม่มี	Full	ไม่มี	ไม่มี
ANZERTA	ไม่มี	50 %	ไม่มี	Full	ไม่มี	ไม่มี
Singapore-Japan	2, 4 และ 6 พิกัด	60 %	มี	Bilateral Diagonal	มี	ไม่มี
Singapore-US		35-55 %	มี	Bilateral Diagonal	ไม่มี	ไม่มี
Singapore-New Zealand		40 %	ไม่มี	Bilateral Diagonal	มี (10 %)	ไม่มี

ที่มา: สรุปจาก Brenton (2003) และความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีฉบับต่าง ๆ

5.4 หลักการออกแบบกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า

การออกแบบกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดของสินค้าที่เหมาะสมจะต้องมีการเปรียบเทียบระหว่างผลได้และต้นทุนที่เกิดจากกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าที่ผ่อนปรนมากเกินไป (Liberal ROO) ทำให้เพิ่มโอกาสในการเกิดการบ่ายเบนทางการค้า (Trade deflection) จากประเทศที่ไม่ได้เป็นสมาชิกของความตกลง หรือการที่ประเทศซึ่งไม่ได้เป็นสมาชิกความตกลงสามารถเข้าสู่ตลาดโดยได้รับสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรเช่นเดียวกับประเทศคู่สมาชิก

ในขณะที่กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าที่เข้มงวดเกินไป (Restrictive ROO) ทำให้โอกาสในการส่งออกสินค้าแล้วได้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรจากความตกลงการค้าเสรีลดน้อยลงไป นอกจากนี้ยังเพิ่มต้นทุนในการตรวจสอบและปฏิบัติตาม (Cost of compliance) ของผู้ประกอบการและหน่วยงานภาครัฐ เช่น หน่วยงานศุลกากรและหน่วยงานออกใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า

Productivity Commission (2004) ได้จำแนกต้นทุนที่เกิดขึ้นกับผู้ประกอบธุรกิจและหน่วยงานราชการจากการปฏิบัติตามกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้ามีดังต่อไปนี้

- ต้นทุนที่เกิดขึ้นกับผู้ประกอบการ
  - ต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการทำความเข้าใจกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า ซึ่งรวมถึงต้นทุนเวลาที่ใช้ในการค้นหากฎสำหรับสินค้าของผู้ประกอบการ ต้นทุนการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ศุลกากร ต้นทุนในการทำความเข้าใจวิธีการคิดสัดส่วนวัตถุดิบและมูลค่าเพิ่มต่างๆ
  - ต้นทุนที่เกิดขึ้นจากเวลาที่ใช้ในการพิจารณาว่าสินค้าผ่านเกณฑ์กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าหรือไม่
  - ต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการนำโปรแกรมหรือกระบวนการใหม่ๆเพื่อตรวจสอบว่าสินค้าผ่านเกณฑ์ เช่น ต้นทุนเวลาและค่าใช้จ่ายในการพัฒนาระบบบัญชีใหม่หรือโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
  - ต้นทุนที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจากการตรวจสอบสินค้าให้ได้ตามเกณฑ์ใหม่ๆ
  - ต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการถูกตรวจสอบจากหน่วยงานรัฐ ซึ่งรวมถึงเวลาในการเตรียมเอกสารสำหรับศุลกากร
- ต้นทุนที่เกิดขึ้นกับหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง
  - ต้นทุนจากการแจ้งและให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการทราบเกี่ยวกับกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า
  - ต้นทุนในการจัดการและกำกับดูแลกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า
  - ต้นทุนในการออกใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า

ทั้งนี้ งานวิจัยที่ได้ประมาณการต้นทุนที่เกิดขึ้นกับผู้ประกอบการในส่วนของกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าที่น่าสนใจ คือ Breton (2003) ได้ประมาณการต้นทุนที่เกิดขึ้นกับผู้ประกอบการในส่วนของกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดของสินค้าว่าเท่ากับร้อยละ 3 ของค่าขนส่งทางเรือสำหรับประเทศพัฒนาแล้ว Koskinen (1983) ประมาณการต้นทุนว่าเท่ากับร้อยละ 3 ของราคาสินค้าขั้นสุดท้าย Homls and Shepherd (1983) ประมาณการต้นทุนเท่ากับร้อยละ 1.5-5.7 ของมูลค่าสินค้าขั้นสุดท้าย[15]

นอกจากนี้ กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าที่เข้มงวดยังอาจทำให้เกิดการเบี่ยงเบนของการลงทุน (investment diversion) โดยผู้ประกอบการอาจจำเป็นต้องลงทุนตั้งโรงงานในประเทศที่เป็นสมาชิกของความตกลงการค้าเสรี ทั้งที่ประเทศนั้นไม่ได้เป็นฐานการผลิตที่ดีที่สุด หรืออาจต้องตั้งโรงงานในหลายประเทศทำให้ไม่ได้ประโยชน์จากการประหยัดจากขนาดการผลิต (economy of scale) หรืออาจทำให้ผู้ประกอบการใช้วัตถุดิบภายในประเทศที่มีราคาสูงกว่าแหล่งวัตถุดิบที่ถูกที่สุดเพื่อให้เป็นไปตามกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า ทั้งนี้ ผู้ประกอบการบางรายอาจตัดสินใจส่งออกสินค้าโดยยอมถูกเก็บภาษีในอัตราทั่วไปเนื่องจากความยุ่งยากและซับซ้อนของกฎที่เข้มงวดเกินไป[16] ซึ่งทำให้กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าที่เข้มงวดถูกมองเป็นเครื่องมือกีดกันทางการค้าหรืออุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี (Non-tariff Barrier)

ดังนั้น ในการเจรจาทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีของไทย ผู้ดำเนินนโยบายควรพิจารณาถึงผลได้และต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการออกแบบกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้ากับประเทศคู่ค้าต่างๆ ให้เหมาะสมทั้งรายประเทศและในภาพรวมของไทย เพื่อให้ประเทศได้ประโยชน์จากการขยายตัวของการค้าจากการเปิดเสรี ทั้งนี้ Productivity Commission (2004) ได้สรุปหลักการพื้นฐานในการออกแบบกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดของสินค้าว่าควรจะมีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ

- กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าในความตกลงการค้าเสรี (FTA text) ควรมีความชัดเจนและไม่คลุมเครือ
- กฎควรสอดคล้องกับเป้าหมายของการทำความตกลงการค้าเสรีคือลดอุปสรรคทางการค้า

[15] ระดับของต้นทุนจะสูงหรือต่ำขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น ขนาดของการประกอบธุรกิจ ความซับซ้อนของกระบวนการผลิต จำนวนสินค้าที่ผลิตและส่งออก ความสอดคล้องของกระบวนการผลิตและการใช้ปัจจัยการผลิต เป็นต้น โดยผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) มักจะมีต้นทุนปฏิบัติการคิดเป็นสัดส่วนของขนาดธุรกิจสูงกว่าบริษัทขนาดใหญ่

[16] Hoekman and Leidy (1993) ศึกษากฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าในเขตการค้าเสรีแห่งยุโรป (European Free Trade Area: EFTA) พบว่าผู้ประกอบการจำนวนมากเห็นว่าการปฏิบัติตามกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าทำให้ต้นทุนสูงและยุ่งยาก จึงตัดสินใจส่งออกสินค้าโดยยอมถูกเก็บภาษีศุลกากรในอัตราทั่วไป (MFN rate)

- กฎควรสอดคล้องกันระหว่างความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีฉบับต่างๆ ของประเทศ
- ควรหลีกเลี่ยงการออกกฎเฉพาะสำหรับแต่ละสินค้า
- ควรหลีกเลี่ยงกฎที่จะทำให้เกิดการบิดเบือนในการจัดสรรทรัพยากรในประเทศ
- ไม่ควรทำให้เกิดอุปสรรคในการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีของประเทศ
- ควรหลีกเลี่ยงต้นทุนในการตรวจสอบและปฏิบัติตามของธุรกิจและรัฐ
- การตัดสินตามหลักเกณฑ์กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าควรมีความแน่นอน ชัดเจน และสอดคล้องกัน
- การปฏิบัติการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีความโปร่งใสและตรวจสอบได้

5.5 การวิเคราะห์กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าของไทย

เนื้อหาส่วนนี้จะวิเคราะห์กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าของไทย โดยส่วนแรกจะกล่าวถึงความคืบหน้าและท่าทีของไทยในเรื่องกฎแหล่งกำเนิดสินค้า และส่วนที่สองจะแสดงวิธีวิเคราะห์กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้ารายสินค้าของไทยในความตกลงการค้าเสรีต่างๆ

5.5.1 ท่าทีของประเทศไทยในเรื่องกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า

ปัจจุบัน ประเทศไทยยังไม่มีกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าสำหรับการนำเข้าสินค้าโดยทั่วไป แต่มีกฎสำหรับสินค้าที่ได้รับสิทธิพิเศษภายใต้เขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) ซึ่งเป็นกฎที่ใช้ระหว่างสมาชิกในกลุ่มอาเซียน กรมศุลกากรมีหน้าที่ในการพิจารณาใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าที่ได้รับแจ้งในการนำสินค้าที่เข้ามาผลิตในประเทศไทย สำหรับกรณีสินค้าส่งออก กรมการค้าต่างประเทศและสภาหอการค้าแห่งประเทศไทยจะเป็นผู้ออกหนังสือรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าให้ผู้ส่งออกไทยเพื่อรับรองว่าสินค้าดังกล่าวเป็นสินค้าที่มีแหล่งกำเนิดจากประเทศ

การออกหนังสือรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าของไทยมี 2 รูปแบบหลัก[17] คือ หนังสือรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าที่ได้รับสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรและแบบทั่วไปสำหรับผู้ที่ไม่ได้รับสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร โดยหนังสือรับรองภายใต้ระบบสิทธิพิเศษยังแบ่งออกได้เป็นหนังสือรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าที่ได้รับสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรเป็นการทั่วไป (Certificate of Origin Form A) หนังสือรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าที่ได้รับสิทธิพิเศษภายใต้เขตการค้าเสรี

[17] กรมการค้าต่างประเทศ, 2547

อาเซียน (Certificate of Origin Form D) หนังสือรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าแบบ GSPT[18] หนังสือรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าสำหรับสินค้าหัตถกรรม สินค้าผ้าไหมและผ้าฝ้ายทอด้วยมือ ส่วนหนังสือรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าแบบทั่วไปจะออกให้แก่ผู้ส่งออกที่ไม่ได้รับสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร ได้แก่ หนังสือรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าทั่วไป (Certificate of Origin : Form C/O)

การกำหนดเกณฑ์พิจารณาแหล่งกำเนิดสินค้าของไทย หน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้อง 4 แห่ง คือ กรมศุลกากร กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และสภาหอการค้าแห่งประเทศไทยได้มีการหารือเบื้องต้นและกำหนดจุดยืนว่า[19] ควรใช้หลักเกณฑ์ 3 ข้อเรียงตามลำดับ ดังนี้

1. *การใช้วัตถุดิบภายในประเทศทั้งหมด (Wholly Obtained: WO)* คือ การผลิตสินค้าโดยไม่มีการนำเข้าวัตถุดิบจากต่างประเทศเลย สินค้ากลุ่มนี้ได้แก่สินค้าเกษตร
2. *การเปลี่ยนแปลงอย่างมากเพียงพอ (Substantial Transformation: ST)* ซึ่งยึดตามหลักเกณฑ์ขององค์การการค้าโลก (WTO) ที่จะประกาศใช้ โดยการนำเข้าวัตถุดิบมาบางส่วนหรือทั้งหมดเพื่อการผลิตโดยจะต้องมีการแปรสภาพอย่างเพียงพอจนได้สินค้าขั้นสุดท้าย สินค้ากลุ่มนี้มักเป็นสินค้าอุตสาหกรรมทั่วไป ได้แก่ เครื่องใช้ไฟฟ้า อิเล็กทรอนิกส์ ยานยนต์ และของเล่น เป็นต้น หลักเกณฑ์นี้ควรจะใช้การเปลี่ยนพิกัดศุลกากรของสินค้านำเข้าหรือวัตถุดิบนำเข้ากับสินค้าที่ผลิตส่งออกในระดับเลขพิกัด 6 หลัก
3. *การพิจารณาวัตถุดิบภายในประเทศ (Local Content: LC)* หลักเกณฑ์การคิดสัดส่วนการใช้วัตถุดิบภายในประเทศเป็นเปอร์เซ็นต์ โดยใช้ราคาส่งออก (F.O.B.) เป็นฐานการคำนวณ มีหลักการ คือ การนำราคาวัตถุดิบและค่าการผลิตในประเทศมาคิดเป็นสัดส่วนร้อยละของสินค้าส่งออก เช่น ในเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) จะคิดสัดส่วนวัตถุดิบภายในประเทศอย่างน้อยร้อยละ 40 และอาเซียนยอมให้ใช้สัดส่วนนำเข้าจากประเทศสมาชิกมาคำนวณรวมเพื่อส่งออกสินค้ากลับไปได้ด้วย (full cumulation)

ท่าทีของหน่วยงานทั้ง 4 ของไทยข้างต้น คือ หลักการพิจารณาแหล่งกำเนิดสินค้าควรใช้การพิจารณาจากวัตถุดิบภายในประเทศทั้งหมด (WO) ก่อนหากไม่ได้แหล่งกำเนิดสินค้าจะ

---

[18] เป็นหนังสือรับรองที่ออกให้แก่ผู้ส่งออกเพื่อใช้ในการขอรับสิทธิพิเศษภายใต้ระบบการแลกเปลี่ยนทางการค้าระหว่างประเทศกำลังพัฒนา (Global System of Trade Preferences)

[19] สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย, เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งกำเนิดสินค้าและการปรับลดภาษีในเขตการค้าเสรี, 23 มกราคม 2547.

ใช้เกณฑ์การเปลี่ยนแปลงอย่างมากเพียงพอ (ST) และหากยังไม่ได้แหล่งกำเนิดสินค้าจึงใช้เกณฑ์การพิจารณาวัตถุดิบภายในประเทศ (LC) เป็นเกณฑ์สุดท้ายตามลำดับ ส่วนสินค้าใดจะใช้เงื่อนไขใดได้นั้นจะมีการกำหนดขึ้นเป็นเกณฑ์เฉพาะเกณฑ์เดียวก็ได้ แต่จะต้องระบุให้ชัดเจนตามเลขพิกัดอัตราศุลกากร

ในปัจจุบัน ประเทศไทยได้ทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีกับหลายประเทศ ซึ่งการทำความตกลงกับประเทศกำลังพัฒนา เช่น เปรู จีน และอินเดีย ได้ทำความตกลงลดภาษีแบบเร่งด่วนไปกับสินค้าบางส่วน กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าที่เจรจาไปแล้วและกำลังเจรจาจึงครอบคลุมเฉพาะสินค้าไม่กี่รายการ ยกเว้นการทำความตกลงการค้าเสรีกับออสเตรเลีย ซึ่งได้ตกลงในสินค้าส่วนใหญ่ (Comprehensive)

กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าของความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีระหว่างไทย-ออสเตรเลียมีลักษณะระบุรายสินค้า (Product specific rule) และครอบคลุมสินค้าส่วนใหญ่ที่ค้ากันระหว่างประเทศ ในขณะที่กรณีของเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าจะใช้การพิจารณาเกณฑ์เดียวกับทุกสินค้า[20] โดยระบุการใช้วัตถุดิบในประเทศไว้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 40 อย่างไรก็ตามเกณฑ์การใช้สัดส่วนวัตถุดิบในประเทศของไทย-ออสเตรเลียจะมีความแตกต่างไปจากกฎของอาเซียนในบางรายสินค้า อย่างเช่น

- กรณีรองเท้ากีฬา (พิกัด 6403.19) จะต้องมีการเปลี่ยนพิกัดไปยังประเภทพิกัดย่อย (6 พิกัด) และมีการใช้วัตถุดิบภายในประเทศไม่น้อยกว่าร้อยละ 55
- กรณีชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ (พิกัด 8522.90) จะต้องมีการเปลี่ยนประเภทพิกัดย่อย (6 พิกัด) หรือใช้วัตถุดิบภายในประเทศไม่น้อยกว่าร้อยละ 45 เป็นต้น

ทั้งนี้ สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยมีท่าทีในการเจรจาเรื่องกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าว่าควรใช้กรอบความตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย ในการเจรจาในความตกลงการค้าเสรีอื่นๆ เนื่องจากเห็นว่ากฎเกณฑ์ไม่ได้เข้มงวดมากนัก

5.2.2 การวิเคราะห์กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าของไทย

การวิเคราะห์กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าของไทยในส่วนนี้ใช้ข้อมูลจากการออกหนังสือรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าภายใต้เขตการค้าเสรีอาเซียน (Form D)[21] ซึ่งรวบรวมโดยกรมการค้า

[20] ยกเว้นสิ่งทอและเสื้อผ้า

[21] Form D คือ เป็นหนังสือรับรองที่ออกให้ผู้ส่งออกเพื่อใช้ในการขอรับสิทธิพิเศษตามความตกลงว่าด้วยการใช้อัตราภาษีศุลกากรพิเศษที่เท่ากัน (Common Effective Preferential Tariff : CEPT) สำหรับเขตการค้าเสรีอาเซียน (Asean Free Trade Area : AFTA)

ต่างประเทศ[22] ข้อมูลดังกล่าวจะประกอบด้วย วัตถุดิบนำเข้าที่ใช้ และสัดส่วนวัตถุดิบภายในประเทศที่ใช้สำหรับผลิตสินค้าส่งออกรายสินค้า ทั้งนี้ ข้อมูลดังกล่าวมีข้อจำกัดบางประการ คือภายใต้เขตการค้าเสรีอาเซียนการได้มาซึ่งแหล่งกำเนิดสินค้านั้นจะต้องมีการใช้สัดส่วนวัตถุดิบภายในประเทศไม่น้อยกว่าร้อยละ 40 ดังนั้น ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ในส่วนนี้จึงเป็นข้อมูลจากกลุ่มผู้ประกอบการที่มีการใช้วัตถุดิบภายในประเทศของสินค้าตั้งแต่ร้อยละ 40 ขึ้นไป ดังนั้น การวิเคราะห์กฎแหล่งกำเนิดสินค้านี้จึงจำกัดเฉพาะผู้ประกอบการไทยที่ส่งออกสินค้าไปยังประเทศที่อยู่ในอาเซียนเท่านั้น[23]

กลุ่มสินค้าตัวอย่าง 25 รายการที่นำมาทำการวิเคราะห์เป็นสินค้าอุตสาหกรรมใน 100 อันดับแรกที่มีมูลค่าส่งออกสูงสุดของไทยในปี 2001 โดยทำการเลือกสินค้าเฉพาะที่มีข้อมูลเพียงพอต่อการวิเคราะห์เท่านั้น ทั้งนี้ มูลค่าส่งออกของสินค้ากลุ่มตัวอย่าง 25 รายการนี้คิดเป็นร้อยละ 22 ของมูลค่าส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมทั้งหมด (หรือร้อยละ 19 ของมูลค่าสินค้าส่งออกรวมในปี 2001) โดยมูลค่ารวมที่ส่งออกไปยังประเทศคู่ค้าที่สำคัญอย่างสหรัฐอเมริกาในปี 2001 เท่ากับ 100,782 ล้านบาท ส่วนตลาดญี่ปุ่นและจีนนั้นไทยส่งออกสินค้าเป็นมูลค่ารวมเท่ากับ 54,837 และ 25,750 ล้านบาท ตามลำดับ (ตารางที่ 5.4) สินค้าที่มีมูลค่าส่งออกสูงสุดที่ส่งไปยังประเทศคู่ค้าทั้ง 3 ประเทศได้แก่ ส่วนประกอบและอุปกรณ์เครื่องจักร (พิกัด 8473.30)

อัตราภาษีศุลกากรของสินค้าทั้ง 25 รายการในประเทศคู่ค้าจะแตกต่างกันไป อัตราภาษีที่แสดงในตารางที่ 5.5 นั้นจะพบว่า สินค้าทั้ง 25 รายการที่ส่งไปยังประเทศสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่นและจีนนั้นจะมีอัตราภาษีศุลกากรที่แตกต่างกันออกไป เช่น สินค้ากลุ่มยานยนต์ เครื่องจักรและเครื่องใช้ไฟฟ้า (สินค้าลำดับที่ 1-7 ตามรายการในตารางที่ 5.5) ที่ส่งไปยังประเทศญี่ปุ่นจะเสียภาษีอัตราร้อยละ 0 แต่หากส่งไปขายประเทศจีนจะต้องเสียภาษีร้อยละ 16-70 โดยเฉพาะรถยนต์และชิ้นส่วนรถยนต์ (พิกัด 8703.23) มีอัตราภาษีสูงถึงร้อยละ 70 ส่วนอัตราภาษีสิ่งทอจะมีอัตราที่ค่อนข้างสูงในประเทศสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น

[22] คณะผู้วิจัยได้รับการเอื้อเฟื้อข้อมูลนี้จากสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

[23] ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ออกแบบแบบสอบถามสำหรับสอบถามผู้ประกอบการเพื่อให้ได้ข้อมูลมาวิเคราะห์กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าสำหรับสินค้าทั่วไป ดูในภาคผนวกที่ 3.1 แบบสอบถามผู้ประกอบการเพื่อวิเคราะห์กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า

ตารางที่ 5.4 มูลค่าส่งออกสินค้าไทยไปยังประเทศคู่ค้าที่สำคัญในปี 2001

ลำดับ	พิกัด	สินค้า	มูลค่าส่งออกปี 2001 (พันบาท) และส่วนแบ่งตลาดส่งออกไทย (%)		
			สหรัฐอเมริกา	ญี่ปุ่น	จีน
1	8473.30	ส่วนประกอบและอุปกรณ์เครื่องจักร	43,073,462 (16.34%)	22,332,587 (8.47%)	21,386,631 (8.11%)
2	8704.21	รถบรรทุกชนิดแวนและชนิดปิกอัพ	0 (0.00%)	47,075 (0.10%)	2,952 (0.01%)
3	8501.10	มอเตอร์ไฟฟ้า	1,029,017 (3.66%)	2,879,120 (10.23%)	1,890,696 (6.72%)
4	8522.90	ส่วนประกอบอื่นๆของเครื่องเสียง	2,641,418 (12.40%)	3,876,121 (18.20%)	1,006,078 (4.72%)
5	8415.10	ชิ้นส่วนเครื่องปรับอากาศ	1,294,840 (6.09%)	1,088,532 (5.12%)	49,856 (0.23%)
6	8703.23	รถยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์	0 (0.00%)	4,152,362 (25.47%)	193,081 (1.18%)
7	9403.60	เฟอร์นิเจอร์อื่นๆทำด้วยไม้	6,138,718 (42.14%)	5,056,041 (34.71%)	25,287 (0.17%)
8	4202.12	กระเป๋า หีบใส่ของ	12,013,573 (87.81%)	288,899 (2.11%)	1,374 (0.01%)
9	4015.19	ถุงมือยาง	8,865,837 (65.56%)	244,572 (1.81%)	5,662 (0.04%)
10	3902.10	โพลิโพรพิลีน	227,651 (1.80%)	974,576 (7.69%)	1,847,956 (14.59%)
11	7113.11	เครื่องประดับทำด้วยเงิน	4,979,546 (41.33%)	803,178 (6.67%)	16,916 (0.14%)
12	6403.19	รองเท้ากีฬา	5,132,515 (51.49%)	296,304 (2.97%)	15,418 (0.15%)
13	8708.99	ส่วนประกอบยานยนต์อื่นๆ	415,764 (5.08%)	1,302,281 (15.92%)	84,578 (1.03%)
14	9018.90	อุปกรณ์ทางการแพทย์	2,086,293 (29.30%)	2,839,634 (39.87%)	26,742 (0.38%)
15	6403.99	รองเท้ากีฬา	2,699,103 (38.17%)	32,690 (0.46%)	457 (0.01%)
16	6203.42	เสื้อผ้าบุรุษทำด้วยฝ้าย	1,870,871 (26.80%)	713,571 (10.22%)	2,266 (0.03%)
17	7102.21	เพชร	53,300 (0.77%)	3,005 (0.04%)	19,704 (0.28%)
18	9503.90	ของเล่น	2,654,717 (40.01%)	1,280,150 (19.29%)	17,875 (0.27%)
19	6404.11	รองเท้ากีฬา	2,486,195 (41.76%)	404,129 (6.79%)	24,549 (0.41%)
20	9401.61	ที่นั่งมีเบาะ	585,608 (10.28%)	3,398,935 (59.66%)	265 (0.00%)
21	7103.91	ทับทิม แซปไฟร์และมรกต	1,684,423 (31.69%)	1,151,601 (21.66%)	4,021 (0.08%)
22	7326.90	ของอื่นๆที่ทำด้วยเหล็กหรือเหล็กกล้า	806,738 (16.78%)	1,664,682 (34.63%)	124,488 (2.59%)
23	8007.00	ของอื่นๆทำด้วยดีบุก	42,049 (17.52%)	3,513 (1.46%)	3,349 (1.40%)
24	5004.00	ด้ายไหม	3 (1.14%)	0 (0.00%)	0 (0.00%)
25	7506.20	แผ่นฟอยล์ทำด้วยนิกเกิล	0 (0.00%)	3,094 (99.99%)	0 (0.01%)
		รวม	100,781,641(18.75%)	54,836,652(10.20%)	26,750,202(4.98%)

ที่มา: กรมศุลกากร

ตารางที่ 5.5 อัตราภาษีศุลกากรของสินค้าที่ส่งออกไปประเทศคู่ค้าที่สำคัญ

ลำดับ	พิกัด	สินค้า	อัตราภาษีศุลกากร (%)		
			สหรัฐอเมริกา	ญี่ปุ่น	จีน
1	8473.30	ส่วนประกอบและอุปกรณ์เครื่องจักร	0	0	50
2	8704.21	รถบรรทุกชนิดแวนและชนิดปิกอัพ	25	0	50
3	8501.10	มอเตอร์ไฟฟ้า	2.8-6.7	0	16-25
4	8522.90	ส่วนประกอบอื่นๆของเครื่องเสียง	2	0	25-34
5	8415.10	ชิ้นส่วนเครื่องปรับอากาศ	0-2.2	0	25
6	8703.23	รถยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์	2.5	0	70
7	9403.60	เฟอร์นิเจอร์อื่นๆทำด้วยไม้	0	0	22
8	4202.12	กระเป๋า หีบใส่ของ	5.7-20	4.6-16	20
9	4015.19	ถุงมือยาง	3-14	0	18
10	3902.10	โพลิโพรพิลีน	6.5	6.5	16
11	7113.11	เครื่องประดับทำด้วยเงิน	5-13.5	5.2	36
12	6403.19	รองเท้ากีฬา	0-10	27-30	24
13	8708.99	ส่วนประกอบยานยนต์อื่นๆ	0-2.5	0	25[1]
14	9018.90	อุปกรณ์ทางการแพทย์	0	0	8
15	6403.99	รองเท้ากีฬา	5-10	27-30	24
16	6203.42	เสื้อผ้าบุรุษทำด้วยฝ้าย	0-16.6	9.1-10	21
17	7102.21	เพชร	0	0	3
18	9503.90	ของเล่น	0	2.8-3.9	10
19	6404.11	รองเท้ากีฬา	10.5 - 48	8	24
20	9401.61	ที่นั่งมีเบาะ	0	0	19
21	7103.91	ทับทิม แซปไฟร์และมรกต	0	0	8
22	7326.90	ของอื่นๆที่ทำด้วยเหล็กหรือเหล็กกล้า	0-8.6	0	12-20
23	8007.00	ของอื่นๆทำด้วยดีบุก	2.1 - 2.8	3	8-18
24	5004.00	ด้ายไหม	0	6	10
25	7506.20	แผ่นฟอยล์ทำด้วยนิกเกิล	2-3	3	8

ที่มา: APEC (2004) และ U.S. Customs and Border Protection (2004)

หมายเหตุ : 1. อัตราภาษีเฉลี่ยของสินค้าในประเภทพิกัดย่อย 8708.99

ตารางที่ 5.6 เป็นการวิเคราะห์กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าของความตกลงค้าเสรีแบบทวิภาคีต่างๆ ได้แก่ ความตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย สหรัฐ-ออสเตรเลีย สหรัฐ-สิงคโปร์ และญี่ปุ่น-สิงคโปร์ เพื่อเป็นแนวทางในการเจรจาการค้าเสรีของไทย โดยทำให้ทราบว่าในการผลิตสินค้ามีวัตถุดิบสำคัญอะไรบ้าง มีการนำเข้าวัตถุดิบในการผลิตสินค้าชนิดนั้นมากน้อยเพียงใด และสินค้าส่งออกนั้นจะได้แหล่งกำเนิดสินค้าหรือไม่ หากพิจารณาภายใต้กรอบการเจรจาการค้าเสรีอื่น

จากกลุ่มสินค้าดังกล่าว พบว่าสินค้าส่วนใหญ่จะมีการใช้วัตถุดิบภายในประเทศอยู่ในช่วงร้อยละ 40-70 โดยกลุ่มสินค้าที่มีการใช้วัตถุดิบภายในประเทศเฉลี่ยต่ำ ได้แก่ รถยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ (พิกัด 8703.23) มีสัดส่วนวัตถุดิบที่ใช้ในประเทศประมาณร้อยละ 40-57 ซึ่งสัดส่วนดังกล่าวแม้ว่าจะผ่านเกณฑ์แหล่งกำเนิดสินค้าของเขตการค้าเสรีอาเซียนและความตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลียที่ร้อยละ 40 แต่เมื่อพิจารณาตามเกณฑ์แหล่งกำเนิดของความตกลงการค้าเสรีสหรัฐ-ออสเตรเลีย (ระบุให้ใช้เกณฑ์การเปลี่ยนประเภทพิกัดและใช้วัตถุดิบในประเทศไม่น้อยกว่าร้อยละ 55) จะทำให้สินค้ารถยนต์ของไทยไม่ผ่านกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดของสินค้า

หากกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าภายใต้กรอบการค้าเสรีแบบทวิภาคีของไทยกับคู่เจรจามีการกำหนดให้ใช้หลักเกณฑ์เดียวกับเขตการค้าเสรีอาเซียน (กำหนดให้ใช้วัตถุดิบในประเทศไม่น้อยกว่าร้อยละ 40) ผู้ประกอบการของไทยในกลุ่มตัวอย่างจะได้รับผลกระทบจากกฎแหล่งกำเนิดสินค้าไม่มากนัก

จากการวิเคราะห์กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าของความตกลงการค้าเสรีฉบับต่างๆ พบว่ามีรายการสินค้า 7 รายการจากทั้งหมด 25 รายการที่อาจไม่ได้แหล่งกำเนิดสินค้าจากประเทศไทยซึ่งได้แก่

- ส่วนประกอบอื่นๆของเครื่องเสียง (พิกัด 8522.90)
- รถยนต์และชิ้นยานยนต์ (พิกัด 8703.23)
- ส่วนประกอบยานยนต์อื่นๆ (พิกัด 8708.99)
- กระเป๋า หีบใส่ของ (พิกัด 4202.12)
- ของเล่น (พิกัด 9503.90)
- รองเท้ากีฬา (พิกัด 6404.11)
- ที่นั่งมีเบาะ (พิกัด 9401.61)

จากตารางที่ 5.6 เมื่อนำกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าของความตกลงการค้าเสรีกรอบต่างๆ มาวิเคราะห์กับสินค้าส่งออกไทย พบว่า มีสินค้ากลุ่มเสี่ยงที่อาจจะได้รับผลกระทบจากกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า ดังนี้

- *อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (ส่วนประกอบเครื่องเสียง พิกัด 8522.90)* สัดส่วนการใช้วัตถุดิบในประเทศต่ำที่สุดคือร้อยละ 45 กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าภายใต้ความตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลียซึ่งใช้หลักเกณฑ์การเปลี่ยนประเภทพิกัดย่อย (6 พิกัด) หรือมีการใช้วัตถุดิบภายในประเทศไม่น้อยกว่าร้อยละ 45 ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าว่าอาจมีผู้ประกอบการที่เสี่ยงต่อการไม่ผ่านเกณฑ์แหล่งกำเนิดสินค้า
- *รถยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ (พิกัด 8703.23)* มีสัดส่วนการใช้วัตถุดิบภายในประเทศของผู้ประกอบการไทยต่ำสุดร้อยละ 40 ซึ่งตามเกณฑ์ความตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลียและสหรัฐ-ออสเตรเลีย ให้ใช้วัตถุดิบภายในประเทศไม่น้อยกว่าร้อยละ 40 และ 50 ตามลำดับ ดังนั้นสินค้าดังกล่าวนี้อาจจะไม่ผ่านในกรณีความตกลงการค้าเสรีทั้งสองฉบับ
- *ส่วนประกอบยานยนต์ (พิกัด 8708.99)* มีสัดส่วนการใช้วัตถุดิบภายในประเทศต่ำสุดร้อยละ 40 ซึ่งตามเกณฑ์ความตกลงการค้าเสรีสหรัฐ-ออสเตรเลีย คือให้ใช้วัตถุดิบภายในประเทศไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 อย่างไรก็ตาม สำหรับสินค้าในหมวดยานยนต์จะมีการใช้วิธีคิดมูลค่าวัตถุดิบแบบต้นทุนสุทธิ[24] (Net Cost Method for Automotive products) ซึ่งทำให้ยังสรุปไม่ได้จากข้อมูลที่มีอยู่ว่าสินค้าไทยจะผ่านเกณฑ์นี้หรือไม่
- *กระเป๋าหิบใส่ของ* (*พิกัด 4202.12*) ตามความตกลงการค้าเสรีสหรัฐ-ออสเตรเลียมีการระบุกฎแหล่งกำเนิดสินค้ากระเป๋าและสิ่งทอแยกไปจากสินค้าทั่วไป และการได้แหล่งกำเนิดสินค้านั้นจะใช้หลักเกณฑ์การเปลี่ยนประเภทพิกัดย่อย (6 พิกัด) แต่มีข้อยกเว้นในบางวัตถุดิบที่ไม่สามารถใช้หลักเกณฑ์นี้ได้ โดยสินค้ากระเป๋าของไทย (*พิกัด 4202.12*) ซึ่งใช้วัตถุดิบประเภทผ้า (*พิกัด 54.07*) อยู่ในข้อยกเว้นตามความตกลงการค้าเสรีสหรัฐ-ออสเตรเลีย จึงทำให้สินค้าไทยไม่ผ่านเกณฑ์ดังกล่าว
- *ของเล่น (พิกัด 9503.90)* พบว่าสัดส่วนการใช้วัตถุดิบในประเทศที่พบต่ำที่สุดจากเท่ากับร้อยละ 54 ซึ่งจากกรอบความตกลงการค้าเสรีญี่ปุ่น-สิงคโปร์กำหนดสัดส่วนการใช้วัตถุดิบภายในประเทศไว้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 สินค้าไทยจึงไม่ผ่านเกณฑ์นี้
- *พลาสติก (พิกัด 3902.10)* หลักเกณฑ์ตามความตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลียกำหนดให้มีสัดส่วนโพลิเมอร์ในประเทศ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 40 ของน้ำหนักโพลิ

[24] มาตรา 5.4 ข้อ 1 ของความตกลงการค้าเสรีสหรัฐ-ออสเตรเลียระบุวิธีคิดมูลค่าเพิ่มแบบ Regional Value Content 2 แบบคือ Build-down Method และ Build-up Method ใช้สำหรับสินค้าทั่วไป ส่วนข้อที่ 2 ระบุวิธีคิดมูลค่าเพิ่มสำหรับสินค้าหมวดยานยนต์โดยเฉพาะ (Method for Automotive Products: Net Cost Method)

เมอร์ทั้งหมด ซึ่งพิจารณาจากข้อมูลการใช้วัตถุดิบภายในประเทศของผู้ประกอบการไทยพบว่า มีสัดส่วนการใช้วัตถุดิบทั้งหมดในช่วงร้อยละ 65-85 ซึ่งจากข้อมูลที่มีอยู่ไม่สามารถแยกได้ว่ามีสัดส่วนของโพลิเมอร์เป็นเท่าไร จึงทำให้ยังสรุปไม่ได้ในกรณีนี้

- *ที่นั่งมีเบาะ (พิกัด 9401.61)* ตามความตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลียและสหรัฐ-สิงคโปร์ ระบุว่าการได้แหล่งกำเนิดสินค้านั้นจะใช้หลักเกณฑ์การเปลี่ยนประเภทพิกัดย่อย (6 พิกัด) แต่มีข้อยกเว้นในบางวัตถุดิบที่ไม่สามารถใช้หลักเกณฑ์นี้ได้ ตัวอย่างเช่น สินค้าที่นั่งมีเบาะ (*พิกัด 9401.61*) ซึ่งกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าห้ามใช้วัตถุดิบขาเหล็ก (*พิกัด 9401.90*) จากวัตถุดิบนำเข้า จึงทำให้สินค้าไทยอาจไม่ผ่านเกณฑ์ดังกล่าว
- *รองเท้ากีฬา (พิกัด 6404.11)* กฎแหล่งกำเนิดสินค้าภายใต้ความตกลงการค้าเสรีสหรัฐ-ออสเตรเลียมีการลงรายละเอียดถึงกระบวนการผลิตแต่ละขั้นที่ทำให้เกิดความยุ่งยากต่อการคำนวณหาแหล่งกำเนิดสินค้า ยกตัวอย่างเช่น ในการเปลี่ยนประเภทพิกัดย่อยของรองเท้านั้นจะต้องมีผิวด้านนอกรองเท้าทำด้วยหนังเป็นพื้นที่ร้อยละ 50 หรือกำหนดการใช้สัดส่วนวัตถุดิบในประเทศที่แตกต่างกันในมูลค่าสินค้าที่แตกต่างกัน ข้อมูลที่คณะผู้วิจัยมีจึงไม่สามารถวิเคราะห์ในรายละเอียดนี้ได้

ตารางที่ 5.6 ข้อมูลการใช้สัดส่วนวัตถุดิบภายในประเทศรายสินค้าของไทยและกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าภายใต้ความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคี

ลำดับ	พิกัด	สินค้า	วัตถุดิบนำเข้า		LC	Thai-AUS			US-AUS			US-SG			JP-SG		
			ชื่อ	พิกัดวัตถุดิบ		CTC	LC	SP	CTC	LC	SP	CTC	LC	SP	CTC	LC	SP
1	8473.30	ส่วนประกอบและอุปกรณ์เครื่องจักร (tariff = 40%)	1.เม็ดพลาสติก 2.Terminal 3.Housing	3903.11,3903 8536.90 3926.00	55-81% avg = 69%	CTH or	RVC 45%	-	CTSH	-	-	CTH or	RVC 35% B.U. RVC 45% B.D.	-	ไม่มีกฎเฉพาะสำหรับสินค้า		
2	8704.21	รถบรรทุกชนิดแวนและชนิดปิกอัพ (tariff = 100%)	1.Hot rolled steel in coil 2.Trans compt *3.Am Assy-rocker* 4.Crank shaft assy 5.Bolt	7208.37, 7209.15 8708.99 8409.90, 8409.99 8483.10 7318.15	68-73% avg = 70%	CTH and	RVC 40%	-	CTH and	RVC 50% Net cost Method	-	CTH and	RVC 30% B.U.	-	ไม่มีกฎเฉพาะสำหรับสินค้า		
3	8501.10	มอเตอร์ไฟฟ้า (tariff = 35%)	1.Stator asst.	8505.00	75%	CTSH and	RVC 40%	motor of an output not exceeding 37.5w	CTSH and	RVC 35% B.U. or RVC 45% B.D.	-	CTSH and	RVC 35% B.U. or RVC 45% B.D.	-	ไม่มีกฎเฉพาะสำหรับสินค้า		
4	8522.90	ส่วนประกอบอื่นๆ ของเครื่องเสียง (tariff = 60%)	1.Diode 2.Screw 3.Micro motor 4.Capstan 5.PS resin styron	8541.10 7318.15, 07318.00 8501.00 8529.00 3903.19	45-100% avg = 77%	CTSH or	RVC 45%	-	CTH	-	-	CTSH or	RVC 35% B.U. or RVC 45% B.D.	-	ไม่มีกฎเฉพาะสำหรับสินค้า		

ลำดับ	พิกัด	สินค้า	วัตถุดิบนำเข้า		LC	Thai-AUS			US-AUS			US-SG			JP-SG		
			ชื่อ	พิกัดวัตถุดิบ		CTC	LC	SP	CTC	LC	SP	CTC	LC	SP	CTC	LC	SP
5	8415.10	ชิ้นส่วนเครื่องปรับอากาศ (tariff = 60%)	1.Washer 2.อุปกรณ์ขับเคลื่อนพัดลม 3.แผงวงจร 4.Bind-band 5.Compressor 6.Copper tube 7.Aluminium 8.Screw	4016.93, 7318.22 8501.10 8537.10 3926.90 8414.30 7411.10 8534.00 7318.15	52-96% avg = 75%	CTSH from any other SH	-	-	CTSH	-	-	CTSH	-	-	ไม่มีกฎเฉพาะสำหรับสินค้า		
6	8703.23	รถยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ (tariff = 30-200%)	1.CKD Kit CIF 2.Card theft 3.Battery	8708.99, 8708.239 4911.99 8507.80	40-57% avg = 44%	CTH and	RVC 40%	-	CTH and	RVC 50%	-	CTH and	RVC 30% B.U.	-	ไม่มีกฎเฉพาะสำหรับสินค้า		
7	9403.60	เฟอร์นิเจอร์อื่นๆทำด้วยไม้ (tariff = 80%)	1.พลาสติก	3909, 4819.2	82-100% avg = 69%	CTSH except from SH 940110-940180, 940310-940380 and except from SH 940190, 940390 when that change is pursuant to General Rule of Interpretation 2 (a)			CTSH from other Heading or	CTSH from SH with RVC 35% B.U. or RVC 45% B.D.	-	CTSH except from SH 940110-940180, 940310-940380 and except from Subheading 940190, 940390 when that change is pursuant to General Rule of Interpretation 2 (a)			ไม่มีกฎเฉพาะสำหรับสินค้า		
8	4202.12	กระเป๋า หีบใส่ของที่ด้านนอกที่ทำด้วยพลาสติกหรือวัตถุทอ (tariff = 100%)	1.พีวีซีเรซิ่น 2.ผ้า 3.Man made leather 4.ด้าย เชือก 5.หนังวัว หนังเทียม 6.เม็ดพลาสติก	3904.10 5407, 5513, 5503 3921.90 5204.20 4108, 4801 3902.00	52-100% avg = 68%	CTH from other Heading	provided that the goods are fully assembled in one or both of the Parties.		CTSH from any other Chapter, except from Headings 54.07, 54.08 or 55.12-55.16 or tariff items in Textiles Chapter			CTSH from any other Chapter, except from Headings 54.07, 54.08 or 55.12-55.16 or tariff items in Textiles Chapter			ไม่มีกฎเฉพาะสำหรับสินค้า		
9	4015.19	ถุงมือยาง (tariff = 50%)	1.Calcium Carbonate	2836.50	73%	CTH from other Heading	-	-	CTH from other Heading			CTH from other Heading	-	-	ไม่มีกฎเฉพาะสำหรับสินค้า		

ลำดับ	พิกัด	สินค้า	วัตถุดิบนำเข้า		LC	Thai-AUS			US-AUS			US-SG			JP-SG		
			ชื่อ	พิกัดวัตถุดิบ		CTC	LC	SP	CTC	LC	SP	CTC	LC	SP	CTC	LC	SP
10	3902.10	โพลิโพรพิลีน (tariff ตามราคา 40% และอัตราตามสภาพ 8 บาทต่อ กก.)	1.ผงพลาสติก 2.Catalyst Pz 3.เม็ดพลาสติก	3901.00 3815.90 2101.00	65-85% avg = 80%	CTH from other Heading Provided Regional Polymer content is no less than 40% by weight of the total polymer content			CTH from other Heading, provided Originating Polymer content is no less than 50% by the weight of the total polymer content			CTH from other Heading, provided Domestic Polymer content is no less than 40% by weight of the total polymer content			CTH from other Heading or production in which the qualifying value content no less than 60%		
11	7113.11	เครื่องประดับทำด้วยเงิน (tariff = 60%)	1.น้ำยาเคลือบผิว	ไม่มีข้อมูลวัตถุดิบ	90%	CTSH from other SH	-	-	CTH from other Heading except from H 71.13-71.18			CTH from other Heading except from H 7114-7117		-	CTH from other Heading		-
12	6403.19	รองเท้ากีฬา (tariff = 100%)	1.หนัง 2.หนังวัวฟอกย้อมสี	4203.00 4101.31	60-65% avg = 61%	CTSH and from other Heading	RVC 55%	-	CTH from other Heading except from H 64.01-64.05 and RVC 35% B.U. or RVC 45% B.D.			CTSH from other Heading	and RVC 35% B.U. or RVC 45% B.D.	-	ไม่มีกฎเฉพาะสำหรับสินค้า		
13	8708.99	ส่วนประกอบยานยนต์อื่นๆ (tariff = 60%)	1.Al strip 2.HDPE 3.PVC w3747 4.Upr&low channel 5.เหล็ก 6.อะลูมิเนียมแท่ง 7.Head s/acylinder 8.เรซิ่น	3607.19, 7607.19 3901.20 3904.22 7208.27 8708.99 2804.69 8409.90 3920.72	40-100% avg = 69%	no CTC with	RVC 40%	-	CTSH	if no CTC provided RVC 50% with Net cost Method	-	CTSH or	no CTC with RVC 30% BU	-	ไม่มีกฎเฉพาะสำหรับสินค้า		

ลำดับ	พิกัด	สินค้า	วัตถุดิบนำเข้า		LC	Thai-AUS			US-AUS			US-SG			JP-SG		
			ชื่อ	พิกัดวัตถุดิบ		CTC	LC	SP	CTC	LC	SP	CTC	LC	SP	CTC	LC	SP
14	9018.90	เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ (tariff = 30%)	1.connector 2.Addhesive WB 3.Rubber 4.เม็ดพลาสติก	3917.40, 3917.29 3505.20 3926.90 3904.90	64-73% avg = 70%	CTH from other Heading			CTSH from other SH , including another SH within that group	or no CTH with RVC 35% B.U. or 45% B.D.	-	ไม่มีกฎเฉพาะสำหรับสินค้า			ไม่มีกฎเฉพาะสำหรับสินค้า		
15	6403.99	รองเท้ากีฬา (tariff = 100%)	1.พีวีซี 2.ผ้าไม่ทอ	3921.00 6002.00	65%	CTSH from other Heading	and RVC 55%	-	CTSH from other Heading outside Heading 64.01-64.05,	provided RVC 35% B.U. or 45% B.D.	-	CTSH from other Heading	and RVC 35% B.U. or 45% B.D.	-	ไม่มีกฎเฉพาะสำหรับสินค้า		
16	6203.42	เสื้อผ้าบุรุษทำด้วยฝ้าย (tariff = 100%)	1.ด้ายเย็บ, ฝ้าย 2. 100% cotton 3.สีย้อมผ้า	5207.90 5209.32 3204.00	70-100% avg = 80%	CTH and from other Chapter	RVC 55% The goods is both cut and sewn or otherwise assembled in the territory of the Party		CTH from other Heading except from H 64.01-64.05	and RVC 35% B.U. or RVC 45% B.D.	-	CTSH from other Heading and RVC 35% B.U. or RVC 45% B.D.			ไม่มีกฎเฉพาะสำหรับสินค้า		
17	7102.21	เพชร (tariff = 0%)	ไม่มีข้อมูลวัตถุดิบ	ไม่มีข้อมูลวัตถุดิบ	ไม่มีข้อมูลวัตถุดิบ	CTH from diamonds in their national state in the territory of the Party			CTH	-	-	CTSH	-	-	ไม่มีกฎเฉพาะสำหรับสินค้า		
18	9503.90	ของเล่น (tariff = 80%)	1.เม็ดพลาสติก 2.ยางสังเคราะห์ 3.ไม้ยางพารา	3902, 3903.30 4002.59 4401.22	54-100% avg = 75%	CTSH from any other Chapter	-	-	CTH from other Chapter or CTSH from other SH, whether or not there is a change from another Chapter, provided RVC 35% B.U. or 45% B.D.			CTSH from any other Chapter	-	-	Production from materials other than those of Chapter 39, 40, 44, 48, 50-60, 69-81, 85 or 95 ; or production in which the qualifying value content is not less than 60%		

ลำดับ	พิกัด	สินค้า	วัตถุดิบนำเข้า		LC	Thai-AUS			US-AUS			US-SG			JP-SG		
			ชื่อ	พิกัดวัตถุดิบ		CTC	LC	SP	CTC	LC	SP	CTC	LC	SP	CTC	LC	SP
19	6404.11	รองเท้ากีฬา (tariff = 100%)	1.พีวีซี 2.ผ้าไม่ทอ	3921.00 6002.00	65%	CTSH from other Heading except from SH 640610	and RVC 55%	-	(1) A change to footwear having upper of which over 50% of the external surface area is leather, of SH 6404.11, from any other heading, provided RVC 35% B.U. or 45% B.D. ; or (2) A change to footwear of SH 6404.11 valued not over $12/pair, from other Heading, provided RVC 35% B.U. or 45% B.D. ; or (3) A change to other footwear of SH 6404.11 valued over $12/pair from any other heading, except from SH 6406.10, provided RVC 55% B.D.			CTSH from other Heading except from SH 640610,	provided RVC 55% B.D.	-	ไม่มีกฎเฉพาะสำหรับสินค้า		
20	9401.61	ที่นั่งมีเบาะ (tariff = 80%)	1.หนังกระบือ 2.ขาเหล็ก	4104.39 9401.90	79-100% avg = 91%	CTSH from other SH, except from SH 940110-940180, and except from SH 940190 or 940390 when that change is pursuant to General Rule of Interpretation 2(a)			CTSH and from other Heading	RVC 35% B.U. or 45% B.D.	-	CTSH from other SH, except from SH 940110-940180, 940310-940380 and except from SH940190 or 940390 when that change is pursuant to the General Rule of Interpretation 2(a)			ไม่มีกฎเฉพาะสำหรับสินค้า		
21	7103.91	ทับทิม แซปไฟร์และ มรกต (tariff = 20%)	ไม่มีข้อมูลวัตถุดิบ	ไม่มีข้อมูลวัตถุดิบ	ไม่มีข้อมูลวัตถุดิบ	CTH from any other Chapter			CTH from any other Chapter			CTH from any other Chapter	-	-	ไม่มีกฎเฉพาะสำหรับสินค้า		
22	7326.90	ของอื่นๆที่ทำด้วยเหล็กหรือเหล็กกล้า (tariff = 35%)	1.wax 2.เส้นลวด 3.switch assy 4.เหล็ก 5.Color agenth	3406.00 7210, 7208, 7204.10 8536.50 7213, 7218 3210.00	46-100% avg = 69%	CTSH from other Heading except from Heading 7325			CTSH from other Heading except from Heading 73.25			CTSH from other Heading except from Heading 73.25		-	CTH from any other Heading		-
23	8007.00	ของอื่นๆทำด้วยดีบุก (tariff = 35-60%)	1.เม็ดพลาสติก 2.กาว, ฟองน้ำ 3.ดีบุกที่ยังไม่ได้จัดรูป	3904.40 3505.20 8002.10	63-100% avg = 68%	CTH and	RVC 45%	-	CTH	-	-	CTH and	RVC 35% B.U. or 45% B.D.	-	CTH	-	-

ลำดับ	พิกัด	สินค้า	วัตถุดิบนำเข้า		LC	Thai-AUS			US-AUS			US-SG			JP-SG		
			ชื่อ	พิกัดวัตถุดิบ		CTC	LC	SP	CTC	LC	SP	CTC	LC	SP	CTC	LC	SP
24	5004.00	ด้ายไหม (tariff = 10%)	ไม่มีข้อมูลวัตถุดิบ	ไม่มีข้อมูลวัตถุดิบ	ไม่มีข้อมูลวัตถุดิบ	CTH 5004 only from the silkworm cocoon in its natural state			CTH	-	-	CTH	-	-	CTH		
25	7506.20	แผ่น แผ่นบาง แถบ และฟอยล์ ทำด้วยนิกเกิล (tariff = 17-25%)	ไม่มีข้อมูลวัตถุดิบ	ไม่มีข้อมูลวัตถุดิบ	ไม่มีข้อมูลวัตถุดิบ	CTH	Change to foil not exceeding 0.15mm in thickness, from any other good of H 7506, provided that there has been a reduction in thickness of no less than 50%		ไม่มีกฎเฉพาะสำหรับสินค้า			ไม่มีกฎเฉพาะสำหรับสินค้า			ไม่มีกฎเฉพาะสำหรับสินค้า		

ที่มา: วิเคราะห์โดยคณะผู้วิจัยจากข้อมูล Certificate of origin Form D ของกรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ ซึ่งรวบรวมโดยสภาอุตสาหกรรมและกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าของความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีฉบับต่างๆ

หมายเหตุ :
- Thai-AUS : ความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีไทย-ออสเตรเลีย
- US-AUS : ความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีสหรัฐอเมริกา-ออสเตรเลีย
- US-SG : ความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีสหรัฐอเมริกา-สิงคโปร์
- JP-SG : ความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีญี่ปุ่น-สิงคโปร์
- CTC : การเปลี่ยนแปลงในการจำแนกพิกัดอัตราศุลกากร
- LC : สัดส่วนวัตถุดิบในประเทศ (Local content)
- SP : กระบวนการผลิตที่สำคัญ (Specific manufacturing process)
- CTH : การเปลี่ยนประเภทพิกัด (Change of tariff heading)
- CTSH : การเปลี่ยนประเภทพิกัดย่อย (Change of tariff subheading)
- SH : พิกัดย่อย (Subheading)
- RVC : มูลค่าวัตถุดิบในภูมิภาค (Regional value content)
- B.U. : Build-up method
- B.D. : Build-down method

ผลการวิเคราะห์กฎแหล่งกำเนิดสินค้าของสินค้าไทยภายใต้ความตกลงการค้าเสรีฉบับต่างๆ พบว่า สินค้าที่ผ่านเกณฑ์แหล่งกำเนิดภายใต้ความตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย จำนวน 20 รายการ ขณะที่ผ่านเกณฑ์แหล่งกำเนิดภายใต้ความตกลงสหรัฐ-ออสเตรเลียจำนวน 19 รายการ ซึ่งเท่ากับจำนวนสินค้าที่ผ่านเกณฑ์แหล่งกำเนิดของความตกลงสหรัฐ-สิงคโปร์ สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 5.7

สาเหตุที่สินค้าไทยอาจไม่ผ่านเกณฑ์การได้แหล่งกำเนิดภายใต้กรอบความตกลงการค้าเสรีฉบับต่างๆนั้นมี 2 สาเหตุคือ การที่กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้ามักมีการกำหนดสัดส่วนการใช้วัตถุดิบภายในประเทศไว้ที่อัตราหนึ่ง ซึ่งเมื่อพิจารณาจากสัดส่วนการใช้วัตถุดิบภายในประเทศของผู้ประกอบการไทยตามกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าแล้ว อาจจะไม่ได้แหล่งกำเนิดจากประเทศไทย สินค้าที่อาจไม่ผ่านเกณฑ์เนื่องจากสาเหตุนี้ได้แก่ เครื่องเสียง รถยนต์ และของเล่น อีกสาเหตุหนึ่งคือ การมีข้อยกเว้นในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงในการจำแนกพิกัดศุลกากร หมายความว่า ในการได้แหล่งกำเนิดสินค้าจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงพิกัดศุลกากร แต่มีข้อยกเว้นสำหรับวัตถุดิบบางชนิดที่ไม่สามารถนำมาใช้ผลิตเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้นได้ สินค้าที่อยู่ในกลุ่มนี้ได้แก่ สิ่งทอและรองเท้า ซึ่งรายละเอียดของเกณฑ์แหล่งกำเนิดและข้อเสนอแนะต่างๆ ระบุอยู่ในตารางที่ 5.8

ตารางที่ 5.7 สรุปการวิเคราะห์กฎแหล่งกำเนิดสินค้าของสินค้าไทยภายใต้ความตกลงการค้าเสรีฉบับต่าง ๆ

ลำดับ	พิกัด	สินค้า	ความตกลงการค้าเสรี			
			Thai-AUS	US-AUS	US-SG	JP-SG
1	8703.30	ส่วนประกอบเครื่องจักร	✓	✓	✓	ไม่มี
2	8704.21	รถบรรทุกแวนและปิกอัพ	✓	✓	✓	ไม่มี
3	8501.10	มอเตอร์ไฟฟ้า	✓	✓	✓	ไม่มี
4	8522.90	ส่วนประกอบเครื่องเสียง	✗[1]	✓	✗[2]	ไม่มี
5	8415.10	ชิ้นส่วนเครื่องปรับอากาศ	✓	✓	✓	ไม่มี
6	8703.23	รถยนต์และชิ้นส่วน	✗[3]	✗[4]	✓	ไม่มี
7	9403.60	เฟอร์นิเจอร์ไม้	✓	✓	✓	ไม่มี
8	4202.12	กระเป๋า หีบใส่ของ	✓	✗[5]	✗[6]	ไม่มี
9	4015.19	ถุงมือยาง	✓	✓	✓	ไม่มี
10	3902.10	โพลิโพรพิลีน	✓	✓	✓	✓
11	7113.11	เครื่องประดับทำด้วยเงิน	✓	✓	✓	✓
12	6403.19	รองเท้ากีฬา	✓	✓	✓	ไม่มี
13	8708.99	ส่วนประกอบยานยนต์อื่นๆ	✓	✗[7]	✓	ไม่มี
14	9018.90	อุปกรณ์การแพทย์	✓	✓	ไม่มี	ไม่มี
15	6403.99	รองเท้ากีฬา	✓	✓	✓	ไม่มี
16	6203.42	เสื้อผ้าบุรุษ	✓	✓	✓	ไม่มี
17	7102.21	เพชร	✓	✓	✓	✓
18	9503.90	ของเล่น	✓	✓	✓	✗[8]
19	6404.11	รองเท้ากีฬา	✓	✗[9]	✓	ไม่มี
20	9401.61	ที่นั่งมีเบาะ	✗[10]	✓	✗[11]	ไม่มี
21	7103.91	ทับทิม แซปไฟร์และมรกต	✓	✓	✓	✓
22	7326.90	ของที่ทำด้วยเหล็ก	✓	✓	✓	✓
23	8007.00	ของอื่นๆที่ทำด้วยดีบุก	✓	✓	✓	✓
24	5004.00	ด้ายไหม	ไม่มีข้อมูลการผลิต			
25	7506.20	แผ่นฟอยล์นิกเกิล	ไม่มีข้อมูลการผลิต			
รวมที่ผ่านกฎ			20	19	19	6

ที่มา: คณะผู้วิจัย

หมายเหตุ : ✓ คือ ผ่านเกณฑ์กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า ✗ คือ อาจไม่ผ่านกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า

1-2 อาจไม่ผ่านกฎเนื่องจาก Thai-AUS และ US-SG กำหนดให้มี LC ไม่น้อยกว่า 45%

3-4 อาจไม่ผ่านกฎเนื่องจาก Thai-AUS กำหนด LC ไม่น้อยกว่า 40% และ US-AUS กำหนด LC ไม่น้อยกว่า 50%

5-6 อาจไม่ผ่านกฎเนื่องจากวัตถุดิบที่ใช้อยู่ในข้อยกเว้นของการเปลี่ยนพิกัด

7 อาจไม่ผ่านกฎเนื่องจาก US-AUS กำหนดให้มี LC ไม่น้อยกว่า 50%

8 อาจไม่ผ่านกฎเนื่องจาก JP-SG กำหนดให้มี LC ไม่น้อยกว่า 60%

9 อาจไม่ผ่านกฎเนื่องจาก US-AUS มีรายละเอียดกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าที่ซับซ้อน

10-11 อาจไม่ผ่านกฎเนื่องจากวัตถุดิบที่ใช้อยู่ในข้อยกเว้นของการเปลี่ยนพิกัด

“ไม่มี” หมายความว่า ไม่มีกฎเฉพาะสำหรับสินค้านั้น

ตารางที่ 5.8 รายการสินค้าที่อาจไม่ผ่านตามเกณฑ์ที่ระบุในกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า

พิกัด	สินค้า	สินค้าไทยอาจไม่ผ่าน ROO ในความตกลง	ข้อเสนอแนะ
8522.90	ส่วนประกอบอื่นๆของเครื่องเสียง	ไทย-ออสเตรเลีย สหรัฐ-สิงคโปร์	สัดส่วนการใช้วัตถุดิบในประเทศต่ำที่สุดของผู้ประกอบการไทยคือร้อยละ 45 กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าภายใต้ความตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลียและสหรัฐ-สิงคโปร์ใช้หลักเกณฑ์การเปลี่ยนประเภทพิกัดย่อย (6 พิกัด) หรือมีการใช้วัตถุดิบภายในประเทศไม่น้อยกว่าร้อยละ 45 กล่าวได้ว่าอาจมีผู้ประกอบการที่เสี่ยงต่อการไม่ผ่านเกณฑ์แหล่งกำเนิดสินค้า ข้อเสนอแนะผู้ประกอบการ : สนับสนุนการใช้วัตถุดิบภายในประเทศ ข้อเสนอแนะผู้เจรจา : ควรกำหนดสัดส่วนวัตถุดิบภายในประเทศที่ร้อยละ 40
8703.23	รถยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์	ไทย-ออสเตรเลีย สหรัฐ-ออสเตรเลีย	มีสัดส่วนการใช้วัตถุดิบภายในประเทศของผู้ประกอบการไทยต่ำสุดร้อยละ 40 ซึ่งตามเกณฑ์ความตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลียและสหรัฐ-ออสเตรเลีย ให้ใช้วัตถุดิบภายในประเทศไม่น้อยกว่าร้อยละ 40 และ 50 ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม สำหรับสินค้าในหมวดยานยนต์จะมีการใช้วิธีคิดมูลค่าวัตถุดิบแบบต้นทุนสุทธิ (Net Cost Method for Automotive products) ซึ่งทำให้ยังสรุปไม่ได้จากข้อมูลที่มีอยู่ว่าสินค้าไทยจะผ่านเกณฑ์นี้หรือไม่ ข้อเสนอแนะผู้ประกอบการ : สนับสนุนการใช้วัตถุดิบภายในประเทศ ข้อเสนอแนะผู้เจรจา : ควรกำหนดสัดส่วนวัตถุดิบภายในประเทศที่ร้อยละ 40
8708.99	ส่วนประกอบยานยนต์อื่นๆ	สหรัฐ-ออสเตรเลีย	มีสัดส่วนการใช้วัตถุดิบภายในประเทศต่ำสุดร้อยละ 40 ซึ่งตามเกณฑ์ความตกลงการค้าเสรีสหรัฐ-ออสเตรเลีย คือให้ใช้วัตถุดิบภายในประเทศไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 อย่างไรก็ตาม สำหรับสินค้าในหมวดยานยนต์จะมีการใช้วิธีคิดมูลค่าวัตถุดิบแบบต้นทุนสุทธิ (Net Cost Method for Automotive products) ซึ่งทำให้ยังสรุปไม่ได้จากข้อมูลที่มีอยู่ว่าสินค้าไทยจะผ่านเกณฑ์นี้หรือไม่ ข้อเสนอแนะผู้ประกอบการ : สนับสนุนการใช้วัตถุดิบภายในประเทศ ข้อเสนอแนะผู้เจรจา : ควรกำหนดสัดส่วนวัตถุดิบภายในประเทศที่ร้อยละ 40
4202.12	กระเป๋าหิบใส่ของ	สหรัฐ-สิงคโปร์ สหรัฐ-ออสเตรเลีย	ตามความตกลงการค้าเสรีสหรัฐ-สิงคโปร์และสหรัฐ-ออสเตรเลียมีการระบุกฎแหล่งกำเนิดสินค้าสิ่งทอแยกไปจากสินค้าทั่วไป และการได้แหล่งกำเนิดสินค้านั้นจะใช้หลักเกณฑ์การเปลี่ยนประเภทพิกัดย่อย (6 พิกัด) แต่มีข้อยกเว้นในบางวัตถุดิบที่ไม่สามารถใช้หลักเกณฑ์นี้ได้ โดยกระเป๋า (HS 4202.12) ซึ่งใช้วัตถุดิบประเภทผ้า (HS 54.07) อยู่ในข้อยกเว้นตามความตกลงการค้าเสรีทั้งสอง จึงทำให้สินค้าไทยไม่ผ่านเกณฑ์ดังกล่าว ข้อเสนอแนะผู้ประกอบการ : สนับสนุนการผลิตวัตถุดิบประเภทผ้าหรือสิ่งทออื่นขึ้นเองภายในประเทศ ข้อเสนอแนะผู้เจรจา : ควรเสนอหลักเกณฑ์การเปลี่ยนประเภทพิกัดหรือพิกัดย่อยกับสินค้าสิ่งทอโดยไม่มีข้อยกเว้น
9503.90	ของเล่น	ญี่ปุ่น-สิงคโปร์	สัดส่วนการใช้วัตถุดิบในประเทศของผู้ประกอบการไทยต่ำที่สุดเท่ากับร้อยละ 54 ซึ่งจากกรอบความตกลงการค้าเสรีญี่ปุ่น-สิงคโปร์กำหนดสัดส่วนการใช้วัตถุดิบภายในประเทศไว้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 สินค้าไทยจึงไม่ผ่านเกณฑ์นี้ ข้อเสนอแนะผู้ประกอบการ : สนับสนุนการใช้วัตถุดิบภายในประเทศ

			ข้อเสนอแนะผู้เจรจา : ควรกำหนดสัดส่วนการใช้วัตถุดิบในประเทศที่ร้อยละ 40-50
6404.11	รองเท้ากีฬา	สหรัฐ-ออสเตรเลีย	กฎแหล่งกำเนิดสินค้าภายใต้ความตกลงการค้าเสรีสหรัฐ-ออสเตรเลียมีการลงรายละเอียดถึงกระบวนการผลิตแต่ละขั้นที่ทำให้เกิดความยุ่งยากต่อการคำนวณหาแหล่งกำเนิดสินค้า ยกตัวอย่างเช่น ในการเปลี่ยนประเภทพิกัดย่อยของรองเท้านั้นจะต้องมีผิวด้านนอกรองเท้าทำด้วยหนังเป็นพื้นที่ร้อยละ 50 หรือกำหนดการใช้สัดส่วนวัตถุดิบในประเทศที่แตกต่างกันในมูลค่าสินค้าที่แตกต่างกัน ข้อเสนอแนะผู้ประกอบการ : สนับสนุนการใช้วัตถุดิบในประเทศและติดตามรายละเอียดกฎแหล่งกำเนิดสินค้าสิ่งทอโดยใกล้ชิดเพื่อเป็นแนวทางในการปรับตัว ข้อเสนอแนะผู้เจรจา : ควรวางกฎเกณฑ์ที่เป็นกรอบอย่างกว้าง โดยไม่มีการลงรายละเอียดที่ซับซ้อนเกินไป
9401.61	ที่นั่งมีเบาะ	ไทย-ออสเตรเลีย สหรัฐ-สิงคโปร์	ตามความตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลียและสหรัฐ-สิงคโปร์ ระบุว่าการได้แหล่งกำเนิดสินค้านั้นจะใช้หลักเกณฑ์การเปลี่ยนประเภทพิกัดย่อย (6 พิกัด) แต่มีข้อยกเว้นในบางวัตถุดิบที่ไม่สามารถใช้หลักเกณฑ์นี้ได้ โดยที่นั่งมีเบาะ (HS 9401.61) ใช้วัตถุดิบขาเหล็ก (HS 9401.90) ซึ่งอยู่ในข้อยกเว้นตามความตกลงการค้าเสรีทั้งสอง จึงทำให้สินค้าไทยอาจไม่ผ่านเกณฑ์ดังกล่าว ข้อเสนอแนะผู้ประกอบการ : สนับสนุนการใช้วัตถุดิบภายในประเทศ ข้อเสนอแนะผู้เจรจา : ควรเสนอหลักเกณฑ์การเปลี่ยนประเภทพิกัดหรือพิกัดย่อยกับสินค้าโดยหลีกเลี่ยงการมีข้อยกเว้น

ที่มา: คณะผู้วิจัย

5.2.3 สรุปผลการวิเคราะห์กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าของไทย

กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าของแต่ละสินค้าในความตกลงเปิดเสรีการค้าแบบทวิภาคีมีหลากหลายแตกต่างกันไปในแต่ละอุตสาหกรรม ตลอดจนแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศคู่เจรจา โดยอุตสาหกรรมที่มีกระบวนการผลิตที่ซับซ้อน และมีชิ้นส่วนของสินค้าหลากหลายมาประกอบกันจะมีรายละเอียดปลีกย่อยในกฎค่อนข้องมาก เช่น อุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ อุตสาหกรรมสิ่งทอ อุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ส่วนในอุตสาหกรรมพลาสติกและเคมีภัณฑ์จะมีกฎที่เป็นลักษณะเฉพาะของอุตสาหกรรม เช่น ในกรณีอุตสาหกรรมพลาสติก การคิดสัดส่วนวัตถุดิบจะคิดตามน้ำหนักของโพลิเมอร์ทั้งหมดที่ใช้ในการผลิต ซึ่งจะกำหนดแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ ส่วนกลุ่มเคมีภัณฑ์จะถือเอาการเกิดปฏิกิริยาเคมี ในประเทศเท่านั้นจึงจะได้แหล่งกำเนิดสินค้า

อุตสาหกรรมสิ่งทอถือเป็นกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีความซับซ้อนในรายละเอียดของกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้ามากที่สุด กล่าวคือ สินค้าที่จะได้แหล่งกำเนิดสินค้านั้นจะต้องมีการแปรสภาพอย่างเพียงพอ และต้องมีการตัด เย็บหรือประกอบกันขึ้นในประเทศนั้นๆ โดยการแปรสภาพนั้นจะต้องแปรสภาพมาจากสินค้าที่ไม่ได้อยู่ในรายการข้อยกเว้น ตัวอย่างเช่น สินค้าจำพวกกระเป๋า (HS 4202.12) ซึ่งตามความตกลงการค้าเสรีสหรัฐ-ออสเตรเลียจะมีรายละเอียดของกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าพิกัดนี้ถูกรวมอยู่ในกลุ่มสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม[25] โดยกฎระบุว่าจะต้องมีการเปลี่ยนประเภทพิกัดย่อยจากวัตถุดิบนำเข้าใดๆ ก็ได้ยกเว้นจากวัตถุดิบในพิกัด HS 54.07, HS 54.08 หรือ HS 55.12-55.16 ซึ่งกรณีจะก่อให้เกิดความยุ่งยากในการผลิตเพื่อให้ได้แหล่งกำเนิดได้

จากการวิเคราะห์ข้างต้นสามารถสรุปตามตารางที่ 5.9 ได้ว่า อุตสาหกรรมที่อาจได้รับผลกระทบหากการเจรจาการค้าเสรีไทย-สหรัฐอเมริกาคือ กลุ่มอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วน สิ่งทอและพลาสติก หากสหรัฐอเมริกาใช้กรอบความตกลงการค้าเสรีที่ทำกับออสเตรเลียและสิงคโปร์ ส่วนการเจรจาการค้าเสรีระหว่างไทย-ญี่ปุ่นนั้น อุตสาหกรรมที่อาจได้รับผลกระทบได้แก่ อุตสาหกรรมพลาสติกและของเล่น หากญี่ปุ่นใช้กรอบความตกลงการค้าเสรีที่ทำกับสิงคโปร์ เนื่องจากอุตสาหกรรมของไทยเหล่านี้ยังมีสัดส่วนการใช้วัตถุดิบภายในประเทศที่ต่ำกว่าเกณฑ์ตามการศึกษากรอบความตกลงการค้าเสรีที่สหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นใช้กับประเทศต่างๆ นอกจากนี้ยังมีอุตสาหกรรมอื่นที่ต้องมีการพิจารณาในรายละเอียดของกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า เช่น อุตสาหกรรมเคมีภัณฑ์ และรองเท้า เป็นต้น

[25] US-AUS FTA, Chapter 4 – Textiles and Apparel, p.7

ตารางที่ 5.9 สรุปหลักเกณฑ์การพิจารณาแหล่งกำเนิดสินค้ารายอุตสาหกรรมภายใต้ความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคี[1]

ความตกลงการค้าเสรี	หลักเกณฑ์	อุตสาหกรรม								
		ยานยนต์ (3)[2]	สิ่งทอ (3)	รองเท้า (3)	ไฟฟ้า (3)	อิเล็กทรอนิกส์ (1)	พลาสติก (1)	เคมีภัณฑ์ (0)	ของเล่น (1)	อื่น ๆ (10)
ไทย-ออสเตรเลีย	CTC	CTH	CTH	CTSH	CTSH	CTSH	CTH	CTSH	CTSH	CTH
	LC	40%	-	55%	40%	45%	40%	-	-	-
	SP	-	-	-	-	-	-	Chemical Reaction	-	-
สหรัฐ-ออสเตรเลีย	CTC	CTH	CTSH	CTH	CTSH	CTH	CTH	CTH, CTSH	CTH, CTSH	CTH
	LC	50%	-	35-45%	35-45%	-	50%	-	35-45%	-
	SP	-	Textiles Chapter	-	-	-	-	Chemical Reaction	-	-
สหรัฐ-สิงคโปร์	CTC	CTH	CTSH	CTSH	CTSH	CTSH	CTH	CTH, CTSH	CTSH	CTH
	LC	30%	-	35-45%	35-45%	35-45%	40%	-	-	-
	SP	-	Textiles Chapter	-	-	-	-	Chemical Reaction	-	-
ญี่ปุ่น-สิงคโปร์	CTC	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	CTH	CTH	CC	CTH
	LC	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	60%	60%	60%	-
	SP	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	-	-	-	-

ที่มา: รวบรวมโดยคณะผู้วิจัย

หมายเหตุ : 1. พิจารณาจากตัวอย่างสินค้า 25 รายการ 2. ตัวเลขในวงเล็บเป็นจำนวนสินค้าตัวอย่างที่นำมาพิจารณา

3. CTC คือ การเปลี่ยนแปลงในการจำแนกพิกัดอัตราศุลกากร, LC คือ สัดส่วนวัตถุดิบในประเทศ (Local content) SP คือ กระบวนการผลิตที่สำคัญ (Specific manufacturing process) CTH คือ การเปลี่ยนประเภทพิกัด (Change of tariff heading), CTSH คือ การเปลี่ยนประเภทพิกัดย่อย (Change of tariff subheading), n.a. คือ ไม่มีกฎเฉพาะสำหรับสินค้า

5.6 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ปัจจุบัน ประเทศไทยได้ทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีกับประเทศคู่ค้าหลายประเทศทั้งประเทศกำลังพัฒนาและประเทศพัฒนาแล้ว การเจรจาเรื่องกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าถือเป็นเรื่องสำคัญต่อการเข้าสู่ตลาดของประเทศคู่เจรจาโดยได้รับสิทธิพิเศษทางภาษีตามข้อผูกพันการลดภาษีในความตกลงการค้าเสรี หากสินค้าส่งออกไทยไม่ผ่านเกณฑ์ตามกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า จะทำให้ประเทศไทยไม่ได้ประโยชน์จากการทำความตกลงการค้าเสรี เนื่องจากสินค้าจะถูกเก็บภาษีในอัตราทั่วไป

คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับการเจรจากฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าของไทย ดังนี้

1. เป้าหมายในการเจรจากฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าของไทยควรจะมีเพื่อส่งเสริมให้เกิดการขยายตัวของปริมาณการค้าระหว่างคู่เจรจา

เนื่องจากประเทศไทยได้เจรจาความตกลงการค้าเสรีกับหลายประเทศ จึงยากที่จะทำให้กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าในทุกความตกลงมีความสอดคล้องกันเพราะเป็นปัญหาพื้นฐานของการทำความตกลงการค้าเสรี โดยเฉพาะกรณีประเทศเล็กอย่างไทยที่เจรจากับประเทศใหญ่อย่างสหรัฐอเมริกา หรือญี่ปุ่น ซึ่งมีกรอบการเจรจาในเรื่องกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าของตนอยู่แล้ว

ในการเจรจากฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าซึ่งปัจจุบันจะเป็นการเจรจาในรายสินค้า (Specific product) ประเทศไทยควรเจรจาโดยยึดหลักว่าให้กฎดังกล่าวช่วยส่งเสริมให้เกิดการขยายตัวของปริมาณการค้าระหว่างคู่เจรจาในแต่ละสินค้า โดยเฉพาะสินค้าที่มีการค้ากันระหว่างคู่ค้าสูง กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าก็ควรใช้เท่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันการบ่ายเบนทางการค้า (trade deflection) ไม่ใช่เพื่อปกป้องอุตสาหกรรม

หน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กรมศุลกากร สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย ซึ่งได้มีกำหนดจุดยืนเบื้องต้นในเรื่องกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าไว้กว้างๆ แล้วนั้น ควรจะวิเคราะห์ลงรายสินค้า ตามที่คณะผู้วิจัยได้แสดงรูปแบบและวิธีการวิเคราะห์กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้ารายสินค้าในหัวข้อที่ 3.5

2. ควรเจรจาต่อรองให้มีกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าในแต่ละสินค้าของทุกประเทศให้สอดคล้องกัน

การที่กฎว่าด้วยกำเนิดสินค้ามีความซับซ้อนและไม่สอดคล้องกันระหว่างความตกลงการค้าเสรีฉบับต่างๆ ทำให้เกิดต้นทุนทั้งกับผู้ประกอบการและหน่วยงานรัฐ ทั้งนี้ ในมุมมองของผู้ประกอบการหนึ่งๆ ซึ่งผลิตสินค้าส่งออกเพียงไม่กี่รายการนั้น การจะต้องปฏิบัติตามกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าที่หลากหลายตามจำนวนประเทศที่ทำความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีกับไทยนั้น จะมีความยุ่งยากและมีต้นทุนเพิ่มขึ้น ดังนั้น การพยายามเจรจาให้กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าในแต่ละสินค้ามีความสอดคล้องกันกับคู่เจรจาหลายประเทศจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก

ทั้งนี้ การที่ประเทศไทยได้ลงนามในกรอบความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีไปแล้วหลายฉบับ ซึ่งการทำความตกลงกับประเทศกำลังพัฒนา เช่น เปรู จีน และอินเดีย ได้ทำความตกลงลดภาษีแบบเร่งด่วนไปกับสินค้าจำนวนไม่มากรายการนัก โดยจะต้องมีการเจรจาลดภาษีสำหรับสินค้ารายการอื่นๆ ต่อไป ดังนั้น ผู้เจรจาจึงควรพยายามเจรจาต่อรองกับประเทศที่ได้ทำความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีแล้ว โดยตั้งเป้าหมายให้กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าของไทยมีความสอดคล้องกันในระดับรายสินค้า

หนังสืออ้างอิงบทที่ 5

วรุณพรรณ เมตตาวิหารี (2542) "***กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าขององค์การการค้าโลก (WTO")*** รายงานเศรษฐกิจรายเดือน ธนาคารแห่งประเทศไทย ตุลาคม 2542

สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (2547) , "***ความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งกำเนิดสินค้าและการปรับลดภาษีในเขตการค้าเสรี"***, เอกสารประกอบการสัมมนา 23 มกราคม 2547

Brenton, Paul (2003). ***"Noted on Rules of Origin with Implications for Regional Integration in South East Asia"*** Poverty Reduction an Economic Management International Trade Development, The World Bank.

Estevadeordal, Antoni and Kati Suominen (2003) ***"Rules of Origin in FTAs: A World Map"***, PECC Trade Forum, April 2003.

Estevadeordal, Antoni and Kati Suominen (2003) ***"Measuring Rules of Origin in the World Trade System and Proposals for Multilateral Harmonization"*** APEC Capacity-Building Workshop on Quantitative Method for Assessing NTMs and Trade Facilitation, Bangkok, Thailand October 8-10, 2003

Manzano, George (2004) ***"Preferentail Rules of Origin for the Japan-Philippine Economic Partnership: Issues and Propects"*** Discussion Papers Series No.2004-07, Philippine Institute for Development Studies. March 2004

Productivity Commission 2003, "***Rules of Origin under the Australia-New Zealand CER Trade Agreement"***, Interim Research Report, Canberra

Productivity Commission 2004, "***Rules of Origin under the Australia–New Zealand Closer Economic Relations Trade Agreement"***, Research Report, Canberra.

WTO (2002), "Rules of Origin Regimes in Regional Trade Agreement", WT/REG/W/45

ภาคผนวกที่ 5.1 แบบสอบถามผู้ประกอบการเพื่อวิเคราะห์กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า[1]

ชื่อสินค้า.....
พิกัดศุลกากร.....

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลทั่วไปและข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าที่ผลิต

(1) ☐ บริษัทไทย ☐ บริษัทต่างประเทศ ☐ บริษัทร่วมทุน (ไทย.....%ต่างชาติ.....%)

(2) ยอดขาย (ล้านบาทต่อปี)..... .....

(3) กระบวนการผลิตมีขึ้น ☐ ภายในประเทศทั้งหมด ☐ภายในประเทศและต่างประเทศโดย กระบวนการผลิตบางส่วนเกิดขึ้นในประเทศ 1).....2).....3).....

(4) การจำหน่าย ☐ ตลาดในประเทศ..... % ☐ ตลาดต่างประเทศ.....%

ประเทศที่ส่งสินค้าไป	มูลค่าปี 2546 (ล้านบาท)	สัดส่วน (%)	อัตราภาษีขาเข้า (%)
1. สหรัฐอเมริกา	.....	.....	.....
2. ญี่ปุ่น	.....	.....	.....
3. จีน	.....	.....	.....
4. อาเซียน	.....	.....	.....
5. ออสเตรเลีย	.....	.....	.....
6. นิวซีแลนด์	.....	.....	.....
7. อินเดีย	.....	.....	.....
8. บาห์เรน เปรู	.....	.....	.....
9.	.....	.....	.....
10.	.....	.....	.....
รวม	.....	100	

ส่วนที่ 2 : ข้อมูลวัตถุดิบที่ใช้ผลิตสินค้า

(1) วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต ☐ มาจากในประเทศทั้งหมด หรือ ☐ มาจากภายในประเทศ.....% มาจากการนำเข้า.....%

(2) วัตถุดิบที่มีการนำเข้า

วัตถุดิบ	มูลค่าการนำเข้าปี 2546 (ล้านบาท)	สัดส่วนที่ใช้ในการผลิต(%)	พิกัดศุลกากร (HS 6 digit)	ประเทศที่นำเข้า (3 อันดับแรก)	ประเทศที่นำเข้า สัดส่วนนำเข้า (%)
1).....	.....	.....	.....	1.1..... 1.2..... 1.3.....	....
2).....	.....	.....	.....	2.1..... 2.2..... 2.3.....	....
3).....	.....	.....	.....	3.1..... 3.2..... 3.3.....	....
4).....	.....	.....	.....	4.1..... 4.2..... 4.3.....	....
5).....	.....	.....	.....	5.1..... 5.2..... 5.3.....	....

[1] คณะผู้วิจัยขอขอบคุณ ดร.นิลสุวรรณ ลีลารัศมี ประธานคณะกรรมการกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการออกแบบแบบสอบถามนี้

บทที่ 6
การกำหนดยุทธศาสตร์ในการทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคี

6.1 การกำหนดยุทธศาสตร์ในการทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีโดยรวม

รัฐบาลไทยจำเป็นต้องมียุทธศาสตร์โดยรวมที่มีความสอดคล้องกันในการเจรจาการค้าเสรีแบบทวิภาคีกับประเทศต่างๆ ทั้งนี้ การกำหนดยุทธศาสตร์ดังกล่าวควรคำนึงถึงประเด็นดังต่อไปนี้

1. ความสอดคล้องระหว่างความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีกับความตกลงแบบพหุภาคีในองค์การการค้าโลก
2. ความสอดคล้องระหว่างความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีกับประเทศต่างๆ
3. ลำดับความเร่งด่วนในการทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีกับประเทศคู่ค้าในการศึกษาแต่ละประเทศ
4. การลดผลกระทบในด้านลบที่อาจเกิดจากการเบี่ยงเบนทางการค้า (trade diversion) และการบ่ายเบนทางการค้า (trade deflection)
5. ยุทธศาสตร์ข้อเสนอแนะและข้อควรระวังในการทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีโดยรวม

ในด้านความสอดคล้องกับระหว่างความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีกับความตกลงแบบพหุภาคีในองค์การการค้าโลกนั้น มีประเด็นที่ควรพิจารณา 2 ประเด็นคือ ประเด็นด้านกฎหมาย และประเด็นด้านกลยุทธ์ ในส่วนของประเด็นด้านกฎหมายนั้น การทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีจำเป็นที่จะต้องสอดคล้องกับความตกลงต่างๆ ที่มีอยู่ขององค์การการค้าโลก โดยเฉพาะบทบัญญัติดังต่อไปนี้

1. Article 24 ของ GATT 1994 ซึ่งกำหนดให้การทำความตกลงการค้าเสรีต้องครอบคลุมการค้าเกือบทั้งหมด (substantially all trade) และมีกรอบเวลาที่สมเหตุผล (reasonable length of time) ซึ่งโดยทั่วไปหมายถึงไม่เกิน 10 ปี
2. Article 5 ของ GATS ซึ่งกำหนดแนวทางในการเปิดเสรีภาคบริการในการทำความตกลงการค้าเสรี ให้ครอบคลุมการเปิดเสรีภาคบริการในสาขาต่างๆ อย่างครอบคลุม
3. ความตกลงอื่นๆ ขององค์การการค้าโลก เช่น ความตกลงเรื่องการต่อต้านการทุ่มตลาด ความตกลงในเรื่องการอุดหนุน ความตกลงเรื่องมาตรการคุ้มครอง และความตกลงกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า

ทั้งนี้ องค์การการค้าโลกได้กำหนดให้ประเทศที่จัดทำความตกลงการค้าเสรีต้องแจ้งความจำนงในการทำความตกลงดังกล่าวแก่องค์การการค้าโลกเพื่อพิจารณาถึงความสอดคล้องกับความตกลงต่างๆ ที่มีอยู่ ที่ผ่านมา รัฐบาลไทยได้พิจารณาประเด็นด้านกฎหมายต่างๆ ดังกล่าวมาข้างต้น และได้ดำเนินการเจรจาให้สอดคล้องกับความตกลงต่างๆ แล้ว ประเด็นด้านกฎหมายจึงไม่เป็นปัญหาที่สำคัญ

อย่างไรก็ตาม ปัญหาก็คือ การทำความตกลงการค้าเสรีของประเทศไทยกับประเทศต่างๆ มีทั้งการทำความตกลงกับประเทศพัฒนาแล้วเช่น สหรัฐ ญี่ปุ่น ออสเตรเลียในกรอบของ Article 24 ซึ่งมีขอบเขตในการเปิดเสรีทางการค้าที่ครอบคลุม และการทำความตกลงกับประเทศกำลังพัฒนาเช่น จีน อินเดีย บาห์เรน และเปรู โดยใช้แนวทางที่เรียกกันว่า Enabling Clause ซึ่งมีขอบเขตในการเปิดเสรีทางการค้าที่จำกัดกว่ามาก ผลก็คือ ความครอบคลุมรายการสินค้า และระยะเวลาในการเปิดเสรีในแต่ละความตกลงอาจมีความไม่สอดคล้องกัน

ปัญหาอีกประการหนึ่งก็คือ การลดภาษีศุลกากรและอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากรจากการทำความตกลงการค้าเสรีจะมีผลทำให้การคุ้มครองของสินค้าหลายรายการที่อยู่ในรายการเปิดเสรีมีระดับลดต่ำลง อย่างไรก็ตาม หากการเปิดเสรีดังกล่าวไม่ครอบคลุมสินค้าที่เป็นวัตถุดิบและชิ้นส่วน เช่น เหล็ก พลาสติก ซึ่งสินค้าที่มีการเปิดเสรีต้องใช้ สินค้าที่ถูกเปิดเสรีจะมีระดับในการคุ้มครองที่ติดลบ (negative protection rate) ซึ่งหมายถึงการเผชิญกับแรงกดดันจากการแข่งขันในตลาดโลก ในขณะที่มีต้นทุนในการประกอบการสูง การเปิดเสรีทางการค้าจากการทำความตกลงทางการค้าในลักษณะดังกล่าว จึงต้องหนุนเสริมด้วยการเปิดเสรีฝ่ายเดียว (unilateral) ของประเทศไทย หรือการเปิดเสรีในกรอบของการเข้าสู่ตลาดของสินค้าที่ไม่ใช่สินค้าเกษตร (NAMA) ขององค์การการค้าโลก ในระดับที่ทัดเทียมกัน เพื่อแก้ไขทั้งปัญหาการเปิดเสรีทางการค้าที่ก่อให้เกิดความไม่สอดคล้องในลักษณะต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้น

นอกจากนี้ ประเด็นที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การลดผลกระทบในด้านลบที่อาจเกิดจากการเบี่ยงเบนทางการค้า (trade diversion) และการบ่ายเบนทางการค้า (trade deflection) ที่มากับการทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคี ในส่วนของการลดผลกระทบจากการเบี่ยงเบนทางการค้านั้น การเปิดเสรีทางการค้าโดยการลดภาษีศุลกากรและอุปสรรคอื่นๆ ให้แก่ประเทศคู่เจรจาทั้งหลายในระดับที่ทัดเทียมกัน ซึ่งสามารถดำเนินการได้โดยการเปิดเสรีฝ่ายเดียว หรือการเปิดเสรีในกรอบขององค์การการค้าโลกดังกล่าวข้างต้นเช่นเดียวกัน ส่วนการป้องกันการบ่ายเบนทางการค้านั้น จะสามารถทำได้โดยการกำหนดอัตราภาษีศุลกากรในระดับที่ไม่สูงเกินกว่าของประเทศคู่เจรจามาก การออกแบบกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าที่มีความรัดกุม และกระบวนการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทว่าด้วยกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า

กล่าวโดยสรุป คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการทำความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีกับประเทศต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ไม่ควรเพิ่มจำนวนประเทศที่ไทยจะเจรจาทำ FTA เพิ่มเติม แต่ควรเน้นการเจรจากับประเทศหลัก 3 ประเทศ คือ สหรัฐ ญี่ปุ่น และจีนอย่างรอบคอบ เพราะประโยชน์และความเสี่ยงส่วนใหญ่จากการทำความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีของไทยจะกระจุกตัวอยู่ใน 3 ประเทศนี้ การเจรจากับหลายประเทศในเวลาเดียวกันจะทำให้คณะผู้เจรจาไม่สามารถให้ความสำคัญอย่างเพียงพอต่อการเจรจาหลักๆ ได้ ตลอดจนจะทำให้เกิดความสับสนและเพิ่มต้นทุนของผู้ประกอบการจากความตกลงที่แตกต่างกัน

2. ในการเจรจาเปิดเสรีการค้าสินค้ากับประเทศพัฒนาแล้ว เช่น สหรัฐ และญี่ปุ่น ควรเน้นการเจรจาเพื่อลดอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี (NTBs) เพราะจะก่อให้เกิดประโยชน์กับประเทศไทยมากกว่าการเจรจาด้านภาษีมาก

3. กำหนดกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าให้เอื้อต่อการอำนวยสะดวกทางการค้า เช่น ให้มีความสอดคล้องกันในระหว่างประเทศคู่ค้าแต่ละแห่งให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ นอกจากนี้ ควรหลีกเลี่ยงการกำหนดกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าที่มีต้นทุนด้านธุรกรรมสูง และไม่ควรออกแบบกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าเพื่อกีดกันทางการค้า เพราะจะทำให้เกิดต้นทุนแฝงต่อรัฐและผู้ประกอบการเอง และจะทำให้การเจราการค้าเสรีทวิภาคีไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง

4. กำหนดยุทธศาสตร์ในการปฏิรูปโครงสร้างภาษีของประเทศให้ลดความบิดเบือนลง โดยปรับลดภาษีศุลกากรให้อยู่ในระดับเฉลี่ยที่ต่ำลง ใกล้เคียงกับระดับประเทศพัฒนาแล้ว ลดอัตราภาษีต่ำมากอยู่แล้ว (nuisance rate) ให้เหลือศูนย์ และปรับลดจำนวนอัตราภาษีศุลกากรให้เหลือน้อยอัตรา โดยเร่งลดภาษีของสินค้าที่อยู่ในระดับสูงเช่น เหล็ก ปิโตรเคมี ซึ่งเป็นวัตถุดิบที่สำคัญของหลายอุตสาหกรรม เพื่อลดความเสี่ยงในการที่ทำให้สินค้าบางรายการมีต้นทุนด้านวัตถุดิบและชิ้นส่วนสูง จนเป็นอุปสรรคในการแข่งขัน การดำเนินการดังกล่าวควรดำเนินการทั้งในกรอบของการเจรจาการทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคี และหนุนเสริมด้วยการเปิดเสรีแบบฝ่ายเดียวและการเปิดเสรีในกรอบขององค์การการค้าโลก โดยรัฐบาลไทยจำต้องประกาศแผนแม่บทในการปรับโครงสร้างภาษีศุลกากรเพื่อใช้เป็นกรอบหลักในการเจรจาด้านการเปิดเสรีของสินค้าอุตสาหกรรม

5. ควรเปิดเสรีให้สมดุลทุกภาคส่วนทั้งการค้าสินค้าและภาคบริการ โดยเฉพาะบริการพื้นฐานต่างๆ ที่มีการผูกขาดหรือแข่งขันไม่เต็มที่ เช่น ไฟฟ้า โทรคมนาคม ธนาคาร ซึ่งสร้างต้นทุนต่อภาคการผลิตและสังคม

6. ลดผลกระทบด้านลบจากการเปิดเสรีทางการค้าสินค้า โดยการยืดเวลาออกไปในสาขาที่มีผู้ประกอบการรายย่อย และเกษตรกรในบางสินค้า ซึ่งจะก่อให้เกิดผลกระทบทางสังคม

7. นำเอามาตรการอุดหนุนที่เอื้อต่อการปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมมาใช้ เช่น อนุญาตให้ผู้ประกอบการหักค่าเสื่อมราคาของเครื่องจักรได้เร็วขึ้น และหันมาใช้กลไกในการส่งเสริมอุตสาหกรรม

ที่ไม่ก่อให้เกิดการบิดเบือนการจัดสรรทรัพยากร เช่น การวิจัยและพัฒนา การฝึกอบรมแรงงาน การปรับปรุงกระบวนการผลิต และระบบคุณภาพ

8. ปรับเปลี่ยนแนวทางพัฒนาอุตสาหกรรมจากการคุ้มครองไปสู่การสร้างความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรม โดยการพัฒนาคุณภาพแรงงาน การวิจัยและพัฒนา และกิจกรรมอื่นๆ ที่ไม่มีความบิดเบือน เพื่อเพิ่มผลิตภาพ (productivity) ของอุตสาหกรรม โดยรัฐบาลจำต้องประกาศแผนแม่บทในการปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมเพื่อรองรับกับผลกระทบต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นจากการทำความตกลงการค้าเสรีทวิภาคี

9. จัดเตรียมกลไกที่สนับสนุนการปรับตัวของแรงงานในอุตสาหกรรมที่ไม่มีความสามารถในการแข่งขันให้เคลื่อนย้ายไปสู่อุตสาหกรรมที่มีการขยายตัว และจัดเตรียมตาข่ายทางสังคม (social safety net) เพื่อรองรับผลกระทบด้านสังคม โดยเฉพาะแรงงาน ผู้ประกอบการรายย่อย และเกษตรกรที่ไม่สมารถปรับตัวสู่อุตสาหกรรมอื่นได้ เช่น การชดเชยการว่างงาน และการอุดหนุนในการรักษาพยาบาล เป็นต้น

10. เน้นการมีส่วนร่วมของภาคต่างๆ ในสังคม ทั้งผู้ประกอบการ และผู้บริโภค ในการเจรจาการค้าเสรี โดยการเปิดเผยข้อมูลให้มากที่สุด

6.2 การกำหนดยุทธศาสตร์รายสินค้า

6.2.1 การวิเคราะห์ตำแหน่งของสินค้าไทยในตลาดต่างประเทศ

กลุ่มประเทศที่ไทยจะทำความตกลงการค้าเสรีทวิภาคี 8 ประเทศ คือสหรัฐ ญี่ปุ่น จีน ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ อินเดีย เปรู และบาห์เรน ถือเป็นตลาดส่งออกถึงร้อยละ 42.16 ของตลาดส่งออกของไทย เมื่อวิเคราะห์โดยใช้วิธีวิเคราะห์ส่วนแบ่งตลาดคงที่ (Constant Market Share Analysis) เปรียบเทียบข้อมูลส่งออกปี 2001 กับปี 1998 เฉพาะสินค้าอุตสาหกรรมส่งออกของไทยไปยังตลาด 8 ประเทศ พบว่า โดยภาพรวมแล้ว ประเทศไทยส่งออกสินค้าที่มีอัตราการขยายตัวในการนำเข้าของตลาดนี้สูง (commodity effect) แต่ไทยกำลังเสียส่วนแบ่งตลาดในตลาด 8 ประเทศนี้ (competitiveness effect)

เมื่อวิเคราะห์ลงรายสินค้าอุตสาหกรรม (HS 6 พิกัด)[1] ที่ไทยส่งออกไปยังตลาด 8 ประเทศดังกล่าวโดยใช้ข้อมูลจากฐานข้อมูล PC-TAS ปี 1997-2001 จะพบว่าสินค้าอุตสาหกรรมส่งออกของไทยไปตลาดนี้มีประมาณ 2 พันกว่ารายการ ซึ่งการวิเคราะห์ส่วนแบ่งตลาดคงที่ทำให้สามารถจัดตำแหน่งของสินค้าอุตสาหกรรมส่งออกไทยเป็น 4 กลุ่ม (ดูกรอบที่ 1) ดังต่อไปนี้ (ดูรายละเอียดของสินค้าอุตสาหกรรมส่งออกที่มีมูลค่าสูงสุด 200 อันดับแรกจำแนกตามกลุ่ม 4 กลุ่มในภาคผนวกที่ 6.1)

[1] พิกัด HS 6 พิกัดสำหรับสินค้าอุตสาหกรรมที่ใช้วิเคราะห์คือ HS25xxxx ถึง 99xxxx

กลุ่มที่ 1 กลุ่มสินค้าที่ผู้ประกอบการในประเทศไทยมีความสามารถในการแข่งขันสูง และกลุ่มประเทศที่เจรจาการค้าทวิภาคีกับไทยมีความต้องการสินค้าเหล่านี้สูง พบว่าในกลุ่มนี้มีสินค้าอุตสาหกรรมส่งออกของไทยจำนวน 376 รายการ คิดเป็นร้อยละ 21 ของมูลค่าส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมที่ส่งออกไปกลุ่มนี้ ตัวอย่างสินค้าในกลุ่มนี้ได้แก่ เครื่องเพชรพลอยและรูปพรรณ (HS711319) กระเป๋าหนัง (HS420212) เสื้อผ้าเด็กเล็ก (HS611120) ไดโอด (HS854150) เป็นต้น

กลุ่มที่ 2 กลุ่มสินค้าที่ผู้ประกอบการในประเทศไทยมีความสามารถในการแข่งขันมาก แต่กลุ่มประเทศที่เจรจาการค้าทวิภาคีกับไทยมีความต้องการสินค้าเหล่านี้ลดลง พบว่าในกลุ่มนี้มีสินค้าอุตสาหกรรมส่งออกของไทยจำนวน 611 รายการ คิดเป็นร้อยละ 32 ของมูลค่าส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมที่ส่งออกไปกลุ่มนี้ ตัวอย่างสินค้าในกลุ่มนี้ได้แก่ ส่วนประกอบและอุปกรณ์ของเครื่องจักร (HS847330) วงจรรวม (HS854211) ยาง (HS400129) เครื่องแต่งกายทำด้วยยางวัลแคไนซ์ (HS401519) เครื่องโทรศัพท์ (HS851710) หม้อแปลง (HS 850440) เป็นต้น

กลุ่มที่ 3 กลุ่มสินค้าที่ผู้ประกอบการในประเทศไทยมีความสามารถในการแข่งขันน้อย และกลุ่มประเทศที่เจรจาการค้าทวิภาคีกับไทยมีความต้องการสินค้าเหล่านี้ลดลง พบว่าในกลุ่มนี้มีสินค้าอุตสาหกรรมส่งออกของไทยจำนวน 619 รายการ คิดเป็นร้อยละ 21 ของมูลค่าส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมที่ส่งออกไปกลุ่มนี้ ตัวอย่างสินค้าในกลุ่มนี้ได้แก่ เครื่องประมวลผลข้อมูลอื่นๆ (HS847192) ยางแผ่นรมควัน (HS400121) ลวดและเคเบิล (HS854430) รองเท้ากีฬาอื่นๆ (HS640319) ส่วนประกอบวงจรรวม (HS854290) เป็นต้น

กลุ่มที่ 4 กลุ่มสินค้าที่ผู้ประกอบการในประเทศไทยมีความสามารถในการแข่งขันน้อย แต่กลุ่มประเทศที่เจรจาการค้าทวิภาคีกับไทยมีความต้องการสินค้าเหล่านี้สูง พบว่าในกลุ่มนี้มีสินค้าอุตสาหกรรมส่งออกของไทยจำนวน 498 รายการ คิดเป็นร้อยละ 26 ของมูลค่าส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมที่ส่งออกไปกลุ่มนี้ ตัวอย่างสินค้าในกลุ่มนี้ได้แก่ เครื่องรับโทรทัศน์ (HS852810) วงจรรวมสมาร์ทการ์ด (HS854219) วงจรพิมพ์ (HS853400) เฟอร์นิเจอร์ทำด้วยไม้ (HS940360) เป็นต้น

กรอบที่ 6.1 การแบ่งกลุ่มสินค้าตามความสามารถทางการแข่งขันและความต้องการจากตลาดโลก

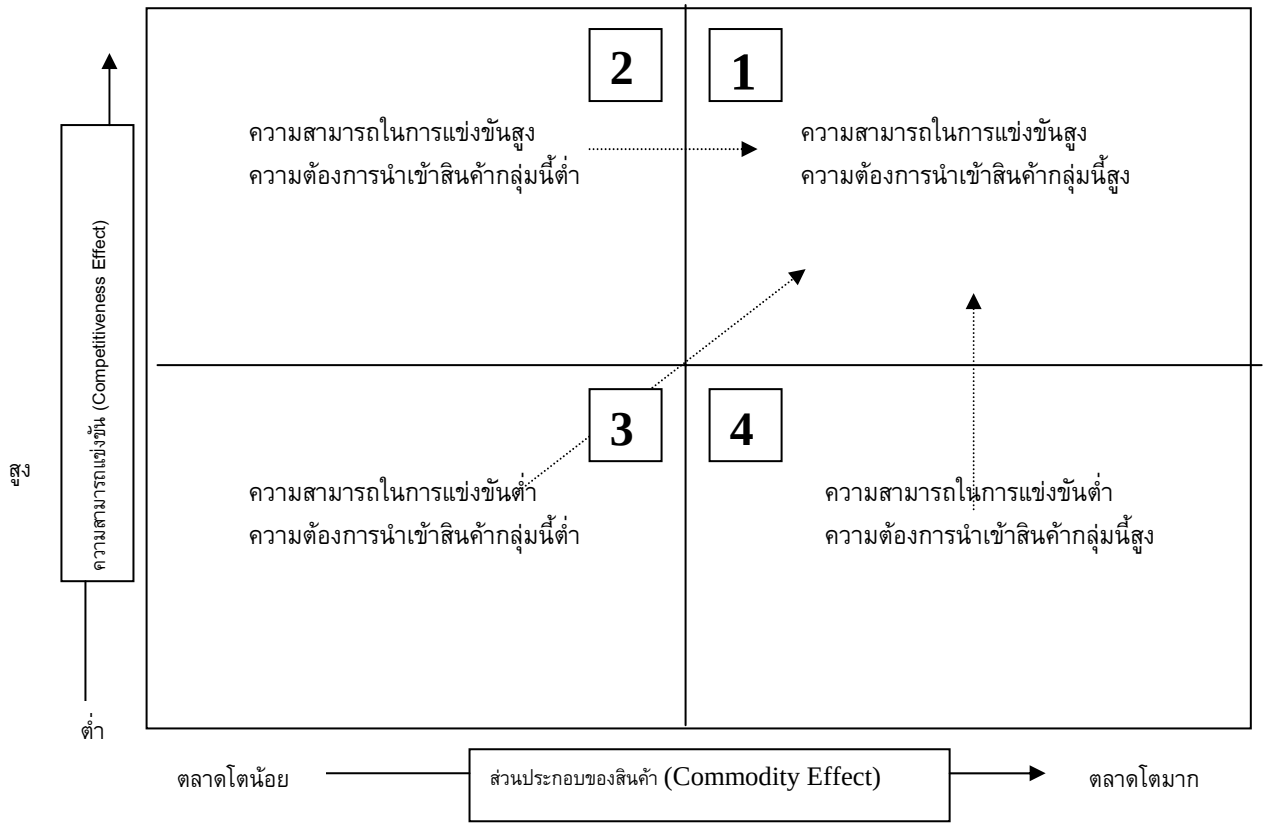

6.2.2 กรอบแผนปฏิบัติการ

กรอบแผนปฏิบัติการเพื่อสนับสนุนของภาครัฐและการเตรียมความพร้อมของผู้ประกอบการจำเป็นจะต้องออกแบบให้เหมาะสมกับกลุ่มสินค้า 4 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

สินค้ากลุ่มที่ 1 และ 2 (ความสามารถในการแข่งขันสูง)

สินค้ากลุ่มที่ 1 ผู้ประกอบการไทยมีความสามารถในการแข่งขันสูงและกลุ่มประเทศที่เจรจาการค้าทวิภาคีกับไทยมีความต้องการสินค้าเหล่านี้เพิ่มขึ้นมาก หรืออาจเรียกว่าเป็น “สินค้าดาวรุ่ง” ดังนั้น สินค้ากลุ่มนี้ควรเร่งเปิดเจรจาการค้าเสรีเพื่อเปิดตลาด และขจัดอุปสรรคทางการค้าต่างๆ รวมทั้งภาครัฐควรใช้มาตรการเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันต่างๆ รวมทั้งลงทุนและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ระบบสาธารณูปโภค ขนส่ง โทรคมนาคม ระบบส่งมอบและกระจายสินค้า (logistics) ให้เพียงพอเพื่อรองรับการขยายการผลิตจากภาคอุตสาหกรรม เพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถรักษาตำแหน่งของสินค้าในตลาดส่งออกของไทยได้

สินค้ากลุ่มที่ 2 ผู้ประกอบการไทยมีความสามารถในการแข่งขันสูง แต่ตลาดเริ่มขยายตัวลดลง หรืออาจเรียกว่า “สินค้าดาวร่วง” ดังนั้น ผู้ประกอบการที่ผลิตสินค้าในกลุ่มนี้ยังพอมีเวลาในการปรับตัว โดยผู้ประกอบการจะต้องปรับเปลี่ยนจากการผลิตสินค้าเดิมไปสู่สินค้าใหม่ที่ใกล้เคียงกันที่ตลาดขยายตัว

สินค้ากลุ่มที่ 3 และ 4 (ความสามารถในการแข่งขันต่ำ)

สินค้ากลุ่มที่ 3 และ 4 ผู้ประกอบการไทยมีความสามารถในการแข่งขันต่ำ โดยสำหรับสินค้ากลุ่มที่ 3 ตลาดขยายตัวลดลง ดังนั้นสินค้ากลุ่มนี้จะค่อยๆ หายไปจากตลาดเช่นเดียวกับสินค้ากลุ่มที่ 2 เมื่อผนวกกับความสามารถในการแข่งขันต่ำ จึงเป็นกลุ่มที่จะต้องปรับตัวมากที่สุด ผู้ประกอบการในกลุ่ม 3 และ 4 นี้อาจหมายถึงผู้ประกอบการที่ผลิตสินค้าที่ผลิตสินค้าที่แข่งขันกับสินค้านำเข้าจากต่างประเทศด้วย ซึ่งจะได้รับผลกระทบโดยตรงจากสินค้านำเข้าที่จะเข้ามาแข่งในตลาดในประเทศ ดังนั้น โดยภาครัฐจะต้องให้การช่วยเหลือแก่ผู้ประกอบการกลุ่มนี้อย่างเร่งด่วน ทั้งในเชิงการเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน และการผลิตสินค้าที่มีความต้องการสูงในตลาด สำหรับกลุ่มสินค้าที่ 4 จะต้องเร่งเพิ่มความสามารถในการแข่งขันให้สูงขึ้น

การจัดกลุ่มตามรายสินค้าดังกล่าว ช่วยให้ผู้ประกอบการที่ผลิตสินค้าส่งออกทราบว่า สินค้าที่ตนส่งไปขายนั้นอยู่ในกลุ่มที่มีความสามารถในการแข่งขันสูงหรือต่ำ และยังทราบด้วยว่า สินค้านั้นมีอัตราการขยายตัวในตลาดโลกมากน้อยเพียงใด หากเป็นสินค้าที่ตลาดมีการขยายตัวมาก แต่ความสามารถในการแข่งขันต่ำ ผู้ประกอบการควรจะเพิ่มความสามารถให้สินค้าของตนเอง และพยายามรักษาส่วนแบ่งตลาดโลกเอาไว้

สำหรับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องโดยตรงอย่างกระทรวงอุตสาหกรรมนั้น การพิจารณาเป็นรายอุตสาหกรรมน่าจะทำให้กำหนดมาตรการเฉพาะได้ดีกว่าการพิจารณารายสินค้า โดยการเน้นแผนปฏิบัติการสำหรับอุตสาหกรรมที่สำคัญต่อเศรษฐกิจไทยและอยู่ในขอบเขตของความรับผิดชอบของกระทรวงอุตสาหกรรม จากการแบ่งกลุ่มสินค้าทั้ง 4 กลุ่มจะเห็นว่า สินค้าในบางอุตสาหกรรมนั้นกระจายอยู่ในทุกกลุ่มทั้ง 4 กลุ่ม เช่น กลุ่มอุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ สิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม ยานยนต์และชิ้นส่วน การที่สินค้าทั้งสามอุตสาหกรรมนี้กระจายอยู่ทั้งในกลุ่มสินค้าที่มีความสามารถสูงและต่ำคละกันไปนั้น เนื่องจากสินค้าในอุตสาหกรรมทั้งสามล้วนเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญของไทย โดยแต่ละสินค้ามีความต้องการจากตลาดโลกสูงต่ำต่างกัน อีกทั้งมีความสามารถในการแข่งขันสู้กับสินค้าส่งออกจากประเทศคู่แข่งมากน้อยแตกต่างกัน

อย่างไรก็ตาม การทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีของไทยนั้น มิได้ส่งผลเฉพาะสินค้าที่มีมูลค่าการส่งออกสูงเท่านั้น แต่ยังเปิดโอกาสให้สินค้าไทยที่มีศักยภาพในตลาดโลกอย่างเช่น สินค้าในกลุ่มอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ ของตกแต่งบ้าน มีการส่งออกที่มากขึ้นได้อีกด้วย ซึ่งอุตสาหกรรมเหล่านี้แม้ว่าจะมีมูลค่าการส่งออกที่ไม่สูงมาก แต่สินค้ากำลังเป็นที่นิยม ดังนั้น จึงควรได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในการพัฒนาขีดความสามารถ และความช่วยเหลือทั้งด้านเงินทุนและการประชาสัมพันธ์สินค้าในตลาดโลกอย่างจริงจัง

กล่าวโดยสรุป กรอบแผนปฏิบัติการสำหรับเตรียมความพร้อมของกระทรวงอุตสาหกรรมนั้นสามารถแบ่งอุตสาหกรรมออกได้เป็น 3 กลุ่มหลัก ได้แก่

- กลุ่มอุตสาหกรรมที่ไทยมีมูลค่าส่งออกสูง เช่น ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ยานยนต์และชิ้นส่วน สิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม ซึ่งการทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีของไทยจะส่งผลให้มีการขยายตัวของปริมาณการค้า สินค้าในกลุ่มอุตสาหกรรมดังกล่าวจะสามารถส่งออกได้มากขึ้น
- กลุ่มอุตสาหกรรมที่มีความต้องการจากตลาดโลกสูง เช่น เฟอร์นิเจอร์ ของใช้ในครัวเรือน และหัตถอุตสาหกรรม (สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์) สินค้าในกลุ่มอุตสาหกรรมนี้กำลังเป็นที่นิยมและมีศักยภาพในตลาดโลก หากภาครัฐเข้ามาช่วยเหลือด้านการตลาดและเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันให้ผู้ประกอบการ

กลุ่มนี้จะได้รับประโยชน์ในการทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีเช่นเดียวกับกลุ่มแรก

- กลุ่มอุตสาหกรรมอื่นที่อาจได้รับผลกระทบทางลบจากการทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคี ได้แก่ ผลิตภัณฑ์นม ยาและเคมีภัณฑ์ สินค้าในกลุ่มอุตสาหกรรมนี้อาจถูกกระทบ โดยเฉพาะยา เนื่องจากการทำความตกลงกับสหรัฐฯนั้นจะมีเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งไทยจะต้องหาแนวทางรองรับผลกระทบทางสังคมที่จะเกิดขึ้นด้วย

ทั้งนี้ การเตรียมความพร้อมและมีกรอบยุทธศาสตร์ในอุตสาหกรรมรายสาขาเป็นเรื่องจำเป็นที่ควรทำ ไม่ว่าประเทศไทยจะมีการทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีหรือไม่ก็ตาม แม้ว่าสินค้าในกลุ่มอุตสาหกรรมนั้นจะมีอัตราการขยายตัวในตลาดโลกสูง แต่หากมีความสามารถในการแข่งขันต่ำอาจทำให้ไม่สามารถแข่งขันกับสินค้าจากประเทศอื่นได้ การทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีช่วยเพิ่มโอกาสในการค้าระหว่างประเทศคู่เจรจา แต่ทั้งนี้ ไทยควรมีแผนการรองรับในระยะยาวในกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีความสามารถในการแข่งขันต่ำด้วย

การสร้างความสามารถในการแข่งขันให้กับอุตสาหกรรมไทยมีแนวทางหลักอย่างน้อย 4 ประการ[2] คือ

1. *การเสริมสร้างและพัฒนาปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อการแข่งขัน* โดยการส่งเสริมการบริโภคภายในประเทศกรณีสินค้านั้นมีการอัตราการขยายตัวที่ลดลงในตลาดโลก การแสวงหาตลาดส่งออกใหม่ๆ โดยศึกษาจากความต้องการของผู้บริโภคในตลาดนั้นๆ นอกจากนี้ภาครัฐควรช่วยลงทุนและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ เพื่อลดต้นทุนให้กับผู้ประกอบการ เป็นต้น
2. *การสนับสนุนความเชื่อมโยงในอุตสาหกรรม* โดยสถาบันและองค์กรเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมต่างๆ ควรเป็นหน่วยงานกลางที่ส่งเสริมการดำเนินกิจกรรมร่วมกันของผู้ประกอบการ เช่น การจัดซื้อจัดหา การรวบรวมข้อมูลหรือการทำตลาดร่วม เป็นต้น ตลอดจนนโยบายภาษีศุลกากรจะต้องสอดคล้องกันตั้งแต่อุตสาหกรรมต้นน้ำไปจนถึงอุตสาหกรรมปลายน้ำ
3. *การส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิต* โดยการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งในด้านการบริหารจัดการ การจัดซื้อ การส่งมอบและกระจายสินค้า

[2] โปรดดูการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันของไทยใน สถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจ ศศินทร์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2546) “โครงการศึกษาการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของไทย” เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. World Bank (1998) “Competitiveness and Sustainable Economic Recovery in Thailand”, A Joint Publication of the Office of the National Economic and Social Development Board and the world Bank Thailand Office, Edited by Johanna Witte and Stefan Koeberle.

(logistics) ตลอดจนส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการผลิต และการถ่ายโอนเทคโนโลยีจากต่างประเทศ เป็นต้น

4. *ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรทางด้านอุตสาหกรรม* โดยเฉพาะอุตสาหกรรมที่จะขยายตัวจากการทำความตกลงการค้าเสรี และควรพัฒนาทักษะให้กับแรงงานและบุคลากรในอุตสาหกรรมที่หดตัวหรือได้รับผลกระทบในทางลบให้สามารถเคลื่อนย้ายไปสู่อุตสาหกรรมที่ได้รับประโยชน์จากการเปิดเสรีทางการค้า

ภาคผนวกบทที่ 6

การจัดกลุ่มสินค้าอุตสาหกรรมส่งออกไปยังตลาด 8 ประเทศ (สหรัฐ ญี่ปุ่น จีน อินเดีย ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ เปรู บาห์เรน) โดยใช้การวิเคราะห์ส่วนแบ่งตลาดคงที่จำนวน 200 สินค้าแรกที่มีสัดส่วนส่งออกเฉลี่ยสูงสุดในช่วงปี 1997-2001 (ร้อยละ 80 ของมูลค่าส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมไปยังตลาด 8 ประเทศ)

1. สินค้ากลุ่มที่ 1 สินค้าที่ผู้ประกอบการไทยมีความสามารถในการแข่งขันสูงและมีความต้องการนำเข้าสูง

ที่	กลุ่มอุตสาหกรรม	HS	สินค้า
1	อุตสาหกรรมอื่นๆ	9999AA	National Chapter 99 Data
2	อัญมณีและเครื่องประดับ	711319	เครื่องเพชรพลอยและรูปพรรณและส่วนประกอบของของดังกล่าว ทำด้วยโลหะมีค่าอื่นๆ จะชุบหรือหุ้มติดด้วยโลหะมีค่าหรือไม่ก็ตาม
3	หนังและผลิตภัณฑ์หนัง	420212	หีบเดินทางขนาดใหญ่ กระเป๋าใส่เสื้อผ้า กระเป๋าใส่ของกระจุกกระจิก กระเป๋านักบริหาร กระเป๋าเอกสาร กระเป๋านักเรียนและภาชนะที่คล้ายกัน ที่มีด้านนอกเป็นพลาสติกหรือวัตถุทอ
4	เครื่องนุ่งห่ม	611120	เสื้อผ้าและของที่ใช้ประกอบกับเครื่องแต่งกายของเด็กเล็ก ถักแบบนิตหรือแบบโครเชต์ ที่ทำด้วยฝ้าย
5	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	854150	กลอุปกรณ์กึ่งตัวนำอื่นๆ
6	ยานยนต์	870431	รถบรรทุกชนิดแวนและชนิดปิกอัพและรถที่มีลักษณะคล้ายกับรถดังกล่าว
7	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	853710	แป้น แผง คอนโซล โต๊ะ ตู้ และฐานรองรับอื่นๆ ที่ติดตั้งด้วยเครื่องอุปกรณ์ตามประเภทที่ 85.35 หรือ 85.36 ตั้งแต่สองชนิดขึ้นไปเพื่อควบคุมไฟฟ้าหรือเพื่อจ่ายกระแสไฟฟ้า สำหรับแรงดันไฟฟ้าไม่เกิน 1,000 โวลต์
8	เครื่องปรับอากาศและเครื่องทำความเย็น	841582	เครื่องปรับอากาศที่ประกอบด้วยพัดลมซึ่งขับด้วยมอเตอร์ และมีส่วนที่ใช้สำหรับเปลี่ยนอุณหภูมิและความชื้น แบบอื่นๆ ที่มีหน่วยทำความเย็นประกอบร่วมอยู่ด้วย
9	ยานยนต์	870421	รถบรรทุกชนิดแวนและชนิดปิกอัพและรถที่มีลักษณะคล้ายกับรถดังกล่าว
10	เครื่องปรับอากาศและเครื่องทำความเย็น	841451	พัดลมแบบตั้งโต๊ะ ตั้งพื้น ติดผนัง ติดหน้าต่าง ติดเพดาน หรือติดหลังคา ที่มีมอเตอร์ไฟฟ้าในตัวซึ่งให้กำลังไม่เกิน 125 วัตต์
11	โรงกลั่นน้ำมันปิโตรเลียม	270900	น้ำมันปิโตรเลียมดิบและน้ำมันดิบที่ได้จากแร่บิทูมินัส
12	เครื่องปรับอากาศและเครื่องทำความเย็น	841510	เครื่องปรับอากาศที่ประกอบด้วยพัดลมซึ่งขับด้วยมอเตอร์ และมีส่วนที่ใช้สำหรับเปลี่ยนอุณหภูมิและความชื้น แบบติดหน้าต่างหรือติดผนังที่มีส่วนประกอบสมบูรณ์ในตัวหรือเป็น "ระบบแยกส่วน"
13	เครื่องปรับอากาศและเครื่องทำความเย็น	841821	ตู้เย็นชนิดที่ใช้ตามบ้านเรือน แบบคอมเพรสชัน
14	เครื่องนุ่งห่ม	621210	เครื่องยกทรง
15	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	852990	ส่วนประกอบที่เหมาะสำหรับใช้เฉพาะหรือส่วนใหญ่ใช้กับเครื่องส่งหรือเครื่องรับวิทยุโทรเลข หรือวิทยุ โทรศัพท์ เครื่องส่งวิทยุกระจายเสียง ชนิดอื่นๆ
16	ปิโตรเคมี	390210	โพลิโพรพิลีน
17	พลาสติก	392690	ของอื่นๆ ทำด้วยพลาสติก และของที่ทำด้วยวัตถุอื่นๆ ตามประเภทที่ 39.01 ถึง 39.15
18	ยานยนต์	870323	รถยนต์และยานยนต์อื่นๆ ที่ออกแบบสำหรับขนส่งบุคคลเป็นหลัก (นอกจากของตามประเภทที่ 87.02) ที่มีความจุของกระบอกสูบเกิน 1,500 ลูกบาศก์เซนติเมตร แต่ไม่เกิน

			3,000 ลูกบาศก์เซนติเมตร
19	เยื่อและกระดาษ	470329	เยื่อไม้เคมี ที่ไม่ใช่ไม้จำพวกสน แต่เป็นเยื่อไม้โซดาหรือเยื่อไม้ซัลเฟต นอกจากชนิดละลายได้ ทั้งกึ่งฟอกหรือฟอกแล้ว
20	ผลิตภัณฑ์ยาง	401699	สิ่งปูพื้น และเสื่ออื่นๆ ที่ทำด้วยยางวัลแคไนซ์นอกจากยางแข็ง
21	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	852731	เครื่องรับวิทยุกระจายเสียงอื่นๆ รวมถึงเครื่องดังกล่าวที่สามารถรับวิทยุโทรศัพท์หรือวิทยุโทรเลขได้ด้วย ที่มีเครื่องบันทึกเสียงหรือถอดเสียงประกอบอยู่ด้วย
22	เครื่องจักรกล	854380	เครื่องจักรไฟฟ้าและเครื่องอุปกรณ์ไฟฟ้าชนิดอื่นๆ ซึ่งมีหน้าที่การทำงานเป็น เอกเทศที่ไม่ได้ระบุหรือรวมไว้ในที่อื่นในตอนนี้
23	ปิโตรเคมี	390120	โพลิเอทิลีนที่มีความถ่วงจำเพาะตั้งแต่ 0.94 ขึ้นไป
24	ปิโตรเคมี	390410	โพลิ(ไวนิลคลอไรด์)ที่ไม่ได้ผสมกับสารอื่นใด
25	เซรามิก	690990	ผลิตภัณฑ์เซรามิกสำหรับใช้ตามห้องปฏิบัติการ ใช้ในทางเคมีหรือใช้ในทางเทคนิคอื่นๆ อ่างและภาชนะรองรับที่คล้ายกัน ที่เป็นเซรามิกชนิดที่ใช้ในทางเกษตรกรรม รวมทั้งหม้อ กระปุก และของที่คล้ายกัน ที่เป็นเซรามิก ชนิดที่ใช้สำหรับลำเลียงหรือบรรจุของ
26	ปิโตรเคมี	390760	โพลิเอทิลีนเทเรฟทาเลต
27	อื่นๆ	900150	เลนส์แว่นตาทำด้วยวัตถุอื่นๆ
28	โรงกลั่นน้ำมันปิโตรเลียม	271021	น้ำมันปิโตรเลียมและน้ำมันที่ได้จากแร่บิทูมินัส
30	ชิ้นส่วนและอะไหล่ยานยนต์	870870	ล้อและส่วนประกอบและอุปกรณ์ประกอบของล้อ
31	ยานยนต์	840820	เครื่องยนต์สันดาปภายในแบบลูกสูบชนิดจุดระเบิดด้วยการอัด (เครื่องยนต์ดีเซลหรือกึ่งดีเซล) ที่ใช้ขับเคลื่อนยานบกในตอนที่ 87
32	อื่นๆ	810310	แทนทาลัมและของทำด้วยแทนทาลัม รวมถึงเศษและของที่ใช้ไม่ได้
33	เครื่องนุ่งห่ม	620920	เสื้อผ้าและของที่ใช้ประกอบกับเครื่องแต่งกายของเด็กเล็ก ที่ทำด้วยฝ้าย
34	ยานยนต์	840991	ส่วนประกอบที่เหมาะสำหรับใช้เฉพาะหรือส่วนใหญ่ใช้กับเครื่องยนต์สันดาปภายในแบบลูกสูบที่จุดระเบิดด้วยประกายไฟ
35	เครื่องนุ่งห่ม	610343	กางเกงขายาวชุดหมีที่มีเอี๊ยมและสายโยง กางเกงขาสามส่วน และกางเกงขาสั้น ของบุรุษหรือเด็กชาย ที่ทำด้วยเส้นใยสังเคราะห์
36	เครื่องจักรกล	848180	แท้ป ก๊อก วาล์ว และเครื่องใช้ที่คล้ายกันชนิดอื่นๆ สำหรับใช้กับหลอดหรือ ท่อ เปลือกบอยเลอร์ แท็งก์ แว้ต หรือใช้กับของที่คล้ายกัน รวมถึงวาล์วลดความดัน และวาล์วที่ควบคุมโดยอุณหภูมิ
37	ชิ้นส่วนและอะไหล่ยานยนต์	870829	ส่วนประกอบและอุปกรณ์ประกอบอื่นๆ ของตัวถัง
38	เหล็ก	721934	ผลิตภัณฑ์แผ่นรีดทำด้วยเหล็กกล้าไม่เป็นสนิม มีความกว้างตั้งแต่ 600 มิลลิเมตรขึ้นไป ที่ไม่ได้ทำมากไปกว่ารีดเย็น (โคลด์รีดิวส์) และมีความหนาตั้งแต่ 0.5 มิลลิเมตรขึ้นไป แต่ไม่เกิน 1 มิลลิเมตร
39	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	853810	แป้น แผง คอนโซล โต๊ะ ตู้ และฐานรองอื่นๆ สำหรับของตามประเภทที่ 85.37 ที่ไม่ติดตั้งกับเครื่องอุปกรณ์
40	ปิโตรเคมี	390740	โพลิคาร์บอเนต
41	เครื่องปรับอากาศและเครื่องทำความเย็น	841583	เครื่องปรับอากาศที่ประกอบด้วยพัดลมซึ่งขับด้วยมอเตอร์ และมีส่วนที่ใช้สำหรับเปลี่ยนอุณหภูมิและความชื้น แบบอื่นๆ ที่ไม่มีหน่วยทำความเย็นประกอบร่วมอยู่ด้วย
42	เครื่องนุ่งห่ม	611090	เจอร์ซี่ พูลโอเวอร์ เสื้อชนิดคาร์ดิแกน เสื้อกั๊กและเสื้อที่คล้ายกัน ถักแบบนิตหรือแบบโครเชต์ ที่ทำด้วยวัตถุทออื่นๆ
43	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	853890	ส่วนประกอบที่เหมาะสำหรับใช้เฉพาะหรือส่วนใหญ่ใช้กับของตาม ประเภทที่ 85.35 85.36 หรือ 85.37 ชนิดอื่นๆ

2. สินค้ากลุ่มที่ 2 สินค้าที่ผู้ประกอบการไทยมีความสามารถในการแข่งขันสูง แต่มีความต้องการนำเข้าต่ำ

ที่	กลุ่มอุตสาหกรรม	HS	สินค้า
1	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	847330	ส่วนประกอบและอุปกรณ์ประกอบ (นอกจากสิ่งคลุม กระเป๋าบรรจุและที่คล้ายกัน) ของเครื่องจักรตามประเภทที่ 84.71
2	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	854211	บัตรดิจิตัลที่มีวงจรอิเล็กทรอนิกส์ประกอบร่วมอยู่ด้วย ("สมาร์ท" การ์ด)
3	ผลิตภัณฑ์ยาง	400129	ยางธรรมชาติในลักษณะอื่น
4	ผลิตภัณฑ์ยาง	401519	ถุงมืออื่นๆ ที่ทำด้วยยางวัลแคไนซ์นอกจากยางแข็ง
5	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	851710	เครื่องโทรศัพท์และโทรศัพท์ภาพ (วิดีโอโฟน)
6	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	850440	เครื่องเปลี่ยนไฟฟ้าชนิดอยู่คงที่
7	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	851782	เครื่องอุปกรณ์ไฟฟ้าอื่นๆ สำหรับโทรศัพท์หรือโทรเลข
8	อื่นๆ	900912	เครื่องทำสำเนาโดยใช้แสง แบบอิเล็กโทรสแตติก ที่ทำงานโดยวิธีถ่ายแบบต้นฉบับลงบนสำเนาโดยผ่านตัวกลาง (กรรมวิธีทางอ้อม)
9	โรงกลั่นน้ำมันปิโตรเลียม	271119	ก๊าซปิโตรเลียมและก๊าซไฮโดรคาร์บอนอื่นๆ ที่ถูกทำให้เป็นของเหลว
10	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	852290	ส่วนประกอบและอุปกรณ์ประกอบอื่นๆ ที่เหมาะสำหรับใช้เฉพาะหรือส่วนใหญ่ใช้กับของตามประเภทที่ 85.19 ถึง 85.21
11	เคมี	350510	เดกซ์ทริน และโมดิไฟด์สตาร์ชอื่นๆ
12	อลูมิเนียม	761510	ของใช้บนโต๊ะอาหาร ของใช้ในครัวหรือของใช้ตามบ้านเรือนอื่นๆ และส่วนประกอบของของดังกล่าว ของที่ใช้ขัดหม้อ แผ่น ถุงมือและของที่คล้ายกันสำหรับขัดหรือขัดถู ที่ทำด้วยอะลูมิเนียม
13	อื่นๆ	950390	ของเล่นอื่นๆ หุ่นจำลองย่อขนาด ("มาตราส่วน") และหุ่นจำลองที่คล้ายกันเพื่อนันทนาการจะเคลื่อนไหวได้หรือไม่ก็ตาม รวมทั้งของเล่นสำหรับฝึกสมองทุกชนิดอื่นๆ
14	อื่นๆ	900691	ส่วนประกอบและอุปกรณ์ประกอบ สำหรับกล้องถ่ายรูป
15	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	854121	ทรานซิสเตอร์ นอกจากทรานซิสเตอร์ไวแสง ที่มีอัตราการสูญเสียน้อยกว่า 1 วัตต์
16	เครื่องนุ่งห่ม	611010	เจอร์ซี่ พูลโอเวอร์ เสื้อชนิดคาร์ดิแกน เสื้อกั๊กและเสื้อที่คล้ายกัน ถักแบบนิตหรือแบบโครเชต์ ที่ทำด้วยขนแกะหรือขนละเอียดของสัตว์
17	อื่นๆ	950639	อุปกรณ์อื่นๆ สำหรับเล่นกอล์ฟ
18	ผลิตภัณฑ์ยาง	400110	น้ำยางธรรมชาติ จะผ่านกรรมวิธีพรีวัลแคไนเซชันหรือไม่ก็ตาม
19	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	854011	หลอดภาพแคโทดเรย์ของเครื่องรับโทรทัศน์สี รวมถึงหลอดแคโทดเรย์ของวิดีโอมอนิเตอร์สี
20	รองเท้า	640411	รองเท้ากีฬา รวมทั้งรองเท้าเทนนิส รองเท้าบาสเกตบอล รองเท้ายิมรองเท้าสำหรับฝึกและรองเท้าที่คล้ายกัน ที่มีพื้นรองเท้าด้านนอกทำด้วยยางหรือพลาสติก
21	เหล็ก	732690	ของอื่นๆ ทำด้วยเหล็กหรือเหล็กกล้า
22	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	852311	สื่อบันทึกชนิดเทปแม่เหล็ก ที่ยังไม่ได้บันทึกที่จัดทำไว้เพื่อการบันทึกเสียง และมีความกว้างไม่เกิน 4 มิลลิเมตร
23	ชิ้นส่วนและอะไหล่ยานยนต์	870899	ส่วนประกอบและอุปกรณ์ประกอบของยานยนต์ตามประเภทที่ 87.01 ถึง 87.05 เฉพาะของที่เพียงแต่ขึ้นรูปทำด้วยเหล็กหรือเหล็กกล้าอื่นๆ
24	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	854800	เศษและของที่ใช้ไม่ได้ ของเซลปฐมภูมิ แบตเตอรี่ปฐมภูมิ
25	เครื่องนุ่งห่ม	610610	เสื้อเบลาส์ เชิ้ต และเชิ้ตเบลาส์ของสตรีหรือเด็กหญิง ถักแบบนิตหรือแบบโครเชต์ ที่ทำด้วยฝ้าย
26	อื่นๆ	900211	เลนส์ใกล้วัตถุ สำหรับกล้องถ่าย เครื่องฉาย หรือเครื่องขยายหรือย่อภาพถ่าย
27	หนังและผลิตภัณฑ์หนัง	420321	ถุงมือที่ออกแบบเป็นพิเศษสำหรับใช้ในการกีฬา ที่ทำด้วยหนังฟอกหรือหนังอัด
28	ผลิตภัณฑ์ยาง	401120	ยางนอกชนิดอัดลม ที่เป็นของใหม่ ชนิดที่ใช้กับรถบัสหรือรถบรรทุก

29	ไม้อัดไม้บางและวัสดุแผ่น	440920	ไม้ (รวมถึงแถบไม้และไม้ลวดลายสำหรับปูพื้นแบบปาเก้ต์ ยังไม่ ประกอบเข้าด้วยกัน) ที่มีขอบปลาย หรือหน้าไม้ ทำเป็นรูปทรงอย่างต่อเนื่อง (ทำเป็นลิ้น ร่อง บังใบ มุมเฉลียง ข้อต่อรูปตัววี คิ้ว กรอบ ทำให้มน หรือลักษณะที่คล้ายกัน) จะไส ขัดหรือต่อปลายหรือไม่ก็ตาม ที่ไม่ใช่ไม้จำพวกสน
30	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	852320	สื่อบันทึกชนิดจานแม่เหล็กที่ยังไม่ได้บันทึกที่จัดทำไว้เพื่อการบันทึกเสียง
31	ปิโตรเคมี	390110	โพลิเอทิลีนที่มีความถ่วงจำเพาะน้อยกว่า 0.94
32	สิ่งทอ	550320	เส้นใยสั้นสังเคราะห์ที่ไม่ได้สางหรือผ่านกรรมวิธีอย่างอื่นสำหรับการปั่นด้าย ที่ทำด้วยโพลิเอสเทอร์
33	เครื่องจักรกล	845012	เครื่องซักผ้าชนิดที่ใช้ตามบ้านเรือนหรือใช้ในกิจการซักรีด ซึ่งจุผ้าแห้งไม่เกิน 10 กิโลกรัม และมีเครื่องทำให้แห้งโดยวิธีหมุนเหวี่ยง
34	อื่นๆ	800110	ดีบุกไม่เจือที่ยังไม่ได้ขึ้นรูป (อันรอต)
35	เครื่องจักรกล	845630	เครื่องมือกลสำหรับใช้งานกับวัตถุใดก็ตาม โดยเอาเนื้อวัตถุออกด้วยกรรมวิธีอิเล็กโทรดิสชาร์จ
36	สิ่งทอ	520812	ผ้าทอลายขัดที่ไม่ได้ฟอก ทำด้วยฝ้ายที่มีฝ้ายตั้งแต่ร้อยละ 85 ขึ้นไปโดยน้ำหนัก และหนัก 100-200 กรัมต่อตารางเมตร
37	อื่นๆ	900659	กล้องถ่ายรูปอื่นๆ
38	ไม้อัดไม้บางและวัสดุแผ่น	440122	ไม้เป็นชิ้นหรือสะเก็ด ที่ไม่ใช่ไม้จำพวกสน
39	เครื่องนุ่งห่ม	610520	เชิ้ตของบุรุษหรือเด็กชาย ถักแบบนิตหรือแบบโครเชต์ ที่ทำด้วยเส้นใยประดิษฐ์
40	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	851631	เครื่องเป่าผม
41	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	853690	เครื่องอุปกรณ์ไฟฟ้าสำหรับตัดต่อหรือป้องกันวงจรไฟฟ้า หรือสำหรับต่อกับวงจรไฟฟ้าหรือต่อภายในวงจรไฟฟ้า ชนิดอื่นๆ ที่ใช้สำหรับแรงดันไฟฟ้าไม่เกิน 1,000 โวลต์
42	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	847110	เครื่องประมวลผลข้อมูลอัตโนมัติแบบอนาลอกหรือแบบไฮบริด
43	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	853650	เครื่องอุปกรณ์ไฟฟ้าสำหรับตัดต่อหรือป้องกันวงจรไฟฟ้า หรือสำหรับต่อกับวงจรไฟฟ้าหรือต่อภายในวงจรไฟฟ้า ชนิดสวิทช์ ที่ใช้สำหรับแรงดันไฟฟ้าไม่เกิน 1,000 โวลต์
44	ผลิตภัณฑ์ยาง	401110	ยางนอกชนิดอัดลม ที่เป็นของใหม่ ชนิดที่ใช้กับรถยนต์นั่ง (รวมถึงสเตชันแวกอนและรถแข่ง)
45	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	853590	เครื่องอุปกรณ์ไฟฟ้าสำหรับตัดต่อหรือป้องกันวงจรไฟฟ้า หรือสำหรับต่อกับวงจรไฟฟ้าหรือต่อภายในวงจรไฟฟ้า ชนิดอื่นๆ ที่ใช้สำหรับแรงดันไฟฟ้าเกิน 1,000 โวลต์
46	เครื่องนุ่งห่ม	620193	เสื้อโอเวอร์โค้ต คาร์โค้ต เคป โคลัก อาโนรัก (รวมถึงแจ็กเก็ตที่ใส่เล่นสกี) เสื้อกันลม แจ็กเก็ตกันลมและเสื้อคลุมที่คล้ายกัน ของบุรุษหรือเด็กชาย นอกจากของตามประเภทที่ 62.03 ชนิดอื่นๆ ที่ทำด้วยเส้นใยประดิษฐ์
47	ปูนซิเมนต์	252310	พอร์ตแลนด์ซีเมนต์ อะลูมินัสซีเมนต์ สแลกซีเมนต์ ซูเปอร์ซัลเฟตซีเมนต์และไฮดรอลิกซีเมนต์ที่คล้ายกัน ชนิดซีเมนต์เม็ด
48	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	851730	เครื่องอุปกรณ์ตัดต่อสัญญาณสำหรับโทรศัพท์หรือโทรเลข
49	เครื่องนุ่งห่ม	610821	กางเกงชั้นในชนิดบรีฟ และกางเกงชั้นใน ของสตรีหรือเด็กหญิง ที่ทำด้วยฝ้าย
50	เครื่องนุ่งห่ม	620469	กางเกงขายาวชุดหมีที่มีเอี๊ยมและสายโยง กางเกงขาสามส่วน และกางเกงขาสั้น ของสตรีหรือเด็กหญิง ที่ทำด้วยวัตถุทออื่นๆ
51	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	850432	หม้อแปลงไฟฟ้าอื่นๆ ขนาดกำลังจ่ายเกิน 1 เควีเอ แต่ไม่เกิน 16 เควีเอ
52	สิ่งทอ	540243	ด้ายใยยาวสังเคราะห์ (นอกจากด้ายเย็บ) ไม่ได้จัดทำขึ้นเพื่อการขายปลีกรวมถึงใยยาวเดี่ยวสังเคราะห์ที่มีขนาดน้อยกว่า 67 เดซิเทกซ์ ชนิดอื่นๆ ที่เป็นเส้นเดี่ยว ไม่ตีเกลียวหรือตีเกลียว ไม่เกิน 50 รอบต่อเมตร ที่ทำด้วยโพลิเอสเทอร์อื่นๆ
53	ผลิตภัณฑ์ยาง	401511	ถุงมือใช้ในทางศัลยกรรม ที่ทำด้วยยางวัลแคไนซ์นอกจากยางแข็ง

3. สินค้ากลุ่มที่ 3 สินค้าที่ผู้ประกอบการไทยมีความสามารถในการแข่งขันต่ำ และมีความต้องการนำเข้าต่ำ

ที่	กลุ่มอุตสาหกรรม	HS	สินค้า
1	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	847192	เครื่องประมวลผลข้อมูลอัตโนมัติและหน่วยต่างๆ ชนิดอื่นๆ
2	ผลิตภัณฑ์ยาง	400121	ยางธรรมชาติในลักษณะยางแผ่นรมควัน
3	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	854430	ชุดสายไฟจุดระเบิดและชุดสายไฟอื่นๆ ชนิดที่ใช้กับยานบก อากาศยานหรือเรือ
4	รองเท้า	640319	รองเท้ากีฬาอื่นๆ ที่มีพื้นรองเท้าด้านนอกทำด้วยยาง พลาสติก หนังฟอกหรือหนังอัดและส่วนบนของรองเท้าทำด้วยหนังฟอก
5	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	854290	ส่วนประกอบของวรจรรวมและไมโครแอสเซมบลีที่ใช้ในทางอิเล็กทรอนิกส์
6	เครื่องนุ่งห่ม	610510	เชิ้ตของบุรุษหรือเด็กชาย ถักแบบนิตหรือแบบโครเชต์ ที่ทำด้วยฝ้าย
7	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	850110	มอเตอร์ไฟฟ้าที่ให้กำลังไม่เกิน 37.5 วัตต์
8	อัญมณีและเครื่องประดับ	710391	รัตนชาติ (นอกจากเพชร) และกึ่งรัตนชาติ ชนิดทับทิม แซปไฟร์และมรกต ที่ตกแต่งอย่างอื่น
9	เครื่องจักรกล	848210	บอลล์แบริ่ง
10	เฟอร์นิเจอร์	940169	ที่นั่ง (นอกจากของตามประเภทที่ 94.02) จะปรับเป็นเตียงได้หรือไม่ก็ตาม
11	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	850431	หม้อแปลงไฟฟ้าอื่นๆ ขนาดกำลังจ่ายไม่เกิน 1 เควีเอ
12	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	847193	เครื่องประมวลผลข้อมูลอัตโนมัติและหน่วยต่างๆ อื่นๆ
13	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	851720	เครื่องโทรสารและเครื่องโทรพิมพ์
14	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	850490	ส่วนประกอบของหม้อแปลงไฟฟ้า และเครื่องเปลี่ยนไฟฟ้าชนิดอยู่คงที่
15	เครื่องนุ่งห่ม	620520	เชิ้ตของบุรุษหรือเด็กชาย ที่ทำด้วยฝ้าย
16	หนังและผลิตภัณฑ์หนัง	420500	ของอื่นๆ ทำด้วยหนังฟอกหรือหนังอัดเฉพาะหนังรองมือสำหรับกีฬายิมนักสติก
17	เซรามิก	691200	เครื่องใช้บนโต๊ะอาหาร เครื่องครัว ของใช้ในบ้านเรือนอื่นๆ และของใช้ในห้องน้ำ ที่เป็นเซรามิก นอกจากชนิดพอร์ซเลนหรือชนิดเนื้อละเอียด (ไชน่า)
18	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	854441	ตัวนำไฟฟ้าอื่นๆ สำหรับใช้กับแรงดันไฟฟ้าไม่เกิน 80 โวลต์ ที่ติดกับขั้วต่อ
19	อัญมณีและเครื่องประดับ	710399	รัตนชาติ (นอกจากเพชร) และกึ่งรัตนชาติ ชนิดอื่นๆ ที่ตกแต่งอย่างอื่น
20	เครื่องนุ่งห่ม	620333	แจ็กเก็ต และเสื้อเบลเซอร์ ของบุรุษและเด็กชาย ที่ทำด้วยเส้นใยสังเคราะห์
21	อื่นๆ	900990	เครื่องทำสำเนาโดยใช้แสง ที่มีระบบทางทัศนศาสตร์
22	ชิ้นส่วนและอะไหล่ยานยนต์	870891	ส่วนประกอบและอุปกรณ์ประกอบอื่นๆ ของยานยนต์ตามประเภทที่ 87.01 ถึง 87.05
23	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	854160	ผลึกพีเอโซอิเล็กทริกที่ประกอบแล้ว
24	หัตถอุตสาหกรรม	441900	เครื่องใช้บนโต๊ะอาหารและเครื่องใช้ในครัวทำด้วยไม้
25	อื่นๆ	950662	ของและเครื่องอุปกรณ์สำหรับใช้ในการออกกำลังกาย
26	ปูนซิเมนต์	252010	ยิปซัม แอนไฮไดรต์ จะแต่งสีหรือไม่ก็ตามไม่มีหรือมีตัวเร่งหรือตัวหน่วงในปริมาณเล็กน้อย
27	อื่นๆ	670290	ดอกไม้เทียม ใบไม้เทียม ผลไม้เทียม ส่วนประกอบของของดังกล่าว รวมทั้งของทำด้วยดอกไม้เทียม ใบไม้เทียมหรือผลไม้เทียม ที่ทำด้วยวัตถุอื่น
28	เคมี	280300	คาร์บอน (คาร์บอนแบล็กและคาร์บอนในรูปอื่นที่ไม่ได้ระบุหรือรวมไว้ในที่อื่น)ไฮโดรเจน แรร์ก๊าซและอโลหะอื่นๆ
29	เครื่องนุ่งห่ม	611030	เจอร์ซี่ พูลโอเวอร์ เสื้อชนิดคาร์ดิแกน เสื้อกั๊กและเสื้อที่คล้ายกัน ถักแบบนิตหรือแบบโครเชต์ ที่ทำด้วยเส้นใยประดิษฐ์
30	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	847010	เครื่องคำนวณอิเล็กทรอนิกส์ที่ทำงานได้โดยไม่ใช้ พลังงานไฟฟ้าจากแหล่งภายนอก
31	เหล็ก	730630	หลอดหรือท่อ และโพรไฟล์กลวงอื่นๆ ชนิดเชื่อมตะเข็บ มีภาคตัดขวางเป็นวงกลม ทำด้วย

			เหล็กหรือ เหล็กกล้าไม่เจือ
32	เครื่องนุ่งห่ม	620339	แจ็กเก็ต และเสื้อเบลเซอร์ ของบุรุษและเด็กชาย ที่ทำด้วยวัตถุทออื่นๆ
33	เครื่องนุ่งห่ม	610620	เสื้อเบลาส์ เชิ้ต และเชิ้ตเบลาส์ของสตรีหรือเด็กหญิง ถักแบบนิตหรือแบบโครเชต์ ที่ทำด้วยเส้นใยประดิษฐ์
34	เซรามิก	691110	เครื่องใช้บนโต๊ะอาหาร เครื่องครัว ของใช้ในบ้านเรือนอื่นๆ และของใช้ในห้องน้ำ ชนิดพอร์ซเลนหรือชนิดเนื้อละเอียด (ไชน่า) เครื่องใช้บนโต๊ะอาหารและเครื่องครัว
35	เหล็ก	732394	ของใช้บนโต๊ะอาหาร ของใช้ในครัวหรือของใช้ตามบ้านเรือนอื่นๆ และส่วนประกอบของของดังกล่าว ทำด้วยเหล็กหรือเหล็กกล้า ฝอยเหล็กหรือฝอยเหล็กกล้า รวมทั้งของที่ใช้ขัดหม้อ แผ่น ถุงมือและของที่ คล้ายกัน สำหรับขัดหรือขัดถู ทำด้วยเหล็กหรือเหล็กกล้าชนิดอื่นๆ
36	สิ่งทอ	630531	กระสอบและถุงชนิดที่ใช้บรรจุของ ที่ทำด้วยวัตถุทอประดิษฐ์
37	สิ่งทอ	590210	ผ้าใบยางรถ (ผ้าไทร์คอร์ด) ทำด้วยด้ายทนแรงดึงสูง ที่ทำจากไนลอนหรือโพลิอะไมด์อื่นๆ
38	เครื่องนุ่งห่ม	620439	แจ็กเก็ต และเสื้อเบลเซอร์ ของสตรีหรือเด็กหญิง ที่ทำด้วยวัตถุทออื่นๆ
39	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	852910	ส่วนประกอบที่เหมาะสำหรับใช้เฉพาะเครื่องรับแบบพกพาสำหรับใช้รับการเรียกรับสัญญาณเตือน หรือรับเพจ C36
40	เคมี	292242	กรดกลูทามิกและโมโนโซเดียมกลูทาเมต
41	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	853669	กระจุ๊บหลอดไฟฟ้า ปลั๊กและเต้ารับ ชนิดอื่นๆ
42	สิ่งทอ	510529	วูลทอป และขนแกะที่หวีแล้วอื่นๆ
43	เครื่องนุ่งห่ม	620213	เสื้อโอเวอร์โค้ตเสื้อกันฝนคาร์โค้ตเคปโคลักและเสื้อคลุมที่คล้ายกัน ของสตรีหรือเด็กหญิง ที่ทำด้วยเส้นใยประดิษฐ์
44	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	852790	เครื่องรับสำหรับวิทยุโทรศัพท์ วิทยุโทรเลขหรือวิทยุ ชนิดอื่นๆ

4. สินค้ากลุ่มที่ 4 สินค้าที่ผู้ประกอบการไทยมีความสามารถในการแข่งขันต่ำ แต่มีความต้องการนำเข้าสูง

ที่	กลุ่มอุตสาหกรรม	HS	สินค้า
1	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	852810	เครื่องรับโทรทัศน์ จะมีเครื่องรับวิทยุกระจายเสียงหรือเครื่องบันทึก เครื่องรับโทรทัศน์ จะมีเครื่องรับวิทยุกระจายเสียงหรือ
2	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	854219	บัตรที่มีวงจรอิเล็กทรอนิกส์ประกอบร่วมอยู่ด้วย ("สมาร์ท" การ์ด)
3	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	853400	วงจรพิมพ์
4	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	847199	เครื่องประมวลผลข้อมูลอัตโนมัติและหน่วยต่างๆ ของเครื่องดังกล่าว รวมทั้งเครื่องอ่านข้อมูลระบบแม่เหล็กหรือแสง เครื่องจักรถ่ายทอดข้อมูลให้เป็นรหัสลงบนสื่อบันทึกข้อมูล และเครื่องจักรสำหรับประมวลข้อมูลดังกล่าว ที่ไม่ได้ระบุหรือรวมไว้ในที่อื่น ชนิดอื่นๆ
5	เฟอร์นิเจอร์	940360	เฟอร์นิเจอร์อื่นๆ ทำด้วยไม้
6	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	851650	เตาอบไมโครเวฟ
7	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	852110	เครื่องบันทึกหรือถอดวิดีโอ ชนิดแบบเทปแม่เหล็ก
8	อัญมณีและเครื่องประดับ	711311	เครื่องเพชรพลอยและรูปพรรณและส่วนประกอบของของดังกล่าว ทำด้วยเงิน จะชุบหรือหุ้มติดด้วยโลหะมีค่าอื่นๆ หรือไม่ก็ตาม
9	อื่นๆ	901890	อุปกรณ์และเครื่องใช้อื่นๆที่ใช้ในทางวิทยาศาสตร์การแพทย์
10	เครื่องปรับอากาศและเครื่องทำความเย็น	841430	เครื่องอัดชนิดที่ใช้ในเครื่องทำความเย็น
11	เฟอร์นิเจอร์	940161	ที่นั่ง (นอกจากของตามประเภทที่ 94.02) จะปรับเป็นเตียงได้หรือไม่ก็ตาม ชนิดมีเบาะ
12	หัตถอุตสาหกรรม	441400	กรอบไม้สำหรับรูปวาด รูปถ่าย กระจกเงาหรือสำหรับของที่คล้ายกัน
13	พลาสติก	392321	กระสอบและถุง (รวมถึงกรวย) ที่ทำด้วยโพลิเมอร์ของเอทิลีน

14	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	854220	วงจรรวมโมโนลิทิกที่ใช้ในทางอิเล็กทรอนิกส์
15	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	852520	เครื่องส่งสำหรับวิทยุโทรศัพท์ วิทยุโทรเลข วิทยุกระจายเสียง หรือ โทรทัศน์ จะมีเครื่องรับหรือเครื่องบันทึกเสียงหรือถอดเสียงประกอบร่วมอยู่ด้วยหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งกล้องถ่ายโทรทัศน์ กล้องถ่ายบันทึกวิดีโอภาพนิ่ง และกล้องถ่ายบันทึกวิดีโออื่นๆ รวมทั้งกล้องถ่ายบันทึกภาพดิจิตัล เครื่องส่งที่มีเครื่องรับประกอบร่วมอยู่ด้วย
16	เครื่องนุ่งห่ม	611020	เจอร์ซี่ พูลโอเวอร์ เสื้อชนิดคาร์ดิแกน เสื้อกั๊กและเสื้อที่คล้ายกัน ถักแบบนิตหรือแบบโครเชต์ ที่ทำด้วยฝ้าย
17	อลูมิเนียม	761010	ประตู หน้าต่าง กรอบของประตูหน้าต่างและธรณีประตู ที่ทำด้วยอะลูมิเนียม-
18	เครื่องนุ่งห่ม	620342	กางเกงขายาวชุดหมีที่มีเอี๊ยมและสายโยงกางเกงขาสามส่วน และกางเกงขาสั้น ของบุรุษหรือเด็กชาย ที่ทำด้วยฝ้าย
19	รองเท้า	640219	รองเท้ากีฬาอื่นๆ ที่มีพื้นรองเท้าด้านนอกและส่วนบนของรองเท้าทำด้วยยางหรือพลาสติก
20	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	854129	ไดโอด ทรานซิสเตอร์และกลอุปกรณ์กึ่งตัวนำที่คล้ายกันทรานซิสเตอร์ นอกจากทรานซิสเตอร์ไวแสง ชนิดอื่นๆ
21	รองเท้า	640399	รองเท้าอื่นๆ ที่มีพื้นรองเท้าด้านนอกทำด้วยยาง พลาสติก หนังฟอกหรือหนังอัดและส่วนบนของรองเท้าทำด้วยหนังฟอก
22	เครื่องนุ่งห่ม	620462	กางเกงขายาวชุดหมีที่มีเอี๊ยมและสายโยงกางเกงขาสามส่วน และกางเกงขาสั้น ของสตรีหรือเด็กหญิง ที่ทำด้วยฝ้าย
23	เหล็ก	732393	ของใช้บนโต๊ะอาหาร ของใช้ในครัวหรือของใช้ตามบ้านเรือนอื่นๆ และส่วนประกอบของของดังกล่าว ทำด้วยเหล็กหรือเหล็กกล้า ฝอยเหล็กหรือฝอยเหล็กกล้า รวมทั้งของที่ใช้ขัดหม้อ แผ่น ถุงมือและของที่ คล้ายกัน สำหรับขัดหรือขัดถู ทำด้วยเหล็กหรือเหล็กกล้าชนิดอื่นๆ ที่ทำด้วยเหล็กกล้าไม่เป็นสนิม
24	เครื่องนุ่งห่ม	610711	กางเกงชั้นใน และกางเกงชั้นในชนิดบรีฟ ของบุรุษหรือเด็กชาย ที่ทำด้วยฝ้าย
25	เครื่องนุ่งห่ม	610910	ทีเชิ้ต เสื้อชั้นในชนิดซิงเกลตและเสื้อชั้นในอย่างอื่น ถักแบบนิตหรือแบบโครเชต์ ที่ทำด้วยฝ้าย
26	เคมี	291736	กรดเทเรฟทาลิก และเกลือของกรดเทเรฟทาลิก
27	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	851790	ส่วนประกอบของเครื่องอุปกรณ์ไฟฟ้าสำหรับโทรศัพท์หรือโทรเลขแบบใช้สาย รวมถึงเครื่องโทรศัพท์แบบใช้สายพร้อมด้วยปากพูดหูฟัง (แฮนด์เซต) ไร้สาย และเครื่องอุปกรณ์โทรคมนาคมสำหรับใช้กับระบบแคร์ริเออร์เคอร์เรนต์ไลน์หรือระบบดิจิตัลไลน์ รวมทั้งโทรศัพท์ภาพ (วิดีโอโฟน)
28	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	853221	ตัวเก็บประจุชนิดค่าคงที่อื่นๆ ที่ทำจากแทนทาลัม
29	เครื่องนุ่งห่ม	620630	เสื้อเบลาส์ เชิ้ต และเชิ้ตเบลาส์ ของสตรีหรือเด็กหญิง ที่ทำด้วยฝ้าย
30	อัญมณีและเครื่องประดับ	710239	เพชร จะตกแต่งหรือไม่ก็ตาม แต่ไม่ได้ประกอบกับตัวเรือน และไม่ใช่ในทางอุตสาหกรรม ชนิดอื่นๆ
31	เครื่องปรับอากาศและเครื่องทำความเย็น	841590	ส่วนประกอบของเครื่องปรับอากาศที่ประกอบด้วยพัดลมซึ่งขับด้วยมอเตอร์และมีส่วนที่ใช้สำหรับเปลี่ยนอุณหภูมิและความชื้น รวมถึงเครื่องจักรดังกล่าวที่ไม่สามารถแยกควบคุมความชื้นต่างหากได้
32	สิ่งทอ	630260	ผ้าที่ใช้กับห้องน้ำและห้องครัวทำด้วยผ้าทอแบบขนหนู หรือผ้าทอที่คล้ายกันทำด้วยฝ้าย
33	เครื่องนุ่งห่ม	620343	กางเกงขายาวชุดหมีที่มีเอี๊ยมและสายโยงกางเกงขาสามส่วน และกางเกงขาสั้น ของบุรุษหรือเด็กชาย ที่ทำด้วยเส้นใยสังเคราะห์
34	เฟอร์นิเจอร์	940390	ส่วนประกอบของเฟอร์นิเจอร์
35	เครื่องนุ่งห่ม	611430	เสื้อผ้าอื่นๆ ถักแบบนิตหรือแบบโครเชต์ ที่ทำด้วยเส้นใยประดิษฐ์
36	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	850131	มอเตอร์กระแสตรงอื่นๆ รวมทั้งเครื่องกำเนิดไฟฟ้ากระแสตรง ให้กำลังไม่เกิน 750 วัตต์
37	เหล็ก	730793	อุปกรณ์ติดตั้งของหลอดหรือท่อ (เช่น ข้อต่อ ข้องอ ปลอกเลื่อน) สำหรับการเชื่อมชน ทำด้วยเหล็กหรือเหล็กกล้า
38	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	850421	หม้อแปลงไฟฟ้า เครื่องเปลี่ยนไฟฟ้าชนิดอยู่คงที่ (สแตติกคอน เวอร์เตอร์) (เช่น เครื่อง

			กลับกระแสไฟฟ้า) และตัวเหนี่ยวนำ
39	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	854140	กลอุปกรณ์กึ่งตัวนำแบบไวแสงและโฟโตวอลตาอิกเซล จะประกอบเป็นโมดูลหรือทำเป็นแผงหรือไม่ก็ตามรวมทั้งไดโอดเปล่งแสง
40	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	851929	เครื่องเล่นแผ่นเสียงแบบอื่นๆ
41	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	851822	ลำโพงหลายตัวติดตั้งในตู้ลำโพงเดียวกัน
42	เฟอร์นิเจอร์	940340	เฟอร์นิเจอร์ทำด้วยไม้ ชนิดที่ใช้ในครัว
43	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	854280	วรจรรวมและไมโครแอสเซมบลีที่ใช้ในทางอิเล็กทรอนิกส์
44	เครื่องนุ่งห่ม	620530	เชิ้ตของบุรุษหรือเด็กชาย ทำด้วยเส้นใยประดิษฐ์
45	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	853641	รีเลย์ สำหรับแรงดันไฟฟ้าไม่เกิน 60 โวลต์
46	เครื่องนุ่งห่ม	620433	แจ็กเก็ต และเสื้อเบลเซอร์ ของสตรีหรือเด็กหญิง ที่ทำด้วยเส้นใยสังเคราะห์
47	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	854110	ไดโอด นอกจากไดโอดไวแสงหรือไดโอดเปล่งแสง
48	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	852390	สื่อบันทึกที่ยังไม่ได้บันทึกที่จัดทำไว้เพื่อการบันทึกเสียงหรือการบันทึก ปรากฏการณ์อื่นๆ ด้วยวิธีที่คล้ายกันนอกจากผลิตภัณฑ์ในตอนที่ 37
49	อื่นๆ	950510	ของที่ใช้ในงานเทศกาล งานรื่นเริงหรืองานบันเทิงอื่นๆ ของสำหรับใช้ในเทศกาลคริสต์มาส
50	เครื่องนุ่งห่ม	611420	เสื้อผ้าอื่นๆ ถักแบบนิตหรือแบบโครเชต์ ที่ทำด้วยฝ้าย
51	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	851679	เครื่องใช้อื่นๆ ที่ให้ความร้อนด้วยไฟฟ้า
52	เครื่องนุ่งห่ม	620463	กางเกงขายาวชุดหมีที่มีเอี๊ยมและสายโยง กางเกงขาสามส่วน และกางเกงขาสั้น ของสตรีหรือเด็กหญิง ที่ทำด้วยเส้นใยสังเคราะห์
53	เฟอร์นิเจอร์	940320	เฟอร์นิเจอร์อื่นๆ ที่ทำด้วยโลหะ
54	อัญมณีและเครื่องประดับ	711719	เครื่องเพชรพลอยและรูปพรรณที่เป็นของเทียม ทำด้วยโลหะสามัญ จะชุบด้วยโลหะมีค่าหรือไม่ก็ตาม
55	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	852190	เครื่องบันทึกหรือถอดวิดีโอ ชนิดอื่นๆ
56	ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	850511	หม้อแปลงไฟฟ้าชนิดไดอิเล็กทริกเหลว ขนาดกำลังจ่ายไม่เกิน 650 เควีเอ
57	พลาสติก	392610	ของอื่นๆ ที่ทำด้วยพลาสติก และของที่ทำด้วยวัตถุอื่นๆ ตามประเภทที่ 39.01 ถึง 39.15
58	พลาสติก	392410	เครื่องใช้บนโต๊ะอาหาร และเครื่องครัว ที่ทำด้วยพลาสติก
59	เครื่องนุ่งห่ม	611593	ถุงน่องกางเกง เสื้อกางเกงยืดแนบเนื้อ ถุงน่อง ถุงเท้าชนิดต่างๆ รวมถึงถุงน่องสำหรับช่วยรักษาเส้นเลือดขอด และรองเท้าที่ไม่มีพื้นเสริมถักแบบนิตหรือแบบโครเชต์ ชนิดอื่นๆ ที่ทำด้วยเส้นใยสังเคราะห์
60	เครื่องปรับอากาศและเครื่องทำความเย็น	841581	เครื่องปรับอากาศที่ประกอบด้วยพัดลมซึ่งขับด้วยมอเตอร์และมีส่วนที่ใช้สำหรับเปลี่ยนอุณหภูมิและความชื้น ชนิดอื่นๆ ที่มีหน่วยทำความเย็นและมีวาล์วสำหรับเปลี่ยนระหว่างวงจรความเย็นและวงจรความร้อนประกอบร่วมอยู่ด้วย (รีเวอร์ซิเบิลฮีตปั๊ม)

5. การจัดกลุ่มอุตสาหกรรมตามสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

กลุ่มที่	กลุ่มอุตสาหกรรม	ตอนที่
1	กลุ่มอุตสาหกรรมการพิมพ์	49
2	กลุ่มอุตสาหกรรมก๊าซ	
3	กลุ่มอุตสาหกรรมแกรนิตและหินอ่อน	25-26, 68
4	กลุ่มอุตสาหกรรมแก้วและกระจก	70
5	กลุ่มอุตสาหกรรมเคมี	28-38
6	กลุ่มอุตสาหกรรมเครื่องจักรกล	84-86
7	กลุ่มอุตสาหกรรมเครื่องจักรกลการเกษตร	84-86
8	กลุ่มอุตสาหกรรมเครื่องนุ่งห่ม	61-63
9	กลุ่มอุตสาหกรรมเครื่องปรับอากาศและเครื่องทำความเย็น	84-85
10	กลุ่มอุตสาหกรรมชิ้นส่วนและอะไหล่ยานยนต์	86-87
11	กลุ่มอุตสาหกรรมเซรามิก	69
12	กลุ่มอุตสาหกรรมปูนซิเมนต์	25
13	กลุ่มอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ยาง	40
14	กลุ่มอุตสาหกรรมพลาสติก	29, 39
15	กลุ่มอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์	94
16	กลุ่มอุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	84-85
17	กลุ่มอุตสาหกรรมไม้อัดไม้บางและวัสดุแผ่น	44
18	กลุ่มอุตสาหกรรมยา	30
19	กลุ่มอุตสาหกรรมยานยนต์	84-87
20	กลุ่มอุตสาหกรรมเยื่อและกระดาษ	47-49
21	กลุ่มอุตสาหกรรมรองเท้า	64
22	กลุ่มอุตสาหกรรมโรงกลั่นน้ำมันปิโตรเลียม	27
23	กลุ่มอุตสาหกรรมสิ่งทอ	50-60
24	กลุ่มอุตสาหกรรมหนังและผลิตภัณฑ์หนัง	41-43
25	กลุ่มอุตสาหกรรมเหล็ก	72-73
26	กลุ่มอุตสาหกรรมอลูมิเนียม	76
27	กลุ่มอุตสาหกรรมอาหาร (สินค้าเกษตร)	1-24
28	กลุ่มอุตสาหกรรมหลังคาและอุปกรณ์	
29	กลุ่มอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ	71
30	กลุ่มอุตสาหกรรมปิโตรเคมี	28-29, 39-40
31	กลุ่มอุตสาหกรรมการจัดการของเสีย	39-40, 48, 70, 72
32	กลุ่มอุตสาหกรรมหัตถอุตสาหกรรม	44, 50-59
33	กลุ่มอุตสาหกรรมน้ำตาล	17

ที่มา สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย